Matye-á nı̀vı̀nı̀ tir nɛ̂ wãrkı Yesu tyí sɔkɔ

Yesu Krista duku wı̀l-ǹsahlɛ

1 Yesu Krista sútó náhkı̀ yɔ́ ye lésõ Davidilɛ,
Davidi sútó náhkı̀ yɔ́ mɛ Abrahmınɛ. Yesu Krista
mɛ̀ náh tãn nónó-á ku sɔkɔ, pé yni wɛ yɔ̀:
2 Abrahmı mɛ̀nɛ, Yisakı sú ye. Yisakılɛ, Nsyakɔbı
sú ye. Nsyakɔbılɛ, Nsyuda sú ye, ǹmɔ nɛ̂-á ǹ
dı̋npı̀ sɔkɔ yɔ́lɛ.* 3 Nsyudalɛ, Perɛsı ànɛ̂ Nsera
sú ye, tɛ́ Tamar mɛ pé yṹnɛ. Perɛsılɛ, Yɛsrɔnı
sú ye. Yɛsrɔnınɛ, Wramı sú ye. 4 Wramınɛ,
Yaminadabı sú ye. Yaminadabılɛ, Nasõ sú ye.
Nasõnɛ, Salma sú ye. 5 Salmalɛ, Bowası sú ye,
tɛ́ Bowası yṹ mɛ Wrahbılɛ. Bowasılɛ, Wobɛdı sú
ye, tɛ́ Wobɛdı yṹ mɛ Wrutilɛ. Wobɛdılɛ, Nsyese
sú ye. 6 Nsyeselɛ, yɔ̃̀tɛ̃̌ dı̋ Davidi sú ye. Yɔ̃̀tɛ̃̌
dı̋ Davidilɛ, Salomo sú ye, tɛ́ Salomo yṹnɛ, Yuri
lékókè kyı ye lésõ. 7 Salomolɛ, Wroboyam sú
ye. Wroboyamnɛ, Abya sú ye. Abyalɛ, Asafı
sú ye. 8 Asafılɛ, Nsyosafatı sú ye. Nsyosafatılɛ,
Nsyoram sú ye. Nsyoramnɛ, Wosyası sú ye.
9 Wosyasılɛ, Yotam sú ye. Yotamnɛ, Asyası sú
ye. Asyasılɛ, Yesekyası sú ye. 10 Yesekyasılɛ,
Manası sú ye. Manasılɛ, Amo sú ye. Amolɛ,
Nsyosyası sú ye. 11 Nsyosyasılɛ, Yekonya sú ye,

* **1:2** 1.2 - Nsyakɔbı dı̋npı̀ ye Yisrayel no yı̀kı̀nı̀ gbɔ̃ninɔ́ súbílɛ. Yah n tɛ Yenɛsı 46.8-21.

ǹmɔ nɛ̂-á ǹ dɩ̋npɩ̀ sɔkɔ yɔ́lɛ. Tɛ́ légbɩ̃́ ye sɔ̃̀ pè
mɛ Yisrayel no kyɩ̃ mɔ à pè tɛ̃ sɔkɔ Babilɔnɩ
yamana sɔkɔ.† 12 Képah náh, Salatyɛlɩ dubi, ǹmɔ
nɛ̂-á Yekonya pɩ́dɩ̋nɛ. Salatyɛlɩlɛ, Nsorobabɛlɩ sú
ye. 13 Nsorobabɛlɩlɛ, Abiyudi sú ye. Abiyudilɛ,
Yelyakimi sú ye. Yelyakiminɛ, Asɔrɩ sú ye.
14 Asɔrɩlɛ, Sadɔkɩ sú ye. Sadɔkɩlɛ, Asyimi sú ye.
Asyiminɛ, Yeliyudi sú ye. 15 Yeliyudilɛ, Yeleyasar
sú ye. Yeleyasarlɛ, Matã sú ye. Matãnɛ, Nsyakɔbɩ
sú ye. 16 Nsyakɔbɩlɛ, Nsyosɛfu sú ye, nɛ̂-á Mari
pɛlɛ. Mari mɛ̀ ye sɔ̃̀ dubi Yesulɛ, nɛ̂-á pè n ye
Kristalɛ, Liyel nɛy yáhntɔkɔnɔlɛ.

17 Knɔ knɔ nónó pól-á wɛ sɔkɔ, sè wɛ yɔ̀: À tɔkɔ
Abrahmɩ gbɩ̃ tyɩ́, pópó à pɔ syɩ Davidi gbɩ̃ tyɩ́, knɔ
knɔnɔ gbɔ̃nyã́h ye wɛ sɔkɔ. À tɔkɔ Davidi gbɩ̃
tyɩ́, à pɔ syɩ Yisrayel no tɛ̃́nsɔkɔnɔ tyɩ́ Babilɔnɩ
yamana sɔkɔ, knɔ knɔnɔ gbɔ̃nyã́h ye tɔ̃ wɛ sɔkɔ.
Tɛ́ à tɔ̃ tɔkɔ Yisrayel no tɛ̃́nsɔkɔnɔ tyɩ́ Babilɔnɩ
yamana sɔkɔ à pɔ syɩ Krista gbɩ̃ tyɩ́, knɔ knɔnɔ
gbɔ̃nyã́h ye wɛ sɔkɔ.

Yesu Krista dubi dùkùlɛ

18 Yesu Krista dubi dùkù wɛ yɔ̀: Ǹ yṹ Mari sɔ̃̀
mɛ gbɩ̃́nɔ́lɛ Nsyosɛfu tyɩ́. Ǹtɛ pɛ̀kɩ̀ náh sɔ̃̀ wɛ yah
pé wrɔ́, tɛ́ kè pɔ wɛ Mari mɛ kúrkɩ̀lɛ Liyel Mirki
gbɔ̃̀ yɔ̃. 19 Tɛ́ ǹ pɛ Nsyosɛfulɛ, nɛ́gbɩ́ ye sɔ̃̀ ǹnɛ. À
náh sɔ̃̀ mɛ ké tyɩ́ nɛ pé Mari yɩ̃n yɩkɩ névye yɩ̃́ yah.
Képah ye à kè yah tɔkɔ nɛ, páh kɩ à yahle sèɩ̃̀n
sɔ̃̀ sɔkɔ. 20 Wǎh mɛ képah sɔ̃nɔ sɔkɔ, Tɛ̃̌ ǹgbɛ̃

† **1:11** 1.11 - Yah n tɛ 2 Yɔ̃̀tãm 24.12-16.

Liyel yȋ̂nyõ tȍ̃npɩ yɔ́ pɔ wil ǹ yah dɛ́kɩ́ sɔkɔ, tɛ́
yo ǹ tyɩ́ nɛ: «Davidi píɗ́i Nsyosɛfu, káh tɩ́kɩ́ pɩ á
kyɩ Mari fúrnɔ́lɛ. Á náh wɛ di, Liyel Mirki gbȍ̃
yõ ye à tɔkɔ kúrkɩ̀ mɛ̀nɛ. 21 À kɩ píɗ́i dubi nɛ̂-á kɩ
ǹ no pwah n mɔ n pi pé tyɩ́pêl sɔkɔ. Képah ye,
á kɩ ǹ yĩn sah Yesulɛ.»‡ 22 Tɛ̃ ǹgbɛ̃ Liyel-á lésõ ǹ
tɛ̃ntȍ̃ syɩ́nyo-ò kõ à tyi nónó yo sah, sépi wil yĩn
ye tyi nɔ́pi pól kõ sè pɩ. À lésõ nɛ ńkɛ̃́: 23 «Yah,
ɗ́i pɩ̃́-ńkɛ̃ sê kɩ kúrkɩ̀ tɔkɔ. À kɩ ɗ́inpir yɔ́ dubi,
tɛ́ ǹ yĩn kɩ sah Yemanuwɛlɩlɛ, nɛ̂ kɔ́r-á: Liyel mɛ
ápilɛ.»§ 24 Nsyosɛfu-á pɔ dɔ yuku, Tɛ̃ ǹgbɛ̃ Liyel
yȋ̂nyõ tȍ̃npɩ-á tyi nónó yo ǹ tyɩ́, à sè pɩ. À ǹ kyɩ
Mari fur. 25 Ǹtɛ pɛ̀kɩ̀ náh wɛ yah pé wrɔ́, fɔ́ɔ́
Mari syi pɔ píɗ́i mɛ̀ dubi, tɛ́ Nsyosɛfu mɛ ǹ yĩn
sah Yesulɛ.

2

Ńwɔ̃́ kèpye sɔkɔ tyi pnɛ̀pu kyɩ́nyahnɔlɛ Yesu tyɩ́

1 Yesu dubi Betlɛmɩ kwil sɔkɔ, Nsyude sétáh
yõ, gbɩ̃́ nɛ̂-á lésõ yȍ̃tɔ̃rɩ́ mɛ yȍ̃tɛ̃ ɗ́i Yerɔdɩ gbȍ̃.
Yesu-á dubi sɛ̃́, ńwɔ̃́ kèpye sɔkɔ tyi pnɛ̀pu mɛ
wil gbȉ̃ngbokelɛ, à pɔ Yerusalɛmɩ kwil sɔkɔ, 2 tɛ́
mɛ pɩ́kɩ́nyahnɔ pɩ nɛ ńkɛ̃́: «Nsyifunɔ yȍ̃tɛ̃ ɗ́i nɛ̂-
á dubi, à mɛ ńyãh sɔkɔ? Ápi mɛ gbȉ̃ngbokelɛ
tɛ́ ǹ ńwɔ̃́ kèpil wɛ kè wil. Képah ye á nɛ á pɔ
gbɩ́lkɩ́nɔ́ sah ǹ yõ.» 3 Yȍ̃tɛ̃ ɗ́i Yerɔdɩ-á képah tɛ̃
noh sɛ̃́, kè ǹ fɔkɔ fɛ̃kɩ ànɛ̂ Yerusalɛmɩ tãn póllɛ.

---

‡ **1:21** 1.21 - Wâh noh pàh nɛ Yesu-á, ké kɔ́r ye pwáhnmɔ-òlɛ.

§ **1:23** 1.23 - Yah n tɛ Yesayi 7.14.

4 Kăh pɩ sɛ̃́, à mɛ sárká syı́nwı̀lkı̀pu yȍtãm ànɛ̂
Liyel tyi kȍnsàhnɔ́ kwɔ́pú pól ye tuke, tɛ́ pè piki
yah nɛ ńkɛ̃́, ńyãh sɔkɔ se Liyel nɛy yáhntɔkɔnɔ
yı̃nɛ à pɔ dubi nɩ? 5 Pè mɛ yo ǹ tyı́ nɛ: «Betlɛmɩ
sɔkɔ ye, Nsyude sétáh yõ. Á náh wɛ di, Liyel
lésõ ǹ tɛ̃ntȍ syı́nyo-ò kɔ̃ à kè wãrkɩ sah nɛ ńkɛ̃́:
6 ‹Áwɔ Betlɛmɩ kwil nɛ̂-á Nsyude sétáh yõ, á náh
mɛ fȍ́rɔɔ Nsyude sétáh yõ kwlo ǹgbnɔ sɔkɔ dɛ́.
Yah, névye yah tɛ̃́-ò yɔ́ kɩ pɔ n dubi n pi á sɔkɔ,
nɛ̂-á kɩ ńmɔ no Yisrayel tɛ̃́nɔ́ plɛ n pi.›»*
7 Képah tɛ̃nɛ, Yerɔdɩ mɛ ńwɔ̃́ kèpye sɔkɔ tyi
pnɛ̀pu wɔ̃bɩ ye à pɔ pè piki yah pı̃, gbı̃́ nɛ̂ tɔ́tɔ́-á
pè wɛ ńwɔ̃́ kèpil mɛ̀nɛ. 8 Képah náh, à pè tɛkɩ
mɔ Betlɛmɩ sɔkɔ, tɛ́ yo pé tyı́ nɛ, pàh kɩ kyɩ, pè
pı́kı́nyahnɔ pɩ pallɛ piri mɛ̀ tyı́ sɔkɔ, pàh kɩ à wɛ,
pè pɔ kè yo pé tyı́, péwɔ tɔ kɔ̃ pé kyɩ gbı́lkı́nɔ́
sah ǹ yõ. 9 Yȍtɛ̃́ dı̃́ Yerɔdɩ-á wɛlɔ nɔ́pi yo tɛ pé
tyı́, pè mɛ wɛ̃̀kı̀ tɛ̃. Păh wɛ̃̀kı̀ tɛ̃, ńwɔ̃́ kèpil nɛ̂-á
sȍ pè wɛ tɛ́ mɛ gbı̏ngbokelɛ, pè tɔ̃ kè wɛ pé yah
tı̏nnɛ kè n yuku pélɛ, pópó à kyɩ yı̃n piri mɛ́-ńsah
yȍtah sírr sɔkɔ. 10 Ńwɔ̃́ kèpil mɛ̀ tɔ̃́nwɛnɔlɛ, kè
pé nɩ kah vɩ. 11 Pè mɛ de gbô, tɛ́ piri wɛ ànɛ̂ ǹ yṹ
Marilɛ. Képah tɛ̃́nɛ, pè pé gbètukunɔ di piri mɛ̀
yah à gbı́lkı́nɔ́ sah ǹ yõ, tɛ́ pé vyɔ́ yey yɩkɩ mɔ
à sȁ́n, ànɛ̂ wɔ̀kɔ̀ yɔ̃ yɔ̃ kwâh pãn pènɛ̀kı̀ yɔ́, ànɛ̂
làsèkwĕl pãn pènɛ̀kı̀ yɔ́ wilki sé sɔkɔ, à pèpɔrɩ
pɩ piri tyı́. 12 Képah náh, Liyel gbáhdyâh yɔ́ di
pé tyı́ dɛ́kı́ sɔkɔ nɛ, pè káh pé syɩ yuku Yerɔdɩ
tı̏nnɛ. Kăh pɩ sɛ̃́, pè mɛ wɛ̃̀kı̀ káhkı́ yɔ́ tɛ̃, à pé

* **2:6** 2.6 - Yah n tɛ Mise 5.1.

syɩ sɔkɔ pé kwil sɔkɔ.

Nsyosɛfu ànɛ̂ ǹ no tónsɔkɔnɔlɛ Yesyipti yamana sɔkɔ

13 Ńwɔ̃ kèpye sɔkɔ tyi pnɛ̀pu-á pé syɩ sɔkɔ, Tɛ̃
ǹgbɛ̃ Liyel yȋnyõ tȍnpɩ yɔ́ mɛ wil Nsyosɛfu yah
dɛ́kí sɔkɔ, tɛ́ yo ǹ tyí nɛ: «Yõtɛ̃ dɩ̃́ Yerɔdɩ kɩ piri
mɛ̀ soh n kɔ̃ n pi núkúnúkú ǹ ko n mɔ n yĩnnɛ.
Képah ye, yuku piri mɛ̀ tɛ̃ ànɛ̂ ǹ yű̃nɛ, ǹ to n
sɔkɔ pélɛ Yesyipti yamana sɔkɔ, ǹ kyɩ n tɛ̃ nɛ́npɔ́,
pópó kɩ pɔ n nɔ ń yónmɔnɔ tyí á tyí.» 14 Képah
tɛ̃̆nɛ, Nsyosɛfu mɛ yuku kénɛ lékẫhnɛ, à piri ànɛ̂
ǹ yű̃ tɛ̃ pè sɔkɔ Yesyipti yamana sɔkɔ. 15 Pè kyɩ
tɛ̃ nɛ́npɔ́, pópó Yerɔdɩ syi pɔ ku. Kăh pɩ sɛ̃́, Tɛ̃̆
ǹgbɛ̃ Liyel-á lésõ ǹ tɛ̃ntȍ syínyo-ò kɔ̃ à nɛ̂ yo sah
nɛ: «Mé ń Pídɩ̃́ ye yal Yesyipti yamana sɔkɔ.»† kè
kɩ wil.

Betlɛmɩ wɛ̃́npɩ̀ yrɔ̃́ kònmɔnɔlɛ

16 Yerɔdɩ-á pɔ pĩ nɛ ńwɔ̃ kèpye sɔkɔ tyi pnɛ̀pu-á
pé vi tɛ̃, ǹ fɔkɔ kah vyãh. Tɛ́ wăh lésõ ńwɔ̃ kèpil
mɛ̀ wil gbɩ̃́ wɛ noh sɔkɔ tɛ ńwɔ̃ kèpye sɔkɔ tyi
pnɛ̀pu tyí sɛ̃́, à núkú nɛ pè kyɩ Betlɛmɩ kwil ànɛ̂
ké gbɔ̀plɔ kwlo wɛ̃́npɩ̀ pól ko mɔ, nónó-á pè náh
kah ye nínɔ́ nínɔ́lɛ. 17 Képah sɔkɔ, Liyel tɛ̃ntȍ
syínyo-ò Nsyeremi-á lésõ nɛ̂ yo sah, kè wil. Ȁ
lésõ nɛ ńkɛ̃́:
18 «Yĩ́npɔ̃́ yɔ́ mɛ n dɔkɔ Wrama kwil sɔkɔ,
nɛ̂-á pɔ̀ gbónɔ́ ànɛ̂ yãm yãm tyi kàhnpínɔ́lɛ.
Arasyɩlɩ ye n gbo ǹ wɛ̃́npɩ̀ yĩnnɛ.

---

† **2:15** 2.15 - Yah n tɛ Wose 11.1.

Pè ye yah kwlɔ, képah ye à náh mɛ fàlnɔ́ tyí.»‡

Nsyosɛfu ànɛ̂ ǹ no kyíntɛ̃̀nɔ́lɛ Nasarɛtı kwil

19 Yerɔdı kúntɛnɔ náh, Tɛ̃ ǹgbɛ̃ Liyel yɩ̂nyõ
tȭnpı yɔ́ wil Nsyosɛfu yah dɛ́kí sɔkɔ Yesyipti
yamana, 20 tɛ́ yo ǹ tyí nɛ: «Nónó-á sȍ n yah n
kɔ̃ piri mɛ̀ kònmɔ-ńsahlɛ, pè ku tɛ. Képah ye,
yuku piri ànɛ̂ ǹ yṹ tɛ̃ n sɔkɔ Yisrayel sétáh yõ.»
21 Képah sɔkɔ, Nsyosɛfu mɛ yuku piri ànɛ̂ ǹ yṹ
tɛ̃ pè sɔkɔ Yisrayel sétáh yõ. 22 Tɛ́ wǎh pɔ noh
nɛ Arsyılawusi-á tɔkɔ Nsyude mara yȍtɔ̃rílɛ ǹ sú
Yerɔdı swɔ, tíkí à tɛ̃ kyínɔ́lɛ nɛ́npɔ́. Ǹtɛ Tɛ̃ ǹgbɛ̃
mɛ yo mɔ ǹ tyí dɛ́kí sɔkɔ. Képah sɔkɔ, à mɛ sɔkɔ
Kalile mara sɔkɔ,§ 23 à kyı tɛ̃ ké kwil yɔ́ sɔkɔ, nɛ̂-
á pè n ye Nasarɛtılɛ. Tɛ̃ ǹgbɛ̃ Liyel-á lésõ ǹ tɛ̃ntȍ
syínyopu kɔ̃ pè tir nɛ̂ yo sah, képah wil yĩn ye tir
mɛ̀ kɔ̃ kè pı. Pè lésõ nɛ ńkɛ̃́: «À kı n ye Nasarɛtı
nɛynɛ.»

3

Wèlnwȉlkȉ-ò Nsyɔ̃ mɛ Liyel wɛynɛ n yo

1 Légbɩ̃́nɛ, Wèlnwȉlkȉ-ò Nsyɔ̃ pɔ Nsyude mara
gbɛ̃́nnı sɔkɔ, à pɔ tyah Liyel wɛynɛ n yo. 2 À sȍ
mɛ yo tũ nɛ: «Yé yé tyípêl pínɔ́ yal mɔ. Yé náh wɛ
di, Liyel tɔ̃́rí mɛ yĩni tɛ̃ tɛ.» 3 Liyel tɛ̃ntȍ syínyo-ò
Yesayi-á lésõ nɛ̂ yo sah nɛ ńkɛ̃́: «Ǹnî yɔ́ yɩ̃́npɔ̃́ mɛ
n dɔkɔ gbɛ̃́nnı sɔkɔ nɛ ńkɛ̃́: ‹Yé Tɛ̃ ǹgbɛ̃ wɛ̃̀kì tɔ̃
sah. Yé ǹ sɔ́kɔ́-ńtɑ̂n pı tómtóm.› Nsyɔ̃ yɩ̃́npɔ̃́ tyí

‡ **2:18** 2.18 - Yah n tɛ Nsyeremi 31.15. § **2:22** 2.22 - Nsyude
mara ànɛ̂ Kalile mara sȍ mɛ Yisrayel sétáh yõ.

ye lésõ à n yo. 4 Yȁhmíkì yè fwɔ̀mɔnı ye sȍ Nsyɔ̃
wil, tɛ́ à mɛ ǹ syĩ tɛ̃ sêl kɔ̃lɛ. Sègblo ànɛ̂ syĩrı
ye sȍ ǹ yõkelɛ. 5 Képah tɛ̃̆nɛ, Yerusalɛmı kwil
tãn, ànɛ̂ Nsyude mara pól névye, ànɛ̂ Nsyurdɛ̃
yɔ gbɛ̃̆nyah pól névye sȍ mɛ n wil n pɔ ǹ tyí.
6 Pè sȍ mɛ pé tyípêl pínɔ́lɛ n yo n pɔ no pól yĩ́
yah, tɛ́ Nsyɔ̃ mɛ pélɛ n wel n wilki Nsyurdɛ̃ yɔ
sɔkɔ. 7 Képah sɔkɔ, Nsyɔ̃-á kè wɛ Farisi wɛ̃̆kì
kɔ́pú ànɛ̂ Sadusi wɛ̃̆kì kɔ́pú náhnáh mɛ n pɔ n
pɔ à kɔ̃ à pélɛ n wel n wilki sɛ̃́, à mɛ yo pé tyí
nɛ, wáhnmírɔ́ dùkù nɔ́pi! Nɛ̂ se kwɔ pélɛ nɛ pǎh
kı fɛ̃ to pwah Liyel fɔ̀kɔ̀vyȁhnì yah, nɛ̂-á n pi nı?
8 Pè tyípéplɔlɛ n pı, nónó-á n wɛ̃kı n pi nɛ pǎh
pé tyípêl pínɔ́ yal mɔ. 9 Tɛ́ pè káh wɛ nɛ páh kı n
sõ pé fɔkɔnı sɔkɔ nɛ Abrahmı-á pé súlɛ, képah-
á kı yĩnɛ dɛ́. Páh kélɛ n yo pé tyí, dyêh nónó-á
yɔ̀, Liyel-á kı fɛ̃ sè vi mɔ pı Abrahmı pyelɛ. 10 Tɛ́
man ńtɛ̃-á mɛ yáhnsàhntɛnɔlɛ sésân fɛ̃ yĩnnɛ sé
sémîn sɔkɔ. Séswɔ̂ nɛ̂-à n syí-ńkɛ̃̆nɛ pye pèplɔlɛ,
kǎh kı ko min dah mɔ nyàh sɔkɔ.

11 Péwɔ tɛ̃ wɔ-á pélɛ n wel n wilki ni sɔkɔ, nɛ̂-á
kı kè wɛ̃kı nɛ pǎh pé tyípêl pínɔ́ yal mɔ. Ǹtɛ névi
nɛ̂-á kı n pɔ n pi péwɔ náhlɛ, tɛ̃ wɔ tɛ̃̆nwɛnɔ-á kal
péwɔ tyílɛ. Páh fɔ̃́rɔɔ kah ǹ lékyêh ńtɛ̃ dɛ́nɔ́lɛ.
Tɛ̃ wɔ-á kı pɔ pè wel wilki Liyel Mirki ànɛ̂ nyàh
sɔkɔ.* 12 Ǹ sèmukɔ fwo fwo kwâh-á mɛ ǹ gbȍ.
Wǎh kı ǹ táh tɔ̃ sah, kı ǹ sèmukɔ fwo, tɛ́ kı ké
pɔ́rí kwel mɔ dúkúrí sɔkɔ. Ǹtɛ sé yésyî wɔlɛ,
wǎh kı sépi sukɛ ní-ńkɛ̃̆ nyàh sɔkɔ.

* **3:11** 3.11 - Yah n tɛ Tyípínì 2.1-13.

Yesu wèlnwı̏lkı̏nɔ́lɛ ni sɔkɔ

13 Képah tɛ̃̀nɛ, Yesu wil Kalile mara sɔkɔ à pɔ
Nsyɔ̃ tyí Nsyurdɛ̃ yɔ́ngbalı sɔkɔ, nɛ pé pɔ à kɔ̃ à
pé wel wilki ni sɔkɔ. 14 Ǹtɛ Nsyɔ̃ mɛ yahle tɛ́ nɛ,
péwɔ-á yı̃nɛ pé pɔ ǹmɔ kɔ̃ à pé wel wilki ni sɔkɔ,
tɛ́ ǹmɔ pyě pɔ péwɔ tyí nı? 15 Ǹtɛ Yesu mɛ yo ǹ
tyí nɛ: «Yɛ kè pı sɛ̃́ ătrɛ. Á náh wɛ di, ké yah ye
Liyel-á nɛ̂ yah kɔ̃, ápi kè pı.» Wăh képah yo sɛ̃́,
Nsyɔ̃ mɛ fɛ̃ syi. 16 Yesu wèlnwı̏lkı̏ntɛnɔ ǹsɔ̃, à wil
ni sɔkɔ. Nɛ́npɔ́ swɔ yı̃̂nyõ yıkı mɔ, tɛ́ à mɛ Liyel
Mirki wɛ kè mɛ n tiki n pi kèpíkípíkí tyí kɔ̃lɛ, à
pɔ tɛ̃ ǹ yõ. 17 Képah sɔkɔ, yı̃́npɔ̃́ yɔ́ núkú n wil
yı̃̂nyõ nɛ ńkɛ̃́: «Ńmɔ nı̀dɛ̀ Pídı̃́ ye yɔ̀. Ǹmɔ ye ń
nı̀vı̀nı̀ yõlɛ.»

4

Sétɛ̏n yɔ̏tɛ̃́-á Yesu tɔ̃ mɔ yah dùkù nɛ̂nɛ

1 Képah náh, Liyel Mirki Yesu tɛ̃ yuku gbɛ̃́nnı
sɔkɔ nɛ sétɛ̏n yɔ̏tɛ̃ à wɛ tɔ̃ mɔ yah nɛ́npɔ́. 2 Wăh
sèpı̏n tikininí ànɛ̂ lékãhlɔnɔ́ tikininí pı yõke yɔ̃́-
ńkɛ̃́nɛ, kwɛkı à tɛ̃. 3 Képah sɔkɔ, sétɛ̏n yɔ̏tɛ̃ nɛ̂-
á tɔ̃̀nmɔ-òlɛ, ǹmɔ mɛ nɔ de Yesulɛ tɛ́ yo ǹ tyí
nɛ, ǹmɔ-à kı nɛ̂ Liyel Pídı̃́nɛ, à yo dyɛ̂h nɔ́pi tyí
sè vi mɔ pı yõkelɛ. 4 Yesu mɛ yo ǹ tyí nɛ: «Kè
mɛ wɑ̃́rkínsàhnɔ́lɛ Liyel wɛy sɛ́bɛ́y sɔkɔ nɛ ńkɛ̃́:
‹Yõke ó náh n pu névilɛ dɛ́. Ǹtɛ wɛlɔ nónó-á n wil
Liyel vyãh, sépi ye pyě n pu névilɛ.›»* 5 Képah
náh, sétɛ̏n yɔ̏tɛ̃ yuku ǹnɛ Yerusalɛmı kwil, à kyı

* **4:4** 4.4 - Yah n tɛ Tɔ̃̀nyonɔ 8.3.

à sah Liyel ní-ńsah gbô yȍtah† 6 tɛ́ mɛ yo ǹ tyí
nɛ, ǹmɔ-à kɩ nɛ̂ Liyel Pídı̋nɛ, à yɔkɔ n tiki sétáh.
À kó wɛ nɩ, kăh mɛ wa̋rkínsàhnɔ́lɛ Liyel wɛy
sɛ́bɛ́y sɔkɔ nɛ ńkɛ̃́, ǹmɔ yı̃nnɛ, Liyel-á kɩ ǹ yı̂̃nyõ
tȍ̃npɩbɩ kɔ̃ sè kɩ à swah syi sé gbȁ̃n sɔkɔ, ǹ gbáhkì
kɔ̃ kè náh n mɩ n pi dáhkì tyí.‡ 7 Képah sɔkɔ, Yesu
mɛ yo ǹ tyí nɛ: «Kè mɛ wa̋rkínsàhnɔ́ tɔlɛ nɛ:
‹Káh á Tɛ̃ ǹgbɛ̃ Liyellɛ n mɔ n yah.›»§ 8 Képah
náh, sétȁ̃n yȍtɛ̃ tɔ̃ sɔkɔ ǹnɛ yɔ̃lɩ kèyy yɔ́ yõ, à
kyɩ kèkõyȍ̃ tɔ̃́rí póllɛ à wɛ̃kɩ ànɛ̂ ké tahrɩlɛ, 9 tɛ́
yo ǹ tyí nɛ, wàh kɩ ǹ gbètukunɔ di péwɔ yah à
pé gbilki, páh kɩ sé póllɛ à kɔ̃. 10 Képah tɛ̃nɛ,
Yesu yo ǹ tyí nɛ: «Yal ń tnɔ̂, sétȁ̃n yȍtɛ̃! Kè mɛ
wa̋rkínsàhnɔ́lɛ Liyel wɛy sɛ́bɛ́y sɔkɔ nɛ: ‹Á Tɛ̃
ǹgbɛ̃ Liyellɛ n gbilki, ǹ tɛ́ nɛ n sah ǹmɔ ó tyí yõ.»*
11 Képah sɔkɔ, sétȁ̃n yȍtɛ̃ mɛ yal ǹ tnɔ̂. Yı̂̃nyõ
tȍ̃npɩbɩ mɛ pɔ ǹ tnɔ̂, à pɔ n yah n dah n mɔ ǹ tyí
sɔkɔ.

Yesu tȍ tyàhnɔ́lɛ Kalile mara sɔkɔ

12 Pè lésõ Wèlnwı̀lkı̀-ò Nsyɔ̃ dah mɔ wɔ̀kɔ̀npèkè
sɔkɔ.† Yesu-á kè noh gbı̋ nɛ̂nɛ, à ǹ syɩ sɔkɔ Kalile
mara sɔkɔ. 13 Tɛ́ à náh tɛ̃ Nasarɛtɩ kwil sɔkɔ.
À sȍ mɛ kyɩ tɛ̃ Kalile yɔ́-ǹgbɛ̃ gbɔ̀pɔ kwil yɔ́
sɔkɔ pè n ye Kapɛrnayuminɛ, Nsabulõ yı̏kı̏ ànɛ̂

† **4:5** 4.5 - Liyel ní-ńsah gbô yȍtah nɛ̂ tyí-á n yo ásȍ̂ sɔkɔ yɔ̀, ké kolɔ kah mɛ́tɛ́rnɔ́ gbãmnɛ. ‡ **4:6** 4.6 - Yah n tɛ Gbálnɔ́ 91.11-12. § **4:7** 4.7 - Yah n tɛ Tɔ̃nyonɔ 6.16. * **4:10** 4.10 - Yah n tɛ Tɔ̃nyonɔ 6.13. † **4:12** 4.12 - Yah n tɛ Matye 14.1-12; Markɩ 6.17-18; Likyi 9.7-9.

Nɛfutali yȉkȉ névye sétáh yõ. 14 Kè ye pɩ sɛ̃́, nɛ̂-
á kɩ Liyel tɛ̃ntȍ̃ syɩ́nyo-ò Yesayi tir yónsàhnɔ́ mɛ̀
kɔ̃ kè kɩ wil. À lésõ nɛ ńkɛ̃́: 15 «Nsabulõ yȉkȉ ànɛ̂
Nɛfutali yȉkȉ névye nónó-á mɛ wɛ̃̀kɩ̀ gbɔ̀pɔ nɛ̂-
á sɔkɔ yɔ́-ǹgbɛ̃ tnɔ̂, ànɛ̂ pé nónó-á mɛ Nsyurdɛ̃
yɔ́nkahnɩnɛ, à tahlɩ pé Kalile mara tãn tyɩ́ nónó-
á pé túkù náh pɩ Nsyifunɔlɛ, 16 pépi nónó-á sȍ̃ mɛ
fɛ̃́ntȗ̃ sɔkɔ, pè kyòo ǹgbɛ̃ yɔ́ wɛ. Pépi nónó-á sȍ̃
mɛ fɛ̃́ntȗ̃ sɔkɔ kũ tɩ́kɩ́lɛ pé sɔkɔ, kyòo yɔ́ mɛ wɛ
pé tyɩ́.»‡

17 Tɛ́ à tɔkɔ gbɩ̃́ nɛ̂-á sȍ̃ Yesu mɛ Kapɛrnayumi
sɔkɔ, à tyah Liyel wɛynɛ n yo, mɛ yo tũ nɛ: «Yé
yé tyɩ́pêl pɩ́nɔ́ yal mɔ. Yé náh wɛ di, Liyel tɔ̃́rɩ́
mɛ yĩni tɛ̃ tɛ.»

Yesu tȍ̃ sɑ̃́hpú nɛ́gbrolɛ

18 Yesu sȍ̃ mɛ n kɔ Kalile yɔ́-ǹgbɛ̃ gbɔ̀pɔ sɔkɔ,
tɛ́ dɩ́bɩ́ nɛ́pȋ̃ nɩ́mɩ́ wɛ. Simo nɛ̂-á pè yĩn dyɩ à kɔ̃
Pyɛrɩlɛ, ǹmɔ ye sȍ̃ ànɛ̂ ǹ gbɛ̃̆ndɩ̃́ Andrelɛ. Pè sȍ̃
mɛ yɛ̃́nkyɔ tɛ̃ tɛ̃ mnɔlɛ n min yɔ sɔkɔ. Yɛ̃́nkyɔ
tɛ̃́pú ye sȍ̃ pélɛ. 19 Yesu mɛ yo pé tyɩ́ nɛ: «Yé ń
sȍ̃ tɛ̃. Mé kɩ yé pɩ névye tɛ̃́npɔpulɛ Liyel tyɩ́.»
20 Nɛ́npɔ́ swɔ, pè núkú pé yɛ̃́nkyɔ tɛ̃ tɛ̃ mnɔ sah
tɛ́ ǹ sȍ̃ tɛ̃. 21 Wăh tɔ̃ yuku yahlɛ kwéy, à dɩ́bɩ́ nɛ́pȋ̃
nɩ́mɩ́ yɩ́syɔ́ wɛ. Nsyakɩ ànɛ̂ Nsyɔ̃ ye sȍ̃, pépi nónó-
á Nsebede dɩ̃́npȉlɛ. Pè sȍ̃ mɛ ànɛ̂ pé sú Nsebedelɛ
krótókè sɔkɔ, mɛ pé yɛ̃́nkyɔ tɛ̃ tɛ̃ mnɔlɛ n tɔ̃ n

‡ **4:16** 4.16 Yah n tɛ Yesayi 8.23 - 9.1

sah. Yesu mɛ pè ye yah. 22 Nɛ́npɔ́ swɔ, pè núkú
yal krótókè ànɛ̂ pé sú tnɔ̂, tɛ́ ǹ sɔ̏ tɛ̃.

Yesu névye kwɔ́nɔ́ ànɛ̂ yámpú dɛ́nmɔnɔlɛ

23 Yesu sɔ̏ mɛ Kalile mara póllɛ n kɔ n kɔ̃, mɛ
nolɛ n kwɔ Nsyifunɔ Liyel ní-ńtɑ̂n vì sɔkɔ, mɛ
Nìvìnì tirlɛ n yo Liyel tɔ̃́rí tyí yõ, tɛ́ mɛ yámpú
pól ànɛ̂ nɛ́fukulɔ́ póllɛ n dɛ n mɔ. 24 Kǎh pɩ sɛ̃́,
Yesu yĩn wil Siri yamana pól sɔkɔ. No mɛ tyah n
pɔ n pɔ yámpú póllɛ ǹ tyí, nónó-á sɔ̏ mɛ kwlɔ́nɔ́
sɔkɔ yam ànɛ̂ yèvyãhrɩ duke duke pól sɔkɔ, ànɛ̂
sétɑ̏n-á sɔ̏ mɛ nónó sɔkɔ, ànɛ̂ ǹdyìkìnpɩbɩlɛ, ànɛ̂
wil kúnɔ́ névyelɛ, Yesu pé pól dɛ mɔ. 25 Képah
tɛ̃̀nɛ, tɔ́wû ǹgbɛ̃ Yesu sɔ̏ tɛ̃. Pé túkù sɔ̏ wil Kalile
mara sɔkɔ, túkù wil Dekapoli mara sɔkɔ, túkù
wil Yerusalɛmɩ kwil, túkù wil Nsyude mara sɔkɔ,
túkù mɛ wil Nsyurdɛ̃ yɔ́nkahnɩnɛ.

5

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nónó pɩ yɔ̃lɩ yõ.

1 Yesu-á tɔ́wû wɛ sɛ̃́, à dɔkɔ yuku yɔ̃lɩ yõ. Wǎh
kɔ̃ tɛ̃, ǹ tɔ̏ sɑ̃́hpú mɛ nɔ de ǹ tnɔ̂. 2 Képah sɔkɔ,
à mɛ tyah pélɛ n kwɔ nɛ ńkɛ̃́:

Névye nónó-á mɛ nɔlɩ sɔkɔ

3 «Nónó-á pĩ nɛ Liyel yétɔ̂-á mɛ pé tɛ̃, pépi tyí
nɔ. Pè kɩ Liyel tɔ̃́rí nɔlɩ yõ n pi. 4 Nónó-á mɛ
gbní sɔkɔ, pépi tyí nɔ. Liyel kɩ pé yétĩ kele n pi.
5 Gblɔ̌y tíkínmɔnɔ-á mɛ nónó sɔkɔ, pépi tyí nɔ.
Sétáh kɩ pɔ n pɩ n pi pépi tyílɛ.* 6 Gbɩ wɛ̃̀kì kɔ́lɔ́

* **5:5** 5.5 - Yah n tɛ Gbálnɔ́ 37.11.

dékè-á mɛ nónó sɔkɔ, á kɩ nɛ kwɛkɩ ànɛ̂ níkɩ̀ sɔ̃́
tɛ̃ pélɛ, pépi tyí nɔ. Pǎh nɛ̂nɛ n yah n kɔ̃, pè kɩ
kè wɛ n dal n mɔ n pi. 7 Nónó-á névye yãmnɛ
n yah, pépi tyí nɔ. Liyel kɩ pé tɔ yãm yah n pi.
8 Nónó nnɔ-á mɛ yályál Liyel yah, pépi tyí nɔ. Pè
kɩ Liyel wɛ n pi yɩ̃́nɛ. 9 Nónó gbɔ̃̀ yõ-á yèvɩnɩ n
wɛ, pépi tyí nɔ. Pè kɩ n ye n pi Liyel wɛ̃́npɩ̀lɛ.
10 Nónó-á mɛ fɔ̃́hnɔ́lɛ n wɛ pé nɛ́gblɔ́ pínɔ́ yĩnnɛ
Liyel yah, pépi tyí nɔ. Pè kɩ Liyel tɔ̃́rí nɔlɩ yõ n
pi. 11 Névye-à yélɛ n gbyɔ gbɩ̃́ nɛ̂nɛ, tɛ́ yélɛ n fõh,
tɛ́ yé tyílɛ n yo n ko à mɩ̀nɩ̀ duke duke póllɛ n
sah yé yõ ńmɔ yĩnnɛ, yépi tyí nɔ. 12 Sɛ̃́ ye lésõ
pè fõh Liyel tɛ̃ntɔ̃̀ syínyopulɛ nónó-á yé dyàh tɛ̃
pɔ sɔkɔ. Yé kɩ ké yõre ǹgbɛ̃ wɛ n pi yɩ̃̂nyõ sɔkɔ.
Képah ye, yé nɛ n mɛ nɩ̀vɩ̀nɩ̀ ǹgbɛ̃ sɔkɔ yèsyɩ̀kɩ̀
tɛ̃̀nɛ.

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú kɔ̃ pnɛ ànɛ̂ kyòo tyí yõ

13 Yépi ye n nɔ kèkõyɔ̃́lɛ, sɔ̃́-á pnɛ pãnnɛ n nɔ.
Ǹtɛ pnɛ dɛ̂ndɛ̂n-à wal ké sɔkɔ, sɔ̃́ mɛ kè kɩ tõ fɛ̃
pɩ dɛ̂ndɛ̂n? Kè náh tõ fɛ̃ tir yɔ́ pɛkɩ n pi, à wil
mílkínɔ́ tyí sɔkɔ kégbɔ́, tɛ́ névye kɩ n kɔ n sɔkɔ
ké yõ. 14 Yépi ye kèkõyɔ̃́ kyòolɛ. Kwil nɛ̂-à mɛ
mɔ́nɔ́lɛ yɔ̃́lɩ yõ, kè náh fɛ̃ n wɔ̃bɩ n pi dò. 15 Pè
náh fɔ̀tnɔ̀lɛ n soh tɛ́ dúlɛ n kwĩnki n mɔ ké yah.
Pě kè sah fɔ̀tnɔ̀ sahkɩ sɔkɔ, kè kɔ̃ kè n pɩ kyòolɛ
wɔ̀kɔ̀ sɔkɔ névye pól tyí. 16 Sɛ̃́ ye yé yĩnɛ yè pɩ
kyòolɛ névye tyí, pè kɔ̃ pè yé tyípéplɔ pínɔ́ wɛ,
pè mó yé Súlɛ n gbilki, nɛ̂-á mɛ yɩ̃̂nyõ sɔkɔ.

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú kɔ̃ tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ tyí yɔ̃

17 Yé káh wɛ nɛ ńmɔ-á pɔ tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ duku
kò-ǹsah, képah náh pɩ Liyel tɛ̃ntɔ̃̀ syínyopu-á
kwɔ́nɔ́ nónó kɔ̃, sépi duku kò-ǹsah dɛ́. Mé náh
pɔ sé duku kò-ǹsah, ǹtɛ mé pɔ sé tyi píndalnmɔ-
ńsah. 18 Kègbɩ yɔ̃ mé kélɛ n yo yé tyí, yɩ̃̂nyɔ̃ ànɛ̂
sétáh tɛ̃-à fyɔ̀ mɛ, kwâh tyɩ̃́ɩ̃ yɔ́, képah náh pɩ
kwáhkyɩ̃rí yɔ́ ńtɛ̃ náh n wilki n pi tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́
sɔkɔ, fɔ́ɔ́ kɩ pɔ syɩ ké sɔkɔ tyi pól píntɛnɔ tyí.
19 Képah ye, névi nɛ̂-à n sàh-ǹkɛ̃̂nɛ tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́
sɔkɔ tir kyɩ̃rí fyé yɔ̃, tɛ́ no tɛ́lɔ́ tɔ yɔ̃ yɩkɩ mɔ sɛ̃́ntɛ̃
pínɔ́ sɔkɔ, tɛ̃ kɩ fɔ̃́rɔɔ kal Liyel tɔ̃́rí nɔlɩ yɔ̃́pú
póllɛ. Ǹtɛ névi nɛ̂ wɔ-à n sah sé sɔkɔ tyíyónɔ́
yɔ̃, tɛ́ sélɛ nolɛ n kwɔ, tɛ̃ wɔ kɩ yɩ̃́n-ńsah ǹgbɛ̃ wɛ
Liyel tɔ̃́rí nɔlɩ yɔ̃́-ńsah sɔkɔ. 20 Mé kélɛ n yo yé
tyí, yáh kɩ pí-ńkɛ̃̂nɛ gbɩ wɛ̃kɩ̀ kɔ́púlɛ Liyel yah
à kal Liyel tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ kwɔ́pú ànɛ̂ Farisi wɛ̃kɩ̀
kɔ́púlɛ, yé náh Liyel tɔ̃́rí nɔlɩ yɔ̃ n pi.

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú kɔ̃ fɔ̀kɔ̀vyɑ̃̀hnɩ̀ tyí yɔ̃

21 Yé kè noh sɔkɔ nɛ kǎh yo á náh tɑ̃n tyí nɛ,
nɛy káh nɛ́kókè mɔ. Névi nɛ̂-à nɛ́kókè mɔ, tɛ̃-á
yɩ̃nɛ tùkènɔ́lɛ. 22 Ǹtɛ ńmɔ wɔ kélɛ n yo yé tyí nɛ,
névi nɛ̂-à ǹ fɔkɔ vyɑ̃h ǹ ní-òlɛ, tɛ̃-á yɩ̃nɛ tùkènɔ́lɛ.
Nɛ̂-à ǹ ní-ò ye Nɛ́wɔ̂lɛ, tɛ̃-á yɩ̃nɛ tùkènɔ́lɛ tukey
tùkèpu tɩ̃̀nkɩ̀ tyí. Tɛ́ nɛ̂-à à ye Vínpɩlɛ, tɛ̃ wɔ-á
yɩ̃nɛ dáhnmɔnɔlɛ ní-ńkɛ̃̂ nyàhnpèkè sɔkɔ. 23 Wâh
pɔ á yɩ̃ n kɔ̃ kɔ̃ kwâhlɛ Liyel kɔ̃́-ńsah, tɛ́ á dyɔ to

kõ nɛ́npɔ́ sɔkɔ nɛ wáh pɩ de á ní-ò yɔ́ tyɩ́, 24 á yĩ
n kɔ̃ kɔ̃ kwâh sah nɛ́npɔ́, ǹ tɛ́ n kyɩ á wrɔ́ tɔ̃ n
sah á ní-ò mɛ̀nɛ, ǹ tɛ́ n pyě n pɔ kélɛ Liyel kɔ̃.
25 Tir yɔ́ kénkɔ̃-à mɛ yé wrɔ́ ànɛ̂ ǹnî yɔ́lɛ, tɛ́ à
kyɩ ǹ ye tukey tùkè-ò tyɩ́, gbah n tɛ̃ ké yah wah
yé yĩ́níntɛ̃-ńkɛ̃ sɔkɔ nɛ́npɔ́. Képah-à pɩ́-ńkɛ̃́nɛ, à
kɩ kyɩ álɛ tukey tùkè-ò tyɩ́ nɛ à ké yah wah, tukey
tùkè-ò mɛ̀ kɩ kyɩ álɛ sràsyíbí kɔ̃, tɛ́ pépi kɩ mó ǹ
dah mɔ wɔ̀kɔ̀npèkè sɔkɔ. 26 Kègbɩ yõ mé kélɛ n
yo á tyɩ́, á náh n wil n pi nɛ́npɔ́, nɛ́ á náh kɔ̃lɩ mɛ̀
pól dyah tɛ pnɛ́pnɛ́.

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tɔ̀ sɑ̃́hpú kɔ̃ fɔ̀fɩ́kɩ̀ tyɩ́ yõ

27 Yé kè noh sɔkɔ nɛ kǎh mɛ yɔ́nɔ́lɛ nɛ: «Káh
fɔ̀fɩ́kɩ̀lɛ n pɩ.»† 28 Ǹtɛ ńmɔ kélɛ n yo yé tyɩ́ nɛ,
névi nɛ̂-à sê yɔ́ yah, tɛ́ yĩ́ wil ǹ tyɩ́, tɛ̃-á fɔ̀fɩ́kɩ̀ pɩ
tɛ ǹnɛ ǹ nɩ sɔkɔ. 29 Á gbɔ̃̀yɔ̃̀ sɔ̃̀ yĩ́-à kɩ nɛ̂ ǹ dah
n mɔ n pi tyípékè pɩ́nɔ́ sɔkɔ, kè gbahlɩ n wilki n
milki álɛ fɩ́ɩ́. Á tɛ́kɩ́nɔ́lɛ á wil gbɛ̃́nsê fĩ́ núkú sɔkɔ,
képah kɩ fɔ̃́nfɔ̃́ kal á wil pól mɩ́nndahnmɔnɔ yõ
ní-ńkɛ̃ nyàhnpèkè sɔkɔ. 30 Á gbɔ̃̀yɔ̃̀ sɔ̃̀ gbɔ̃̀-à kɩ
nɛ̂ ǹ dah n mɔ n pi tyípékè pɩ́nɔ́ sɔkɔ, kè kɑ̃m
n milki álɛ fɩ́ɩ́. Á tɛ́kɩ́nɔ́lɛ á wil gbɛ̃́nsê fĩ́ núkú
sɔkɔ, képah kɩ fɔ̃́nfɔ̃́ kal á wil pól kyɩ́ndenɔ yõ
ní-ńkɛ̃ nyàhnpèkè sɔkɔ.

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tɔ̀ sɑ̃́hpú kɔ̃ fúr yɩ́kɩ́nɔ́ tyɩ́ yõ

† **5:27** 5.27 - Yah n tɛ Yálnɔ́ 20.14; Tɔ̃nyonɔ 5.18.

31 Kè mɛ yónɔ́ tɔlɛ nɛ, névi nɛ̂-à ǹ kyɩlɛ n fin
n mɔ, tɛ̃̀-á yĩnɛ à ǹ fı̃́nnmɔnɔ tàrfyɔ̀ sɛ́bɛ́y pɩ à
kɔ̃.‡ 32 Ǹtɛ ńmɔ tɛ̃̀ wɔ kélɛ n yo yé tyí nɛ, névi
nɛ̂-à ǹ kyɩ fin mɔ nɛ́ fɔ̀fíkì tɛ̃̀ tyí yõ náh, tɛ̃̀-á mɛ
ǹnɛ n mɔ fɔ̀fíkì pínɔ́ wɛ̃̀kì yõ. Névi nɛ̂ tɔ-à mó
sê fı̃́nnmɔnɔ tɔkɔ, fɔ̀fíkì-á tɛ̃̀ n pɩ.

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú kɔ̃ gblɔ̃̌y wɔ́nɔ́ tyí yõ

33 Yé kè noh sɔkɔ tɔlɛ nɛ kǎh yo á náh tãn tyí
nɛ: «Káh álɛ n wo mìnì tyi sɔkɔ. Wâh á wo tir
nɛ̂ sɔkɔ Tɛ̃̀ ǹgbɛ̃ yah, á yĩnɛ ǹ kè pɩ.» 34 Ǹtɛ ńmɔ
tɛ̃̀ wɔ kélɛ n yo yé tyí nɛ, yé káh yélɛ n wo póllɛ.
Yé káh yélɛ n wo yı̃̂nyõlɛ. Liyel tɔ̃́rí kǒ ye kélɛ,
képah ye yé káh yélɛ n wo kélɛ. 35 Yé káh yélɛ n
wo sétáhlɛ. Liyel gbyɛ̂̃h súnsàh-ǹsah kǒ ye kélɛ,
képah ye yé káh yélɛ n wo kélɛ. Yé káh yélɛ n
wo Yerusalɛmɩnɛ. Yɔ̃̀tɛ̃̀ ǹgbɛ̃ Liyel kwil ye kélɛ,
képah ye yé káh yélɛ n wo kélɛ. 36 Káh álɛ n wo
á yõlɛ. Á náh fɛ̃ á yɔ̃̀yén pɔ́ núkú ńtɛ̃ fyé piki,
képah náh pɩ à kè silki n pi, képah ye káh álɛ n
wo kélɛ. 37 Kàh àwelɛ, yo nɛ àwe-á. Kàh ɔ̃̀ɔ̃lɛ, yo
nɛ ɔ̃̀ɔ̃-á. Tɛ́ wâh nɛ̂ yo dohnɩ sépi yõ, pèkè pí-ò
tɔ̃̀ vyãh ye.

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú kɔ̃ pèkè dyáhnɔ́ tyí yõ

38 Yé kè noh sɔkɔ nɛ kǎh mɛ yónɔ́lɛ nɛ: «Wâh
yı̃́ sɔ, á yı̃́ kɩ sɔ. Wâh yı̃́n dal, á yı̃́n kɩ dal.»§ 39 Ǹtɛ

‡ **5:31** 5.31 - Yah n tɛ Tɔ̃nyonɔ 24.1. § **5:38** 5.38 - Yah n tɛ Yálnɔ́ 21.22-25.

ńmɔ kélɛ n yo yé tyí nɛ, névi-à tyítúkù pɩ yé tyí,
yé káh nɛ yáh ké wɔ́lɛ n dɛ. Tɛ́ névi-à á gbɔ̏yɔ̏ sɔ̏
létáh mɩ, ké ní-ò tɔ vi n mɔ à kɔ̃. 40 Névi-à mɛ ké
tyí nɛ pé ǹ ye tukey tùkèpu tyí á fwɔ̀mɔ̀npír syi
yĩnnɛ, á fwɔ̀mɔ̀-ǹgbɛ̃ tɔlɛ tɛ̃ kɔ̃. 41 Névi-à ǹ kyĩ
mɔ nɛ á kíló núkú kɔ pélɛ, kílónɔ́ nínɔ́ kɔ tɛ̃nɛ.
42 Névi nɛ̂-à ni á tyí, yĩ tɛ̃ kɔ̃. Nɛ̂-à nɛ pé dɛkɩ syi
á tyí, káh n yahle.

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tɔ̏ sɑ̋hpú kɔ̃ à yuku sépɛ́bí tyí-á yĩnɛ kè nɔ pé tyí sɔ̃̋

43 Yé kè noh sɔkɔ nɛ kǎh mɛ yónɔ́lɛ nɛ, á ní-ò
tyí-á yĩnɛ kè nɔ á tyí,* á mó á sépɛ dyɔlɛ n yɔ.
44 Ǹtɛ ńmɔ kélɛ n yo yé tyí nɛ, yé yɛ yé sépɛ́bí tyí
nɔ yé tyí, yé mó Liyellɛ n ni yé fɔ̋hpú tyí. 45 Yâh
képahlɛ n pɩ, yé Sú Liyel nɛ̂-á yĩ̂nyõ sɔkɔ, yé mɛ
kélɛ n wɛ̃kɩ nɛ ǹmɔ wɛ̃npɩ̀-á yélɛ. Ǹmɔ ye n sɛ
ǹ gbĩnɛ nɛ́pêl ànɛ̂ nɛ́péplɔ tyí, tɛ́ pũ̏nɛ n pɩ n
mɔ nɛ́gblɔ́ ànɛ̂ nɛ́túkúnɩ̀ tyí. 46 Tɛ́ yépi tyí-á nɔ
nónó tyí, pépi ó tyí-à nɔ yé tyí, yõre nɛ̂ mɛ yé
kɩ n wɛ n pi képah sɔkɔ Liyel tyí? Mɔ́rí syípú
ńtɛ̃ tɔ náh mɛ sɛ̃ntɛ̃nɛ n pɩ di? 47 Yâh n wɛkɩ
n mɔ yé no ó tyí, gbɛ̃ndùnɩ̀ tir nɛ̂ mɛ képahlɛ?
Liyel wɛ̃kɩ̀ kɔ́-ńkɛ̃pú ńtɛ̃ tɔ náh mɛ sɛ̃ntɛ̃nɛ n pɩ
di? 48 Yépi tɛ̃ wɔlɛ, yé tyípéplɔ ó kɔ́kɔ́lɛ n pɩ, sɔ̃̋-á
yé Sú tyípéplɔ ó kɔ́kɔ́lɛ n pɩ, ǹmɔ nɛ̂-á mɛ yĩ̂nyõ
sɔkɔ.

* **5:43** 5.43 - Yah n tɛ Levitiki 19.18.

6

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tɔ̏ sɑ̋hpú kɔ̃ yĩ n kɔ̃ dùkù tyí yõ

1 Yé yé gblɔ̌ynɛ n tɛ̃ gbɩ wɛ̃̀kì kɔ́lɔ́lɛ yɩ̃́nyáhkì
sɔkɔ dɛ́. Yâh képahlɛ n pɩ, yé náh ké yõre wɛ n
pi Sú Liyel tyí, ǹmɔ nɛ̂-á yɩ̃̂nyõ. 2 Képah ye, wâh
kwâhlɛ n yĩ yãm nɛynɛ n kɔ̃, káh ké kwnɩ́nɛ n
kɔ̃ sɔ̃́-á névye túkù n nɛ n pɩ kélɛ Liyel ní-ńtɑ̂n vì
sɔkɔ ànɛ̂ wɑ̃̀l yey sɔkɔ, névye kɔ̃ pě pélɛ n gbilki.
Kègbɩ yõ mé kélɛ n yo yé tyí, pè ye ké yõre wɛ tɛ.
3 Ǹtɛ áwɔ-à kwâhlɛ n yĩ yãm nɛynɛ n kɔ̃, káh n
yɛ ǹnî yɔ́ ńtɛ̃ pĩ ké sɔkɔ. 4 Képah sɔkɔ, yɩ̃́nkɔ̃nɔ
nɛ̂-á á pɩ, kè kɩ tɛ̃ sètɩ̃̏n sɔ̏ sɔkɔ. Tɛ́ Sú Liyel nɛ̂-á
sètɩ̃̏n sɔ̏ tyilɛ n pnɛ, ǹmɔ kɩ ǹ dyah ké yõrelɛ.

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tɔ̏ sɑ̋hpú kɔ̃ Liyel ni dùkù tyí yõ

5 Yâh Liyellɛ n ni, yé káh névye túkùlɛ n
yah n pɩ. Liyel ní-ńtɑ̂n vì ànɛ̂ wɛ̃tlo yey sɔkɔ
yúkúnyĩnntɛ̃̀nɔ́ tyí ye nɔ pépi tyí pàh Liyellɛ n
ni. Pé gblɔ̌y wɛ̃kɩ yĩn ye pè n nɛ n pɩ képahlɛ.
Kègbɩ yõ mé kélɛ n yo yé tyí, pè ye ké yõre wɛ
tɛ. 6 Ǹtɛ áwɔ-à mɛ ké tyí nɛ á Liyel ni, wâh pɩ ǹ
de á wɔ̀kɔ̀ sɔkɔ, ǹ tɛ́ á yah vike, ǹ tɛ́ á Sú Liyellɛ
n ni. Tɛ́ Sú Liyel nɛ̂-á sètɩ̃n sɔ̏ tyilɛ n pnɛ, ǹmɔ kɩ
ǹ dyah ké yõrelɛ. 7 Yâh nírílɛ n pɩ, yé káh tyilɛ
n tɔ̃ n yo tyɛ́-ńkɛ̃̄nɛ Liyel pɩ̃́-ńkɛ̃̄pú tyí kɔ̃lɛ. Pépi
tɛ̃ sõnɔ sɔkɔ, tyi tɔ̃́nyonɔ kwlěyy nírí ye Liyel n
tɛ̃. 8 Ǹtɛ yî nónó yétɔ̂̃-á mɛ yépi tɛ̃, yé Sú Liyel sè

pĩ tɛ sé ní-ńkɛ̃ gbĩ́ ńtɛ̃nɛ ǹ tyí. Képah ye, yé káh
Liyel pĩ́-ńkɛ̃púlɛ n yah n pɩ.
9 Yáh yĩnɛ yè Liyellɛ n ni dùkù nɛ̂nɛ, kè wɛ yɔ̀:
Ápi Sú Liyel nɛ̂-á yĩ̂nyõ,
á yĩn nɛ n gbilki.
10 Á yɔ̃̀tɔ̃rí wɛ̃kɩ.
Wáh mɛ nɛ̂ tyí,
képah nɛ n pɩ sétáh yõ, sɔ̃́-á kélɛ yĩ̂nyõ.
11 Á kwɛy gbĩ̀yĩ̀kì yõkelɛ á kɔ̃.
12 Ápi-á pɩ de áwɔ tyí tyi nónó sɔkɔ, sè yɔ̃ n mɔ
á kɔ̃,
sɔ̃́-á ápi tɔ yɔ̃ mɔ névye kɔ̃, nónó-á pɩ de á tyí.
13 Káh n yɛ à sétɛ̃̀n yɔ̃̀tɛ̃ tɔ̃nmɔnɔlɛ n fɛ̃ n syi.
Ǹtɛ á pwah n mɔ ǹ gbɔ̃̀, ǹmɔ nɛ̂ tyí-á pèkè pínɔ́
sõ n wil.
[Yɔ̃̀tɔ̃rí, ànɛ̂ tɛ̃́nwɛnɔ, ànɛ̂ gbílkínɔ́lɛ, áwɔ tyí ye
gbĩ́mɛgbĩ́. Amiina!]
14 Névye nónó-á n pɩ n de yé tyí, yâh n yɔ̃ n mɔ
pélɛ n kɔ̃, yé Sú Liyel nɛ̂-á yĩ̂nyõ, à kɩ n yɔ̃ n mɔ
yé tɔlɛ n kɔ̃. 15 Ǹtɛ yépi-à névye tyípɛ̂llɛ n yɔ̃ n
mɔ pélɛ n kɔ̃-ńkɛ̃nɛ, yé Sú Liyel náh yépi tɔ tyí
yɔ̃ n mɔ yé kɔ̃ n pi.

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tɔ̃̀ sɛ̃́hpú kɔ̃ nĩ́kì tɛ̃ dùkù tyí yõ

16 Yâh níkì tɛ̃, yé káh yé yey kwɔ n sah névye
túkù tyí kɔ̃lɛ. Pépi ńkɛ̃nɛ pé yey yõre n sah nɛ
névye pĩ nɛ páh mɛ níkì tɛ̃. Kègbɩ yõ mé kélɛ n
yo yé tyí, pè ye ké yõre wɛ tɛ. 17 Ǹtɛ áwɔ-à níkì
tɛ̃, á yah wu, tɛ́ káh á yõ pɩ n sah yákárá, 18 névye

kɔ̃ pè pĩ nɛ wáh mɛ níkì tɛ̃. Tɛ́ á Sú Liyel nɛ̂-á
sètȉn sȍ tyilɛ n pnɛ, ǹmɔ kɩ ǹ dyah ké yõrelɛ.

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tȍ sɑ̃́hpú kɔ̃ tahrɩ koh n sah dùkù tyí yõ yȋnyõ

19 Yé káh tahrɩlɛ n yah n koh n sah kèkõyő mɛ̀
sɔkɔ, képah nɛ̂ sɔkɔ-á sóhrí ànɛ̂ syɩ̃́mí kɩ fɛ̃ sélɛ
n yõ, képah náh pɩ yɩ̃́pú kɩ fɛ̃ kye de vì sɔkɔ kɩ sè
yĩ tɔkɔ. 20 Ǹtɛ yé tahrɩlɛ n yah n koh n sah yȋnyõ,
képah nɛ̂ sɔkɔ-á sóhrí ànɛ̂ syɩ̃́mí náh mɛ sé yõ yõ
tɛ̃nɛ, yɩ̃́pú tɔ náh mɛ kɩ fɛ̃ kye de vì sɔkɔ, képah
náh pɩ kɩ yĩbe yĩ. 21 Á náh wɛ di, á tahrɩ-à mɛ
ńyɑ̃h, á sõnɔ tɔ kɩ mɛ nɛ́npɔ́.
22 Wil kyòolɛ, yɩ̃́ ye. Á yɩ̃́-à mɛ vyelɛ, á wil pól
kɩ mɛ kyòo sɔkɔ. 23 Ǹtɛ á yɩ̃́-à yɩkɩ, á wil pól kɩ mɛ
fɛ̃ntȗ sɔkɔ. Kyòo nɛ̂-á á sɔkɔ, kàh kɩ mɛ fɛ̃ntȗnɛ,
á mɛ yɩ̃̋ fɛ̃ntȗ pbèy sɔkɔ dɛ́. 24 Névi yɔ́ ńtɛ̃ náh
fɛ̃ tȍ kwrɔ n pɩ n pi yȍtɑ̃m nɛ́pĩ nímí tyí. À kɩ
núkú dyɔlɛ n yɔ, tɛ́ kɩ nɔ ǹ ní-òlɛ. Képah náh pɩ,
à kɩ núkúlɛ n tĩnki, tɛ́ kɩ ǹ ní-ò wɛ mɔ. Sɛ̃ ó ye,
yé náh fɛ̃ tõ kwrɔ n pɩ n pi Liyel ànɛ̂ pɔ́ tyí.
25 Képah ye ń kɔ̃ mé kélɛ n yo yé tyí nɛ, yé káh
yé fɔkɔlɛ n sõ yáh nɛ wɛ n yõ [tɛ́ wɛ n wɔ] n pi
sɔ̃, tɛ́ kɩ mɛ min sɔkɔ, ànɛ̂ yáh nɛ yé wil flɔ wɛ n
mɔ n pi sɔ̃. Névi min tyí náh tah kal yõkelɛ di?
Wil tɔ tyí náh tah kal flɔlɛ di? 26 Yé yah kèpyelɛ
yȋnyõ sɔkɔ kɛ̀; sè náh sèmukɔlɛ n duku, sè náh
sèmukɔlɛ n tɔkɔ; sè náh se mó tɔ̃ sèmukɔlɛ n koh
n sah díké sɔkɔ; tɛ́ yé Sú Liyel sélɛ n pu. Ǹtɛ yépi
náh fõnfő kal kèpye yõ náhnáh di? 27 Yépi sɔkɔ

nɛ̂ tɛ̃̆ kɩ fɛ̃ kwéy ńtɛ̃ fyé dohnɩ ǹ gblɔ̃̌y min yõ, ǹ
fɔ́kɔ́sõnɔ gbȍ yõ? 28 Ǹtɛ kwâh nɛ̂ fɔkɔ sõnɔ mɛ
yé tyí yé mɔ mɔ flɔ tyí sɔkɔ wɛ́? Yé yah fílkɩ̀ fi pɩ
dùkùlɛ swɛ̃y sɔkɔ kɛ̀: Sè náh tȍlɛ n pɩ, sè náh se
mó tɔ̃ flɔlɛ n fĩ. 29 Ǹtɛ mé kélɛ n yo yé tyí nɛ, yȍtɛ̃
dɩ̃́ Salomo tàh fyé yah yõ, à náh flɔ wɛ mɔ yah
nónó-á plɛ nɔ fílfi nɔ́pi sɔkɔ yɔ́ ńtɛ̃nɛ. 30 Liyel yõ
sɛ̃nyĩ-ńkɛ̃pú nɔ́pi. Fílkɩ̀ nɛ̂-á swãh sɔkɔ kwɛynɛ,
tɛ́ kɩ pɔ n sukɛ n pi ńsȍ̃nɛ, Liyel-á képah fi pɩ
pallɛ sɛ̃ à, yépi wɔ se pyě à kɩ yɛ kóhnmɔnɔlɛ kal
plɛ́ntnɔɔ? 31 Yé káh yé fɔkɔlɛ n sõ yè pɔ nɛ n yo
nɛ, kwâh nɛ̂ se yé kɩ wɛ yõ nɩ? Kwâh nɛ̂ se yé kɩ
wɛ wɔ nɩ? Kwâh nɛ̂ se yé kɩ wɛ mɔ yé wil sɔkɔ
nɩ? 32 Yé náh wɛ di, Liyel pɩ̃́-ńkɛ̃pú ye ńkɛ̃́nɛ nɛ
n yah n kɔ̃ sépi póllɛ tyɛ́tyɛ́ní kɛ̃nɛ. Ǹtɛ yé Sú
nɛ̂-á yȋnyõ, à pĩ nɛ yȋ nɔ́pi pól yétȏ̃-á mɛ yé tɛ̃ dò.
33 Yé Liyel tɔ̃́rí ǹgbò yah n kɔ̃, ànɛ̂ wǎh mɛ nɛ̂ tyí.
Képah sɔkɔ, à kɩ yȋ tɛ́lɔ́ tɔ pól dohnɩ yé kɔ̃. 34 Yé
káh yé fɔkɔlɛ n sõ ńsȏ tyí sɔkɔ. Yé ńsȏ tyi sah
ńsȏ yah. Swɔ̃ swɔ̃ pól ànɛ̂ sé yȍ̃tyí ye.

7

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tȍ sɑ̃̋hpú kɔ̃ nɛ pè káh no tɛ́lɔ́lɛ n tuke

1 Yé káh nolɛ n tuke. Képah sɔkɔ, Liyel náh yé
tɔ tuke n pi. 2 Yé náh wɛ di, yáh no tɛ́lɔ́lɛ n tuke
sɔ̃́, sɛ̃ ye Liyel kɩ n tuke n pi yé tɔlɛ. Yáh no tɛ́lɔ́
tyílɛ n sãh dú nɛ̂nɛ, yé tɔ tyí kɩ n sãh n pi kénɛ
dú ólɛ. 3 Á pɩ sɔ̃́ tɛ́ ǹdan wɛ á yȗ̃npi yɩ̃́ sɔkɔ, tɛ́
dàhnpɛlɛ áwɔ yɩ̃́ sɔkɔ, á náh mɛ képah wɔ pĩ?

4 Á kı pı sɔ̃, tɛ́ kı yo á yṹnpi tyı́ nɛ, à yɛ á ǹdan
wilki à kɔ̃ ǹ yı̃́ sɔkɔ, tɛ́ dàhnpɛ mó tɔ̃ mɛ áwɔ
yı̃́ sɔkɔ? 5 Fɔ̀kɔ̀pı̃̀l névi. Á yı̃́ sɔkɔ dàhnpɛ ǹgbò
wilki. Képah-à pı, á kı fɛ̃ n yah pallɛ kı á yṹnpi
yı̃́ sɔkɔ ǹdan wilki.

6 Yı̃̀ nónó-á mɛ Liyel tyı́ yõ, yé káh sélɛ névyelɛ
n kɔ̃ nónó-á mɛ pãhlɔ tyı́ kɔ̃lɛ, pè kɔ̃ pè káh n
pɔ pé yey vi yé tyı́ képékèyɔ̂. Yé káh mó tɔ̃ yı̂
kètǎrnɔlɛ névyelɛ n kɔ nónó-á mɛ slo tyı́ kɔ̃lɛ, pè
kɔ̃ pè káh n pɔ n suki n sɔkɔ sé yõ.

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú kɔ̃ nɛ pè nɛ n ni Liyel tyı́

7 Yé nɛ n ni, yé kı n wɛ n syi. Yé nɛ n yah n
kɔ̃, yé kı n wɛ. Yé wùkahlɛ n mı, kè kı n yıkı n
mɔ yélɛ n kɔ̃. 8 Yé náh wɛ di, nɛ̂-à ni Liyel tyı́,
tɛ̃ n wɛ n syi. Nɛ̂-à yah kɔ̃, tɛ̃ n wɛ. Nɛ̂-à wùkah
mı, kè n yıkı n mɔ tɛ̃ kɔ̃. 9 Nɛ̂ tɛ̃ mɛ yépi sɔkɔ, ǹ
pı́dı̃́-à búrn ni ǹ tyı́ à kı dáhkı̀lɛ à kɔ̃? 10 Képah
náh pı, wàh yɛ̃́nkɔ̂ ni ǹ tyı́, à kı wahynɛ à kɔ̃?
11 Yépi nónó-á nɛ́pɛ̂llɛ, yé yé wɛ̃́npı̃̀ kɔ̃́nɔ́ yah wɛ
yı́péplɔlɛ. Tɔ̀tɔ̀ náh mɛ ké sɔkɔ, yé Sú Liyel nɛ̂-á
mɛ yı̃̂nyõ sɔkɔ, ǹmɔ kı yı̂lɛ sé nı́pú kɔ̃ nónó-á plɛ
kal yépi tyı́lɛ dò.

12 Yáh mɛ ké tyı́ nɛ no tyi nónó póllɛ n pı yé tyı́,
yépi tɔ sɛ̃́nknɔlɛ n pı pé tyı́. Sɛ̃ ye tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́
ànɛ̂ Liyel tɛ̃ntɔ̃̀ syı́nyopu sɛ́ɓɛ́ynɔ́ yo kélɛ.

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú kɔ̃ dé-ńsah wǒkè ànɛ̂ dé-ńsah fı̃́ı̃ tyı́ yõ

13 Yé nɛ n de dé-ńsah fı̃́ı̃lɛ. Yé náh wɛ di, wɛ̃̌kı̀
nɛ̂-á n yuku tyí yíkínɔ́ tɛ̃̌-ǹsah, ké kɔ́lɔ́ mɛ fàhfàh,
ké dé-ńsah mɛ wòo. Képah sɔkɔ dépú mɛ dò.
14 Ǹtɛ wɛ̃̌kı̀ nɛ̂-á n yuku tyɛ́-ńkɛ̃̂ min tɛ̃̌-ǹsah, ké
kɔ́lɔ́ mɛ táhnɔ́lɛ, ké dé-ńsah mɛ fı̃́ı̃. Ké wɛ́ndepu
náh mɛ fwɔ́ɔ.

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú kɔ̃ Liyel yı̃n yɔ̃ mı̀nyobe tyí yɔ̃

15 Yé yé gblɔ̃̌ynɛ n kyɔmı Liyel yı̃n yɔ̃
mı̀nyobelɛ. Pàh n pi yé tyí, pě pé gblɔ̃̌y pı
mámm képyɛ́nı̀ tyí kɔ̃lɛ, tɛ́ ké kègbı tɛ̃̌ yɔ̃ sɔkɔ,
pè mɛ pékénɔ́lɛ gbɛ̃̌npɑ̃hlɔ sɔ̃́. 16 Yé kı pè pı̃
n pi pé tyípínɔ́ sɔkɔ. Yɛ̀rɛsɛ̃̂ náh fɛ̃ n wɛ n
gbɛ kahrı sɔkɔ. Sènsóké pye tɔ náh mó fɛ̃ n
wɛ n gbɛ gbíyɛ̃̌kı̀ sɔkɔ. 17 Sésâu pèplɔ pól n
syi pye pèplɔlɛ. Tɛ́ séswɔ́ntùkù wɔ mó n syi
pye túkúnı̀nɛ. 18 Séswɔ̂ pèpɛy náh fɛ̃ n syi pye
túkúnı̀nɛ. Séswɔ́ntùkù tɔ náh mó fɛ̃ n syi pye
pèplɔlɛ. 19 Séswɔ̂ nɛ̂-à n syí-ńkɛ̃̂nɛ pye pèplɔlɛ,
kè n kɑ̃m ǹ min n dah n mɔ nyàh sɔkɔ. 20 Sɛ̃̌ ó ye
yé kı n pı̃ n pi Liyel yı̃n yɔ̃ mı̀nyobelɛ pé tyípínɔ́
sɔkɔ.

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú kɔ̃ tir yónɔ́ ànɛ̂ ké pínɔ́ tyí yɔ̃

21 Kè náh pı nɛ nónó pól-á ńmɔlɛ n ye Tɛ̃̌ ǹgbɛ̃,
TƐ̃̀ ǸGBƐ̃NƐ pé pól sɔ̃́ kı Liyel tɔ̃́rí nɔlı yɔ̃ n pi
dɛ́. Ń Sú Liyel nɛ̂-á mɛ yı̃̂nyɔ̃, ǹmɔ-á mɛ nɛ̂ tyí,
képah pípú ó ye kı yɔ̃ ké nɔlılɛ. 22 Liyel tukey
tuke sɔ̃lɛ, névye náhnáh kı n yo n pi ń tyí nɛ, Tɛ̃̌
ǹgbɛ̃, Tɛ̃̌ ǹgbɛ̃, ńmɔ yı̃n yɔ̃ kó lésɔ̃ pé n syi n yo

Liyel tɛ̃ntõnènɛ nɩ? Ǹmɔ yĩn yõ kó lésõ pè n nɛ n
yĩni n wilki sétȁnnɛ névye sɔkɔ nɩ? Ǹmɔ yĩn yõ
kó lésõ pè n nɛ n pɩ gbǐlnɔ́ náhnáhlɛ nɩ? 23 Ǹtɛ
mé kɩ yo pé tyí nɛ, mé náh pélɛ n pnɛ póllɛ. Pè
gbɛ mɔ ńnɛ, Liyel tyi kȍnsàhnɔ́ dêl pípú nɔ́pi.

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂nɛ ǹ tȍ sấhpú kɔ̃ vì duke nînɔ́ mɔ́nɔ́ tyí yõ

24 Képah ye, névi nɛ̂-á ń wɛlɔ nɔ́pi noh, tɛ́ mɛ
sé tyíyónɔ́lɛ n pɩ, tɛ̃ mɛ á kɩ nɛ lékấm névi yɔ́ sɔ̃́,
nɛ̂-á ǹ wɔ̀kɔ̀ mɔ légbĩ́ yõ. 25 Pȕ mɛ pɔ pɩ, yrɛy
yuku à kwɔkɩ kyɩ syɩ kénɛ wɔ̀kɔ̀ tyí, pű̃nyấhkí tɔ
mɛ kõ kyɩ mɩ ké sɔkɔ, ǹtɛ kǎh sȍ sõ légbĩ́ yõ sɛ̃́,
képah ye kè náh syɩkɩ. 26 Ǹtɛ névi nɛ̂-á ń wɛlɔ
nɔ́pi noh tɛ́ à náh mɛ sé tyíyónɔ́lɛ n pɩ, tɛ̃ mɛ
á kɩ nɛ lékấm kɛ̃ névi yɔ́ sɔ̃́, nɛ̂-á ǹ wɔ̀kɔ̀ mɔ
sèm̀iyấhrí yõ. 27 Pȕ mɛ pɔ pɩ, yrɛy yuku à kwɔkɩ
kyɩ syɩ kénɛ wɔ̀kɔ̀ tyí, pű̃nyấhkí tɔ mɛ kõ kyɩ mɩ
ké sɔkɔ, kè mɛ syɩkɩ à pirki kwɛ pnɛ́pnɛ́.
28 Képah sɔkɔ, Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɔ́pi kɔ̃ tɛ gbĩ́
nɛ̂nɛ, tɔ́wû gbȁn du ǹ névye kwɔ́nɔ́ dùkùlɛ. 29 Yé
náh wɛ di, ǹ névye kwɔ́nɔ́ dùkù náh sȍ mɛ Liyel
tyi kȍnsàhnɔ́ kwɔ́pú tyí kɔ̃lɛ dɛ́, kè sȍ mɛ yȍtɔ̃rí
kwɔ́nɔ́lɛ képah ye.

8

Tótɛ̃ dĩ́ yɔ́ dɛ́nmɔnɔlɛ

1 Yesu-á wil yɔ̃lɩ yõ à tiki pɔ gbĩ́ nɛ̂nɛ, tɔ́wû
ǹgbɛ̃ ǹ sȍ tɛ̃. 2 Tótɛ̃ yɔ́ mɛ nɔ de à gbètukunɔ di

ǹ yah sɔkɔ, tɛ́ yo ǹ tyí nɛ, pé Tɛ̃̀ ǹgbɛ̃, wàh mɛ ké
tyí wǎh kɩ fɛ̃ pé dɛ mɔ pé kɔ̃ pé pɩ yályál Liyel
yah. 3 Wǎh yo sɛ̃́, Yesu mɛ ǹ gbɔ̃̀ nɔ à tũ ǹ tyí,
tɛ́ yo ǹ tyí nɛ: «Mé mɛ ké tyí, á kɩ dɛ.» Nɛ́npɔ́
swɔ, dɩ̃́ dú ńyân núkú tyɛ. 4 Képah sɔkɔ, Yesu
mɛ yo ǹ tyí nɛ: «Káh yĩ mè yãh nɛy tyí dɛ́. Tɛ́
kyɩ á gblɔ̃́ynɛ sárká syínwɩ̃̀lkɩ̃-ò wɛ̃kɩ. Moyisi-á
sɔ̃̀ sárká nɛ̂ tyí yo sah tótãm dɛ́nmɔnɔ tyí sɔkɔ,
kyɩ képah wilki, nɛ̂-á kɩ kélɛ pè wɛ̃kɩ nɛ wáh dɛ.»

Wrome sràsyîbî yɔ̃̀tɛ̃ dɩ̃́ yɔ́ tɔ̃̀npɩ dɛ́nmɔnɔlɛ

5 Tɛ́ Yesu-á pɔ de Kapɛrnayumi sɔkɔ gbɩ̃́ nɛ̂nɛ,
Wrome sràsyíbí yɔ̃̀tɛ̃ dɩ̃́ yɔ́ pɔ ǹ tnɔ̂ tɛ́ à ni 6 nɛ,
pé yɔ̃̀tɛ̃, pé tɔ̃̀npɩ dɩ̃́-á mɛ sɛ̃́nɔ́lɛ gbô sɔkɔ wil
kúnɔ́ ńyânnɛ ǹ sɔkɔ. Wǎh mɛ n kwlɔ képékèyɔ̂.
7 Képah sɔkɔ, Yesu mɛ yo ǹ tyí nɛ páh kɩ ǹ sɔ̃̀
tɛ̃ kyɩ à dɛ mɔ. 8 Ǹtɛ kénɛ dɩ̃́ mɛ yo Yesu tyí nɛ,
pé yɔ̃̀tɛ̃, péwɔ-á fɔ̃́rɔɔ kah ǹ dénɔ́lɛ pé gbô sɔkɔ.
Ǹkɛ̃́ à wɛy núkú ó yo, tɛ́ pé tɔ̃̀npɩ-á kɩ dɛ. 9 À kó
wɛ nɩ, yɔ̃̀tãm-á mɛ péwɔ tyí, tɛ́ péwɔ tɔ mó mɛ
sràsyíbí yísyɔ́ yɔ̃̀tɛ̃nɛ. Pâh yo nɛ̂ tyí nɛ, à sɔkɔ!
Tɛ̃̀ n sɔkɔ. Pâh yo nɛ̂ tyí nɛ, à pɔ! Tɛ̃̀ n pɔ. Pâh yo
pé yɔ̃̀ tyí nɛ, à tir mè pɩ! Á kè pɩ. 10 Képah sɔkɔ,
Yesu-á kénɛ wɛlɔ noh sɛ̃́, sè ǹ gbɑ̃̀n kah du. À mɛ
yo ǹ sɔ̃̀ tɛ̃́pú tyí nɛ: «Kègbɩ yɔ̃ mé kélɛ n yo yé tyí,
mé náh Liyel yɔ̃ sɛ̃́nɔ́ ǹgbɛ̃ mè dùkù névi wɛ yah
Yisrayel no ńtɛ̃ fyé sɔkɔ. 11 Tɛ́ mé kélɛ n yo yé
tyí nɛ, névye náhnáh-á kɩ wil ywɔ̃ ywɔ̃ póllɛ, kɩ
pɔ yɔ̃ke yɔ̃ wɛ̃ tyí Abrahmɩnɛ, ànɛ̂ Yisakɩlɛ, ànɛ̂
Nsyakɔbɩlɛ Liyel tɔ̃́rí tyah sɔkɔ. 12 Ǹtɛ Yisrayel

no nónó-á sɔ̏ yĩnɛ dénɔ́lɛ Liyel tɔ̃́rí tyah sɔkɔ,
pépi kɩ wũ kégbɔ́ fɛ̃́ntṹ sɔkɔ, ńyãh sɔkɔ-á gbní
ànɛ̂ yní táhnɔ́ kɩ mɛ.» 13 Képah tɛ̃̀nɛ, Yesu ǹ syɩ
yo sràsyíbí yɔ̃̏tɛ̃ dɩ̃́ mɛ̀ tyí nɛ: «Á syɩ nɛ n yuku á
tɩ̃̀nnɛ. Wáh sɛ̃ ńmɔ yõ sɛ̃́, wáh nɛ̂ yah kɔ̃, kè kɩ
pɩ á tyí.» Nɛ́npɔ́ swɔ, ǹ tɔ̃̀npɩ dɩ̃́ núkú dɛ.

Yámpú náhnáh dɛ́nmɔnɔlɛ

14 Képah náh, Yesu kyɩ Pyɛrɩ gbô, tɛ́ kyɩ Pyɛrɩ
dɛ́nsê wɛ sɛ̃́nɔ́lɛ wílvyɑ̃́hnɩ̀nɛ. 15 Yesu mɛ tũ pi
gbɔ̏ tyí, wílvyɑ̃́hnɩ̀ núkú à fĩn mɔ. Képah tɛ̃̀nɛ, pi
mɛ yuku tyah n yah n dah n mɔ Yesu tyí sɔkɔ.
16 Gbɩ̃́yɩ̃́-á de, no pɔ névye náhnáhlɛ Yesu tyí
sétɑ̃̀n-á sɔ̏ mɛ dénɔ́lɛ nónó sɔkɔ. À mɛ ǹ vyãh
wɛynɛ sétɑ̃̀n nɔ́pi yĩni wilki pé sɔkɔ, tɛ́ yámpú
tɛ́lɔ́ pól dɛ mɔ. 17 À képah pɩ Liyel tɛ̃ntɔ̏ syínyo-ò
Yesayi tir yónsàhnɔ́ mɛ̀ kɔ̃ kè wil. À lésõ nɛ ńkɛ̃́:
«À ye á yèvyãhrɩnɔ pól tɔkɔ to á yõ, tɛ́ á yamnɔ
pól tyɛ.»

Nónó-á sɔ̏ mɛ ké tyí nɛ pé Yesu sɔ̏ tɛ̃

18 Yesu-á tɔ́wû ǹgbɛ̃ wɛ pè pɔ à mɔ gbĩ sɛ̃́, à
nɛ pé tɔ̏ sɑ̃́hpú àwɔ pé yuku yɔ́-ǹgbɛ̃ kahnɩnɛ.
19 Képah sɔkɔ, Liyel tyi kɔ̃̏nsàhnɔ́ kwɔ́-ò yɔ́ nɔ de
ǹ tnɔ̂ tɛ́ yo ǹ tyí nɛ, kwɔ́-ò dɩ̃́, páh kɩ ǹ sɔ̏ tɛ̃ n kɔ n
kɔ̃ ǹnɛ ǹ yúkú-ńtɑ̃̂n pól sɔkɔ. 20 Wăh yo sɛ̃́, Yesu
mɛ yo ǹ tyí nɛ: «Gbɛ̃́npãhlɔ tyí pɩ̏ mɛ. Kèpye tyí
syɛ̀ mɛ. Ǹtɛ Névi Pɩ́dɩ̃́ tɛ̃ tyí, wɛ́nsɛ̃nmɩ̀-ǹsah ńtɛ̃
náh mɛ.» 21 Képah tɛ̃̀nɛ, ǹ tɔ̏ sɑ̃́hpú sɔkɔ yɔ́ tɔ̃ à

syah nɛ, kwɔ́-ò ɗɨ́, à yɛ pâh pɔ pé sú lékó ǹgbò
yĩ tɛ. 22 Yesu mɛ yo ǹ tyɨ́ nɛ: «Ǹmɔ sȍ tɛ̃, ǹ tɛ́ n
yɛ nɛ́kyɨ̂ kɔ̃ pè pé lékyɨ̂lɛ n yĩ.»

Yesu yɑ̃́hpékè yɔ́ yĩn mɔ yɔ́-ǹgbɛ̃ sɔkɔ

23 Képah sɔkɔ, Yesu de krótókè sɔkɔ ànɛ̂ ǹ tȍ
sɑ̃́hpúlɛ pè sɔkɔ. 24 Dǒ yɑ̃́hpékè yɔ́ núkú kɔ̃ yɔ́-
ǹgbɛ̃ yɔ̃ sɔkɔ, fɔ́ɔ́ krótókè yɔ̃ n tyah yɨ̃́nɔ́lɛ ni
sɔkɔ. Ǹtɛ Yesu wɔ sȍ mɛ n dɔ. 25 Képah sɔkɔ, ǹ
tȍ sɑ̃́hpú nɔ de ǹ tnɔ̂ mɛ kyɩ ǹnɛ n yilki n mɔ nɛ
ńkɛ̃̂, Tɛ̃̆ ǹgbɛ̃, à pé pwah mɔ oo! Yɔ-á mɛ n tyah
pé yɔ̃́nɔ́lɛ dɛ́! 26 Yesu mɛ yo pé tyɨ́ nɛ: «Kwâh
nɛ̂ pɩ tɛ́ tɨ́kɨ́ yé tɛ̃? Liyel yɔ̃ sɛ̃́nyĩ-ńkɛ̃̂pú nɔ́pi.»
Képah tɛ̃̆nɛ, à yuku à dɨ́rɨ́ kɔ̃ yɑ̃́hkɨ́ ànɛ̂ ni yɔ̃,
tyah núkú pɩ sɨ̃́mm. 27 Képah tɛ̃̆nɛ, kè kah pɩ
gbɛ̃̆ndùǹnɛ pé tyɨ́. Pè mɛ tyah yo tɨ̃ wɛ̃ tyɨ́ nɛ,
nɛ́dúkú nɛ̂ se ɗɨ́ mɛ̀nɛ tɛ́ yɑ̃́hkɨ́ ànɛ̂ yɔ tɔ n sah ǹ
tyɨ́ yɔ̃ nɩ?

Dɨ̂bɨ̂ nɛ́pɨ̃̂ nɨ̂mɨ̂ dɛ́nmɔnɔlɛ sétɑ̃̏n-á sȍ mɛ nónó sɔkɔ

28 Képah sɔkɔ, Yesu-á kyɩ yĩni tɛ̃ yɔ́-ǹgbɛ̃
kahnɩnɛ Kadarɩ tɑ̃n sétáh yɔ̃ gbɨ̃́ nɛ̂nɛ, dɨ́bɨ́ nɛ́pɨ̃̂
nɨ́mɨ́ mɛ wil léyɑ̃̂l wrɔ́ sɔkɔ à pɔ à yohnɩ sétɑ̃̏nnɛ
pé sɔkɔ. Pé pékénkàhnɔ́ tɛ̃̆ tyɨ́, nɛy náh sȍ mɛ fɛ̃
n sɔkɔ nɛ́npɔ́ wɛ̃̆kɩ̀lɛ. 29 Pǎh pɔ à yohnɩ, pè tyah
n de n syi nɛ, Liyel Pɨ́ɗɨ́, kwâh nɛ̂ se à n yah n
kɔ̃ pé tyɨ́ nɩ? Ȁ se pɔ ásȏ pépi fɔ̃h yĩnnɛ ké gbɨ̃́
nɔ́-ńkɛ̃̂ sɔkɔ nɩ? 30 Tɛ́ kè sȍ pɔ yĩnɛ sel kwĩnki
yɨ́syɔ́ mɛ n yah n yɔ̃ n kɔ̃ fɨ́ɩ́ kwéy pélɛ. 31 Sétɑ̃̏n

nɔ́pi mɛ Yesu ni nɛ, wàh kɩ sé yĩni wilki díbí́ nɔ́pi
sɔkɔ, à yɛ sé kɔ̃ sé kyɩ n de sel nɔ́pi sɔkɔ. 32 Yesu
mɛ nɛ, sè nɛ n yuku. Sè núkú wil díbí́ nɔ́pi sɔkɔ
à kyɩ de sel nɔ́pi sɔkɔ. Sel nɔ́pi pól núkú wil yɔ̃lɩ
yɔ̃̀tah, à to tiki tùkùtùkù à kyɩ de yɔ sɔkɔ à ku.
33 Képah tɛ̃̌nɛ, sel nɔ́pi fɛ̃̌pu mɛ to de kwil sɔkɔ, à
kyɩ tyi nɔ́pi pól yãh no tyí, à tahlɩ tir nɛ̂-á pɩ díbí́
nɛ́pĩ̂ nímí nɔ́pi tyí sétɛ̃̀n-á sɔ̃̀ nónó sɔkɔ. 34 Képah
sɔkɔ, kwil tãn pól wil kyɩ Yesu yohnɩ. Pǎh fyɔ̀ à
wɛ, pè à ni nɛ à yal pépi sétáh yõ.

9

Sèkùkù dɩ̃́ yɔ́ dɛ́nmɔnɔlɛ

1 Képah sɔkɔ, Yesu de krótókè sɔkɔ à ǹ syɩ yɔ́-
ŋ̀gbɛ̃ kah à sɔkɔ ǹ kwil sɔkɔ.* 2 Nósyɔ́ mɛ sèkùkù
dɩ̃́ yɔ́ twah sɛ̃ sɛ̃ kwâh yɔ́ yõ à pɔ ǹ tyí. Wǎh kè wɛ
pè sɛ̃ ǹ yõ sɛ̃́, à yo sèkùkù dɩ̃́ mɛ̀ tyí nɛ: «Káh n
yɛ á yáh-ńsah tyɛ ń pídɩ̃́. Á tyípêl pínɔ́ ye yɔ̃ mɔ
ǹ kɔ̃.» 3 Képah tɛ̃̌nɛ, Liyel tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ kwɔ́pú
yísyɔ́ tyah n sõ nɛ, dɩ̃́ mɛ̀-á mɛ n yo n de Liyel
tyí dɛ́. 4 Ǹtɛ Yesu-á pé sõnɔ pĩ sɛ̃́, à yo pé tyí
nɛ: «Kwâh nɛ̂ pɩ tɛ́ sõnɔ túkúǹìnɛ yé sɔkɔ sɛ̃́?
5 Mâh yo sèkùkù dɩ̃́ mɛ̀ tyí nɛ: ‹Á tyípêl ye yɔ̃
mɔ.› Képah náh pɩ, mâh yo ǹ tyí nɛ: ‹Yuku nɛ
n kɔ.› Dlo mɛ nɛ̂ tɛ̃ yónɔ́ sɔkɔ kal? 6 Ǹtɛ mé kɩ
tir yɔ́ pɩ yé kɔ̃ yé kɩ pĩ nɛ, tɛ̃́nwɛnɔ-á mɛ Névi
Pídɩ̃́ tyí sétáh yõ kɩ fɛ̃ tyípêl yɔ̃ mɔ.» Tɛ́ ǹ syɩ yo
sèkùkù mɛ̀ tyí nɛ: «Yuku, á sɛ̃ sɛ̃ kwâh tɔkɔ ǹ

* **9:1** 9.1 - Yesu kwil nɛ̂ tyí-á n yo ásɔ̂̃ sɔkɔ yɔ̀, Kapɛrnayumi ye.

nɛ n yuku á gbô.» 7 Dɩ̃́ mɛ yuku à sɔkɔ ǹ gbô.
8 Tɔ́wû-á képah tɛ̃̀ wɛ sɛ̃́, tɩ́kɩ́ pè tɛ̃. Pè tyah Liyel
yĩnnɛ n gbilki wǎh sɔ̃́npɩ́lɛ tɛ̃́nwɛnɔ mɛ̀ dùkùlɛ
névye kɔ̃.

Yesu Matye ye pɩ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́h-òlɛ

9 Yesu-á yal nɛ́npɔ́ tɛ́ n sɔkɔ, à dɩ̃́ yɔ́ wɛ à mɛ
kɔ̃ tɛ̃ mɔ́rɩ́lɛ n syi mɔ́rɩ́ syɩ́-ńsah sɔkɔ, pè n ye
Matyelɛ. Yesu mɛ yo ǹ tyɩ́ nɛ: «Ń sɔ̃̀ tɛ̃.» À mɛ
yuku ǹ sɔ̃̀ tɛ̃. 10 Képah náh, Yesu-á sɔ̃̀ mɛ yɔ̃ke
yɔ̃́nɔ́ sɔkɔ Matye gbô, mɔ́rɩ́ syɩ́pú náhnáh ànɛ̂
Liyel wɛ̃̀kɩ̀ kɔ́-ńkɛ̃́pú tɔ pɔ n yɔ̃ ǹnɛ wɛ̃ tyɩ́ ànɛ̂ ǹ
tɔ̃̀ sɑ̃́hpúlɛ. 11 Farisi wɛ̃̀kɩ̀ kɔ́pú-á képah wɛ sɛ̃́, pè
yo Yesu tɔ̃̀ sɑ̃́hpú tyɩ́ nɛ, kwâh nɛ̂ se pɩ tɛ́ pé kwɔ́-
ò dɩ̃́ n yɔ̃ mɔ́rɩ́ syɩ́pú ànɛ̂ Liyel wɛ̃̀kɩ̀ kɔ́-ńkɛ̃́púlɛ
wɛ̃ tyɩ́ nɩ? 12 Ǹtɛ Yesu-á pé wɛy noh, à yo pé tyɩ́
nɛ: «Névye nónó-á mɛ lènɔlɛ, sènpɩ yétɔ̂̃ se mɛ
pé tyɩ́? Yámpú tyɩ́ náh ǹ yétɔ̂̃lɛ di? 13 Liyel-á nɛ̂
yo nɛ ńkɛ̃́: ‹Yâh wɛ̃ yɑ̃mnɛ n yah, képah tyɩ́ nɔ
ńmɔ tyɩ́ kal yáh sárká nɛ̂nɛ n sukɛ ńnɛ n kɔ̃.› Yé
kyɩ yé fɔkɔnɩ mɔ yah képah tyɩ́ sɔkɔ, yè ké kɔ́r pĩ.
Yé náh wɛ di, névye nónó-á mɛ n sõ nɛ nɛ́gblɔ́-á
pélɛ Liyel yah, mé náh pɔ pépi yé-ńsah dɛ́. Ǹtɛ
nónó-á pĩ nɛ tyɩ́pêl pɩ́pú-á pélɛ, pépi yé-ńsah ye
mé pɔ.»

Nɩ̀vɩ̀nɩ̀ tir náh mɛ núkúlɛ Nsyifunɔ tyɩ̂dɩ̃lɛ

14 Képah sɔkɔ, Wèlnwɩ̀lkɩ̀-ò Nsyɔ̃ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú nɔ
de Yesu tnɔ̂ tɛ́ à syah nɛ, kè se pɩ sɔ̃́ tɛ́ pépi ànɛ̂
Farisi wɛ̃̀kɩ̀ kɔ́pú nɩ́kɩ̀lɛ n tɛ̃ tɛ́ ǹmɔ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú náh
mɛ nɩ́kɩ̀lɛ n tɛ̃ nɩ? 15 Yesu mɛ yo pé tyɩ́ nɛ: «Pǎh

nónó ye fúr yõke yõ yĩnnɛ, pépi se kɩ fɛ̃ pé yey
kwɔ sah pɛ mɛ gbɨ̃́nɛ pé nɩyɔ̃́? Ǹtɛ sèpɨ̃̀n yísyɔ́
mɛ n pi, pɛ mɛ̀ kɩ pɔ n tɛ̃ n wilki n pi pé nɩyɔ̃́.
Légbɨ̃́nɛ, pè kɩ níkɨ̀lɛ n tɛ̃.
16 Ǹnî yɔ́ ńtɛ̃ náh yĩnɛ à fwɔ̀sãn kãm à fwɔ̀dyàh
min. Yé náh wɛ di, fwɔ̀sãn mɛ̀ kɩ fwɔ̀dyàh mɛ̀
yɔrɩ tɔ, wãn ó kɔ̃ kè kɩ tɔ̃ mɔ ké tɔ́nɔ́ yõ. 17 Dɨ̀vɛ̃
sɔ̃́n tɔ náh yĩnɛ mɔ́nɔ́lɛ pley dɨ̂ sɔkɔ. Wâh képah
pɩ, dɨ̀vɛ̃ mɛ̀-à fũ, kè kɩ pley nɔ́pi sɔkɩ, dɨ̀vɛ̃ kɩ kwɛ,
pley tɔ tyí kɩ yɩkɩ. Ǹtɛ kàh dɨ̀vɛ̃ sɔ̃́nnɛ, pley snɔ́
sɔkɔ ye kè n mɔ. Képah sɔkɔ, kèyǎh ńtɛ̃ náh n
yɩkɩ.»

Pi yɔ́ dɛ́nmɔnɔ ànɛ̂ sênpir yɔ́ lékó yɨ̂lkɨ̂nmɔnɔlɛ

18 Yesu-á mɛ kénɛ wɛlɔlɛ n yo pé tyí gbɨ̃́ nɛ̂nɛ,
Nsyifunɔ yɔ̃̀tɛ̃ dɨ̃́ yɔ́ nɔ de ǹ tnɔ̂, tɛ́ gbètukunɔ di ǹ
yah, tɛ́ yo ǹ tyí nɛ pé písê-á yah kwlɔ núkúnúkú
sɛ̃́ yɔ̀. Ǹtɛ à pɔ kyɩ ǹ gbɔ̃̀ sah ǹ yõ, wǎh kɩ min
wɛ. 19 Képah sɔkɔ, Yesu ànɛ̂ ǹ tɔ̃̀ sɔ̃́hpú mɛ yuku
dɨ̃́ sɔ̃̀ tɛ̃.
20 Tɛ́ kè pɔ yĩnɛ sê yɔ́ sɔ̃̀ mɛ náhlɛ n yɔ tyɛ́-
ńkɛ̃̂nɛ ye gbɔ̃ninɔ́. Pi mɛ̀ mɛ nɔ de Yesulɛ ǹ náh
tɨ̃̀nnɛ, à pɔ tũ ǹ fwɔ̀mɔnɩ vyãh tyí. 21 Yé náh wɛ
di, à sɔ̃̀ mɛ n sõ ǹ fɔkɔ sɔkɔ nɛ páh kɩ tɛ̃ wɛ tũ ǹ
fwɔ̀mɔnɩ ńtɛ̃ ó tyí, páh kɩ dɛ. 22 Yesu-á ǹ yah vi
tɛ́ à wɛ, à yo ǹ tyí nɛ: «Káh n yɛ á yáh-ńsah tyɛ,
ń písê. Á Liyel yõ sɛ̃́nɔ́ ye ǹ dɛ mɔ.» Nɛ́npɔ́ swɔ,
pi núkú dɛ.
23 Tɛ́ Yesu-á pɔ yĩni tɛ̃ Nsyifunɔ yɔ̃̀tɛ̃ dɨ̃́ gbô, à
yikɔ fɨ̃́bípú wɛ tɛ́ tɔ́wû wɛ pè mɛ n pɩ wrɔ̌wrɔ̌.

Képah sɔkɔ, à mɛ yo pé tyí nɛ: 24 «Yé wil ásɔ̂.
Pípír náh ku, dɔy† sɔkɔ ye ǹnɛ.» Ǹtɛ pè sɔ̏ mɛ
kɔ̋lɛ Yesulɛ n ko. 25 Pǎh tɔ́wû wilki mɔ tɛ kégbɔ́
sɔkɔ, Yesu mɛ de yuku wɔ̀kɔ̀ sɔkɔ, tɛ́ pípír gbɔ̏
sɔkɔ tɛ̃, pípír yuku. 26 Yĩ mɛ̀ pínɔ́ tyí tyah n yãh
kénɛ mara ywɔ̃ ywɔ̃ pól sɔkɔ.

Yĩ́tũbi nɛ́pĩ̂ nîmî yîsyɔ́ yĩ́ yíkínmɔnɔlɛ

27 Yesu-á yal nɛ́npɔ́ à n sɔkɔ gbĩ́ nɛ̂nɛ, yĩ́tũbi
nɛ́pĩ̂ nímí yuku ǹ sɔ̏ tɛ̃ tɛ́ mɛ yo tũ léyy nɛ, Davidi
Pídĩ́, à pé yãm yah. 28 Yesu-á pɔ yĩni tɛ̃ gbô sɔkɔ,
yĩ́tũbi nɔ́pi mɛ nɔ de ǹ tnɔ̂. À mɛ pè piki yah nɛ,
pè se sɛ̃ ké yõ nɛ péwɔ-á kɩ fɛ̃ pé yĩ́ yɩkɩ mɔ nɩ?
Pè mɛ nɛ, àwe-á, Tɛ̃ ǹgbɛ̃. 29 Képah sɔkɔ, Yesu tũ
pé yĩ́ tyí tɛ́ nɛ: «Yáh sɛ̃ ńmɔ yõ sɔ̃, tɛ́ nɛ̂ yah kɔ̃
ń tyí, Liyel kè pɩ yé tyí sɛ̃́.» 30 Képah tɛ̃nɛ, pé yĩ́
yɩkɩ mɔ. Yesu mɛ pè gbah sni nɛ, pè pé gblɔ̌y tɛ̃,
pè káh n yɛ nɛy pĩ ké sɔkɔ dɛ́! 31 Ǹtɛ pé wĩ̀lntɛnɔ
ǹsɔ̃, pè kyɩ tyah Yesu yĩ́ngbílɛ n yo n kɔ̃ kénɛ
mara pól sɔkɔ.

Dĩ́ yɔ́ dɛ́nmɔnɔlɛ nɛ̂ vyãh-á sɔ̏ mɛ gbínɔ́lɛ

32 No nɔ́pi-á wil n sɔkɔ gbĩ́ nɛ̂nɛ, nósyɔ́ pɔ dĩ́
yɔ́lɛ Yesu tyí, nɛ̂-á sétõ yɔ́ mɛ ǹ sɔkɔ à kɔ̃ à pɩ
kèdɔ̀kɩ̀lɛ. 33 Yesu-á núkú sétõ mɛ̀ yĩni wilki dĩ́ mɛ̀
sɔkɔ, dĩ́ tyah n wɛkɩ. Kè pɩ gbɛ̃ndùnĩ̀nɛ tɔ́wû pól
tyí, pè mɛ yo tũ nɛ ńkɛ̃́, pépi náh ǹsɔ̃ntɛ̃́ dùkù wɛ

† **9:24** 9.24 - Dɔy nɛ̂ tyí-á Yesu n yo ásɔ̂ yɔ̀, dɔy gbɔy náh sɔ̏ dɛ́.
Pípír sɔ̏ ku kègbɩ yõ. Ǹtɛ Yesu-á sɔ̏ pĩ nɛ páh kɩ fɛ̃ ǹ lékó yilki mɔ
sɛ̃́, képah ye à nɛ dɔy sɔkɔ-á ǹnɛ.

yah Yisrayel sɔkɔ póllɛ. 34 Ǹtɛ Farisi wɛ̃kì kɔ́pú
wɔ sɔ̃̀ mɛ yo tũ nɛ, sétɛ̃̀n yɔ̃̀tɛ̃ gbɔ̃̀ yõ-á à n yĩni
sétɛ̃̀nnɛ.

Tɔ́wû yãm mɛ Yesu tɛ̃

35 Yesu lésõ mɛ kwló-ǹgbnɔ ànɛ̂ kwlópɩ̂ póllɛ n
kɔ n kɔ̃, mɛ nolɛ n kwɔ Liyel ní-ńtɑ̂n vɩ̀ sɔkɔ, mɛ
Nɩ̀vɩ̀nɩ̀ tirlɛ n yo Liyel tɔ̃́rɩ́ tyɩ́ yõ, tɛ́ mɛ yámpú
pól ànɛ̂ nɛ́fukulɔ́ póllɛ n dɛ n mɔ. 36 Yesu-á tɔ́wû
nónó wɛ kwlɔ́nɔ́ sɔkɔ, tɛ́ pé yáh-ńsah mɛ tyɛ á kɩ
nɛ yípɛ̂y sɔ̃́ fɛ̃-ò kɛ̃́nɛ sé tyɩ́, pé yãm à tɛ̃. 37 Képah
sɔkɔ, à yo ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú tyɩ́ nɛ: «Sèmukɔ tɔkɔ tɔkɔ
tɛ̃ mɛ dò, tɛ́ ké tɔ̃̀npɩbɩlɛ kwéy. 38 Kăh pɩ sɛ̃́, Tɛ̃
ǹgbɛ̃ Liyel nɛ̂-á sèmukɔ nɛ́tɛ̃́nɛ, yé à ni à tɔ̃̀npɩbɩ
tɛkɩ n mɔ sèmukɔ tɔkɔ yĩnnɛ.»

10

Yesu tɛ̃ntɔ̃̀ névye nɛ́pɩ̂̃ gbɔ̃nimɩ̂nɛ

1 Sõ yɔ́lɛ, Yesu ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú nɛ́pɩ̂̃ gbɔ̃nimɩ́ ye pɔ,
tɛ́ tɛ̃́nwɛnɔlɛ pè kɔ̃ nɛ pè sétɛ̃̀nnɛ n yĩni, pè mó
yámpú póllɛ n dɛ mɔ, ànɛ̂ nɛ́fukulɔ́ póllɛ. 2 Kénɛ
nɛ́pɩ̂̃ gbɔ̃nimɩ́ nɔ́pi ye à pɩ ǹ tɛ̃ntɔ̃̀ névyelɛ. Pé
yni wɛ yɔ̀: Kè tyah Simo tyɩ́, nɛ̂-á pè yĩn dyɩ à kɔ̃
Pyɛrɩlɛ, ànɛ̂ ǹ gbɛ̃̆ndɩ̃́ Andrelɛ, à tahlɩ Nsyakɩ ànɛ̂
ǹ gbɛ̃̆ndɩ̃́ Nsyɔ̃ tyɩ́, pépi nónó-á Nsebede dɩ̃́npɩ̀lɛ,
3 à tahlɩ Filipi ànɛ̂ Bartelemi tyɩ́. Toma sɔ̃̀ mɛ
pé sɔkɔ ànɛ̂ Matyelɛ, nɛ̂-á sɔ̃̀ mɔ́rɩ́ syɩ́-òlɛ, à tahlɩ
Alfe pídɩ̃́ Nsyakɩ tyɩ́ ànɛ̂ Tadɩlɛ, 4 ànɛ̂ Simolɛ, nɛ̂-
á sɔ̃̀ sú fɔ̃́ vyãh syípú sɔkɔ yɔ́lɛ, à tahlɩ Nsyudasɩ
Yisikariyɔtɩ tyɩ́ nɛ̂-á pɔ pɩ pè kɔ̃ pè Yesu tɛ̃.

Yesu tɛ̃ntɔ̏ névye nɛ́pȋ gbɔ̃nimȋ tɛ́kínmɔnɔlɛ Nìvìnì tir yó-ńsah

5 Nɛ́pȋ gbɔ̃nimí nɔ́pi ye Yesu tõ tɛ́ kè gbah yo
pé tyí nɛ: «Yé káh kyı névye tȉnnɛ nónó náh pı
Nsyifunɔlɛ, ànɛ̂ yé káh de Samari tãn kwil yɔ́ ńtɛ̃
sɔkɔ. 6 Yé nɛ n yuku Yisrayel no wɔ tȉnnɛ, pépi
nónó-á mɛ képyɛ́nì mɔ́npunɔ tyí kɔ̃lɛ. 7 Yáh kı n
yuku wɛ̃kì yõ, yé nɛ n yo n yuku nɛ, Liyel tɔ̃rí-á
mɛ yĩni tɛ̃ tɛ. 8 Yé yámpúlɛ n dɛ n mɔ. Yé lékyȋlɛ
n yilki n mɔ. Yé tótãmnɛ n dɛ n mɔ pé dú ńyân
sɔkɔ, yè mó sétȁnnɛ n yĩni n wilki névye sɔkɔ.
Yáh wɛ syi nɔ̀nɔ́lɛ sɔ̃́, yé tɔ nɛ n kɔ̃ nɔ̀nɔ́lɛ sɛ̃́.
9 Yé káh pɔ́ tɔkɔ dah mɔ yé yõ. 10 Yé káh pley,
ànɛ̂ fwɔ̀mɔlɔ ní-ònɔ́, ànɛ̂ lékyêh, ànɛ̂ lépló tɔkɔ
kɔ́lɔ́ yĩnnɛ. Yé náh wɛ di, tȍnpı yĩnɛ ǹ tȍ pínɔ́
yõke yɔ̃́nɔ́lɛ.*
11 Yâh kyı de kwíl-ǹgbɛ̃ képah náh pı kwílpír
nɛ̂ sɔkɔ, yé nɛ́gbí yah kɔ̃ yè twah tɛ̃ tyí. Yé mó tɛ̃
tɛ̃ tyí, fɔ́ɔ́ kè pɔ nɔ yé yálnɔ́ tyí kénɛ kwil sɔkɔ.
12 Tɛ́ yâh kyı n de kéte nɛ̂ sɔkɔ, yé yo pé tyí nɛ
yèvını nɛ mɛ pé yõ. 13 Kénɛ kéte tãn-à fɛ̃ syi yé
twah pé tyí, yèvını mɛ̀ kı mɛ pé yõ. Ǹtɛ pàh
yahle, yèvını mɛ̀ kı ké syı pı yé tyílɛ. 14 Yâh
de gbô nɛ̂ sɔkɔ képah náh pı kwil nɛ̂ sɔkɔ, tɛ́
pè yahle nɛ yé káh twah pé tyí, tɛ́ yahle yé wɛy
nóhnɔ́lɛ, yâh n yal, yé yé gbyȇh nɛ̀ngbɔ̃ kwer n
kwɛ nɛ́npɔ́. 15 Kègbı yõ mé kélɛ n yo yé tyí, Liyel
tukey tuke sõlɛ, Sodɔmı kwil ànɛ̂ Gbomɔrı kwil
fɔ̃́hnɔ́ ńtɛ̃ náh n peke n nɔ n pi kénɛ kwil tyílɛ.»

* **10:10** 10.10 - Yah n tɛ 1 Korɛ̃nti tãn 9.14 ; 1 Timote 5.18.

Yɛ̀vyãhrɩ nɛ̂-á kɩ n pɔ n pi

16 «Yé yah, yé mɛ á kɩ nɛ képyɛ́nì sɔ̃ ńmɔ n tɛkɩ
n mɔ gbɛ̃́npãhlɔ nɩyɔ̃́. Yé nɛ mɛ lékɑ̃́m névyelɛ
áswɔ̃ plɛ́y tyí kɔ̃lɛ, yé fɔkɔ mó nɛ mɛ pérpér tɩ̀tí
sɔ̃. 17 Yé yé gblɔ̌ynɛ n kyɔmɩ névyelɛ dɛ́. Pè kɩ
yélɛ n tɛ̃ n tuke n pɔ tukey tùkè-ǹtɑ̃̀n sɔkɔ, tɛ́ kɩ
yélɛ n ko yèfõhlɛ Liyel ní-ńtɑ̃̂n vɩ̀ sɔkɔ. 18 Pè kɩ
yélɛ n tɛ̃ n kyɩ n pɔ kwɩ́ltãm yɔ̃̀tãm ànɛ̂ yɔ̃̀tãm
tyí ńmɔ yĩnnɛ. Képah sɔkɔ, yé kɩ ńmɔ tyílɛ n
wɛ n yo pé tyí, à tahlɩ névye tyí nónó náh pɩ
Nsyifunɔlɛ. 19 Ǹtɛ pàh yé tɛ̃ n yuku tùkè-ǹsah, yé
káh yɛ yé yáh-ńsah tyɛ yáh nɛ n yo n wil n pi sɔ̃,
ànɛ̂ yáh nɛ nɛ̂ yo n pi. Yáh nɛ nɛ̂ yo n pi, ké sõnɔ
kɩ de yé sɔkɔ nɛ́npɔ́ swɔ. 20 Yé náh wɛ di, yé yah
yɩ̃́í wɛlɔ náh yé kɩ n wɛkɩ dɛ́, Sú Liyel Mirki ye kɩ
tɛ̃ yé yahlɛ yé kɩ n wɛkɩ. 21 Névye kɩ pè kɔ̃ pè kɩ
pé yṹnpyélɛ n tɛ̃ n ko n mɔ. Súbí tɔ kɩ sɛ̃́ntɛ̃̀nɛ n
pɩ pé wɛ̃́npɩ̀ tyí. Wɛ̃́npɩ̀ tɔ kɩ pé dúbípú tyí yahle,
tɛ́ kɩ pè kɔ̃ pè kɩ pélɛ n ko n mɔ. 22 Névye pól kɩ
yé wɛ mɔ ńmɔ yĩnnɛ. Ǹtɛ nɛ̂-à ǹ tah sah à pɔ nɔ
ké tyɛ́nɔ́ tyí, tɛ̃̀ kɩ pwáhnmɔnɔ wɛ. 23 Pàh yélɛ n
fõh kwil yɔ́ sɔkɔ, yé sɔkɔ kèyǎh sɔkɔ. Kègbɩ yõ
mé kélɛ n yo yé tyí, ńmɔ nɛ̂-á Névi Píɗ́ínɛ, yé náh
tɔ̃́nɩ̀ Yisrayel kwlo pól kɔ n kɔ̃ n tɛ n pi tɛ́ mé kɩ
pɔ.

24 Tir sɑ̃́h-ò náh n kal n pnɛ ǹ kwɔ́-òlɛ. Tɔ̃̀npɩ
tɔ náh n kal n pnɛ ǹ yɔ̃̀tɛ̃̀nɛ. 25 Tir sɑ̃́h-ò-à pɩ ǹ
kwɔ́-ò tyí kɔ̃lɛ, kè kɩ yĩnɛ. Tɔ̃̀npɩ tɔ-à pɩ ǹ yɔ̃̀tɛ̃ tyí
kɔ̃lɛ, kè kɩ yĩnɛ. Névye-á fyɔ̀ mɛ kéte tɛ̃̀ dɩ̃́ ńtɛ̃nɛ n
gbyɔ Bɛlsebulilɛ, (nɛ̂ kɔ́r-á sétɑ̃̀n yɔ̃̀tɛ̃̀nɛ), ǹ kéte

tãn wɔ se pyě pè kɩ yɛ gbyɔ̀npekenɔlɛ? 26 Kǎh
pɩ sɛ̃́, yé káh névye yah tíkílɛ n pɩ. Yé náh wɛ
di, tyípĭl yɔ́ ńtɛ̃ náh n wũ n pi wȉlkȉnmɔ-ńkɛ̃̋nɛ.
Sètȉn sɔ̏ tir yɔ́ ńtɛ̃ náh n wũ n pi pȉ́-ńkɛ̃̋nɛ. 27 Máh
tyi nónónɛ n yo yé tyí fɛ̃́ntȗ̃ sɔkɔ, yé sélɛ n yo n
wilki n mɔ tyah kyòo yah. Tyi nónó-á n plɔ n yo
yé tyí yé níkílɔ́ yey, yé sé kwnínɛ n kɔ̃ gbɛ̃́ntȋ̂n yõ.
28 Yé káh névye yah tíkílɛ n pɩ, nónó-á névyelɛ n
ko mɔ n pnɛ, tɛ́ pè náh fɛ̃ ǹ min ko mɔ n pi. Ǹtɛ
Liyel nɛ̂-á kɩ fɛ̃ névi wil gbɛ̃́nsê ànɛ̂ ǹ min tɔ min
dah mɔ ní-ńkɛ̃̋ nyàhnpèkè sɔkɔ, yé ǹmɔ wɔ tíkílɛ
nɛ n pɩ. 29 Ǹtɛ̃̋npȋnɔ́ nínɔ́ n yãm pɔ́píkí pɔ́ núkú
ólɛ. Ǹtɛ sé sɔkɔ yɔ́ ńtɛ̃ náh n syɩkɩ sétáh, nɛ́ yé
Sú Liyel náh ké wɛ̃̋kì kɔ̃. 30 Ǹtɛ yépi tɛ̃̌ wɔlɛ, yé
yȍyén ńtɛ̃ pól dan mɛ pȉ́nɔ́lɛ Liyel tyí. 31 Kǎh pɩ
sɛ̃́, yé káh tíkílɛ n pɩ, yépi tyí náh tah kal ǹtɛ̃̌npȋ
kwȋnki tyílɛ di?

32 Névi nɛ̂-à kè yo dal mɔ névye yȉ́ yah nɛ páh
mɛ ńmɔ tyí yõ, ńmɔ tɔ kɩ kè yo dal mɔ ń Sú yȉ́
yah nɛ̂-á mɛ yȋ̂nyõ, nɛ tɛ̃̌-á mɛ ńmɔ tyí yõ. 33 Ǹtɛ
nɛ̂-à yahle névye yȉ́ yah nɛ pé náh mɛ ńmɔ tyí
yõ, ńmɔ tɔ kɩ yahle ń Sú yȉ́ yah nɛ̂-á mɛ yȋ̂nyõ,
nɛ tɛ̃̌ náh mɛ ńmɔ tyí yõ.»

Yesu tyí-á gbɛ́kínɔ́ nɛ̂ dahbɩ kèkõyȍ́

34 «Yé káh wɛ nɛ yèvɩnɩ-á mé pɔ mɔ́-ńsah sétáh
yõ dɛ́. Yèvɩnɩ náh mé pɔ mɔ́-ńsah sétáh yõ,
gbɛ́kínɔ́ wɔ ye pyě. 35 Mé pɔ dȉ́ ànɛ̂ ǹ sú wrɔ́
gbɛ́kí-ńsah; sênpir ànɛ̂ ǹ yȕ́ wrɔ́ gbɛ́kí-ńsah; sê

ànɛ̂ ǹ pɛ yṹ wrɔ́ gbɛ́kí-ńsah. 36 Névi gbô tãn ye
kɩ pɩ ǹ sépɛ́bílɛ.

À á gblɔ̌y dyɔ yĩ́ tyi wɛ yɛ, tɛ́ Yesu sɔ̃̀ tɛ̃

37 Névi nɛ̂ sú, képah náh pɩ ǹ yṹ tyí-à nɔ ǹ tyí
à kal ńmɔlɛ, tɛ̃ náh yĩnɛ à nɛ n mɛ ńmɔ tyí yõ.
Névi nɛ̂ pídĩ́, képah náh pɩ ǹ písê tyí-à nɔ ǹ tyí
à kal ńmɔlɛ, tɛ̃ náh yĩnɛ à nɛ n mɛ ńmɔ tyí yõ.
38 Névi nɛ̂-à ǹ syɩ syɩ dahnɩ twah ń sɔ̃̀ tɛ̃-ńkɛ̃̄nɛ,
tɛ̃ náh yĩnɛ à nɛ n mɛ ńmɔ tyí yõ. 39 Névi nɛ̂-á
nɛ páh pé minnɛ n koh n sah, tɛ̃ kɩ tɛkɩ tyɛ́-ńkɛ̃̄
min sɔkɔ. Tɛ́ nɛ̂-á tɛkɩ ǹ min sɔkɔ ńmɔ yĩnnɛ, tɛ̃
wɔ kɩ tyɛ́-ńkɛ̃̄ min wɛ.»

Yõre nɛ̂-á n wɛ Liyel nîpú tɔ̃́nsàhntɛ̃nɔ sɔkɔ

40 «Névi nɛ̂-à yé tɛ̃ plɛ, ńmɔ ye tɛ̃ tɛ̃ plɛ. Nɛ̂ tɔ-
à ńmɔ tɛ̃ plɛ, Sú Liyel nɛ̂-á tɛkɩ mɔ ńnɛ, ǹmɔ ye
tɛ̃ tɛ̃ plɛ. 41 Névi nɛ̂-à Liyel tɛ̃ntɔ̃̀ syínyo-ò tɛ̃ plɛ
ǹ pínɔ́ yĩnnɛ Liyel tɛ̃ntɔ̃̀ syínyo-òlɛ, Liyel tɛ̃ntɔ̃̀
syínyo-ò dyah dyah kwâh kénkɔ̃ ye kɩ dyah tɛ̃̌nɛ.
Névi nɛ̂ tɔ-à nɛ́gbí tɛ̃ plɛ ǹ pínɔ́ yĩnnɛ nɛ́gbílɛ,
nɛ́gbí dyah dyah kwâh kénkɔ̃ ye kɩ dyah tɛ̃̌nɛ.
42 Kègbɩ yõ mé kélɛ n yo yé tyí nɛ, névi nɛ̂-à
nívínɔ́ ńgbíyĩ́nɛ ńmɔ tɔ̃̀ sã́hpú sɔkɔ yɔ́ ńtɛ̃ fyé
kɔ̃ à wɔ ǹ pínɔ́ yĩnnɛ ńmɔ tɔ̃̀ sã́h-òlɛ, tɛ̃ náh n
tɛkɩ n pi ké lédyáhní sɔkɔ póllɛ.»

11

1 Képah sɔkɔ, Yesu-á tyi kwãh sah ǹ tɔ̃̀ sã́hpú
nɛ́pĩ̂ gbɔ̃nimí kɔ̃ tɛ gbĩ́ nɛ̂nɛ, à yal nɛ́npɔ́ à yuku

gbɔ̀plɔ kwlo sɔkɔ, à kyɩ kwɔ́nɔ́lɛ n pɩ tɛ́ Nɩ̀vɩ̀nɩ̀
tirlɛ n yo.

Wèlnwȉlkȉ-ò Nsyɔ̃-á pȋkȋnyahnɔ nɛ̂ pɩ Yesu Krista tyí sɔkɔ

2 Wèlnwȉlkȉ-ò Nsyɔ̃ sɔ̏ mɛ wɔ̀kɔ̀npèkè sɔkɔ tɛ́
Krista tyi̋pi̋nɔ́ tyí yɔ́nɔ́ noh. À mɛ ǹ tɔ̏ sɑ̋hpú
yi̋syɔ́ tõ pè kyɩ à piki yah nɛ, 3 ǹmɔ se Liyel nɛy
yáhntɔkɔnɔlɛ nɛ̂-á kɩ sɔ̏ n pɔ n pi, tȋ̃ pé se yĩnɛ
pé ǹnȋnɛ n syɩkɩ nɩ? 4 Yesu mɛ yo pé tyí nɛ: «Tyi
nónó-á yé n nohnɩ tɛ́ sélɛ n yah yɔ̀, yé kyɩ sè
yãh Nsyɔ̃ tyí nɛ, 5 yi̋tũbi yi̋-á mɛ n yɩkɩ n mɔ,
sèkukubi mɛ n kɔ tómtóm, tótãm mɛ n dɛ n mɔ,
níkítũbi mɛ n nohnɩ, lékyȋ mɛ n yilki n mɔ, ànɛ̂
Nɩ̀vɩ̀nɩ̀ tir mɛ n yo n kɔ̃ yãm tãn tyí. 6 Ǹtɛ ńmɔ
tyí-à kɩ névi nɛ̂ kɔ̃ à ń yõ sɛ̋nɔ́ yáhle-ńkɛ̋nɛ, tɛ̃ wɔ
tyí nɔ.»

7 Nsyɔ̃ tɔ̏ sɑ̋hpú-á pé syɩ sɔkɔ tɛ gbȋ̋ nɛ̂nɛ, Yesu
tyah Nsyɔ̃ tyílɛ n yãh tɔ́wû tyí nɛ ńkɛ̋: «Kwâh
nɛ̂ mɛ yé kyɩ yah gbɛ̋nnɩ sɔkɔ? Fílkȉ yɔ́ se yɑ̋hkí
mɛ n fi n kɔ̃? 8 Ǹtɛ kwâh nɛ̂ mɛ yé kyɩ yah wɛ́?
Dȋ̋ yɔ́ se nɛ̂-á mɛ fwɔ̀tǎhnɩ̀ mɔ? Tɛ́ nónó-á mó
tõ fwɔ̀tǎhnɩ̀nɛ n mɔ, pépi mɛ yɔ̏tãm fnɛ́ sɔkɔ dò.
9 Ǹtɛ kwâh nɛ̂ mɛ yé kyɩ yah wɛ́? Liyel tɛ̃ntɔ̏
syi̋nyo-ò yɔ́ se? Mé kélɛ n yo yé tyí nɛ sɛ̃-á. Tɛ́
ǹmɔ ńtɛ̃-á kal Liyel tɛ̃ntɔ̏ syi̋nyo-òlɛ. 10 Yé náh wɛ
di, Nsyɔ̃ tyí ye wɑ̋rkínsàhnɔ́lɛ Liyel wɛy sɛ́bɛ́y
sɔkɔ nɛ Liyel-á nɛ: ‹Yah, ńmɔ Liyel kɩ ń tɛ̃ntɔ̃
névi tɛkɩ mɔ á yahlɛ, à kɩ pɔ á wɛ̃kɩ̀ tõ sah.›*

* **11:10** 11.10 - Yah n tɛ Malaki 3.1.

11 Kègbı yõ mé kélɛ n yo yé tyí nɛ, sê fɔkɔ táh
pi yɔ́ ńtɛ̃ náh mɛ nɛ̂-á kal Wèlnwȉlkȉ-ò Nsyɔ̃nɛ.
Ǹtɛ nɛ̂-á tyı̃́ı̃ kal Liyel tɔ̃́rí nɔlı yṍpú sɔkɔ, ǹmɔ
ńtɛ̃ kal ǹnɛ. 12 Tɛ́ à tɔkɔ Wèlnwȉlkȉ-ò Nsyɔ̃ gbı̃
tyí, pópó à pɔ syı núkúnúkú tyí, Liyel tɔ̃́rí nɔlı
mɛ n wɛ n yõ táhnsàhnɔ́ ó sɔkɔ. Táhnsàhpu ye
n wɛ kélɛ. 13 Liyel tɛ̃ntȍ syínyopu pól ànɛ̂ Moyisi
tyi kȍnsàhnɔ́ sȍ mɛ Liyel tɔ̃́rí tyílɛ n yo, pópó à
pɔ syı Nsyɔ̃ gbı̃ tyí. 14 Yáh kı fɛ̃ n sɛ̃ n pi ké yõ,
Nsyɔ̃ ye Yeli mɛ̀nɛ, nɛ̂ pɔ́nɔ́ tyí-á sȍ yónsàhnɔ́lɛ.†
15 Nɛ̂-à kı mɛ kè noh, tɛ̏ kè tɛ̃ yı̃n.

16 Mé kı kwɛy gbı̃ névye tɔkɔ sãh nɛ̂nɛ wɛ́? Pè
mɛ á kı nɛ wɛ̃́npȉ sɔ̃́ kɔ̃ tɛ̃ tɔ́wû tùkè-ǹtȁn sɔkɔ,
tɛ́ mɛ n yo n mɔ pé no tyí nɛ, 17 pépi-á yıkı fı̃bı
pé tyí, tɛ́ pè náh yi. Pé tɔ̃ kũ yı̀kı̀ gbı mɔ, pè
náh se tɔ̃ gbo. 18 Sɛ̃́ ye kwɛy gbı̃ névye tɔ mɛ n
pı. Yé náh wɛ di, Nsyɔ̃-á lésõ pɔ, à náh mɛ yõke
yèsyı̀kı̀lɛ n yõ, à náh mɛ dȉvɛ̃nɛ n wɔ. Képah
tɛ̃̏nɛ, pè nɛ sétõ-á mɛ ǹ sɔkɔ. 19 Ǹtɛ Névi Pídı̃́ wɔ-
á pɔ, ǹmɔ n yõ pallɛ tɛ́ n wɔ pallɛ. Pè mɛ tɔ̃ nɛ,
pè yah yèwònpı ànɛ̂ sètɛ̃-á ǹnɛ, mɔ́rí syípú ànɛ̂
tyípêl pípú kódı̃-á ǹnɛ. Ǹtɛ Liyel lékã́m-á n tɔkɔ
à tyi nónónɛ n pı, sé pal n pnɛ sé tɔ̃ n sah n pı
dùkù sɔkɔ.

Yesu kàhnwɛkınɔlɛ Kalile mara kwlo yı̂syɔ́ yõ

20 Képah náh, Yesu-á sȍ ǹ gbı̃̆lnɔ́ kan pı kwlo
nónó sɔkɔ, à tyah n kah n wɛkı sé névye yõ, păh
sɔ̃́npílɛ yahle pé tyípêl pínɔ́ yálnmɔnɔlɛ. Ȁ nɛ:
21 «Pèkè mɛ yé yõ, Korasini tãn. Pèkè mɛ yé

† **11:14** 11.14 - Yah n tɛ Malaki 3.23.

yõ, Betisayida tãn. Ǹgbǒ gbǐl tyi nónó-á pɩ yé
tȉnnɛ, sɛ̃́nknɔ-à sõ mɛ pɩ Tiri ànɛ̂ Sidõ tãn tȉnnɛ,
pè náhkɩ mɛ yèkwɔrɩ flɔ mɔ, tɛ́ náhkɩ mɛ pé piki
syȋlɛ à pé tyípêl pínɔ́ yal mɔ di mónɔ́lɛ. 22 Képah
ye mé kélɛ n yo yé tyí, Liyel tukey tuke sõlɛ, Tiri
ànɛ̂ Sidõ tãn‡ fṍhnɔ́ ńtɛ̃ náh n peke n nɔ n pi yépi
tyílɛ. 23 Tɛ́ yépi-á dò Kapɛrnayumi tãn, yé se mɛ
n sõ nɛ yáh kɩ dɔkɔ mɔ yȋnyõ? Póllɛ, yé kɩ tiki
mɔ yuku fɔ́ɔ́ lékókwíl nyàh tɛ̃-ǹsah. Yé yah, gbǐl
nónó-á pɩ yé tȉnnɛ, sɛ̃́nknɔ-à sȍ mɛ pɩ Sodɔmɩ
tãn tyí, Sodɔmɩ kwil náhkɩ mɛ sɛ̃́ kwɛy mɛ̀ sɔkɔ.
24 Képah ye mé kélɛ n yo yé tyí, Liyel tukey tuke
sõlɛ, Sodɔmɩ kwil tãn fṍhnɔ́ ńtɛ̃ náh n peke n nɔ
n pi yépi tyílɛ.

Wɛ́kínɔ́lɛ Sú Liyel tyí

25 Légbȋ́nɛ, Yesu nɛ ńkɛ̃́: «Bɔ̌, áwɔ nɛ̂-á yȋnyõ
ànɛ̂ sétáh nɛ́tɛ̃̂nɛ, mé n wɛkɩ á tyí wáh sɔ̃́npílɛ
tyi nɔ́pi wɔ̃bɩ yĩ pȋ́pú ànɛ̂ lékɑ̃́m névye yah, tɛ́
sélɛ névye wɔ wɛ̃kɩ nónó-á mɛ wɛ̃́npȉ sɔ̃́. 26 Bɔ̌,
kè ye áwɔ dyɔ á kè pɩ sɛ̃́.» 27 Yesu tɔ̃ nɛ: «Ń Sú
ye tyi póllɛ ń gbȍ dahbɩ. Ǹmɔ nɛ̂-á Pídȋ́nɛ, ǹnî
yɔ́ ńtɛ̃ náh ńnɛ n pnɛ nɛ́ Sú ó náh. Ǹnî yɔ́ ńtɛ̃ tɔ
náh mó Súlɛ n pnɛ nɛ́ Pídȋ́ ó náh, à tahlɩ Pídȋ́-à
mɛ ké tyí nɛ pé ǹnɛ nɛ̂ wɛ̃kɩ.

Yesu-á yèvɩnɩ nɛ̂nɛ névyelɛ n kɔ̃

‡ **11:22** 11.22 - Tiri ànɛ̂ Sidõ tãn-á sȍ pɩ Nsyifunɔ náh pélɛ sɛ̃́, Nsyifunɔ sȍ mɛ pélɛ n mɔ n kõ tyípêl kàhnpɩpulɛ. Yah n tɛ Yesayi 23.

28 Yépi nónó pól-á mɛ kwlɔ́nɔ́ sɔkɔ tɔ́kɔ́pêllɛ yé
yõ, yé pɔ ńmɔ tyí, mé kı yé kɔ̃ yé kı n mı. 29 Nɛ́pír
névi ànɛ̂ gblɔ̌y tíkínmɔ-ò ye ńmɔlɛ. Képah ye,
máh yélɛ n mɔ tɔ̃̀ nɛ̂ sɔkɔ, yé kè fɛ̃ syi yè mó pı
ń tɔ̃̀ sɑ̃́hpúlɛ. Képah sɔkɔ, yé kı n wɛ n mı. 30 Yé
yah, ńmɔ tɔ̃̀ náh tah, ń tɔ́kɔ́bí mɛ fáhah fáhah.»

12

Yesu-á nɛ̂ yo mı mı yòh tyí sɔkɔ

1 Légbɪ̃́ mɛ̀ ó sɔkɔ, mı mı yòh sõ yɔ́lɛ Yesu ànɛ̂
ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú sɔ̃̀ mɛ n kah sèmukɔ swɛ̃y yísyɔ́ sɔkɔ.
Tɛ́ kwɛkı sɔ̃̀ mɛ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú tɛ̃. Kǎh pı sɛ̃́, pè mı
de sèmukɔ ywɔ̃ kɔ̃̄lìntahnɔ sɔkɔ. 2 Farisi wɛ̃̌kì
kɔ́pú-á képah wɛ sɛ̃́, pè mɛ yo Yesu tyí nɛ, tir nɛ̂
pínɔ́ wɛ̃̌kì náh mɛ kɔ̃́nɔ́lɛ mı mı yòh sõlɛ, à nɛ
n yah ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú kélɛ n pı lɛ́. 3 Ǹtɛ Yesu mɛ yo
pé tyí nɛ: «Kwɛkı-á lésõ yɔ̃̀tɛ̃̂ dɪ̃́ Davidi ànɛ̂ ǹ náh
névye tɛ̃, wǎh nɛ̂ pı, yé náh kè kar yah di? 4 Búrn
nónó-á lésõ mɛ sàhnɔ́lɛ Liyel tyí yõ Liyel wɔ̀kɔ̀
sɔkɔ, à náh lésõ de ké sɔkɔ à sè tɔkɔ tah ànɛ̂ ǹ
náh névyelɛ di? Tɛ́ à wil sárká syínwı̏lkı̏pu tyí
sɔkɔ, nɛy náh lésõ yĩnɛ sé táhnɔ́lɛ.* 5 Yé se kı
nɛ yé náh kè kar yah tɔlɛ nɛ, sárká syínwı̏lkı̏pu-
á ńkɛ̃́nɛ mı mı yòh dêllɛ n pı Liyel ní-ńsah gbô
sɔkɔ mı mı yòh sõnɔ́lɛ, tɛ́ lékàh náh mɛ pé tyí?†
6 Ǹtɛ mé kélɛ n yo yé tyí, névi mɛ ásɔ̂̃ nɛ̂-á kal
Liyel ní-ńsah gbôlɛ. 7 Liyel kè yo nɛ ńkɛ̃́: ‹Sárká
súkɛ́nkɔ̃nɔ náh mé n yah n kɔ̃ dɛ́, wɛ̃ yɑ̃m yáhnɔ́

* 12:4 12.4 - Yah n tɛ 1 Samuyɛlı 21. † 12:5 12.5 - Yah n tɛ
Yɑ̃́hnɔ́ 28.9-10.

ye mé n yah n kɔ̃.› Yâh sȍ mɛ képah kɔ́rlɛ n pnɛ,
yé náh náhkɩ lékàhlɛ lékàh kɛ̃́ névye kɔ̃ n pi. 8 Yé
náh wɛ di, Névi Pɩ́ɗɩ̃́ ye mɩ mɩ yòh yȍtɛ̃̀nɛ dò.»
9 Yesu-á yal nɛ́npɔ́, à sɔkɔ pé Liyel ní-ńsah
wɔ̀kɔ̀ yɔ́ sɔkɔ. 10 Gbȍnkù ɗɩ̃́ yɔ́ sȍ mɛ nɛ́npɔ́. Tɛ́
pè sȍ mɛ ké tyɩ́ nɛ pé lékàh wɛ Yesu kɔ̃. Kăh pɩ sɛ̃́,
pè Yesu piki yah nɛ ńkɛ̃́, yɔ́nwó dɛ́nmɔnɔ wɛ̃̀kɩ̀
se mɛ kɔ̃́nɔ́lɛ mɩ mɩ yòh sõlɛ nɩ? 11 Ǹtɛ à mɛ yo
pé tyɩ́ nɛ: «Yé sɔkɔ yɔ́ tyɩ́ képɔ́ núkú ó-à mɛ, tɛ́
à sɔkɔ de pwȁhsǔkù yɔ́ sɔkɔ mɩ mɩ yòh sõlɛ, tɛ̃́
se kɩ yɛ ǹ kyɩ́nwȉlkȉnɔ́lɛ lésõlɛ? 12 Ǹtɛ névi náh
fȍ̃nfȍ̃ kal náhnáh képɔ́ yõ di? Kăh pɩ sɛ̃́, pèpɔrɩ
pɩ́nɔ́ wɛ̃̀kɩ̀ mɛ kɔ̃́nɔ́lɛ mɩ mɩ yòh sõlɛ.» 13 Képah
tɛ̃̀nɛ, tɛ́ yo gbȍnkù ɗɩ̃́ mɛ̀ tyɩ́ nɛ: «Á gbȍ tɔ̃.» Ȁ mɛ
kè tɔ̃, kè núkú pɩ vilɛ ké ní-ò mɛ̀ sɔ̃́. 14 Ǹtɛ Farisi
wɛ̃̀kɩ̀ kɔ́pú-á fyɔ̀ wil Liyel ní-ńsah wɔ̀kɔ̀ sɔkɔ, pè
kyɩ wɛ̃ wɛ à vȉ-ǹsah yah Yesu wɛ n ko n mɔ yĩnnɛ.

Liyel-á nɛ̂ yah wilki nɛ à pé tȍlɛ n pɩ

15 Yesu-á pɔ pĩ nɛ Farisi wɛ̃̀kɩ̀ kɔ́pú-á mɛ pé
kònmɔ-ńsahlɛ n yah n kɔ̃, à yal nɛ́npɔ́. Névye
náhnáh mɛ ǹ sȍ tɛ̃. Ȁ mɛ pé sɔkɔ yámpú pól dɛ
mɔ, 16 tɛ́ pè gbah sni nɛ pè káh pé tyɩ́ yãh nɛy
tyɩ́. 17 Yesu-á képah pɩ, Liyel-á lésõ nɛ̂ yo sah ǹ
tɛ̃ntȍ syɩ́nyo-ò Yesayi tyɩ́, kè wil. Ȁ lésõ nɛ ńkɛ̃́:
18 «Máh nɛ̂ yah wilki nɛ à ń tȍlɛ n pɩ, à wɛ yɔ̀.
Ǹ nɩ̀dɛ̀ nɛy ye ǹnɛ. Ǹmɔ ye ń nɩ̀vɩ̀nɩ̀ yõlɛ.
Mé kɩ ń Mirki tiki mɔ ǹ yõ,
à kɔ̃ à kɩ gbɩ wɛ̃̀kɩ̀ tyɩ́ yo yȉkȉnȉ pól névye tyɩ́.

19 À náh yékẫb pɩ n pi nɛynɛ, à náh n gbo n mɔ
n tũ n pi,
nɛy náh ǹ yɩ̃́npɔ̃́ noh n pi tɔ́wû tùkè-ǹtɛ̃̀n sɔkɔ.
20 Fɩ́lkɩ̀ nɛ̂-á mɛ kwɔ́nmɔntɛ̃̆nɔ́lɛ, à náh ké tɛ́y
kwɔ n pi.
Fɔ̀tnɔ̀ nɛ̂-á mɛ n tyah nɩ́nɔ́lɛ, à náh ké tɛ́y ni n
mɔ n pi.
Sɛ̃́ ye à kɩ n pɩ, pópó kɩ pɔ nɔ gbɩ̃́ nɛ̂-á gbɩ wɛ̃̆kɩ̀
kɩ yah syi.
21 Tɛ́ yɩ̀kɩ̀nɩ̀ pól névye gbɔ̃̀ sàhnɔ́ kɩ mɛ ǹmɔ yõ.»‡

Yesu tɛ̃ wɛ sétɛ̃̀n yɔ̃̀tɛ̃̆ tyí

22 Képah náh, nósyɔ́ dɩ̃́ yɔ́ tɛ̃ pɔ Yesu tyɩ́. Sétõ
sɔ̃̀ mɛ ǹ sɔkɔ à kɔ̃ à pɩ yɩ̃́tṹ ànɛ̂ kèdɔ̀kɩ̀lɛ. Yesu mɛ
à dɛ mɔ, à kɔ̃ tɛ̃ wɛ n wɛkɩ, tɛ́ fɛ̃ n yah. 23 Képah
tɛ̃̆nɛ, kè pɩ gbɛ̃̆ndùnɩ̀nɛ tɔ́wû pól tyɩ́, pè mɛ tyah
n yo wɛ̃ tyɩ́ nɛ: «Tɛ́ Davidi Pɩ́dɩ̃́ náh yɔ̀ lɛ́?» 24 Ǹtɛ
Farisi wɛ̃̆kɩ̀ kɔ́pú-á képah tɛ̃ noh sɛ̃́, pè nɛ sétɛ̃̀n
yɔ̃̀tɛ̃̆ Bɛlsebuli ó gbɔ̃̀ yõ-á à n yɩ̃ni sétɛ̃̀nnɛ. 25 Tɛ́
Yesu-á pé fɔkɔ sõnɔ wɛ sɛ̃́, à yo pé tyɩ́ nɛ: «Yɔ̃tɔ̃rɩ́
nɛ̂ tɛ̃̆ névye-à fyɔ̀ yuku wɛ̃nɛ n fwo, kénɛ yɔ̃̀tɔ̃rɩ́
kɩ yɩkɩ. Kwil nɛ̂ névye-à yuku wɛ̃nɛ n fwo, kè
náh n wũ n pi. Sɛ̃́ ó ye, kéte nɛ̂ névye-à yuku
wɛ̃nɛ n fwo, ké tɔ náh n wũ n pi. 26 Tɛ́ sétɛ̃̀n
yɔ̃̀tɛ̃̆-à tyah ǹ nolɛ n yɩ̃ni, ǹ gblɔ̆y náh à n fwo
di? Ǹ yɔ̃̀tɔ̃rɩ́ se kɩ wũ? 27 Tɛ́ ńmɔ-à mɛ sétɛ̃̀nnɛ
n yɩ̃ni Bɛlsebuli gbɔ̃̀ yõ yé yo à; yépi tɩ̃̀nkɩ̀ névye
wɔ-á dò, nɛ̂ gbɔ̃̀ yõ mɛ pépi n yɩ̃ni sélɛ wɛ́? Pépi

‡ **12:21** 12.18-21 - Yah n tɛ Yesayi 42.1-4.

ńtɛ̃ ye kɩ lékàhlɛ yé kɔ̃. 28 Liyel Mirki gbɔ̏ yɔ̃-à
mé n yĩni sélɛ, képah n wɛ̃kɩ nɛ ńkɛ̃́, Liyel tɔ̃́rí-á
yĩni tɛ̃ yé tyí. 29 Tăhkì-á mɛ ďí§ nɛ̂ sɔkɔ, nɛ̂ kɩ fɛ̃
ǹ púkúbí-ńkɛ̃́ sɔkɔ, kɩ de ǹ wɔ̀kɔ̀ sɔkɔ kɩ ǹ gbȁn
yî kwel? Máhah wăh kɩ à pukubi tɛ́ kɩ pyě de ǹ
wɔ̀kɔ̀ yî kwel. 30 Névi nɛ̂-à mɔ́-ńkɛ̃́nɛ ńmɔlɛ, tɛ̃
mɛ ńnɛ n fwo. Névi nɛ̂ náh mɛ ńnɛ n yohnɩ n
mɔ tùkènmɔnɔ sɔkɔ, tɛ̃ mɛ kárkínɔ́lɛ n pɩ.

31 Képah ye, mé kélɛ n yo yé tyí nɛ: ‹Névye
tyípêl pól ànɛ̂ pé Liyel gbyɔ̀nɔ́ pól kɩ fɛ̃ yɔ̃ mɔ pè
kɔ̃. Ǹtɛ Liyel Mirki gbyɔ̀nɔ́ tɛ̃ wɔ náh n yɔ̃ mɔ n
pi pé tyí póllɛ. 32 Névi nɛ̂-à yo de Névi Pídɩ́ tyí,
kè kɩ fɛ̃ yɔ̃ mɔ tɛ̃ kɔ̃. Ǹtɛ névi nɛ̂-à yo de Liyel
Mirki tɛ̃ wɔ tyí, kè náh yɔ̃ mɔ tɛ̃ kɔ̃ n pi kwɛynɛ,
kè náh yɔ̃ mɔ tɛ̃ kɔ̃ n pi ńsɔ̂̂ tɔlɛ.›

33 Yé yah, séswɔ̂ n pnɛ ké pye dùkù sɔkɔ. Yâh
nɛ séswɔ̂ nɛ̂-á mɛ plɛ, yé nɛ ké pye tɔ-á mɛ plɛ.
Yâh nɛ séswɔ̂ nɛ̂ náh mɛ plɛ, yé nɛ ké pye tɔ-á mɛ
kétúkùyɔ̂. 34 Wáhnmírɔ́ nɔ́pi, tyípéplɔ se kɩ fɛ̃ n
wil yé vyɛ̃y sɔkɔ tɛ́ yé nnɔ mɔ́ tɔ̃ mɛ yúkúnɔ́lɛ
pèkèlɛ? Névi nɩ-á mɛ yúkúnɔ́lɛ tyi nónónɛ, sépi
ye n wil tɛ̃ vyãh sɔkɔ dò. 35 Nɛ́pépɛ̌y tyípéplɔ n
wil ǹ nɩ sɔkɔ. Nɛ̃túkù tyítúkúnì tɔ mɔ́ n wil ǹ
nɩ sɔkɔ. 36 Ǹtɛ mé kélɛ n yo yé tyí, yah kɛ̃́ wɛlɔ
nónó pól-á névye n wɛkɩ, sé ywɔ̃ kɩ piki n yah n
pi pé tyí Liyel tukey tuke sõlɛ. 37 Tukey kɩ tuke á
yõ à yĩnɛ á vyãh wɛynɛ kɩ gbɩlɛ ǹ kɔ̃, képah náh
pɩ kɩ lékàhlɛ ǹ kɔ̃.

§ **12:29** 12.29 - Dɩ́ nɛ̂ tyí-á yo ásɔ̂̂ sɔkɔ yɔ̀, sétȁn yɔ̏tɛ̃ ye pè n ye.

Névye mɛ kélɛ n yah n kɔ̃ Yesu tyí nɛ à gbǐl yɔ́ pɩ, nɛ̂-á n wɛ̃kɩ nɛ wǎh n wil Liyel tyí

38 Képah sɔkɔ, Liyel tyi kɔ̏nsàhnɔ́ kwɔ́pú ànɛ̂
Farisi wɛ̃kì kɔ́pú yísyɔ́ mɛ Yesu syah nɛ, pé kwɔ́-
ò dɩ̃́, páh mɛ ké tyí nɛ à gbǐl yɔ́ pɩ pé yah, nɛ̂-á
n wɛ̃kɩ nɛ wǎh n wil Liyel tyí. 39 À mɛ yo pé
tyí nɛ: «Kwɛy gbĩ névye náh plɛ. Pè náh mɛ tɛ̃
Liyel ó tyí yõ. Pè mɛ ké tyí nɛ mé gbǐl yɔ́ pɩ pé
yah. Ǹtɛ kèyǎh ńtɛ̃ náh pɩ pè wɛ̃kɩ n pi, à wil
Liyel tɛ̃ntɔ̏ syínyo-ò Nsyonasɩ tyí sɔkɔ. 40 Yé yah,
sɔ̃-á lésõ Nsyonasɩ sèpȉn tɔ̃nì pɩ yɛ̃nkɔ̂-ǹgbɛ̃kì yɔ́
fɔkɔ sɔkɔ,* sɛ̃ ye Névi Pídɩ̃́ tɔ kɩ sèpȉn tɔ̃nì pɩ
sétáh sõwãh. 41 Nsyonasɩ-á lésõ Liyel tɛ̃ntɔ̏ yo
Ninivi kwil tãn tyí, pè fɛ̃ syi pé tyípêl pínɔ́ yal
mɔ. Ǹtɛ nɛy mɛ ásɔ̂ nɛ̂-á kal Nsyonasɩlɛ. Kǎh pɩ
sɛ̃, Liyel tukey tuke sõlɛ, Ninivi kwil tãn kɩ yuku
kwɛy gbĩ névye yõ, kɩ lékàhlɛ pè kɔ̃. 42 Pi nɛ̂-
á lésõ yɔ̃tɛ̃nɛ Saba sétáh yõ, à lésõ wil fɩ́ɩ́ sétáh
yȉn tyí, à pɔ yɔ̃tɛ̃ dɩ̃ Salomo lékã́m wɛlɔ noh.† Ǹtɛ
nɛy mɛ ásɔ̂, nɛ̂-á kal Salomolɛ. Kǎh pɩ sɛ̃, Liyel
tukey tuke sõlɛ, kénɛ pi kɩ yuku kwɛy gbĩ névye
yõ, kɩ lékàhlɛ pè kɔ̃.

Sétõ syínpɔndenɔlɛ névi sɔkɔ

43 Sétõ-à wil névi sɔkɔ, à n kyɩ gbɛ̃nnɩ kɔ n
kɔ̃, ǹ mì-ǹsah yah n kɔ̃. Ǹtɛ wàh wɛ́-ńkɛ̃nɛ, 44 à
n yo ǹ gblɔ̌y tyí nɛ, páh sõ wil ńyãh sɔkɔ, páh
kɩ pé syɩ yuku nɛ́npɔ́. Wàh ǹ syɩ, tɛ́ kyɩ ǹ tɛ̃-
ǹsah dyàh wɛ ké kɔ́kɔ́lɛ yàlntɔ̃nsàhnɔ́lɛ, 45 à n

* **12:40** 12.40 - Yah n tɛ Nsyonasɩ 1.17. † **12:42** 12.42 - Yah n tɛ 1 Yɔ̏tãm 10.1-13.

kyɩ sé no sétãnnɔ́ kwărninɔ syah, nónó-á peke
kal ǹmɔlɛ. Sé tɔ̂ɔ́ n kyɩ n de n tɛ̃ tɛ̃ sɔkɔ. Kàh pɩ
sɛ̃́, tɛ̃ mɛ̀ dùkù ké syɩ n peke n kal ǹ gben tɛ̃̀nɛ.
Sɛ̃́ ye kwɛy gbĩ nɛ́pêl tɔ tyí kɩ n pɩ n pi.

Nónó mɛ Yesu yṹ ànɛ̂ ǹ yṹnpyélɛ?

46 Yesu-á mɛ képah yónó sɔkɔ tɔ́wû tyí, ǹ yṹ
ànɛ̂ ǹ yṹnpyé pɔ yĩn kégbɔ́ tɛ́ mɛ ké tyí nɛ pé yo
mɔ ǹ tyí. 47 Ǹnî mɛ yo ǹ tyí nɛ à noh yɔ̀, ǹ yṹ ànɛ̂
ǹ yṹnpyé-á mɛ yĩ́ntɛ̃̀nɔ́lɛ kégbɔ́. Păh mɛ ké tyí nɛ
pé yo mɔ ǹ tyí. 48 Yesu mɛ yo tɛ̃ tyí nɛ: «Nɛ̂ mɛ
ńmɔ nɔ̂lɛ, ànɛ̂ nónó mɛ ń yṹnpyélɛ?» 49 Tɛ́ ǹ gbɔ̃̀
nɔ mɔ ǹ tɔ̃̀ sã́hpú tyí tɛ́ nɛ ńkɛ̃́: «Ńmɔ nɔ̂ ànɛ̂ ń
yṹnpyé wɛ yɔ̀. 50 Yé yah, ńmɔ Sú nɛ̂-á yĩ̂nyɔ̃, wăh
mɛ nɛ̂ tyí, névi nɛ̂-à képahlɛ n pɩ, tɛ̃ wɔ ye ńmɔ
yṹnpilɛ, képah náh pɩ ń nɔ̂lɛ.»

13

Sèmɩ̏rkɩ̏ nɛ̂-á yãh sèmukɔ mîr-ò tyí yɔ̃

1 Lésɔ̃ mɛ̀ ólɛ, Yesu wil gbô sɔkɔ à kyɩ kɔ̃ tɛ̃
yɔ́-ǹgbɛ̃ gbɔ̀pɔ. 2 Tɔ́wû ǹgbɛ̃ yɔ́ mɛ pɔ à mɔ gbĩ.
Pé tnɔ́nkàhnɔ́ tɛ̃ tyí, à de kɔ̃ tɛ̃ krótókè yɔ́ sɔkɔ.
Tɔ́wû pól sɔ̃̀ mɛ yĩ́nntɛ̃̀nɔ́lɛ yɔ́ngbalɩ sɔkɔ. 3 Á sɔ̃̀
mɛ tyi náhnáhlɛ n yãh pé tyí sèmɩ̏rn sɔkɔ, mɛ
n yo pé tyí nɛ: «Sɔ̃ yɔ́lɛ, dĩ́ yɔ́ lésɔ̃ kyɩ sèmukɔ
mír-ńsah ǹ swãh sɔkɔ. 4 Wăh mɛ mírnɔ́ sɔkɔ,
yísyɔ́ syɩkɩlɩ wɛ̃̆gbalɩ sɔkɔ, kèpye mɛ pɔ sépi yɔ.
5 Yísyɔ́ mɛ syɩkɩlɩ yen kwéy tɛ̃-ǹsah légbĩ́ yɔ̃. Tɛ́
kăh pɩ yen gbɩ náh sɔ̃̀ mɛ nɛ́npɔ́ sɛ̃́, sè núkú fi
súú. 6 Tɛ́ sè náh tɛ̃ wɛ yầhnɩ̀ gbɩ mɔ. Kăh pɩ sɛ̃́,

gbĩ-á pɔ vyãh sè tɛ̃, sè kɔkɔ. 7 Yɩ́syɔ́ mɛ syɩkɩlɩ
de pȁn nɩyő, pȁn mɛ yuku fyãh sé yõ. 8 Ǹtɛ yɩ́syɔ́
mɛ syɩkɩlɩ sétáh pèpɛy sɔkɔ à pɔ ywɔ̃ pɩ. Túkù
pyenɔ lèkwɛ̆kwɛ pɩ, túkù tikitɔ̃nɩ́tɔ̃nɩ pɩ, túkù
yõgbãmgbãm pɩ. 9 Nɛ̂-à kɩ mɛ kè noh, tɛ̃ kè tɛ̃
yĩn.»

Tir nɛ̂ yĩn mɛ Yesu n yãh névye tyɩ́ sèmȉrn sɔkɔ?

10 Képah sɔkɔ, ǹ tȍ sấhpú mɛ nɔ de ǹ tnɔ̂ tɛ́ à
piki yah nɛ, kwâh nɛ̂ se pɩ tɛ́ à n yãh no nɔ́pi tyɩ́
sèmȉrn sɔkɔ nɩ? 11 À mɛ yo pé tyɩ́ nɛ: «Liyel tɔ̃́rí
tyi nónó-á sȍ mɛ wɔ̃̀bɩ̀nsàhnɔ́lɛ, sé pnɛ̀nɔ́ ye yépi
kɔ̃. Ǹtɛ kè náh pépi wɔ kɔ̃. 12 Névi nɛ̂ tyɩ́ kwâh-á
mɛ, dòhnɩ̀nɔ́ kɩ n pɩ ǹmɔ tyɩ́ yõ yrɔ̌yrɔ̌. Tɛ́ névi
nɛ̂ tyɩ́ kwâh náh mɛ, kwéy nɛ̂ ńtɛ̃-á mɛ ǹ tyɩ́, kè
kɩ tɛ̃ syi ǹ tyɩ́. 13 No nɔ́pi mɛ n yah, tɛ́ pè náh mɛ
kwâh yɔ́lɛ n wɛ, képah n wɛ̃kɩ nɛ pè náh mɛ ké
tyɩ́ yahlɛ n wɛ. Pè mɛ pé nɩ́nɛ n kwɔ, tɛ́ pè náh
mɛ kwâh yɔ́lɛ n nohnɩ, képah n wɛ̃kɩ nɛ pè náh
mɛ ké tyɩ́ yahlɛ n wɛ. Képah ye ń kɔ̃ mé n yãh pé
tyɩ́ sèmȉrn sɔkɔ. 14 Liyel tɛ̃ntȍ syɩ́nyo-ò Yesayi-á
lésõ nɛ̂ yo sah, képah ye n nɔ pélɛ yɔ̀. À lésõ nɛ
ńkɛ̃́:

‹Yé kɩ yé nɩ́nɛ n kwɔ n nohnɩ, tɛ́ yé náh ké tyɩ́
yah wɛ n pi.
Yé kɩ n yah, tɛ́ yé náh kwâh yɔ́ wɛ n pi, képah n
wɛ̃kɩ nɛ yé náh mɛ ké tyɩ́ yahlɛ n wɛ.
15 Nikisekɔ́kɔ́ névye ye no nɔ́pilɛ.
Pè mɛ pé nɩ́ tah tũ,
tɛ́ pé yɩ̃́ vike sah
nɛ sè káh kwâh yɔ́ ńtɛ̃ wɛ,
pé nɩ́ káh tir yɔ́ ńtɛ̃ noh

pé kɔ̃ pé káh fɛ̃ ké tyɩ́ yah wɛ,
pé mó vi mɔ Liyel wɛ̃kɩ̀ yõ
ń kɔ̃ mé pè wɛ n dɛ n mɔ.›
16 Wɛlɔ nɔ́pi yóntɛnɔ náh, Yesu tɔ̃ yo pé tyɩ́ nɛ:
«Ǹtɛ yépi tɛ̃ wɔ tyɩ́ nɔ, yé yɩ̃́ mɛ n yah, yé nɩ́ mɛ
n nohnɩ. 17 Kégbɩ yõ mé kélɛ n yo yé tyɩ́, yáh tyi
nónó wɛ, Liyel tɛ̃ntɔ̃̀ syɩ́nyopu ànɛ̂ névye nónó-á
nɛ́gblɔ́lɛ Liyel yah, pé náhnáh sɔ̃̀ mɛ ké tyɩ́ nɛ pé
sè wɛ, tɛ́ pè náh sè wɛ. Yáh tyi nónó noh, pè sɔ̃̀
mɛ ké tyɩ́ nɛ pé sé tɔ noh, tɛ́ pè náh sè wɛ noh.»

Sèmɩ̀rkɩ̀ kɔ́rlɛ, nɛ̂-á yãh sèmukɔ mɩ̂r-ò tyɩ́ yõ

18 «Sèmukɔ mɩ́r-ò sèmɩ̀rkɩ̀ yõ-á nɛ̂nɛ, yé yé nɩ́
sah kè noh: 19 Névye nónó-à Liyel tɔ̃rí tyɩ́ yónɔ́
noh tɛ́ pè náh ké dùkù pĩ, sétɜ̀n yɔ̃̀tɛ̃ n pɔ wɛy
mɛ̀ wilki pé fɔkɔnɩ sɔkɔ. Pè mɛ wɛ̃gbalɩ tyɩ́ kɔ̃lɛ
ńyãh sɔkɔ-á sèmukɔ syɩkɩlɩ. 20 Túkù mɛ légbɩ̃́
yõ tyɩ́ kɔ̃lɛ, ńyãh sɔkɔ-á sèmukɔ mir mɔ. Pépi-
à wɛy mɛ̀ noh, nɛ́npɔ́ swɔ pě kè fɛ̃ n syi nɩ̀vɩ̀nɩ̀
sɔkɔ. 21 Tɛ́ pè náh n yɛ kè yɜ̀hnɩ̀nɛ n mɔ pé sɔkɔ.
Pě kè fɛ̃ n syi nɛ́npɔ́ swɔ ó sɔkɔ. Tɛ́ yèvyãhrɩ,
képah náh pɩ fɔ̃́hnɔ́-à núkú pè yĩni tɛ̃ kénɛ wɛy
yĩnnɛ, pě pé náh vi kè kɔ̃ súú. 22 Túkù mɛ pɜ̀n tɛ̃-
ǹsah tyɩ́ kɔ̃lɛ, pàh wɛy mɛ̀ noh, kèkɔ̃yɔ̃́ tyi fɔkɔ
sɔ̃nɔ ànɛ̂ tahrɩ dékè n pɔ ké yah kõ, kè náh n
tɛ̃ n wɛ tirlɛ n pɛkɩ pé tyɩ́. 23 Túkù wɔ mó mɛ
sétáh pèpɛy tyɩ́ kɔ̃lɛ, pépi-à wɛy mɛ̀ noh, pě ké
dùkù pĩ, yɔ̃re n wɛ ké tyɩ́ sèmukɔ tyɩ́ kɔ̃lɛ, nónó-
á pyenɔ lèkwɛ̃kwɛ pɩ, ànɛ̂ nónó-á tikitɔ̃nɩ́tɔ̃nɩ pɩ,
ànɛ̂ nónó-á yɔ̃gbãmgbãm pɩ.»

Sèmȉrkȉ nɛ̂-á yãh filkȉ tyí yõ

24 Yesu tõ sèmȉrkȉ yɔ́ yãh pé tyí nɛ ńkɛ̃́: «Yé
yah, Liyel tɔ̃́rí-á kɩ fɛ̃ tɔkɔ sãh sèmȉrkȉ nɛ̂nɛ, kè
wɛ yɔ̀: Dɩ̃́ yɔ́ lésõ sèmukɔ duku pèpɛy mir mɔ
ǹ swãh sɔkɔ. 25 Tɛ́ névye-á pɔ dɔ gbɩ̃́ nɛ̂nɛ, ǹ
sépɛ kyɩ filpyé mir dah mɔ kõ ké sɔkɔ nɛ̂-á mɛ
ké kètɔ̀lɛ, tɛ́ ǹ náh vi sɔkɔ. 26 Kăh pɔ kyãh tɛ́ n
dubi gbɩ̃́ nɛ̂nɛ, filkȉ tɔ ké yõ wilki mɔ kwèy. 27 Sètɛ̃̀
dɩ̃́ tȍnpɩbɩ-á kè kyɔmɩ wɛ sɛ̃́, pè mɛ kyɩ kè yo pé
yȍtɛ̃̀ dɩ̃́ tyí nɛ ńkɛ̃́, pé yȍtɛ̃̀, sèmukɔ duku pèpɛy-á
se sȍ à mir mɔ ǹ swãh sɔkɔ; tɛ́ kè se pɩ sɔ̃́ tɛ́ filkȉ
tɔ pɔ n wɛ ké sɔkɔ nɩ? 28 À mɛ yo pé tyí nɛ, sépɛ
yɔ́ tȍ vyãh-á képahlɛ. Pè mɛ nɛ, à se mɛ ké tyí
nɛ pé kyɩ sè viki nɩ? 29 À mɛ nɛ ɔ̃ɔ̃-á. Ńkɛ̃́ pàh kɩ
nɛ páh sélɛ n viki, sèmukɔ tɔ-á kɩ syah n kwrɔ n
mɔ n viki sélɛ. 30 Pè yɛ sé yõ sè nɛ n kyãh wɛ̃ tyí
kè syi pɔ n nɔ sèmukɔ tɔkɔ gbɩ̃́ tyí. Tɛ́ sèmukɔ
tɔkɔ gbɩ̃́-à kɩ pɔ nɔ, páh kɩ yo sèmukɔ tɔ́kɔ́pú tyí
nɛ pè filkȉ ǹgbò kõ, pè mó sè pukubi pbɔ pbɔlɛ
pè kyɩ n sukɛ. Tɛ́ sèmukɔ wɔlɛ, pè képah tɔkɔ n
mɔ pé dúkúrí sɔkɔ.»

Sèmȉrn nónó-á yãh mútárdɩ̀ pi ànɛ̂ kɔ́kɔ́nɔ́ tyí yõ

31 Yesu tõ sèmȉrkȉ yɔ́ yãh pé tyí nɛ: «Yé yah,
Liyel tɔ̃́rí-á kɩ fɛ̃ tɔkɔ sãh sèmȉrkȉ nɛ̂nɛ, kè wɛ
yɔ̀: Dɩ̃́ yɔ́ lésõ mútárdɩ̀ pi tɔkɔ duku mɔ ǹ swãh
sɔkɔ. 32 Képah yilɔ kal yípyé póllɛ. Tɛ́ kàh fi, kè
n pɩ gblò kal sèmukɔ duke póllɛ. Kè n pɩ séswɔ̂
sɔ̃́, kèpye n pɔ syɛ̀ pɩ ké yȉngbȁn tyí.»

33 Képah náh Yesu tɔ̃ sèmi̋rki̋ yɔ́ yãh pé tyɩ́ nɛ:
«Yé yah, Liyel tɔ̋rɩ́-á kɩ fɛ̃ tɔkɔ sãh sèmi̋rki̋ nɛ̂nɛ,
kè wɛ yɔ̀: Sê yɔ́ lésõ kɔ́kɔ́nɔ́ tɔkɔ mɔ tɔkɔ yɩ̋ tɔ̋nɔ́
mɩ́fɑ̋hkɩ̀ sɔkɔ, ké pól kɔ̃ kè dɔkɔ.»

Yesu sèmi̋rn yɑ̋hnɔ́ yõlɛ

34 Yesu sɔ̏ mɛ tyi nɔ́pi póllɛ n yãh tɔ́wû tyɩ́
sèmi̋rn ó sɔkɔ. À náh sɔ̏ mɛ tir yɔ́ ńtɛ̃nɛ n yo
pé tyɩ́ nɛ́ sèmi̋rn sɔkɔ náh. 35 À képah pɩ Liyel
tɛ̃ntɔ̏ syɩ́nyo-ò tir yónsàhnɔ́ kɔ̃ kè wil. À lésõ nɛ
ńkɛ̋: «Mé kɩ tyilɛ n yo sèmi̋rn sɔkɔ. Tyi nónó-á
sɔ̏ mɛ wɔ̃bɩ̀nsàhnɔ́lɛ kèkõyɔ̋ mɔ gbɩ̋ dùkùlɛ, mé
kɩ névye nɩ́kɩ́ yɩkɩ sélɛ.»*

Sèmi̋rki̋ kɔ́rlɛ, nɛ̂-á yãh fílki̋ tyɩ́ yõ

36 Képah tɛ̃nɛ, Yesu yal tɔ́wû tnɔ̂ à sɔkɔ gbô.
Ǹ tɔ̏ sɑ̋hpú mɛ nɔ de ǹ tnɔ̂ tɛ́ yo ǹ tyɩ́ nɛ, swãh
sɔkɔ fílki̋ sèmi̋rki̋ nɛ̂-á sɔ̏ à yãh, à ké yõ yo pé
syah. 37 À mɛ yo pé tyɩ́ nɛ: «Sèmukɔ duku pèpɛy
mɩ́rnmɔ-òlɛ, Névi Pɩ́dɩ̋ ye. 38 Swãhlɛ, kèkõyɔ̋ ye.
Sèmukɔ duku pèpɛynɛ, Liyel yɔ̏tɔ̃rɩ́ sɔkɔ wɛ̃npi̋
ye. Fílki̋lɛ, sétɑ̏n yɔ̏tɛ̃ náh névye ye. 39 Sépɛ nɛ̂-
á mir dah mɔ fílpyélɛ, sétɑ̏n yɔ̏tɛ̃ ye. Sèmukɔ
tɔ́kɔ́nɔ́lɛ, kèkõyɔ̋ tyɛ́nɔ́ ye. Sèmukɔ tɔ́kɔ́púlɛ,
yɩ̂nyõ tɔ̏npɩbɩ ye. 40 Sɔ̃-á pě fílki̋ viki n sukɛ nyàh
sɔkɔ, sɛ̃nkɔ̃ ye kɩ n pɩ n pi kèkõyɔ̋ tyɛ́nɔ́ tɔ sɔkɔ.
41 Névye nónó pól-á névye yõlɛ n yɩkɩ n mɔ pèkè
pɩ́nɔ́ sɔkɔ, ànɛ̂ nónó pól-á tyɩ́túkúni̋ pɩpúlɛ, Névi

---

* **13:35** 13.35 - Yah n tɛ Gbálnɔ́ 78.2.

Píd̃í kɩ ǹ yî̃nyõ tồnpɩbɩ tɛkɩ n mɔ n pi, pè kɩ pɔ
pè wilki ǹ tɔ̃́rí tyah sɔkɔ. 42 Tɛ́ kɩ pè min dah mɔ
sĩnki nyàh sɔkɔ, ńyãh sɔkɔ-á gbní ànɛ̂ yní táhnɔ́
kɩ mɛ. 43 Ǹtɛ névye nónó-á mɛ nɛ́gblɔ́lɛ Liyel
yah, pépi wɔ kɩ n tɛ̃ pé Sú Liyel tɔ̃́rí sɔkɔ, gbĩ tyí
kɔ̃lɛ. Nɛ̂-à kɩ mɛ kè noh, tɛ̃́ kè tɛ̃ yĩn.»

Sèm̀irn nónó-á yãh tahrɩ wɔ̃bìnsàhnɔ́ ànɛ̂ pɛ́rlì tyí yõ

44 Képah náh, Yesu tõ yo pé tyí nɛ: «Yé yah,
Liyel tɔ̃́rí-á kɩ fɛ̃ tɔkɔ sãh sèm̀irkì nɛ̂nɛ, kè wɛ
yɔ̀: Dĩ́ yɔ́ lésõ kyɩ wil mɔ tahrɩ wɔ̃bìnsàhnɔ́ yɔ́
yõ swãh yɔ́ sɔkɔ, tɛ́ kè tɔkɔ tɔ̃ wɔ̃bɩ. Ké wɛ́nɔ́
nìvìnì tɛ̃ tyí, à sɔkɔ à kyɩ ǹ gbɛ̏n yî pól yãm à pɔ
swãh mɛ̀ dwe.
45 Yé yah, Liyel tɔ̃́rí-á kɩ tõ fɛ̃ tɔkɔ sãh sèm̀irkì
nɛ̂nɛ, kè wɛ yɔ̀: Gbɔ̀ yĩ́-ò yɔ́ lésõ mɛ, nɛ̂-á yî
kètǎrnɔ́ yísyɔ́lɛ n yah n kɔ̃, pè n ye pɛ́rlìnɔ́lɛ.
46 Wǎh pɔ ké dɛ́nkɔ́kɔ̀ yɔ́ wɛ, à kyɩ ǹ gbɛ̏n yî pól
yãm à pɔ kè dwe.»

Sèm̀irkì nɛ̂-á yãh yɛ̃́nkyɔ tɛ̃ tɛ̃ mnɔ tyí yõ

47 «Yé yah, Liyel tɔ̃́rí-á kɩ fɛ̃ tɔkɔ sãh sèm̀irkì
nɛ̂nɛ, kè wɛ yɔ̀: Nósyɔ́ lésõ yɛ̃́nkyɔ tɛ̃ tɛ̃ mnɔ min
dah mɔ yɔ sɔkɔ, à yɛ̃́nkyɔ duke pól tɛ̃. 48 Kǎh
yuku, pè kè yɔrɩ wilki pɔ kènkwɛ̏h yõ, tɛ́ kɔ̃ tɛ̃
à yɛ̃́nkyɔ gblɔ wah mɔ dú sɔkɔ, tɛ́ sé tɛ́lɔ́ milki.
49 Sɛ̃́ ye kɩ n pɩ n pi kèkõyố tyɛ́nɔ́ tɔ sɔkɔ. Yî̃nyõ
tồnpɩbɩ kɩ pɔ nɛ́túkúnì wah wilki nɛ́gblɔ́ sɔkɔ,
50 kɩ kyɩ pè min dah mɔ sĩnki nyàh sɔkɔ, ńyãh
sɔkɔ-á gbní ànɛ̂ yní táhnɔ́ kɩ mɛ.»

Kwɔ́nɔ́ kédyâh ànɛ̂ kwɔ́nɔ́ késɑ̃́nnɛ

51 Képah náh Yesu tɔ̃ yo ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú tyí nɛ: «Yé
se tyi nɔ́pi pól noh wah?» Pè mɛ nɛ àwe-á.
52 Képah sɔkɔ, à mɛ yo pé tyí nɛ: «Liyel tyi
kɔ̃̀nsàhnɔ́ kwɔ́pú nónó-á sɔ̃̀ kwɔ́nɔ́ wɛ sɔkɔ Liyel
tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ tyí yɔ̃ ǹgbòlɛ, tɛ́ tɔ̃ pɔ kwɔ́nɔ́ wɛ
Liyel tɔ̃́rí tyí yɔ̃ núkúnúkú, tɛ́ névyelɛ n kwɔ sélɛ,
pépi mɛ kéte tɛ̃ yɔ́ sɔ̃́, nɛ̂-á yíɗî sɔ̃̀ mɛ ǹ tyí ǹ
dúkúrí sɔkɔ, tɛ́ à tɔ̃ pɔ snɔ́ wɛ dohnɩ sé yɔ̃, tɛ́ mɛ
sélɛ névyelɛ n kɔ̃.»

Nasarɛtɩ tɑ̃n yahle sɛ̃́nɔ́lɛ Yesu yɔ̃

53 Tɛ́ Yesu-á sèmi̇̀rn nɔ́pi yɑ̃h tɛ pé tyí gbɩ̃́ nɛ̂nɛ,
à yal nɛ́npɔ́ 54 tɛ́ sɔkɔ ǹ kwil sɔkɔ. Wǎh kyɩ
nɛ́npɔ́, à kyɩ kwɔ́nɔ́lɛ n pɩ pé Liyel ní-ńsah wɔ̀kɔ̀
sɔkɔ, fɔ́ɔ́ no pól gbɑ̃̀n du ǹ tyílɛ. Pè sɔ̃̀ mɛ yo
tũ nɛ, à se wɛ ńyɑ̃h lékɑ̃́m ànɛ̂ tɛ̃́nwɛnɔ mɛ̀nɛ,
à fɛ̃ gbǐl nɔ́pilɛ n pɩ nɩ? 55 Ǹmɔ kó sésár sɛ́-ò
píɗɩ̃́nɛ nɩ? Ǹ yṹ yĩn kó Marilɛ, tɛ́ ǹ gbɛ̃̌nɗɩ̃́pi mɛ
Nsyakɩ, ànɛ̂ Nsyosɛfu, ànɛ̂ Simo, ànɛ̂ Nsyudelɛ
nɩ? 56 Tɛ́ ǹ dósyɔ́ pól kó mɛ pépilɛ ásɔ̃̂ yɔ̀ nɩ? Ǹtɛ
ńyɑ̃h tɛ̃ ó se ǹmɔ wɛ lékɑ̃́m ànɛ̂ tɛ̃́nwɛnɔ mɛ̀nɛ
nɩ? 57 Képah sɔ̃nɔ sɔ̃̀ mɛ pé yɔ̃ yɩkɩ pè kɔ̃ pè tɛ̃
sɛ̃ kwlɔ Yesu yɔ̃. Képah sɔkɔ, Yesu mɛ yo pé tyí
nɛ: «Liyel tɛ̃ntɔ̃̀ syínyo-ò kwil ànɛ̂ ǹ kéte sɔkɔ ó
ye pè náh ǹnɛ n mɔ n kɔ̃ Liyel tɛ̃ntɔ̃̀ syínyo-òlɛ.»
58 Pǎh yahle sɛ̃́nɔ́lɛ Yesu yɔ̃ sɛ̃, à náh mó gbǐlnɔ́
náhnáh pɩ nɛ́npɔ́.

14

Wèlnwȉlkȉ-ò Nsyɔ̃ kúnɔ́lɛ

1 Légbȋ́nɛ, Kalile mara yɔ̏tɛ̃ dɩ́ Yerɔdɩ Yesu tyí
yónɔ́ noh, 2 tɛ́ yo ǹ tɔ̏nprıbı tyí nɛ, Wèlnwȉlkȉ-
ò Nsyɔ̃-á yɔ̀ tɔ́tɔ́. Ǹ lékó-á yilki mɔ. Képah-á
tɛ̃́nwɛnɔlɛ ǹ tyí à fɛ̃ gbȉlnɔ́lɛ n pɩ. 3-4 Yé náh
wɛ di, ǹgbòlɛ, Yerɔdɩ lésõ ǹ gbɛ̃̆ndɩ́ Filipi kyɩ
Yerɔdyadɩ tɛ̃ syi. Nsyɔ̃ mɛ kè yo ǹ tyí nɛ, ké
yah náh à à tɔkɔ. Pi mɛ̀ yȋnnɛ, Yerɔdɩ mɛ pè
kɔ̃ pè Nsyɔ̃ tɛ̃ à kârn mɔ ǹ tyí, tɛ́ à dah mɔ sah
wɔ̀kɔ̀npèkè sɔkɔ. 5 Ȁ lésõ mɛ ké tyí nɛ pé Nsyɔ̃
ko mɔ. Ǹtɛ tɔ́wû-á lésõ mɛ Nsyɔ̃nɛ n mɔ n kõ
Liyel tɛ̃ntɔ̏ syínyo-òlɛ sɛ̃́, pépi yah tíkí mɛ à tɛ̃.
6 Ǹtɛ Yerɔdɩ dúbínɔ́ yòh vȉnpɔnɔ syáh syah
sõlɛ, Yerɔdyadɩ písê yɔ̃ yi nɛ́yénɔ́ yah sɔkɔ. Kè
mɛ nɔ Yerɔdɩ tyí, 7 fɔ́ɔ́ à ǹ vyãhlɛ à kɔ̃, tɛ́ ǹ wo
ǹ tyí nɛ wàh kɩ sɔ̃ kwáhdúkú nɛ̂ yah kɔ̃ pé tyí,
páh kɩ kélɛ à kɔ̃. 8 Képah sɔkɔ, pípír yṹ mɛ à
kurki mɔ à kɔ̃ à yo Yerɔdɩ tyí nɛ, à Wèlnwȉlkȉ-ò
Nsyɔ̃ yõlɛ pé kɔ̃ ásɔ̂ dú pyahrɔ yɔ́ sɔkɔ. 9 Képah
tɛ̃̆nɛ, kè yɔ̏tɛ̃ dɩ́ yah kwɔ. Ǹtɛ ǹ wónɔ́ mɛ̀ yȋnnɛ
ǹ nɛ́yénɔ́ yȋ́ yah, à nɛ pè pɔ kélɛ à kɔ̃. 10 Tɛ́ pè
kɔ̃ pè kyɩ Wèlnwȉlkȉ-ò Nsyɔ̃ yõ kãm wɔ̀kɔ̀npèkè
sɔkɔ. 11 Pǎh kè kãm, pè kè dah mɔ dú pyahrɔ
yɔ́ sɔkɔ à pɔ pípír kɔ̃, à mɛ kè syi kyɩ ǹ yṹ kɔ̃.
12 Nsyɔ̃ tɔ̏ sɑ̃́hpú mɛ pɔ ǹ lékó tɔkɔ kyɩ yĩ, tɛ́ kyɩ
ké yah yo Yesu syah.

Nɛ́pȋ̂ kèyõ nînɔ́ kyɛgbãm (5 000) kénkɔ̃ púnɔ́lɛ Yesu tyí

13 Yesu-á yĩ mɛ̀ noh sɛ̃́, à de krótókè yɔ́ sɔkɔ
ànɛ̂ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpúlɛ pè yal nɛ́npɔ́, à yuku gbɛ̃́nnɩ
tyah yɔ́ sɔkɔ à kyɩ tɛ̃ pé yahlɛ. Tɔ́wû-á pé sɔ́kɔ́nɔ́
tyí noh ńyãh sɔkɔ, pè wil kwlo kwlo sɔkɔ à pé
nyáh sõ gbáhkì yõ. 14 Yesu-á wil krótókè sɔkɔ tɛ́
tɔ́wû ǹgbɛ̃ wɛ sɛ̃́, pé yãm à tɛ̃. À mɛ pé yámpú
dɛ mɔ.
15 Ńvɩ̃́-á pɔ nɔ, ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú nɔ de ǹ tnɔ̂ tɛ́ yo ǹ
tyí nɛ, gbɛ̃́nnɩ tyah sɔkɔ-á pélɛ yɔ̀. Tɛ́ lékɑ̃̂h-á mɛ
n tyah mɔ́nɔ́lɛ, à kó tɔ́wûlɛ n fin n mɔ pè kyɩ yõ
yõ yîlɛ n yah n dwe kwlo sɔkɔ nɩ? 16 Yesu mɛ yo
pé tyí nɛ, yõ náh mɛ ké tyí pè sɔkɔ. Pépi yõke
yah pé gblɔ̃̌y pè kɔ̃ pè yõ. 17 Képah sɔkɔ, pè mɛ
yo ǹ tyí nɛ, búrn plɔ́ kwlɔ́ ànɛ̂ yɛ̃́nkyɔ plɔ́ nínɔ́
ó-á mɛ pépi tyí ásɔ̃̂ dò. 18 Yesu mɛ yo pé tyí nɛ,
pè sè tɔkɔ n pɔ pé kɔ̃ ásɔ̃̂. 19 Tɛ́ mɛ tɔ́wû kɔ̃ pè kɔ̃
tɛ̃ fílkì yõ, tɛ́ búrn plɔ́ kwlɔ́ ànɛ̂ yɛ̃́nkyɔ plɔ́ nínɔ́
nɔ́pi tɔkɔ, tɛ́ ǹ yah yõ yĩ̂nyõ à wɛkɩ Liyel tyí, tɛ́
sè kwɔkɩ mɔ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú kɔ̃ pè syi tɔ́wû kɔ̃. 20 Pé
pól mɛ yõ tɔ̃, tɛ́ pè mɛ pé yɔ̃́nkwlɔnɔ tɛ́lɔ́ tuke
mɔ vyɔ́ gbɔ̃ninɔ́ yĩ́ĩnɛ. 21 Tɛ́ nónó-á sɔ̃̀ yõ yõke
mɛ̀nɛ, pè sɔ̃̀ mɛ díbí nɛ́pĩ̂ kèyõ nínɔ́ kyɛgbãm (5
000) kénkɔ̃lɛ syɔ́ ànɛ̂ wɛ̃́npì vyãh kɛ̃́nɛ.

Yesu kɔ́nɔ́lɛ Kalile yɔ́-ǹgbɛ̃ yõ

22 Képah náh, Yesu núkú ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú gbah tɛ̃
nɛ pè de krótókè sɔkɔ, pè mɔ pé yahlɛ yɔ́-ǹgbɛ̃
kahnɩnɛ, péwɔ mó tɔ́wû fin mɔ. 23 Wǎh pé fin
mɔ tɛ, à dɔkɔ yuku yɔ̃lɩ yõ à kyɩ tɛ̃ ǹ tyílɛ à
Liyellɛ n ni. Lékɑ̃̂h mɔ pɔ à wɛ ǹ gblɔ̃̌y nɛ́npɔ́.

24 Tɛ́ légbɪ̃́nɛ, krótókè sɔ̃̀ mɛ gbɛ mɔ tɛ yɔ vyãhlɛ
náhnáh. Tɛ́ yɑ̃́hkí sɔ̃̀ mɛ pélɛ n yohnɪ. Kǎh pɪ
sɛ̃́, ni sɔ̃̀ mɛ krótókèlɛ n kah n fwo. 25 Tyah dal
gbɪ̃́nɛ, Yesu tyah n kɔ n yuku pé tnɔ̂ yɔ yõ. 26 Pǎh
à wɛ à n kɔ n pi yɔ yõ sɛ̃́, pé sãm yɔkɔ. Pè tyah
n yo nɛ lékó mɪ́rkɪ́ yɔ́-á. Tɛ́ tyah n de n syi tɪ́kɪ́ tɛ̃̆
tyí. 27 Ǹtɛ nɛ́npɔ́ swɔ, Yesu mɛ yo mɔ pé tyí nɛ,
pè pé nɪ syãh. Péwɔ-á, pè káh tɪ́kɪ́ pɪ. 28 Képah
sɔkɔ, Pyɛrɪ mɛ yo ǹ tyí nɛ, Tɛ̃̆ ǹgbɛ̃, ǹmɔ-à kɪ
nɛ̂ ńtyɪ̃́nɔ, à péwɔ kɔ̃ pé wil kɔ pɔ ǹ tnɔ̂ yɔ yõ.
29 Yesu mɛ yo ǹ tyí: «Pɔ!» Pyɛrɪ mɛ wil krótókè
sɔkɔ à tyah n kɔ n yuku Yesu tnɔ̂ yɔ yõ. 30 Ǹtɛ
wǎh pɔ kè kyɔmɪ wɛ nɛ yɑ̃́hkí-á mɛ n kah n pɪ,
tɪ́kɪ́ à tɛ̃. Képah sɔkɔ, à tyah n tiki n de ni sɔkɔ
tɛ́ de syi nɛ, Tɛ̃̆ ǹgbɛ̃, à pé pwah mɔ oo! 31 Nɛ́npɔ́
swɔ Yesu núkú ǹ gbɔ̃̀ nɔ à à tɛ̃ tɛ́ yo ǹ tyí nɛ, à
náh sɛ̃ péwɔ yõ fwɔ́ɔ lɔ́. Sɔ̃́ se pɪ tɛ́ à n sõ tɔ̀tɔ̀
nɪ? 32 Tɛ́ pè mɛ de krótókè sɔkɔ, yɑ̃́hkí núkú yĩn.
33 Nónó-á sɔ̃̀ mɛ krótókè mɛ̀ sɔkɔ, pè gbètukunɔ
di Yesu yah tɛ́ yo ǹ tyí nɛ, kègbɪ yõ, ǹmɔ-á Liyel
Pɪ́ɗɪ̃́nɛ.

Yámpú dɛ́nmɔnɔlɛ Yenesarɛtɪ sétáh yõ

34 Yesupi-á yɔ́-ǹgbɛ̃ kah tɛ, pè de Yenesarɛtɪ
sétáh yõ. 35 Nɛ́npɔ́ tãn mɛ à yah pĩ, tɛ́ núkú ǹ
pɔ́nɔ́ yo soh mɔ nɛ́npɔ́ tɪ̃̀n tãn pól tyí. Pè mɛ pɔ
pé yámpú póllɛ ǹ tyí. 36 Tɛ́ ǹnɛ n ni nɛ, à yɛ pé
kɔ̃ pé tũ ǹ fwɔ̀mɔnɪ vyãh ńtɛ̃ ó tyí. Tɛ́ nónó pól-á
fyɔ̀ tũ ké tyí, pè dɛ.

15

Tyi nónó-á kɩ fɛ̃ névi silki Liyel yah

1 Képah sɔkɔ, Farisi wɛ̃kì kɔ́pú ànɛ̂ Liyel tyi
kɔ̃̀nsàhnɔ́ kwɔ́pú wil Yerusalɛmɩ kwil sɔkɔ à pɔ
Yesu tnɔ̂, tɛ́ à syah nɛ ńkɛ̃́, 2 sɔ̃́ se pɩ tɛ́ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú
náh mɛ n kɔ lékɔ̃lɔ́ wɑ̃̀ldı̃̀ yõ nɩ? À nɛ n yah pè
yãrlɛ n yõ, tɛ́ pè náh se mó tõ pé gbɑ̃̀n wu à yı̃nɛ
pé wɑ̃̀ldı̃̀lɛ lɛ́. 3 À mɛ yo pé tyí nɛ: «Tɛ́ yépi wɔ-á
dò, sɔ̃́ pɩ tɛ́ yé wɑ̃̀ldı̃̀ yı̃nnɛ, yé náh mɛ n kɔ Liyel
tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ wɑ̃̀l yõ? 4 Yé yah, Liyel kè yo nɛ
ńkɛ̃́: ‹Yɔ̃̀yénnɛ n sah á sú ànɛ̂ á yṹ yõ.›* Tɛ́ tõ
kè yo nɛ ńkɛ̃́: ‹Névi nɛ̂-à wɛ̀ntùkù wɛkɩ ǹ sú tyí,
képah náh pɩ ǹ yṹ tyí, tɛ̃̀ yı̃nɛ kònmɔnɔlɛ.›† 5 Ǹtɛ
yépi wɔ n mó nɛ, névi nɛ̂-à yo ǹ sú képah náh pɩ
ǹ yṹ tyí nɛ, kwâh nɛ̂-á sɔ̃̀ mɛ pé tyí ǹ yohnɩ n
mɔ mɔ tɛ̃̀nɛ, páh képahlɛ Liyel kɔ̃ tɛ, 6 ǹ dúbí-ò
mɛ̀ yòhnı̀nmɔnɔ kɔ̃lɩ náh tõ mɛ ǹ yõ. Kàh pɩ sɛ̃́
à, Liyel tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ náh yé yɩkɩ yé wɑ̃̀ldı̃̀ yı̃nnɛ
di? 7 Vyɑ̃́hsesyı̃́rí névye nɔ́pi, Liyel-á lésõ Yesayi
kɔ̃ à nɛ̂ yo sah, képah ye yépi n pɩ yɔ̀. À lésõ nɛ
ńkɛ̃́:

8 «No nɔ́pilɛ, vyãh ó sɔkɔ ye pè n gbilki ńmɔlɛ.
Ǹtɛ pé nnɔ mɛ fíí ńnɛ.
9 Pǎh kwɔ́nɔ́lɛ n pɩ tyi nónó yõ,
névye yah yı̃́ı̃́ tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ ye sélɛ.
Képah ye, gbílkínɔ́ nɛ̂-á pè n gbilki n pɔ ńnɛ pè
yo,

---

* **15:4** 15.4 - Yah n tɛ Yálnɔ́ 20.12. † **15:4** 15.4 - Yah n tɛ Yálnɔ́ 21.17.

nɔ̀nɔ́ ye kélɛ.»‡

10 Képah sɔkɔ, Yesu tɔ́wû mɛ̀ ye tuke tɛ́ yo pé
tyɩ́ nɛ: «Yé yé nɩ́ kwɔ n noh pallɛ, yè wɛlɔ nɔ́pi
syɩ́kɩ́-ńsah pĩ. 11 Yì nónó-á n de névi vyãh sɔkɔ,
sépi náh n silki ǹnɛ Liyel yah dɛ́. Wɛlɔ nónó-á
n wil ǹ vyãh sɔkɔ, sépi ye n silki ǹnɛ.» 12 Képah
tɛ̃̀nɛ, ǹ tȭ sã́hpú mɛ nɔ de ǹ tnɔ̂ tɛ́ yo ǹ tyɩ́ nɛ, à
kó pĩ nɛ ǹ wɛlɔ nónó-á sȍ sé yey mɔ Farisi wɛ̃̀kɩ̀
kɔ́pú tȉnnɛ, sǎh pè kah yɔ nɩ? 13 Ȁ mɛ yo pé
tyɩ́ nɛ: «Yèh nónó pól tɛ̃̀-á fyɔ̀ mɛ, tɛ́ ń Sú nɛ̂-
á yȋnyõ ǹmɔ sɔ̃́nɔ́ náh sélɛ, sè kɩ viki to. 14 Yé
yɛ pé yõ. Yɩ̃́tũbi ye pélɛ, nónó-á mɛ pé no yɩ̃́tũbi
yahlɛ n tɛ̃. Tɛ́ yɩ̃́tȗ-à mó tõ ǹ ní-ò yɩ̃́tȗ yah tɛ̃, pé
nímí kɩ syɩkɩ de pwȁh yɔ́ sɔkɔ.» 15 Képah sɔkɔ,
Pyɛrɩ mɛ yo ǹ tyɩ́ nɛ, wǎh sȍ nɛ pé pé nɩ́ kwɔ
wɛlɔ nónó noh pallɛ, à sé kɔ́r yo pé syah. 16 Ȁ
mɛ pè syah nɛ: «Lékã́m kɛ̃̀ névye se yépi tɔlɛ?
17 Yé náh pĩ nɛ yȋ nónó pól-á n de vyãh sɔkɔ, sǎh
ńkɛ̃̀nɛ n syɔ̃ kèkùrkȉ sɔkɔ, ǹ tɛ́ n pyě n pɔ n wilki
n kwɛ kèdúkúdahkɩ sɔkɔ di? 18 Ǹtɛ wɛlɔ nónó-
á n wil vyãh sɔkɔ, sé sõ n wil sɔ̃nɔ sɔkɔ. Sépi
ye n silki névilɛ Liyel yah. 19 Névi lékã́m sɔkɔ
ye sɔ̃nɔ túkúnȉ n wil, ànɛ̂ nɛ́kókè mɔ́nɔ́lɛ, ànɛ̂
fɔ̀fɩ́kɩ̀ pɩ́nɔ́lɛ, ànɛ̂ prɔ̀prɔ̀ pɩ́nɔ́lɛ, ànɛ̂ yĩbelɛ, ànɛ̂
mɩ̀nɩ̀ yónɔ́lɛ, ànɛ̂ gbyɔlɛ. 20 Kénɛ tyi wɔ ye n silki
névilɛ Liyel yah. Ǹtɛ névi-à ǹ gbȁn wú-ńkɛ̃̀nɛ à
yĩnɛ wȁldȉ-á kè yo sɔ̃́ tɛ́ yõke yõ, képah náh n
silki tɛ̃̀nɛ.»

‡ **15:9** 15.9 - Yah n tɛ Yesayi 29.13.

Sê yɔ́ pȋsê dɛ́nmɔnɔlɛ nɛ̂ náh pɩ Nsyifulɛ

21 Képah náh, Yesu yal nɛ́npɔ́ tɛ́ sɔkɔ Tiri ànɛ̂
Sidõ sétáh yõ. 22 Tɛ́ pi yɔ́ sɔ̏ mɛ nɛ́npɔ́ nɛ̂-á Kanah
nɛynɛ. Ǹmɔ mɛ pɔ Yesulɛ yúkɛy tɛ́ mɛ n de n syi,
mɛ yo tũ ǹ tyí nɛ pé Tɛ̃̀ ǹgbɛ̃, ǹmɔ nɛ̂-á Davidi
Píɗɩ̃́nɛ, à pé yãm yah. Ŋ́kɛ̃́ sétõ yɔ́-á mɛ pé písê
sɔkɔ mɛ ǹnɛ n kwlɔ képékèyɔ̂. 23 Ǹtɛ Yesu náh
dahbɩ wilki ǹ tyí. Ǹ tɔ̏ sɑ̋hpú mɛ nɔ de ǹnɛ tɛ́ kè
yah kɔ̃ ǹ tyí nɛ, à pi mɛ̀ kɔ̃ à ǹ syɩ pé náh, à káh
pé sɔ̏ tɛ̃ nɛ n de n syi n yuku sɛ̃́. 24 Yesu mɛ nɛ,
Liyel-á pé tɛkɩ mɔ Yisrayel no ó yĩnnɛ, pépi nónó-
á mɛ képyɛ́nɩ̀ mɔ́npunɔ sɔ̃́. 25 Ǹtɛ pi mɛ nɔ pɔ ǹ
gbètukunɔ di ǹ yah, tɛ́ yo ǹ tyí nɛ pé Tɛ̃̀ ǹgbɛ̃, à
pé yohnɩ n mɔ. 26 Yesu mɛ à syah nɛ, ké yah náh
pè wɛ̃́npɩ̀ yõke tɔkɔ n mɔ pɑ̏hnpye kɔ̃. 27 Pi mɛ
yo ǹ tyí nɛ, gbɩ-á à yo pé yɔ̏tɛ̃̀. Ǹtɛ pɑ̏hnpye wɔ-
á n yõ sé nátãm yɛ̃́nmȋrn yɔ̃́nkwɛnɔlɛ. 28 Képah
sɔkɔ, Yesu mɛ yo ǹ tyí nɛ: «Pi, á sɛ̃ yĩ́ĩ ńmɔ yõ
dɛ́. Wáh nɛ̂ yah kɔ̃, Liyel kɩ kè pɩ á tyí.» Légbĩ́
mɛ̀ ó sɔkɔ, pi písê núkú dɛ.

Yámpú náhnáh dɛ́nmɔnɔlɛ

29 Képah náh, Yesu yal nɛ́npɔ́ à yuku Kalile yɔ́-
ǹgbɛ̃ gbɔ̀pɔ. Tɛ́ dɔkɔ yuku yɔ̃lɩ yõ à kyɩ kɔ̃ tɛ̃.
30 Képah tɛ̃̀nɛ, nɛ́kwĩ́nkí pé yámpú tɛ̃ pɔ ǹ tyí à
pɔ pè sah ǹ yah sɔkɔ. Túkù sɔ̏ mɛ gbáhkɩ̀ núkú
névyelɛ, túkù mɛ yĩ́tũbilɛ, túkù mɛ nɛ́dónènɛ,
túkù mɛ kèdyɔ̀nɩ̀nɛ, à tahlɩ yámpú túkù tyí. Tɛ́
Yesu mɛ pè dɛ mɔ. 31 Kè pɩ gbɛ̃̆ndùnǐnɛ tɔ́wû tyí,
pǎh kèdyɔ̀nɩ̀ wɛ pè mɛ fɛ̃ n wɛkɩ, nɛ́dónè dónɔ́nɔ

mɛ tyɛ, gbáhkì núkú névye mɛ fɛ̃ n kɔ tómtóm,
tɛ́ yɩ̃́tũbi mɛ fɛ̃ n yah. Képah tɛ̃̆nɛ, pè gbílkínɔ́
sah Yisrayel Liyel yõ.

Yesu tɔ̃ tɔ́wû ǹgbɛ̃ pu

32 Yesu ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú ye, tɛ́ yo pé tyɩ́ nɛ, tɔ́wû
mɛ̀ yɑ̃m-á mɛ péwɔ tɛ̃. Pé sèpɩ̃̀n tɔ̃́nɩ̀-á péwɔ náh
sɔkɔ kwɛynɛ yɔ̀, tɛ́ yõ yõ kwâh náh se pé tyɩ́. Pé
náh mɛ ké tyɩ́ nɛ pé pè fín n mɔ pè sɔkɔ kwɛkɩlɛ.
Pé túkù-á kɩ kyɩ n syah n tɛ̃ n kwlɔ wɛ̃̆kɩ̀ yah.
33 Képah tɛ̃̆nɛ, ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú à syah nɛ, pé se kɩ wɛ
ńyɑ̃h yõkelɛ gbɛ̃́nnɩ mɛ̀ sɔkɔ, kɩ fɛ̃ tɔ́wû mɛ̀ dùkù
kɔ̃ pè kɩ yõ tɔ̃ nɩ? 34 Yesu mɛ pé piki yah nɛ, búrn
plɔ́ sɔ̃́ se mɛ pé tyɩ́ nɩ? Pè mɛ nɛ kwǎrninɔ-á, à
tahlɩ yɛ̃́nképɩ̀ yísyɔ́ tyɩ́. 35 Képah sɔkɔ, à tɔ́wû
kɔ̃ pè kɔ̃ tɛ̃ sétáh. 36 Tɛ́ búrn plɔ́ kwǎrninɔ ànɛ̂
yɛ̃́nkyɔ nɔ́pi tɔkɔ, tɛ́ wɛkɩ Liyel tyɩ́, tɛ́ sè kwɔkɩ
à ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú kɔ̃ pè syi tɔ́wû kɔ̃. 37 Pé pól mɛ
yõ tɔ̃, tɛ́ pè mɛ pé yɔ̃́nkwlɔnɔ tuke mɔ tɔkɔ yɩ̃́
kwǎrninɔlɛ. 38 Tɛ́ nɔ́nɔ́-á sɔ̃̀ yõ yõke mɛ̀nɛ, pè sɔ̃̀
mɛ díbí nɛ́pɩ̂̀ kèyõ nínɔ́lɛ (4 000), syɔ́ ànɛ̂ wɛ̃́npɩ̀
vyɑ̃h kɛ̃́nɛ. 39 Képah náh, Yesu tɔ́wû fín mɔ pè
sɔkɔ, tɛ́ mɛ de krɔ́tɔ́kè sɔkɔ à sɔkɔ Makadɑ̃ sétáh
yõ.

16

Névye mɛ kélɛ n yah n kɔ̃ Yesu tyɩ́ nɛ à gbɩ̃̆l yɔ́ pɩ, nɛ̂-á n wɛ̃̆kɩ nɛ wǎh n wil Liyel tyɩ́

1 Farisi wɛ̃̆kɩ̀ kɔ́pú yísyɔ́ ànɛ̂ Sadusi wɛ̃̆kɩ̀ kɔ́pú
yísyɔ́ nɔ de Yesu tnɔ̂ nɛ pé à mɔ yah. Tɛ́ à syah nɛ
à gbɩ̃̆l yɔ́ pɩ pé yah, nɛ̂-á n wɛ̃̆kɩ nɛ wǎh n wil Liyel

tyí. 2 Képah sɔkɔ, Yesu mɛ yo pé tyí nɛ: «Gbĩ̃yĩ́
de gbĩ́nɛ, yĩ̂nyõ-à mɛ gbɔ̃̄lìì, yè n nɛ tyah yah-á
kı yıkı mɔ. 3 Tɛ́ séngbɔ̃̄lɛ, yĩ̂nyõ-à mɛ fĩ̌nmɔ̀ɔ̀, yè
n nɛ kwɛynɛ tyah yah náh n yıkı n mɔ n pi. Yé
mɛ fɛ̃ tyah dùkù wɔlɛ n pnɛ, tɛ́ tyi nónó wɔ-á mɛ
n pı kwɛy gbĩ sɔkɔ, sǎh mɛ tyi nónónɛ n wɛ̃kı,
yé tɛ̃ sépi wɔ dùkù pĩ kwlɔ kɛ̀? 4 Kwɛy gbĩ névye
náh plɛ. Pè náh mɛ tɛ̃ Liyel ó tyí yõ. Pè mɛ ké
tyí nɛ mé gbĩ̌l yɔ́ pı pé yah. Ǹtɛ kèyǎh ńtɛ̃ náh pı
pè wɛ̃kı n pi, à wil Liyel tɛ̃ntɔ̃̀ syínyo-ò Nsyonası
tyí sɔkɔ.» Képah yóntɛnɔ náh, à pè sah nɛ́npɔ́ tɛ́
sɔkɔ.

5 Képah náh, Yesu ànɛ̂ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú-á n sɔkɔ
yɔ́nkahnınɛ, ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú dyɔ sɔ̃̀ fwɔ búrn
tɔ́kɔ́nsɔkɔnɔlɛ. 6 Yesu mɛ yo pé tyí nɛ: «Yé
kyɔ̀mìnɔ́ pı. Yé yé gblɔ̃̌ynɛ n tɛ̃ Farisi wɛ̃̌kì kɔ́pú
ànɛ̂ Sadusi wɛ̃̌kì kɔ́pú kɔ́kɔ́nɔ́lɛ.» 7 Képah sɔkɔ, ǹ
tɔ̃̀ sɑ̃́hpú tyah n sõ nɛ pépi-á pɔ búrn kɛ̃́nɛ, képah-
á à kɔ̃ à n yo sɛ̃́ yɔ̀. 8 Ǹtɛ Yesu mɛ pé sõnɔ pĩ tɛ́
yo pé tyí nɛ: «Liyel yõ sɛ̃́nyĩ-ńkɛ̃́pú nɔ́pi. Sɔ̃́ pı
tɛ́ yé n sõ sɛ̃́ nɛ, yé náh pɔ búrnnɛ képah-á? 9 Yé
náh tɔ̃́nì mɛ sé dùkù pĩ sɛ̃́ nı? Yé dyɔ náh mɛ
n kwnɛ tɔlɛ máh búrn plɔ́ kwlɔ́lɛ díbí nɛ́pĩ̂ kèyõ
nínɔ́ kyɛgbãm (5 000) pu, ànɛ̂ yáh yɔ̃́nkwlɔnɔ tɛ́lɔ́
tuke mɔ vyɔ́ yĩ́ dan nɛ̂nɛ di? 10 À tahlı máh búrn
plɔ́ kwǎrninɔlɛ díbí nɛ́pĩ̂ kèyõ nínɔ́ (4 000) pu, tɛ́
yáh yɔ̃́nkwlɔnɔ tɛ́lɔ́ tuke mɔ tɔkɔ yĩ́ dan nɛ̂nɛ, yé
dyɔ náh mɛ n kwnɛ kélɛ di? 11 Tɛ́ sɔ̃́ pı tɛ́ yé náh
tɛ̃ wɛ pĩ nɛ búrn tyí náh mé n yo yé tyí, máh sɔ̃̀ n
yo yé tyí nɛ: ‹Yé yé gblɔ̃̌ynɛ n tɛ̃ Farisi wɛ̃̌kì kɔ́pú

ànɛ̂ Sadusi wɛ̃kı̀ kɔ́pú kɔ́kɔ́nɔ́lɛ?» 12 Képah sɔkɔ,
pè pyě pĩ nɛ míf̃áhkı̀ sɔkɔ mɔ mɔ kɔ́kɔ́nɔ́ tyı́ náh
sɔ̃̀ Yesu n yo pé tyı́ nɛ pé pé gblɔ̃́ynɛ n tɛ̃ kélɛ. Ǹtɛ
Farisi wɛ̃kı̀ kɔ́pú ànɛ̂ Sadusi wɛ̃kı̀ kɔ́pú-á kwɔ́nɔ́
nɛ̂nɛ n kɔ̃, képah tyı́-á sɔ̃̀ à n yo pé tyı́ nɛ pé pé
gblɔ̃́ynɛ n tɛ̃ kélɛ.

Pyɛrı-á nɛ̂ yo Yesu tyı́ sɔkɔ

13 Yesu-á kyı yĩni tɛ̃ Filipi-Sesarı gbɛ̃nyah tı̃̀nnɛ,
à ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú piki yah nɛ: «Névye tɛ̃ tyı́ nɛ̂ mɛ
ńmɔlɛ, ńmɔ nɛ̂-á Névi Pı́dı̃́nɛ?» 14 Pè mɛ nɛ,
túkù-á nɛ Wèlnwı̃̀lkı̃̀-ò Nsyɔ̃-á ǹnɛ. Túkù nɛ Liyel
tɛ̃ntɔ̃̀ syı̃́nyo-ò Yeli-á ǹnɛ. Túkù mó nɛ Liyel tɛ̃ntɔ̃̀
syı̃́nyo-ò Nsyeremi-á, képah náh pı Liyel tɛ̃ntɔ̃̀
syı̃́nyo-ò yɔ́-á ǹnɛ. 15 Képah sɔkɔ, à tɔ̃ nɛ: «Ǹtɛ
yépi-á dò, yépi tɛ̃ tyı́ nɛ̂ mɛ ńmɔlɛ?» 16 Simo Pyɛrı
mɛ yo ǹ tyı́ nɛ: «Áwɔ ye Liyel nɛy yáhntɔkɔnɔlɛ.
Liyel nɛ̂-á min nɛ́tɛ̃nɛ, ǹmɔ Pı́dı̃́ ye álɛ.» 17 Képah
sɔkɔ, Yesu yo ǹ tyı́ nɛ: «Áwɔ tyı́ nɔ, Nsyonası pı́dı̃́
Simo. Á náh wɛ di, névi náh wɛ̃kı álɛ tyi nɔ́pilɛ
dɛ́, ń Sú Liyel nɛ̂-á mɛ yı̃̂nyɔ̃ sɔkɔ, ǹmɔ ye wɛ̃kı
álɛ sélɛ. 18 Ǹtɛ ńmɔ kı yo á tyı́ nɛ: ‹Pyɛrı ye álɛ,
(nɛ̂ kɔ́r-á légbı̃́lɛ). Tɛ́ kénɛ légbı̃́ yɔ̃ sɔkɔ ye mé kı
ń yɔ̃ sɛ̃pú tı̃̀nkı̃̀ sah. Tɛ́ kũ tǎhkı̀ ńtɛ̃ fyé náh tɛ̃ wɛ
tir yɔ́ pı n pi pé sɔkɔ. 19 Mé kı Liyel tɔ̃rı́ tyah yah
gbı̃́ní kéníkɔ́pyélɛ ǹ kɔ̃. Wâh tir nɛ̂ yahle sétáh
mɛ̀ yɔ̃ sɔkɔ, Liyel nɛ̂-á yı̃̂nyɔ̃ sɔkɔ, ǹ tɔ kı sah ké
yɔ̃ sɔkɔ. Tɛ́ wâh nɛ̂ wɛ̃kı̀ kɔ̃ sétáh mɛ̀ yɔ̃ sɔkɔ,
Liyel nɛ̂-á yı̃̂nyɔ̃ sɔkɔ, ǹ tɔ kı sah ké yɔ̃ sɔkɔ.»

Mé kɩ áwɔ kɔ̃ á kɩ fɛ̃ Liyel tɔ̃rɩ́ nɔlɩ yɔ̃́nɔ́ wɛ̃kɩ̀lɛ
n kɔ̃. Wâh tir nɛ̂ yahle sétáh mɛ̀ yõ sɔkɔ, Liyel
nɛ̂-á yɩ̃̂nyõ sɔkɔ, ǹ tɔ kɩ sah ké yõ sɔkɔ. Tɛ́ wâh
nɛ̂ wɛ̃kɩ̀ kɔ̃ sétáh mɛ̀ yõ sɔkɔ, Liyel nɛ̂-á yɩ̃̂nyõ
sɔkɔ, ǹ tɔ kɩ sah ké yõ sɔkɔ.» 20 Képah náh, Yesu
ǹ tõ̀ sɑ̃́hpú gbah sni nɛ, pè káh kè yɑ̃h névi syah
nɛ péwɔ-á Liyel nɛy yáhntɔkɔnɔlɛ dɛ́.

Yesu mɛ ǹ kúnɔ́ ànɛ̂ ǹ lékó yɩ̂lkɩ̂nmɔnɔ tyɩ́lɛ n yo

21 Á tɔkɔ légbɩ̃́ tyɩ́, Yesu tyah ké yahlɛ n yo ǹ tõ̀
sɑ̃́hpú tyɩ́ nɛ, páh yɩ̃nɛ pé yuku Yerusalɛmɩ kwil
sɔkɔ. Yèwàhnɩ̀, ànɛ̂ sárká syɩ́nwɩ̏lkɩ̏pu yõ̀tɑ̃m,
ànɛ̂ Liyel tyi kõ̀nsàhnɔ́ kwɔ́pú-á kɩ yèvyɑ̃hrɩ
náhnáh sah n pi péwɔ yõ. Pǎh kɩ pé ko mɔ, tɛ́
ké sèpɩ̏n tɔ̃-ò sõlɛ, pé lékó-á kɩ yilki mɔ. 22 Képah
tɛ̃nɛ, Pyɛrɩ mɛ à ye kɛ̃kɩ tɛ́ tyah n wɛkɩ ǹ yõ nɛ
ńkɛ̃́, póllɛ pé Tɛ̃ ǹgbɛ̃, képah náh à yɩ̃ni n tɛ̃ n pi.
Liyel-á kɩ n tũ n mɔ ǹ yõ. 23 Ǹtɛ Yesu mɛ ǹ yah
vi tɛ́ yo ǹ tyɩ́ nɛ: «To ń yah sétɑ̏n yõ̀tɛ̃ mɛ̀. Ńmɔ
fɛ̃kɩ̀-ǹsah ye á n yah n kɔ̃. Yah, á sõnɔ náh mɛ
núkúlɛ Liyel tyɩ́lɛ. Á sõnɔ mɛ núkúlɛ névi tyɩ́lɛ.»

Yesu sõ̀ tɛ̃ dùkùlɛ

24 Képah náh, Yesu yo ǹ tõ̀ sɑ̃́hpú tyɩ́ nɛ: «Névi
nɛ̂-à mɛ ké tyɩ́ nɛ pé ńmɔ sõ̀ tɛ̃, tɛ̃ yɩ̃nɛ à ǹ gblɔ̌y
tyi wɛ n yɛ, à mó ǹ syɩ syɩ dahnɩ twah ńmɔ sõ̀
tɛ̃. 25 Névi nɛ̂-à nɛ páh n to n pwah kũ yah, tɛ̃
náh tyɛ́-ńkɛ̃́ min wɛ n pi. Tɛ́ nɛ̂-á tɛkɩ ǹ min sɔkɔ
ńmɔ yɩ̃nnɛ, tɛ̃ wɔ kɩ tyɛ́-ńkɛ̃́ min wɛ. 26 Névi-à
nɛ kèkõyɔ̃́ yɩ̂ pól wɛ n pi, tɛ́ nɛ n tɛkɩ n pi ǹ min

sɔkɔ, yõ se mɛ ké tyí? Képah náh pɩ, kwâh se kɩ
fɛ̃ wɛ névi tyí à kɩ tɔkɔ kɔ̃, ǹ min sɔ̃́nɛ? 27 Yé yah,
Névi Píɗɩ̃́ kɩ ǹ syɩ n pɔ n pi ànɛ̂ ǹ yɩ̃̂nyõ tɔ̃̀npɩbɩlɛ
ǹ Sú Liyel tɔ̃́rílɛ ǹ sɔkɔ. À kɩ pɔ nɛ́núkù núkú pól
dyah à yɩ̃nɛ pé tyípínìnɛ. 28 Kègbɩ yõ mé kélɛ n
yo yé tyí, névye nónó-á ásɔ̂̃, pé túkù náh tɔ̃́nì mɛ
n ku n pi, tɛ́ kɩ Névi Píɗɩ̃́ wɛ à kɩ mɛ n pi ǹ yɔ̃̀tɔ̃rí
sɔkɔ.»

17

Yesu dùkù vɩ̀nmɔnɔlɛ

1 Sèpɩ̃̀n kénúkò sɔ́kɔ́ntɛnɔ náh, Yesu mɛ Pyɛrɩ,
ànɛ̂ Nsyakɩ, ànɛ̂ Nsyakɩ gbɛ̃̆nɗɩ̃́ Nsyɔ̃ tɛ̃ pè yuku
yɔ̃lɩ kèyy yɔ́ yõ, à kyɩ tɛ̃ pé tyílɛ. 2 Dǒ, Yesu dùkù
vi mɔ pé yɩ̃́ yah. Ǹ yèpɔ tyah n tɛ̃ gbɩ̃ sɔ̃, tɛ́ ǹ flɔ
mɛ piki prɛ́yy. 3 Moyisi ànɛ̂ Yeli núkú wil mɔ pé
yah, tɛ́ mɛ n yãh ànɛ̂ Yesulɛ. 4 Képah sɔkɔ, Pyɛrɩ
mɛ yo Yesu tyí nɛ, Tɛ̃̀ ǹgbɛ̃, pé pól tɛ̃̀nɔ́-á mɛ plɛ
ásɔ̂̃ dɛ́! Wàh kɩ mɛ ké tyí, páh kɩ yèpyenɔ tɔ̃́nɔ́
pɩ: Núkú-á kɩ pɩ ǹmɔ tyílɛ, núkú kɩ pɩ Moyisi
tyílɛ, núkú mó pɩ Yeli tyílɛ. 5 Wǎh mɛ képah yɔ́nɔ́
sɔkɔ, ńyɩ̃́rkɩ̀ yɔ́ núkú wil ńvyɔ̃̃ à fob mɔ pé yõ.
Tɛ́ yɩ̃́npɔ̃ yɔ́ mɛ wil ńyɩ̃́rkɩ̀ mè sɔkɔ nɛ: «Nɛ̂-á yɔ̀,
ńmɔ nìdɛ̀ Píɗɩ̃́ ye. Ǹmɔ ye ń nìvìnì yõlɛ. Yé nɛ n
nohnɩ ǹ tyí.» 6 Yesu tɔ̃̀ sɑ̃́hpú nɔ́pi-á képah tɛ̃̀ noh
ńyãh sɔkɔ, pè syɩkɩlɩ pé yah di sétáh tíkí tɛ̃ tyí.
7 Képah sɔkɔ, Yesu mɛ nɔ de pé tnɔ̂ à tũ pé tyí,
tɛ́ yo pé tyí nɛ: «Yé yuku, yé káh n yɛ tíkí yé tɛ̃.»
8 Pǎh pé yey yɔ̃, pè Yesu ó wɛ ǹ gblɔ̃̌y núkúnínɛ.
9 Pǎh pé syɩ yɔ̃lɩlɛ n tiki, Yesu mɛ pè sni nɛ: «Yáh

nɛ̂ wɛ, yé káh kè yãh nɛy tyí, fɔ́ɔ́ kè syi n pɔ n
nɔ Névi Pídĩ́ lékó yílkínmɔnɔ tyí.»
10 Képah sɔkɔ, ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú mɛ à piki yah nɛ, ǹtɛ
sɔ̃́ se pɩ tɛ́ Liyel tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ kwɔ́pú wɔ nɛ ńkɛ̃́
Yeli ǹgbò-á yĩnɛ à pɔ Liyel nɛy yáhntɔkɔnɔ yah
nɩ? 11 À mɛ yo pé tyí nɛ: «Gbɩ ye Yeli ye yĩnɛ à
pɔ tyi pól tɔ̃ sah. 12 Ǹtɛ mé kélɛ n yo yé tyí, Yeli
pɔ tɛ tɛ́ pè náh à yah pĩ. Pè pé dyɔ pɩ ǹ sɔkɔ. Sɛ̃́
ye Névi Pídĩ́ tɔ kɩ fɔ̃́hnɔ́ wɛ n pi pé gbɔ̃̀.» 13 Képah
sɔkɔ, ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú núkú pĩ nɛ Wèlnwı̃̀lkı̃̀-ò Nsyɔ̃-á
à n ye.

Ǹdyı̀kı̀npɩ yɔ́ dɛ́nmɔnɔlɛ

14 Yesu ànɛ̂ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú nɔ́pi-á pɔ yĩni tɛ̃ tɔ́wû
sɔkɔ gbĩ́ nɛ̂nɛ, dĩ́ yɔ́ nɔ de Yesulɛ à gbètukunɔ di
ǹ yah, tɛ́ yo ǹ tyí nɛ, 15 pé Tɛ̃ ǹgbɛ̃, à pé pídĩ́ yãm
yah. Ǹdyı̀kı̀npɩ-á ǹnɛ, wǎh mɛ n kwlɔ kégbɩlɛ.
Kèyǎhlɛ à n syɩkɩ n de nyàh sɔkɔ, képah náh pɩ
ni sɔkɔ. 16 Páh pɔ ǹnɛ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú tyí, tɛ́ pè náh
tɛ̃ wɛ à dɛ mɔ. 17 Képah tɛ̃̀nɛ, Yesu wɛkɩ pé yõ
nɛ: «Nɛ́pêl yísyɔ́lɛ n yah dɛ́, Liyel yõ sɛ̃́-ńkɛ̃̄pú
nɔ́pi. Mé kɩ tɛ̃ yélɛ, pópó kɩ pɔ syɩ gbĩ́ nɛ̂ tɛ̃ tyí?
Mé kɩ yé sɔ̃́mnɔ́lɛ n pɩ, pópó kɩ pɔ syɩ gbĩ́ nɛ̂ tɛ̃
tyí? Yé pɔ ǹnɛ ń kɔ̃ ásɔ̃̂.» 18 Pǎh pɔ ǹnɛ, Yesu dírí
kõ sétõ yõ nɛ̂-á mɔ ǹ sɔkɔ ǹdyı̀kı̀nı̀nɛ, à mɛ wil
dípír sɔkɔ. Nɛ́npɔ́ swɔ, dípír núkú dɛ. 19 Képah
tɛ̃̀nɛ, Yesu tɔ̃̀ sɑ̃́hpú nɔ de Yesu tnɔ̂ pé yahlɛ tɛ́
à piki yah nɛ, sɔ̃́ se pɩ tɛ́ pépi wɔ sɔ̃̀ tɛ̃ sétõ mɛ̀
yĩni wilki kwlɔ dípír mɛ̀ sɔkɔ nɩ? 20 À mɛ yo pé
tyí nɛ: «Yé Liyel yõ sɛ̃́nɔ́ yilɔ kah mɔ képah ye.

Kègbɩ yõ mé kélɛ n yo yé tyɩ́, yé Liyel yõ sɛ̃́nɔ́-à
mɛ nɔ mútárdɩ̀ pi* fyélɛ, yé náhkɩ fɛ̃ yo yɔ̃lɩ mɛ̀
tyɩ́ nɛ kè yal ásɔ̂̃ kè kyɩ n tɛ̃ yàhàh, tɛ́ kè náhkɩ
mó tɔ̃ kè pɩ. Yé náh náhkɩ tir yɔ́ ńtɛ̃ pɩ n kwlɔ n
pi dò. [21 Ǹtɛ sétõ mɛ̀ dùkùlɛ, nɛ́ níríɩ pɩ́nɔ́ ànɛ̂
níkɩ̀ tɛ̃́nɔ́ ó sɔkɔ náh, à náh fɛ̃ n yĩni.]»

Yesu mɛ ǹ kúnɔ́ ànɛ̂ ǹ lékó yîlkînmɔnɔ tyɩ́lɛ n tɔ̃ n yo

22 Sõ yɔ́lɛ, Yesu ànɛ̂ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú sɔ̃̀ mɛ
tùkènmɔnɔlɛ Kalile mara sɔkɔ. À mɛ yo pé tyɩ́
nɛ: «Pè kɩ Névi Pɩ́dɩ̃́ tɛ̃ dahbɩ névye gbɔ̃̀, 23 pè kɩ à
ko mɔ. Ǹtɛ ké sèpɩ̃̀n tɔ̃́-ò sõlɛ, ǹ lékó kɩ yilki mɔ.»
Wɛlɔ nɔ́pi nóhnɔ́ ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú yah kwɔ kègbɩlɛ.

Yesu ànɛ̂ Pyɛrɩ mɔ́rí mɔ́nɔ́lɛ Liyel nî-ńsah gbô

24 Yesupi-á kyɩ yĩni tɛ̃ Kapɛrnayumi kwil sɔkɔ,
Liyel ní-ńsah gbô mɔ́rɩ́ syɩ́pú nɔ de Pyɛrɩlɛ tɛ́ à
piki yah nɛ, pé kwɔ́-ò dɩ̃́ kó mɛ Liyel ní-ńsah gbô
mɔ́rɩ́lɛ n mɔ nɩ? 25 À mɛ nɛ àwe-á, wǎh mɛ kélɛ
n mɔ kɛ̀. Pyɛrɩ-á kyɩ yĩni tɛ̃ gbô, Yesu ǹgbò à
piki yah nɛ: «Simo-Pyɛrɩ, áwɔ sõnɔ tɛ̃ nɛ̂nɛ à
yuku mɔ́rɩ́ mɔ́nɔ́ tyɩ́ sɔkɔ? Kàh mɛ mɔ́rɩ́lɛ nɛ̂-á
kɩ kèkõyɔ̃́ yɔ̃̀tɑ̃mnɛ n kõ, kwil wɛ̃́npɩ̀ se kɩ n mɔ
kélɛ, tɩ̃̂, nɛ́pân se?» 26 Pyɛrɩ mɛ nɛ nɛ́pân-á. Yesu
mɛ nɛ: «Kàh pɩ sɛ̃́, kwil wɛ̃́npɩ̀ wɔ vyɑ̃h náh mó
mɛ ké mɔ́nɔ́ sɔkɔ kɛ̀. 27 Ǹtɛ mé náh mɛ ké tyɩ́
nɛ no nɔ́pi kélɛ nɛ n sõ kétúkùyɔ̂. Képah ye, kyɩ
dlóy mɔ Kalile yɔ́-ǹgbɛ̃ sɔkɔ, yɛ̃́nkɔ̂ nɛ̂-á kɩ pɔ tɛ̃
gbennɛ, ǹ vyɑ̃h yɩkɩ n mɔ n yah, á kɩ pɔ́ wɛ ké

* **17:20** 17.20 - Mútárdɩ̀ pi yilɔ kal yɩ́pyé póllɛ. Yah n tɛ Matye 13.31b-32a.

sɔkɔ. Kè wilki n kyɩ mɔ́rɩ́ mɔ pé tyɩ́, ńmɔ ànɛ̂
áwɔ tyɩ́lɛ.»

18

Névi nɛ̂-á kɩ pɩ nɛ́-ǹgbɛ̃nɛ kal Liyel tɔ̃́rí nɔlɩ yɔ̃́nɔ́ sɔkɔ

1 Légbɩ̃́nɛ, Yesu tɔ̃̀ sɑ̃́hpú nɔ de ǹnɛ, tɛ́ à piki
yah nɛ, nɛ̂ se nɛ́-ǹgbɛ̃nɛ kal Liyel tɔ̃́rí nɔlɩ yɔ̃́nɔ́
sɔkɔ nɩ? 2 Képah tɛ̃̀nɛ, Yesu mɛ wɛ̃́npir tyɩ̃́ɩ̃ yɔ́
ye pɔ sah pé nɩyɔ̃́, tɛ́ yo pé tyɩ́ nɛ: 3 «Kègbɩ yɔ̃
mé kélɛ n yo yé tyɩ́, nɛ́ yé náh yé nnɔ vi mɔ à
pɩ wɛ̃́npɩ̀ tyɩ́ kɔ̃lɛ, yé náh Liyel tɔ̃́rí nɔlɩ yɔ̃ n pi.
4 Névi nɛ̂-à kɩ ǹ gblɔ̃̀y tiki mɔ pɩ tyɩ̃́ɩ̃ wɛ̃́npir mɛ̀
sɔ̃́, tɛ̃̀ wɔ ye kɩ pɩ nɛ́-ǹgbɛ̃nɛ kal Liyel tɔ̃́rí nɔlɩ
yɔ̃́nɔ́ sɔkɔ. 5 Névi nɛ̂-à wɛ̃́npir mɛ̀ kénkɔ̃ tɛ̃́nɔ́ plɛ
ńmɔ yĩnnɛ, ńmɔ ye tɛ̃̀ tɛ̃̀ plɛ.»

Gbáhdyâh gbáhndinsàhnɔ́lɛ

6 «Ǹtɛ wɛ̃́npɩ̀* nónó-á sɛ̃ ńmɔ yɔ̃ yɔ̀, névi nɛ̂-
à pé sɔkɔ yɔ́ yɔ̃ yɩkɩ mɔ tyɩ́pékè pɩ́nɔ́ sɔkɔ, pàh
yɩ́nɔ́nan ǹgbɛ̃̆kɩ̀ yɔ́ toh tɛ̃̀ yègbɩ tɛ́ à tu dah mɔ
pnɛ yɔ tɩ̃ tɛ̃̀-ǹsah sɔkɔ kè kɔ̃ kè à yɔ̃, képah kɩ
fɔ̃́nfɔ̃́ kal tɛ̃̀nɛ. 7 Pèkè mɛ kèkɔ̃yɔ̃́ névye yɔ̃ névye
yɔ̃ yɩ́kɩ́nmɔnɔ yĩnnɛ tyɩ́pékè pɩ́nɔ́ sɔkɔ. Névye yɔ̃
tɛ̃̀ wɔ náh fɛ̃ n yɛ yɩ́kɩ́nɔ́lɛ ó, ǹtɛ névi nɛ̂ gbɔ̃̀ yɔ̃
sɛ̃́nkɔ̃-à wɛ, pèkè kɩ tɛ̃̀ nɔ. 8 Á gbɔ̃̀, képah náh pɩ
á gbáhkɩ̀-à kɩ nɛ̂ n dah n mɔ álɛ tyɩ́pékè sɔkɔ, kè
kɑ̃m milki fɩ́ɩ́ álɛ. Wâh tɛkɩ á gbɔ̃̀, képah náh pɩ

* **18:6** 18.6 - Wɛ̃́npɩ̀ nónó tyɩ́-á n yo ásɔ̂ sɔkɔ yɔ̀, kè kɩ fɛ̃ pɩ Yesu yɔ̃ sɛ̃́pú ye pè n ye.

á gbáhkɩ̀ sɔkɔ té tyɛ́-ńkɛ̃̄ min wɛ, képah kɩ fɔ̃́nfɔ̃́
kal álɛ á mínndahnmɔnɔ yõ ní-ńkɛ̃̄ nyàhnpèkè
sɔkɔ gbɑ̃̀n nínɩ̀ ànɛ̂ gbyɛ̃̂h nínɩ̀nɛ á tyí. 9 Á yı̃́-à kɩ
nɛ̂ n dah n mɔ álɛ tyîpékè sɔkɔ, kè gbahlɩ n wilki
n milki fíí álɛ. Wâh tɛkɩ á yı̃́ sɔkɔ té tyɛ́-ńkɛ̃̄ min
wɛ, képah kɩ fɔ̃́nfɔ̃́ kal álɛ á mínndahnmɔnɔ yõ
ní-ńkɛ̃̄ nyàhnpèkè sɔkɔ yı̃́ nínɔ́lɛ á tyí.»

Képɔ́ mɔ́npunɔ wɛ́ntɛ̃nɔlɛ

10 «Yé yé gblɔ̌y tɛ̃ wɛ̃́npɩ̀† nɔ́pi sɔkɔ yɔ́ yílɔ́nɔ́lɛ.
N̆gbǒ yı̃̂nyõ tɔ̃̀npɩbɩ nónó-á n yah pé yõ, pè mɛ
gbı̃́mɛgbı̃́ ń Sú Liyel yah sɔkɔ yı̃̂nyõ dɛ́. [11 Yé náh
wɛ di, névye nónó-á mɛ mɔ́npunɔlɛ, pépi pwah
n mɔ yı̃n ye Névi Pídı̃́ pɔ.]
12 Yépi tɛ̃ tyí à; sɔ̃́ kénkɔ̃-á képyɛ́nɩ̀ lèkwɛ̌-à mɛ
dı̃́ yɔ́ tyí à mɛ n fɛ̃ yɔ̃lɩ yõ, té núkú mɔ pu sé sɔkɔ,
à náh tikiyɛ̃́h pɔ́ gbɑ̃m pɔ́ kwăryɑ̃h nɔ́pi tɛ́lɔ́ sah
n pi nɛ́npɔ́, té kyɩ mɔ́npunɔ mɛ̀ yah n kɔ̃ n pi di?
13 Tɛ́ gbɩ yõ mé kélɛ n yo yé tyí, wàh à wɛ tɛ̃, ǹ
nɩ n vɩ ǹmɔlɛ à kal tikiyɛ̃́h pɔ́ gbɑ̃m pɔ́ kwăryɑ̃h
nɔ́pi tɛ́lɔ́lɛ, nónó náh mɔ pu. 14 Sɛ̃́ ye yé Sú Liyel
nɛ̂-á mɛ yı̃̂nyõ, ǹ tɔ náh mɛ ké tyí nɛ wɛ̃́npɩ̀ nɔ́pi
sɔkɔ yɔ́ ńtɛ̃ mɔ n pu.»

Tyîpékè pí-ò tɛ̃ n pɔ dùkùlɛ gbɩ wɛ̃̀kì yõ

15 Yesu tɔ̃ nɛ: «Á yṹnpi yɔ́-à tyîpékè pɩ [á tyí],
kyɩ n wil ǹ tyí, ǹ ǹ yah yo yé nímí wrɔ́ ó sɔkɔ.
Wàh sah á tyí yõ, yé yṹnpíkɩ̀ kɩ yuku yahlɛ.
16 Wàh yahle, kyɩ nɛ́núkù képah náh pɩ nímí yah

† **18:10** 18.10 - Yah n tɛ Matye 18.6 yah yónɔ́ sɔkɔ.

n dohnɩ á gblɔ̌y yõ ńtɔ̃, yè kyɩ ké yah wah. Sɛ̌̃ ye
Liyel wɛy yo kélɛ nɛ, ké yah-á yĩnɛ kè wah tàrfyɔ̀
nɛ́pî̃ nímí, képah náh pɩ tɔ̃́mɩ́ yĩ́ yah. 17 Tɛ́ wàh
yahle sàhnɔ́lɛ pépi tɔ tyɩ́ yõ, kyɩ ké yah yo ńmɔ
yõ sɛ̃́pú tɩ̃̀nkɩ̀ tyɩ́. Wàh se tõ yahle sàhnɔ́lɛ pépi
tɔ tyɩ́ yõ, ǹnɛ nɛ n mɔ n kõ Liyel wɛ̃̌kɩ̀ kɔ́-ńkɛ̃̌pú
sɔkɔ, képah náh pɩ mɔ́rɩ́ syɩ́pú sɔkɔ.
18 Kègbɩ yõ mé kélɛ n yo yé tyɩ́, yâh tir nɛ̂ yahle
sétáh mɛ̀ yõ sɔkɔ, Liyel nɛ̂-á yĩ̂nyõ sɔkɔ, ǹ tɔ kɩ
sah ké yõ sɔkɔ. Tɛ́ yâh nɛ̂ wɛ̃̌kɩ̀ kõ sétáh mɛ̀ yõ
sɔkɔ, Liyel nɛ̂-á yĩ̂nyõ sɔkɔ, ǹ tɔ kɩ sah ké yõ sɔkɔ.
19 Mé kélɛ n yo yé tyɩ́ tɔlɛ, yé sɔkɔ nɛ́pî̃ nímí
tɛ̃̌-à fyɔ̀ pé yégbékè pɩ núkúlɛ sétáh mɛ̀ yõ, tɛ́
kwáhdúkú nɛ̂ ni ń Sú Liyel tyɩ́, à kɩ kélɛ pè kɔ̃.
20 Yé náh wɛ di, nɛ́pî̃ nímí képah náh pɩ tɔ̃́mɩ́-à
wɛ̃ tuke mɔ ńyãh sɔkɔ ńmɔ yĩn yõ, mè n nɛ mɛ
pé nɩyɔ̃́.»

Névye-á yĩnɛ pè nɛ n yɔ̃ n mɔ wɛ̃nɛ n kɔ̃ dùkù nɛ̂nɛ

21 Képah sɔkɔ, Pyɛrɩ mɛ nɔ de Yesu tnɔ̂ tɛ́ yo
ǹ tyɩ́ nɛ, pé Tɛ̃̌ ǹgbɛ̃, pé yṹnpi yɔ́-à n pɩ n de pé
tyɩ́, gbáhyĩ́ sɔ̃́ se pé yĩnɛ pé yɔ̃ mɔ à kɔ̃ nɩ? Fɔ́ɔ́
gbáhyĩ́ kwǎrninɔ se nɩ? 22 Yesu mɛ yo ǹ tyɩ́ nɛ:
«Ɔ̃́ɔ̃, mé náh n yo n pi á tyɩ́ nɛ gbáhyĩ́ kwǎrninɔ-á
dɛ́, ǹtɛ fɔ́ɔ́ gbáhyĩ́ kwǎrninɔ sàh-ǹtɑ̃̀nnɔ́ tikitɔ̃ní
pɔ́ gbãm ye.
23 Yé yah, Liyel tɔ̃́rɩ́-á kɩ fɛ̃ tɔkɔ sãh sèmɩ̀rkɩ̀
nɛ̂nɛ, kè wɛ yɔ̀: Yɔ̃̀tɛ̃ dĩ́ yɔ́ lésõ mɛ ké tyɩ́ nɛ pé
pé pɔ́ tyɩ́ yah wah ànɛ̂ pé tɔ̃̀npɩbɩlɛ. 24 Pǎh tyah

pɔ́ yɑ̋hnɔ́lɛ, pè ǹ tɔ̏npɩ yɔ́ tɛ̃ pɔ ǹ tyɩ́, ǹ kɔ̃lɩ ǹgbɛ̃-
á sɔ̏ mɛ nɛ̂ yõ, fɔ́ɔ́ talã‡ pɔ́ plɔ́ kèyõ kwlɔ́lɛ (10
000). 25 Tɛ́ kwâh náh sɔ̏ mɛ dɩ̋ mɛ̀ tyɩ́ ké dyah
dyah tɛ̃̏nɛ. Kăh pɩ sɛ̃́, yɔ̏tɛ̃ dɩ̋ nɛ, pè à tɛ̃ yãm, ànɛ̂
ǹ kyɩlɛ, ànɛ̂ ǹ wɛ̃́npɩ̏lɛ, à tahlɩ ǹ gbɑ̏n yɩ̂ pól tyɩ́,
pè kɔ̃lɩ mɛ̀ dyah. 26 Képah tɛ̃̏nɛ, tɔ̏npɩ mɛ̀ mɛ ǹ
gbètukunɔ di tɛ́ ǹ yah kwɩ̃nki sétáh yɔ̏tɛ̃ dɩ̋ yah,
tɛ́ yo ǹ tyɩ́ nɛ, à ǹ gblɔ̆y yɛ à mó pé syɩkɩ n yah
kwéy, páh kɩ pɔ ké pól dyah ǹ tyɩ́. 27 Wăh képah
yo sɛ̃́, ǹ yãm yɔ̏tɛ̃ dɩ̋ kah tɛ̃. À mɛ à fɩ̃n mɔ tɛ́ kɔ̃lɩ
mɛ̀ yɔ̃ mɔ à kɔ̃. 28 Kénɛ dɩ̋-á fyɔ̀ wil, à ǹ ní-ò tɔ̏npɩ
yɔ́ yohnɩ ǹmɔ kɔ̃lɩ kwéy-á sɔ̏ mɛ nɛ̂ yõ deniye§
pɔ́ plɔ́ lèkwɛ̆lɛ. À mɛ à fyãh tɛ̃ ǹ yègbɩ tyɩ́ à ǹnɛ n
fɩ̃ kɩ̋rr, tɛ́ à syah nɛ ńkɛ̃́, pé kɔ̃lɩ nɛ̂-á mɛ ǹ yõ, à pé
dyah kélɛ. 29 Ǹ ní-ò mɛ̀ mɛ ǹ gbètukunɔ di ǹ yah
tɛ́ yo ǹ tyɩ́ nɛ, à ǹ gblɔ̆y yɛ à mó pé syɩkɩ n yah
kwéy, páh kɩ pɔ kè dyah ǹ tyɩ́. 30 Ǹtɛ à yahle, tɛ́
se tɔ̃ à tɛ̃ kyɩ dah mɔ wɔ̀kɔ̀npèkè sɔkɔ, fɔ́ɔ́ kɩ pɔ
nɔ gbɩ̋ nɛ̂-á à kɩ kɔ̃lɩ mɛ̀ dyah. 31 Pé no tɔ̏npɩbɩ-á
képah tɛ̃ wɛ sɛ̃́, kè pé yah kwɔ kègbɩlɛ. Pè mɛ kyɩ
sé pól yo pé yɔ̏tɛ̃ dɩ̋ syah. 32 Képah sɔkɔ, yɔ̏tɛ̃ dɩ̋
mɛ pè kɔ̃ pè à ye pɔ, tɛ́ yo ǹ tyɩ́ nɛ: ‹Tɔ̏npɩ nɛ́po.
Wáh lésõ ń ni, képah ye mé á kɔ̃lɩ yɔ̃ mɔ ǹ kɔ̃.
33 Ǹtɛ áwɔ tɔ náh sɔ̏ yɩ̃nɛ ǹ á ní-ò yãm yah, ńmɔ-
á á yãm yah sɔ̃ di?› 34 Tɛ́ fɔ̀kɔ̀vyɑ̏hnɩ̀képékè tɛ̃
tyɩ́, yɔ̏tɛ̃ dɩ̋ à dahbɩ wɔ̀kɔ̀npèkè névye fɔ̋hpúpêl

‡ **18:24** 18.24 - Légbɩ̋nɛ, talã pɔ́ pɔ́ núkú kɩ sɔ̏ fɛ̃ nɔ nɛ́núkù ye gbɔ̃nkwlɔ́ tɔ̏ pínɔ́ dannɛ. § **18:28** 18.28 - Légbɩ̋nɛ, deniye pɔ́ pɔ́ núkú kɩ sɔ̏ fɛ̃ nɔ nɛ́núkù gbɩ̏yɩ̏kɩ̀ núkú tɔ̏ pínɔ́ dannɛ.

gbɔ̃̀, fɔ́ɔ́ kɩ syi pɔ nɔ gbɩ̃́ nɛ̂-á à kɩ yɔ̃̀tɛ̃ dɩ̃́ pɔ́ póllɛ
à dyah. 35 Sɛ̃ ye ń Sú Liyel kɩ n pɩ n pi yé tɔlɛ,
yâh n yɔ̃nmɔ-ńkɛ̃nɛ wɛ̃nɛ n kɔ̃ yé nnɔ póllɛ.»

19

Yesu-á kwɔ́nɔ́ nɛ̂ kɔ̃ fúr yíkínɔ́ tyí yɔ̃

1 Yesu-á tyɛ ǹ wɛynɛ gbɩ̃́ nɛ̂nɛ, à yal Kalile mara
sɔkɔ à yuku Nsyude mara tyah yɔ́ sɔkɔ, nɛ̂-á mɛ
Nsyurdɛ̃ yɔ́nkahnɩnɛ. 2 Tɔ́wû ǹgbɛ̃ yɔ́ mɛ ǹ sɔ̃̀ tɛ̃
yuku, tɛ́ à mɛ pé yámpú dɛ mɔ nɛ́npɔ́. 3 Képah
sɔkɔ, Farisi wɛ̃kì kɔ́pú yísyɔ́ nɔ de ǹ tnɔ̂ nɛ pé à
mɔ yah, tɛ́ à piki yah nɛ, ké wɛ̃kì se mɛ dɩ̃́ tyí à kɩ
ǹ kyɩ fin mɔ, kàh sɔ̃ mɛ tyídúkú nɛ̂ yɔ̃ nɩ? 4 Yesu
mɛ yo pé tyí nɛ: «Yé náh kè kar yah Liyel wɛy
sɛ́bɛ́y sɔkɔ nɛ, kèkɔ̃yɔ̃́ mɔ gbɩ̃́nɛ, Kèkɔ̃yɔ̃́ mɔ́-ò-á
pè mɔ dɩ̃́ ànɛ̂ sêlɛ di? 5 Wǎh nɛ, képah-á dɩ̃́-á kɩ
yal ǹ sú ànɛ̂ ǹ yṹ tnɔ̂, tɛ́ kɩ kwrɔ mɔ ǹ kyɩlɛ, pé
nímí kɩ pɩ wil gbɛ̃́nsê núkúlɛ. 6 Kǎh pɩ sɛ̃, nímí
náh tɔ̃ pélɛ dɛ́, núkú-á pélɛ. Liyel-á nónó kwrɔ
mɔ, nɛy káh pè gbɛkɩ.» 7 Képah tɛ̃nɛ, Farisi wɛ̃kì
kɔ́pú à syah nɛ, ǹtɛ sɔ̃ se pɩ tɛ́ Moyisi kè kɔ̃ sah
nɛ, névi nɛ̂-à ǹ kyɩlɛ n fin mɔ, tɛ̃ ǹ fin mɔ mɔ
tàrfyɔ̀ sɛ́bɛ́y pɩ à kɔ̃ à mó pyě à fin mɔ nɩ?* 8 À
mɛ yo pé tyí nɛ: «Yépi nòhnì-ǹkɛ̃ yĩn ye Moyisi
kɔ̃ à képah wɛ̃kìlɛ yé kɔ̃ kɛ̀. Ńkɛ̃ sɛ̃ náh se lésɔ̃
kélɛ ké tyàh-ǹsah sɔkɔ tɛ́. 9 Tɛ́ ńmɔ kélɛ n yo yé
tyí nɛ, névi nɛ̂-à ǹ kyɩ fin mɔ nɛ́ fɔ̀fíkì tɛ̃ tyí yɔ̃
náh, tɛ́ sékáhkí tɔkɔ, fɔ̀fíkì-á tɛ̃ n pɩ.»

* **19:7** 19.7 - Yah n tɛ Tɔ̃nyonɔ 24.1.

10 Képah sɔkɔ, Yesu tɔ̏ sɑ̋hpú yo ǹ tyí nɛ, dɩ̋
yɩ̋n-ńsah-à mó mɛ pɔ sah képah yõ à yuku ǹ kyɩ
tyí tɩ̏nnɛ, sê tɔ́kɔ́-ńkɛ̃̄-á fɔ̋nfɔ̋ dò. 11 Yesu mɛ yo
pé tyí nɛ: «Wɛy nɛ̂-á mé kɩ n yo n pi yé tyí yɔ̀,
no pól náh fɛ̃ ké syíkí-ńsah wɛ n pi. Ǹtɛ Liyel-
á ké fɛ̃npĩnɔ lékɑ̋mnɛ nónó kɔ̃, pépi wɔ kɩ fɛ̃
ké syíkí-ńsah wɛ. 12 Yé náh wɛ di, tyi yísyɔ́ mɛ
nónó-á díbí kɔ̃ pè náh syɔ́lɛ n tɔkɔ: Túkù mɛ pé
dúbí-ńsah dùkù sɔkɔ, pè náh mɛ díbí sɔkɔ. Túkù
mɛ névye ye mɩ pélɛ pè kɔ̃ pè náh mɛ díbí sɔkɔ.
Túkù mó sétɔ́kɔ́kɩ̀ yahle Liyel yɔ̏tɔ̃rí yah yúkúnɔ́
yĩnnɛ. Nɛ̂-à kɩ fɛ̃ wɛy mɛ̀ syíkí-ńsah wɛ n pi, tɛ̃
kɩ ké syíkí-ńsah wɛ.»

Yesu sãm mɔ́nɔ́lɛ wɛ̃́npɩ̀ sɔkɔ

13 Képah tɛ̃nɛ, névye pɔ wɛ̃́npɩ̀ yrɔ̃́lɛ Yesu tyí
nɛ à ǹ gbɑ̏n sah pé yõ à Liyel ni pé tyí. Ǹtɛ ǹ tɔ̏
sɑ̋hpú mɛ tyah dírílɛ n kõ pé yõ. 14 Képah sɔkɔ,
Yesu mɛ yo pé tyí nɛ: «Yé yɛ wɛ̃́npɩ̀ kɔ̃ pè nɛ n pɔ
n pɔ ńmɔ tyí. Yé káh pé yahlɛ n kõ. Yé náh wɛ
di, névye nónó dùkù-á mɛ wɛ̃́npɩ̀ nɔ́pi tyí kɔ̃lɛ,
pè kɩ Liyel tɔ̃́rí nɔlɩ yõ n pi.» 15 Képah tɛ̃nɛ, wǎh
ǹ gbɑ̏n sah tɛ pé yõ, à yal nɛ́npɔ́.

Tahrɩ tyí yónɔ́lɛ

16 Képah tɛ̃nɛ, kètɛ̃npɩ̀kɩ̀ yɔ́ nɔ de Yesulɛ tɛ́ à
piki yah nɛ, kwɔ́-ò dɩ̋, tir nɛ̂ sé pé yĩnɛ pé pɩ
tyípépɛ̌ynɛ pé mó tyɛ́-ńkɛ̃̄ min wɛ nɩ? 17 Yesu mɛ
yo ǹ tyí nɛ: «Sɔ̃́ pɩ tɛ́ á ńnɛ n piki n yah pèpɛy
tyí yõ? Pèpɛy núkú ó mɛ. Wáh kɩ mɛ ké tyí nɛ á
min wɛ, Liyel tyi kɔ̏nsàhnɔ́ wɑ̏llɛ n kɔ.» 18 Ȁ mɛ

nɛ Liyel tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ nónó tãn se nɩ? Yesu mɛ
yo ǹ tyɩ́ nɛ: «Káh nɛ́kókè mɔ, káh fɔ̀fɩ́kɩ̀ pɩ, káh
yɩ̃be yɩ̃, káh mɩ̀nɩ̀ sah nɛy yõ. 19 Yɔ̃̀yénnɛ n sah á
sú ànɛ̂ á yṹ yõ. Yɛ á ní-ò tyɩ́ nɔ á tyɩ́ á gblɔ̌y tyɩ́
kɔ̃lɛ.» 20 Képah tɛ̃̆nɛ, kénɛ kètɛ̃̆npɩ̀kɩ̀ mɛ yo ǹ tyɩ́
nɛ, páh mɛ sépi tɛ̃̆ póllɛ n pɩ dò, kèyǎh se tɔ̃ mɛ
wũ pé tyɩ́ pɩ pɩ tɛ̃̆nɛ nɩ? 21 Yesu mɛ yo ǹ tyɩ́ nɛ:
«Wáh kɩ mɛ ké tyɩ́ nɛ á tyi pól tũ, gbɛ̃̀n yɩ̂ nónó-á
mɛ á tyɩ́, kyɩ sè yãm ǹ tɛ́ sé pɔ́ dibi yãm tãn kɔ̃.
Képah sɔkɔ, á kɩ tahrɩ wɛ Liyel fɔ̃́ sɔkɔ. Képah-à
pɩ, ǹ pɔ ńmɔ sɔ̃̀ tɛ̃.» 22 Wǎh képah tɛ̃̆ noh sɛ̃́, à
sɔkɔ yahlɛ yɩ́kɩ́nsàhnɔ́lɛ. Kwâh nɛ́tɛ̃̂ ǹgbɛ̃ ye sɔ̃̀
ǹnɛ képah ye.

23 Képah sɔkɔ, Yesu mɛ yo ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú tyɩ́ nɛ:
«Kègbɩ yõ mé kélɛ n yo yé tyɩ́, tàh Liyel tɔ̃́rɩ́ nɔlɩ
wɛ́nyɔ̃nɔlɛ, kè kɩ tah dɛ́. 24 Mé kélɛ n tɔ̃ n yo yé
tyɩ́, yɑ̃̀hmɩ́kɩ̀ dénwɩ̃̀lnɔ́lɛ sèndi pwɑ̃̀h sɔkɔ, képah
ńtɛ̃ kɩ dɔ̀dɔ̀ kal tàh Liyel tɔ̃́rɩ́ nɔlɩ wɛ́nyɔ̃nɔlɛ.»
25 Yesu tɔ̃̀ sɑ̃́hpú-á képah noh sɛ̃́, pé gbɛ̃̀n kah du.
Pè mɛ nɛ, ǹtɛ nɛ̂ wɔ se kɩ mó fɛ̃ pwah nɩ? 26 Yesu
mɛ yɔ̃ pè yah, tɛ́ yo pé tyɩ́ nɛ: «Névye tɛ̃̆ wɔlɛ, pè
náh fɛ̃ kè pɩ n pi. Ǹtɛ Liyel kɩ fɛ̃ tyi pól pɩ.»

27 Képah sɔkɔ, Pyɛrɩ mɛ yo ǹ tyɩ́ nɛ, à yah, pépi-
á pé tyi pól sah tɛ́ ǹmɔ sɔ̃̀ tɛ̃. Pépi tyɩ́ se kɩ n pɩ
n pi sɔ̃́ nɩ? 28 À mɛ yo pé tyɩ́ nɛ: «Kègbɩ yõ mé
kélɛ n yo yé tyɩ́, Névi Pɩ́dɩ̃́-à pɔ kɔ̃ tɛ̃ ǹ tɔ̃́rɩ́ kǒ yõ
kèkõyɔ̃́ késɑ̃́n sɔkɔ gbɩ̃́ nɛ̂nɛ, yépi nónó-á ńmɔ sɔ̃̀
tɛ̃, yé tɔ kɩ kɔ̃ tɛ̃ tɔ̃́rɩ́ klǒ gbɔ̃ninɔ́ yõ kɩ Yisrayel no
yɩ̀kɩ̀nɩ̀nɔ́ gbɔ̃ninɔ́ yah tɛ̃ n pi. 29 Ńmɔ yɩ̃n yõ, névi

nɛ̂ tɛ̃-à fyɔ̀ mɛ yal ǹ gbô sɔkɔ ò, ǹ yṹnpyé tnɔ̂ ò,
ǹ dósyɔ́ tnɔ̂ ò, ǹ sú tnɔ̂ ò, ǹ yṹ tnɔ̂ ò, ǹ wɛ̃́npȉ tnɔ̂
ò, ǹ swɛ̃y tnɔ̂ ò, tɛ̃ kɩ sɛ̃́nknɔnɔ lèkwɛ̌ wɛ, tɛ́ kɩ
se tɔ̃ tyɛ́-ńkɛ̃̂ min wɛ. 30 Ǹtɛ nɛ́gbro náhnáh kɩ n
pɩ n pi nɛ́tɛ́lɔ́lɛ, tɛ́ nɛ́tɛ́lɔ́lɛ náhnáh kɩ n pɩ n pi
nɛ́gbrolɛ.»

20

Sèmȉrkȉ nɛ̂-á yãh sètɛ̃ yɔ́ ànɛ̂ ǹ tɔ̃̏npɩbɩ sar dùkù tyí yõ

1 «Yé yah, Liyel tɔ̃́rí-á kɩ fɛ̃ tɔkɔ sãh sèmȉrkȉ
nɛ̂nɛ, kè wɛ yɔ̀: Sètɛ̃ dĩ́ yɔ́ lésõ wil séngbɔ̃́ púpúlɛ
nɛ pé tɔ̃̏npɩbɩ yah n tɔkɔ n tɛkɩ mɔ pé yɛ̀rɛsɛ̃̂
swãh sɔkɔ. 2 Wǎh nónó wɛ, à yo sah núkú yõ pélɛ
nɛ, nɛ́núkú gbȉyȉkȉ núkú tɔ̃̏ pínɔ́ sǎrlɛ, deniye*
pɔ́ pɔ́ núkú-á. Képah sɔkɔ, tɛ́ pè tɛkɩ mɔ ǹ swãh
sɔkɔ. 3 Pɔ̃́y tɔ̃ gbĩ́nɛ, à tɔ̃ wil tɛ́ kyɩ nósyɔ́ wɛ
tɛ̃̏nɔ́lɛ tɔ́wû tùkè-ǹsah sɔkɔ tɔ̃̏ kɛ̃́nɛ pé tyí. 4 À mɛ
yo pé tyí nɛ, pépi tɔ sɔkɔ péwɔ swãh sɔkɔ, páh
kɩ pè sar ké yah yõ. 5 Pè mɛ sɔkɔ. Gbĩ-á mɛ yɔ̃̏tah
sírr sɔkɔ, à tɔ̃ wil à sɛ̃́ntɛ̃ pɩ. Gbèkãm gbĩ́-á nɔ, à
tɔ̃ wil à képah núkú ó pɩ. 6 Ńvĩ́ lésyilɛ, à tɔ̃ wil
tɛ́ kyɩ nósyɔ́ wɛ ńtɔ̃ kénɛ tɔ́wû tùkè-ǹsah sɔkɔ. À
mɛ pè piki yah nɛ, sɔ̃́ se pɩ tɛ́ pélɛ ásɔ̂̃ gbȉyȉkȉlɛ
tɔ́tɔ́ tɔ̃̏ pí-ńkɛ̃̂nɛ nɩ? 7 Pè mɛ yo ǹ tyí nɛ, nɛy
náh pé tɔkɔ képah-á. À mɛ nɛ pépi tɔ sɔkɔ péwɔ
swãh sɔkɔ. 8 Tɔ̃̏-á tiki ńvĩ́nɛ, sètɛ̃ dĩ́ yo ǹ pɔ́ yah

* **20:2** 12.5 - Légbĩ́nɛ sɔ̃̏, wâh gbȉyȉkȉ núkú tɔ̃̏ pɩ névi tyí, deniye pɔ́ pɔ́ núkú ye tɛ̃ n sar álɛ.

wàh-ò dɩ̋ tyí nɛ, à tɔ̏npɩbɩ nɔ́pi ye n pɔ pè dyah
pé pɔ́lɛ. Ǹkɛ̃́ nónó-á kyɩ swãh sɔkɔ nɛ́tɛ́lɔ́lɛ, à kè
tyah pépi tyí à pɔ n dal n mɔ nɛ́gbro tyí. 9 Nónó-á
tɛ́lɔ́lɛ, păh pɔ, à pè kɔ̃ deniye pɔ́ pɔ́ núkú núkúlɛ.
10 Kăh syɩ nɛ́gbro tyí, pépi tɛ̃ sɔ̏ mɛ n sõ nɛ wãn-á
kɩ wɛ pépi tyí yõ. Ǹtɛ deniye pɔ́ pɔ́ núkú núkú
ye pépi tɔ wɛ. 11 Păh pɔ́ nɔ́pilɛ n syi gbɩ̋ nɛ̂nɛ,
pè tyah sètɛ̃ dɩ̋ sèyòkèlɛ n yo 12 nɛ ńkɛ̃́, nónó-á à
tɔkɔ pɔ tɛ́lɔ́lɛ, lɛ́rɩ́ núkú ó sɔkɔ-á pè wɛ pɩ tɔ̏lɛ.
Ǹtɛ kè se pɩ sɔ̃́ tɛ́ à pɔ pélɛ n sar núkúlɛ pépilɛ,
pépi nónó-á kwlɔ́nɔ́ fɛ̃ syi à tɔ̏ pɩ kwlɔ gbɩ̏yɩ̏kɩ̏lɛ
tɔ́tɔ́ gbɩ̃ syɔ̌kɩ̀ yah sɔkɔ nɩ? 13 Sètɛ̃ dɩ̋ mɛ yo pé
sɔkɔ yɔ́ tyí nɛ: ‹Ń kódɩ̋, mé náh syɩkɩ á yõ sɔkɔ
dɛ́. Ńmɔ ànɛ̂ áwɔ náh sɔ̏ wɛkɩ sah núkú yõ nɛ,
á gbɩ̏yɩ̏kɩ̏ núkú tɔ̏ pɩ́nɔ́ săr-á kɩ pɩ deniye pɔ́ pɔ́
núkúlɛ di? 14 Nɛ n yuku á pɔ́lɛ. Mé kɩ nɛ́tɛ́y mè
kɔ̃ dan núkúlɛ áwɔlɛ ń dyɔ ó. 15 Ké wɛ̃̀kɩ̀ náh mɛ
ńmɔ tyí, kɩ fɛ̃ ń dyɔ dyɔ tyi pɩ ń pɔ́lɛ di? Tɩ̂, ń nɩ
nɔ́nɔ́ se n yɔ álɛ?› 16 Képah yɑ̃́hntɛnɔ náh, Yesu
tɔ̃ yo pé tyí nɛ: «Sɛ̃́ ó ye, nɛ́tɛ́lɔ́ kɩ pɩ nɛ́gbrolɛ,
tɛ́ nɛ́gbro kɩ pɩ nɛ́tɛ́lɔ́lɛ.»

Yesu mɛ ǹ kúnɔ́ ànɛ̂ ǹ lékó yɩ̂lkɩ̂nmɔnɔ tyílɛ n yo kɛ tɔ̃́-òlɛ

17 Yesupi-á n sɔkɔ Yerusalɛmɩ kwil, păh mɛ
wɛ̃̀kɩ̀ yõ sɔkɔ, à ǹ tɔ̏ sɑ̃́hpú ye pé yahlɛ, tɛ́ yo
pé tyí nɛ: 18 «Á wɛ wɛ̃̀kɩ̀ yõ à n dɔkɔ n yuku
Yerusalɛmɩ sɔkɔ yɔ̀. Névi Pɩ́dɩ̋ kɩ tɛ̃ n dahbɩ n pi
sárká syɩ́nwɩ̏lkɩ̏pu yɔ̏tãm ànɛ̂ Liyel tyi kɔ̏nsàhnɔ́
kwɔ́pú gbɔ̏ nɛ́npɔ́. Pè kɩ kè yah tɔkɔ nɛ wăh yɩ̃nɛ

kònmɔnɔlɛ, 19 tɛ́ kɩ à dahbɩ névye gbɔ̏ nónó náh
pɩ Nsyifunɔlɛ, pè kɩ kɔ̋lɛ à ko, tɛ́ kɩ à ko yèfõhlɛ,
tɛ́ kɩ à syɩ dahnɩ yõ. Ǹtɛ ké sèpȉn tɔ̃́-ò sõlɛ, ǹ lékó
kɩ yilki mɔ.»

Nsyakɩ ànɛ̂ Nsyɔ̃ yṹ-á nɛ̂ yah kɔ̃ Yesu tyí

20 Képah sɔkɔ, Nsebede kyɩ mɛ ǹ dɩ̋npȉ tɛ̃ nɔ
de Yesulɛ, tɛ́ kɔ kwĩnki ǹ yah nɛ pé yáhnkɔ̃nɔ yɔ́
pɩ ǹ tyí. 21 Yesu mɛ à piki yah nɛ, à se mɛ kwâh
nɛ̂ tyí nɩ? Pi mɛ yo ǹ tyí nɛ, pé dɩ̋npȉ nónó-á yɔ̀,
à ǹ vyãhlɛ péwɔ kɔ̃ nɛ wàh pɔ dɔkɔ ǹ yɔ̏tɔ̃rí yõ,
pé sɔkɔ núkú kɔ̃ tɛ̃ ǹ gbɔ̏yɔ̏ sɔ̏lɛ, ní-ò mó kɔ̃ tɛ̃ ǹ
gbɛ̆yȉnɛ̀ sɔ̏lɛ. 22 Yesu mɛ yo ǹ tyí nɛ: «Ǹpȉ-ǹkɛ̃̄
sɔkɔ ye yé n ni kélɛ. Máh kɩ n de n pi yèvyãhrɩ
nɛ̂ sɔkɔ, yé tɔ se kɩ fɛ̃ de ké sɔkɔ?» Pè mɛ à syah
nɛ páh kɩ fɛ̃ de ké sɔkɔ. 23 Yesu mɛ yo pé tyí nɛ:
«Máh kɩ n de n pi yèvyãhrɩ nɛ̂ sɔkɔ, yé tɔ kɩ de
képah wɔ sɔkɔ ó, ǹtɛ ń gbɔ̏yɔ̏ sɔ̏ ànɛ̂ ń gbɛ̆yȉnɛ̀
sɔ̏ tɛ̆nɔ́ tɛ̃ wɔlɛ, ńmɔ tyí náh képah wɛ̆kȉ kɔ̃̋nɔ́lɛ.
Ń Sú Liyel-á kè yah sah nónó yĩnnɛ, pépi ye à
kɩ kɔ̃ kélɛ.» 24 Yesu tɔ̏ sɑ̃́hpú nɛ́pȋ gbãm nɔ́pi
tɛ́lɔ́-á képah noh sɛ̃́, pé fɔkɔ vyãh nímí nɔ́pilɛ.
25 Képah sɔkɔ, Yesu mɛ pé pól ye yah tɛ́ yo pé tyí
nɛ: «Tir nɛ̂-á mɛ n pɩ kwlo kwlo sɔkɔ, yé kè pĩ
ó. Yɔ̏tãm náh ńkɛ̃̋nɛ pé kwlo névyelɛ nɛ n fnɛ,
tɛ́ nɛ́-ǹgbnɔ tɔ n mó nɛ n fyãh pé yõ pé tɛ̃̋nwɛnɔ
yĩnnɛ di? 26 Ǹtɛ kè náh yĩnɛ kè nɛ n pɩ sɛ̃́ yépi
wrɔ́. Gbɛ̆ntɛ̆náhlɛ, yépi sɔkɔ nɛ̂-à mɛ ké tyí nɛ
pé yɩ̋n-ńsah ǹgbɛ̃ wɛ, tɛ̃ yĩnɛ à pɩ tɔ̏npɩlɛ tɛ́lɔ́ tyí.
27 Tɛ́ nɛ̂-à mɛ ké tyí nɛ pé pɩ yah névilɛ yé sɔkɔ,

tɛ̃ yĩnɛ à pɩ yé yɔ̃lɛ. 28 Sɛ̃ ó ye, Névi Píɗĩ náh pɔ
nɛ névye tɔ̃lɛ n pɩ péwɔ tyí dɛ́. Ǹmɔ ye pɔ tɔ̃ pɩ
yĩnnɛ névye tyí, tɛ́ kɩ ǹ min kɔ̃ névye náhnáh yɔ̃
dwe yĩnnɛ.

Nsyeriko kwil yĩ́tũbi nɛ́pî̃ nîmî yĩ́ yíkínmɔnɔlɛ

29 Yesu ànɛ̂ ǹ tɔ̃ sɑ̃́hpú-á n wil Nsyeriko kwil
sɔkɔ gbĩ́ nɛ̂nɛ, tɔ́wû ǹgbɛ̃ yɔ́ mɛ ǹ sɔ̃ tɛ̃. 30 Tɛ́
yĩ́tũbi nɛ́pî̃ nímí yísyɔ́ sɔ̃ mɛ tɛ̃nɔ́lɛ wɛ̃gbalɩ sɔkɔ.
Pǎh noh nɛ Yesu-á pɔ n sɔkɔ, pè tyah n yo n mɔ
yĩ́npɔ̃ ǹgbɛ̃nɛ nɛ, pé Tɛ̃ ǹgbɛ̃, ǹmɔ nɛ̂-á Davidi
Píɗĩ́nɛ, ńkɛ̃ à pé yɑ̃m yah. 31 Képah tɛ̃nɛ, tɔ́wû
dírí kɔ̃ pé yɔ̃ nɛ pè pé vyɛ̃y vike. Ǹtɛ pè tɔ̃ wɑ̃n
mɔ pé yónmɔnɔ yɔ̃ nɛ ńkɛ̃, pé Tɛ̃ ǹgbɛ̃, ǹmɔ nɛ̂-á
Davidi Píɗĩ́nɛ, ńkɛ̃ à pé yɑ̃m yah. 32 Yesu mɛ yĩn
tɛ́ pè ye yah, tɛ́ yo pé tyí nɛ: «Kwâh nɛ̂ mɛ yé
mɛ ké tyí nɛ mé pɩ yé tyí?» 33 Pè mɛ yo ǹ tyí nɛ,
pé Tɛ̃ ǹgbɛ̃, à pé yĩ́ yɩkɩ mɔ. 34 Képah tɛ̃nɛ, pé
yɑ̃m Yesu tɛ̃. À mɛ tũ pé yĩ́ tyí. Nɛ́npɔ́ swɔ, pé yĩ́
núkú yɩkɩ mɔ. Pè mɛ ǹ sɔ̃ tɛ̃.

21

Yesu dénɔ́lɛ Yerusalɛmɩ kwil sɔkɔ

1 Yesu ànɛ̂ ǹ tɔ̃ sɑ̃́hpú sɔ̃ mɛ fíí kwéy
Yerusalɛmɩ kwillɛ. Pè sɔ̃ mɛ yúkɛy Bɛtifasyɩ
kwillɛ, képah nɛ̂-á mɛ Wólívyê yèh yɔ̃lɩ yɔ̃.
Képah sɔkɔ, à mɛ ǹ tɔ̃ sɑ̃́hpú nɛ́pî̃ nímí tɔ̃
2 nɛ ńkɛ̃: «Kwil nɛ̂-á yé yah tĩnnɛ yɔ̀, yé kyɩ
ké sɔkɔ. Yé kɩ núkú ńkwɛ̃ndyíyũ̌kì yɔ́ wɛ
tóhnmɔnsàhnɔ́lɛ ńkwɛ̃ndyípíkì yɔ́lɛ ǹ tnɔ̂. Yé à

dɛ, yè pɔ sélɛ ń kɔ̃. [3] Nɛ̂-à kɩ nɛ pé yo, yè yo tɛ̃ tyí
nɛ, sé yétɔ̂-á mɛ Tɛ̃ ǹgbɛ̃ tyí. Képah sɔkɔ, tɛ̃ kɩ yɛ
yé kɔ̃ yé kɩ sɔkɔ sélɛ nɛ́npɔ́ swɔ.» [4] Yesu képah
yo sɛ̃, Liyel tɛ̃ntɔ̃ syínyo-ò wɛy yónsàhnɔ́ mɛ̀ wil
yĩnnɛ. Liyel tɛ̃ntɔ̃ syínyo-ò lésõ nɛ ńkɛ̃: [5] «Yé yo
Yerusalɛmɩ* kwil tãn tyí nɛ, pè yah, pé yɔ̃tɛ̃-á
mɛ n pi pé tĩnnɛ. Gblɔ̌y tíkínmɔnɔ-á mɛ ǹ sɔkɔ.
Wăh mɛ dɔ́kɔ́nkɔ̃ntɛ̃nɔ́lɛ ńkwɛ̃ndyíkì yõ, nɛ̂-á
ńkwɛ̃ndyípíkìlɛ.»† [6] Képah sɔkɔ, Yesu tɔ̃ sɑ̃hpú
mɛ kyɩ tyi nɔ́pi pɩ ǹ yóré yõ. [7] Pè ńkwɛ̃ndyíyũkì
ànɛ̂ ńkwɛ̃ndyípíkì mɛ̀ tɛ̃ pɔ, tɛ́ pé flɔ mɔ sé yõ
Yesu kɔ̃ à dɔkɔ kɔ̃ tɛ̃. [8] Nɛ́kwĩnkí sɔ̃ mɛ pé flɔlɛ n
mɔ n yuku wɛ̃kì yõ, túkù mó mɛ pɛ̃mìlɛ n kwɔkɩ
n mɔ n yuku. [9] Tɔ́wû nɛ̂-á sɔ̃ mɛ mɔ ǹ yah tĩnnɛ
pè n yuku, ànɛ̂ nónó-á sɔ̃ mɛ ǹ sɔ̃ tɛ̃, pé pól sɔ̃ mɛ
yo tũ yĩnpɔ̃ ǹgbɛ̃nɛ nɛ: «Gbílkínɔ́ nɛ n sah Davidi
Pídĩ yõ. Névi nɛ̂-á n pi Tɛ̃ ǹgbɛ̃ yĩn yõ, Liyel sãm
mɔ ǹ sɔkɔ. Gbílkínɔ́ nɛ n sah Liyel yõ, ǹmɔ nɛ̂-
á mɛ yĩnyõ.» [10] Yesu-á pɔ n de Yerusalɛmɩ kwil
sɔkɔ, nɛ́npɔ́ tãn pól yuku kwillɛ n yike wùù. Pè
sɔ̃ mɛ piki yah tũ nɛ, nɛ̂ se dĩ mɛ̀nɛ nɩ? [11] Tɔ́wû
mɛ yo pé tyí nɛ, Liyel tɛ̃ntɔ̃ syínyo-ò Yesu-á, nɛ̂-á
n wil Nasarɛtɩ kwil sɔkɔ, Kalile sétáh yõ.

Gbɔ̀yĩbɩ yĩnînwìlkìnɔ́lɛ Liyel nî-ńsah gbô sɔkɔ

[12] Yesu-á de Liyel ní-ńsah gbô sɔkɔ, à yíyɑ̃m
yɑ̃mpu ànɛ̂ yídwénè dwépú pól yĩni wilki ké

* **21:5** 21.5 - Yerusalɛmɩ yĩn yɔ́ ye sɔ̃ Siyõnɛ. † **21:5** 21.5 - Yah n tɛ Nsakari 9.9.

sɔkɔ. À pɔ́ sàhntṹpu tàbǎlnɔ́ tu wilki mɔ, ànɛ̂
kèpíkípíkínɔ yȁmpu klǒlɛ. 13 Tɛ́ yo pé tyí nɛ: «Kè
mɛ wa̋rkínsàhnɔ́lɛ Liyel wɛy sɛ́bɛ́y sɔkɔ nɛ: ‹Ń
gbô kɩ n ye níri pí-ńsah gbôlɛ.›‡ Ǹtɛ yépi kè tɔkɔ
pɩ yı̋pú wɔ̃̀bɩ̀ntɛ̃-ǹsahlɛ kɛ̀?»§
14 Képah náh, yı̋tũbi ànɛ̂ gbáhkɩ̀ núkú névye
mɛ nɔ de Yesulɛ Liyel ní-ńsah gbô sɔkɔ. À mɛ pè
dɛ mɔ. 15 Sárká syínwı̏lkı̏pu yɔ̃̀tãm ànɛ̂ Liyel tyi
kɔ̏nsàhnɔ́ kwɔ́pú-á gbı̌l nɔ́pi pínɔ́ wɛ sɛ̃́, tɛ́ wɛ̃́npı̏
tɔ̃ mɛ gbo mɔ tũ nɛ ńkɛ̃́, gbílkínɔ́ nɛ n sah Davidi
Pídı̃́ yõ, pé fɔkɔ vyãh. 16 Képah tɛ̃̌nɛ, pè mɛ yo
Yesu tyí nɛ, wɛ̃́npı̏ nɔ́pi-á mɛ nɛ̂nɛ n yo, à kó mɛ
kélɛ n nohnɩ nɩ? À mɛ yo pé tyí nɛ: «Àwe mé mɛ
kélɛ n nohnɩ. Tɛ́ wɛy nɛ̂-á wa̋rkínsàhnɔ́lɛ Liyel
wɛy sɛ́bɛ́y sɔkɔ nɛ: ‹Á kè pɩ á gbilki gbilki wɛlɔ
n nohnɩ wɛ̃́npı̏ ànɛ̂ wɛ̃́npı̏ yrɔ̃́ vyɛ̃y sɔkɔ.›* Yé se
kɩ nɛ yé náh kè kar yah? 17 Képah yóntɛnɔ náh,
à yal pé tnɔ̂, tɛ́ wil kwil sɔkɔ à kyɩ sõ Betani kwil
sɔkɔ.

Yesu vyãh yénmɔnɔlɛ sènsóké séswɔ̂ yõ

18 Dı̃̀ndal séngbɔ̃́lɛ, Yesu-á n syɩ n pi Yerusalɛmɩ
kwil sɔkɔ, kwɛkɩ à tɛ̃. 19 Wǎh sènsóké séswɔ̂ yɔ́
wɛ yúkɛy wɛ̃̌kɩ̀lɛ, à mɛ nɔ de ké tnɔ̂. Ǹtɛ à náh
kwâh yɔ́ wɛ ké sɔkɔ. Kè sɔ̏ mɛ mɩrɩ ó kɔ́kɔ́lɛ.
Kǎh pɩ sɛ̃́, à mɛ yo ké tyí nɛ, tɔ̂ɔ́-á sɛ̃́ yɔ̀, képah tɛ̃
náh tɔ̃ n syi n yah n pi póllɛ. Nɛ́npɔ́ swɔ, séswɔ̂
mɛ̀ núkú kɔkɔ. 20 Ǹ tɔ̏ sa̋hpú-á képah wɛ sɛ̃́, pé

‡ **21:13** 21.13 - Yah n tɛ Yesayi 56.7. § **21:13** 21.13 - Yah n tɛ Nsyeremi 7.11. * **21:16** 21.16 - Yah n tɛ Gbálnɔ́ 8.3.

gbə̃̀n du. Pè mɛ Yesu piki yah nɛ ńkɛ̃́, kè se pɩ sɔ̃́
tɛ́ sènsóké mɛ̀ núkú kɔkɔ nɛ́npɔ́ swɔ nɩ? 21 À mɛ
yo pé tyɩ́ nɛ: «Kègbɩ yõ mé kélɛ n yo yé tyɩ́, Liyel
yõ sɛ̃́nɔ́-à mɛ yé sɔkɔ, tɛ́ yé náh mɛ n sõ tɔ̀tɔ̀, máh
nɛ̂ pɩ sènsóké séswɔ̂ mɛ̀ sɔkɔ, yé tɔ kɩ fɛ̃ sɛ̃́nkɔ̃
pɩ. Tɛ́ kè náh n yĩn n pi képah ó tyɩ́ dɛ́, yé kɩ tɔ̃
fɛ̃ yo yɔ̃lɩ mɛ̀ tyɩ́ nɛ, kè yuku n yal ásɔ̂̃ kè kyɩ n
syɩkɩ n de pnɛ yɔ sɔkɔ, tɛ́ kè kɩ mó tɔ̃ pɩ. 22 Liyel
yõ sɛ̃́nɔ́-à mɛ yé sɔkɔ, tɛ́ yé kwáhdúkú nɛ̂ yah kɔ̃
Liyel tyɩ́ nɩ́rɩ́ sɔkɔ, yé kɩ kè wɛ.

Pè mɛ Yesulɛ n piki n yah ǹ tɛ̃́nwɛnɔ wɩ̀l-ǹsah tyɩ́lɛ

23 Yesu kyɩ Liyel nɩ́-ńsah gbô sɔkɔ. Wǎh mɛ
névyelɛ n kwɔ gbɩ̃́ nɛ̂nɛ, sárká syɩ́nwɩ̀lkɩ̀pu yɔ̃̀tãm
ànɛ̂ kwil yèwàhnɩ̀ nɔ de ǹ tnɔ̂ tɛ́ à syah nɛ, nɛ̂
gbɔ̃̀ yõ se à n pɩ tyi nɔ́pilɛ, ànɛ̂ nɛ̂ se kɔ̃ ǹnɛ kénɛ
tɛ̃́nwɛnɔlɛ nɩ? 24 À mɛ yo pé tyɩ́ nɛ, péwɔ tɔ-á kɩ
pè piki yah tir núkú ó kɔ́kɔ́lɛ. Pàh kɩ ké yah yo
pé syah, pé tɔ-á kɩ mó yo pè syah nɛ̂ gbɔ̃̀ yõ-á pé
n pɩ tyi nɔ́pilɛ. 25 Pépi tɛ̃ tyɩ́ à; nɛ̂ se tõ Nsyɔ̃nɛ
à pɔ wèlnwɩ̀lkɩ̀nɔ́lɛ n pɩ nɩ? Liyel se, tɩ̂̃ névye se
nɩ?» Képah sɔkɔ, pè tyah n yo wɛ̃ tyɩ́ nɛ, páh
kɩ nɛ Liyel-á tõ ǹnɛ, wǎh kɩ pé syah nɛ, tɛ́ kwâh
nɛ̂ se pɩ tɛ́ pé náh sɛ̃ ǹ yõ nɩ? 26 Ǹtɛ páh kɩ se
mó tɔ̃ nɛ névye-á tõ ǹnɛ, tɔ́wû tɩ́kɩ́-á mɛ pé tɛ̃ pé
pól-á sɔ̃npɩ́lɛ mɛ Nsyɔ̃nɛ n tɔkɔ n pɩ Liyel tɛ̃ntɔ̃̀
syɩ́nyo-òlɛ. 27 Kǎh pɩ sɛ̃́, pè Yesu syah nɛ pé náh
pɩ̃. Ǹ tɔ mó yo pé tyɩ́ nɛ, pé tɔ náh kè yo pè syah
n pi, nɛ̂ gbɔ̃̀ yõ-á pé n pɩ tyi nɔ́pilɛ.

Sèm̀irk̀i nɛ̂-á yãh dɪ̃́npı̀ nɛ́pɪ̂ nîmî yîsyɔ́ tyí yõ

28 Képah sɔkɔ, Yesu tɔ̃ yo pé tyí nɛ: «Mé kɪ
sèm̀irk̀i yɔ́ yãh yé tyí, yè mó yé sõnɔ yo ń tyí ké
tyí sɔkɔ. Dɪ̃́npı̀ nɛ́pɪ̂ nímí lésõ mɛ dɪ̃́ yɔ́ tyí. À mɛ
nɔ de gben tɛ̃̀nɛ, tɛ́ yo ǹ tyí nɛ, pé pídɪ̃́, ńkɛ̃́ à kyɪ
tɔ̃̀ pɪ pé tyí yɛ̀rɛsɛ̃̂ swãh sɔkɔ kwɛynɛ. 29 À mɛ ǹ
sú syah nɛ kyɪ dékè náh mɛ pé tɛ̃. Tɛ́ dɔ̌ kwéy,
à kè wɛ ké yah náh. À mɛ yuku sɔkɔ swãh sɔkɔ.
30 Sú mɛ̀ mɛ tɔ̃ nɔ de ǹ pídɪ̃́ ní-òlɛ, à wɛy núkú
mɛ̀ ó yo ǹ tɔ tyí. Ǹmɔ mɛ yo ǹ tyí nɛ, páh kɪ kyɪ,
pé bɔ̌. Tɛ́ à náh pɔ kyɪ. 31 Nɛ́pɪ̂ nímí nɔ́pi sɔkɔ,
nɛ̂ tɛ̃ pé sú nı̀vı̀nı̀ pɪ?» Sárká syínwı̀lkı̀pu yɔ̃̀tãm
ànɛ̂ kwil yèwàhnı̀ nɔ́pi mɛ nɛ gben tɛ̃-á. Képah
sɔkɔ, Yesu mɛ yo pé tyí nɛ: «Kègbɪ yõ mé kélɛ
n yo yé tyí, mɔ́rí syípú ànɛ̂ syɔ́ fɔ̀fínpɪbɪ kɪ yé
dyàh tɛ̃ Liyel tɔ̃́rí nɔlɪ yõ. 32 Yé náh wɛ di, Nsyɔ̃
pɔ yé tyí à pɔ gbɪ wɛ̃̀kı̀lɛ yé wɛ̃kɪ, tɛ́ yé náh sɛ̃ ǹ
yõ. Ǹtɛ mɔ́rí syípú ànɛ̂ syɔ́ fɔ̀fínpɪbɪ wɔ pyɛ̌ sɛ̃ ǹ
yõ. Yé mó tɔ̃ kè wɛ yɪ̃́nɛ, tɛ́ képah fyé yõ, yé náh
yé nnɔ vi mɔ à sɛ̃ ǹ yõ.»

Sèm̀irk̀i nɛ̂-á yãh yɛ̀rɛsɛ̃̂ swãh tɔ̃́pú nɛ́pêl tyí yõ

33 Yesu tɔ̃ yo pé tyí nɛ: «Yé yé ní sah noh ń tyí
sèm̀irk̀i yɔ́lɛ ńtɔ̃ yɔ̀: Sètɛ̃ dɪ̃́ yɔ́ lésõ yɛ̀rɛsɛ̃̂ swãh
kõ, tɛ́ kɛ̃kɪ mɔ kè kore vi, tɛ́ swɔ yɔ́ tũ tɛ́dáhkı̀
yõ ké sɔkɔ, à pɪ yɛ̀rɛsɛ̃̂ pye yɪ̃́kí-ńsahlɛ. Tɛ́ ké
syíkípú dɔ́kɔ́ntɛ̃-ǹsah mɔ kèyy ké sɔkɔ. Képah
náh, à yɛ̀rɛsɛ̃̂ swãh tɔ̃́pú yísyɔ́ tɔkɔ pɔ sah ké yõ,
píndibinɔ yõ, tɛ́ sɔkɔ kɔ́lɔ́ sɔkɔ. 34 Sé pye gbɛ

gbɪ̃́-á pɔ n nɔ, sètɛ̃̀ dɪ̃́ ǹ tɔ̃̀npɪbɪ tõ yɛ̀rɛsɛ̃̂ swãh
tɔ̃́pú nɔ́pi tyí nɛ, pè pé wɛ wɛ tɛ̃̀nɛ pè kɔ̃ pè pɔ
pé kɔ̃. 35 Ǹtɛ yɛ̀rɛsɛ̃̂ swãh tɔ̃́pú nɔ́pi yuku pè tɛ̃,
tɛ́ núkú ko képékèyɔ̂, tɛ́ kèyǎh ko mɔ, tɛ́ kèyǎh
minki ko dyêhlɛ. 36 Sètɛ̃̀ dɪ̃́ tɔ̃ ǹ tɔ̃̀npɪbɪ yɪ́syɔ́
tɛkɪ mɔ, nónó-á dò kal gbro tãnnɛ. Pè tɔ̃ pépi
tɔ pɪ sɛ̃́ntɛ̃̀ ólɛ. 37 Kǎh pɪ sɛ̃́, à tɔ̃ ǹ pɪ́dɪ̃́ tõ pé
tyí tɛ́ynɛ, tɛ́ mɛ n sõ nɛ, pǎh kɪ ǹmɔ wɔ yah sen
ku. 38 Ǹtɛ yɛ̀rɛsɛ̃̂ swãh tɔ̃́pú nɔ́pi-á fyɔ̀ ǹ pɪ́dɪ̃́ wɛ,
pè núkú yo wɛ̃ tyí nɛ, ǹ gbɛ̃̀yɔ̃-á yɔ̀. Pè pɔ pé à
ko mɔ, gbɛ̃̀kɪ mó pɪ pépi tyílɛ. 39 Képah tɛ̃̀nɛ, pè
núkú à fyãh tɛ̃, tɛ́ à wilki mɔ swãh kahnɪnɛ, tɛ́ à
ko mɔ. 40 Yé tɔkɔ nɛ n yah kɛ̀; sètɛ̃̀ dɪ̃́-à pɔ pɔ, sɔ̃́
mɛ à kɪ pɪ pélɛ?» 41 Pè mɛ nɛ, wǎh kɪ kénɛ nɛ́pêl
ko mɔ pélpèl, tɛ́ kɪ yɛ̀rɛsɛ̃̂ swãh tɔ̃́pú yɪ́syɔ́ tɔkɔ
pɔ sah ǹ swãh mɛ̀ yɔ̃, pɪ́ndibinɔ yɔ̃. Pépi wɔ-á
kɪ ǹ wɛ wɛ tɛ̃̀nɛ ǹnɛ n kɔ̃ ké gbɪ̃́ sɔkɔ. 42 Képah
sɔkɔ, Yesu mɛ yo pé tyí nɛ: «Yé se kɪ nɛ yé náh
wɛy mɛ̀ kar yah póllɛ, nɛ̂-á yo Liyel wɛy sɛ́bɛ́y
sɔkɔ nɛ ńkɛ̃́:
‹Wɔ̀kɔ̀ mɔ́pú-á dáhkɪ̀ nɛ̂ yahle,
képah yétɔ̃̂ pɔ kal.
Tɛ̃̀ ǹgbɛ̃ tɔ̃̀ vyãh ye képahlɛ.
Gbɛ̃̀ndùnɪ̀ tir ye kélɛ ápi yah sɔkɔ yɔ̀ dɛ́!»†
43 Képah yóntɛnɔ náh, Yesu tɔ̃ yo pé tyí nɛ:
«Mé kélɛ n yo yé tyí tɔlɛ nɛ, Liyel tɔ̃́rí sɔkɔ tɛ̃̀nɔ́
kɪ syi yépi Nsyifunɔ tyí kɪ yɪ̀kɪ̀ yɔ́ névye kɔ̃, nónó-
á kɪ tyɪ́péplɔlɛ n pɪ ké sɔkɔ Liyel-á mɛ nónó tyí.
[44 Wɔ̀kɔ̀ mɔ́pú-á dáhkɪ̀ nɛ̂ yahle, névi nɛ̂-à wil

† **21:42** 21.42 - Yah n tɛ Gbálnɔ́ 118.22-23; Tyípínɪ̀ 4.11.

syıkı képah yõ, tɛ̃ kı kwɔkı. Tɛ́ kàh se mó tɔ̃ syıkı
nɛ̂ yõ, kè kı tɛ̃ pyãhrı.]» 45 Sárká syı́nwı̀lkı̀pu
yɔ̀tãm ànɛ̂ Farisi wɛ̃kı̀ kɔ́pú-á fyɔ̀ sèmı̀rn nɔ́pi
noh, pè pĩ nɛ pépi yõ-á Yesu mı sélɛ. 46 Képah
tɛ̃nɛ, pè sɔ̃̀ mɛ ké tyı́ nɛ pé à tɛ̃, tɛ́ tɔ́wû tı́kı́ pè
tɛ̃. Tɔ́wû sɔ̃̀ mɛ Yesulɛ n tɔkɔ n pı Liyel tɛ̃ntɔ̃̀
syı́nyo-òlɛ képah ye.

22

Sèmı̀rkı̀ nɛ̂-á yãh fúr yõke yɔ̃́nɔ́ tyí yõ

1 Yesu tɔ̃ tyah sèmı̀rkı̀ yɔ́lɛ n yãh pé tyı́ nɛ:
2 «Liyel tɔ̃́rı́-á kı fɛ̃ tɔkɔ sãh sèmı̀rkı̀ nɛ̂nɛ, kè wɛ
yɔ̀: Yɔ̃̀tɛ̃ dı̃́ yɔ́ lésõ ǹ pı́dı̃́ fúr fèn pı. 3 Tɛ́ mɛ ǹ
tɔ̃̀npıbı wilki tõ nɛ, pè kyı nɛ́yénɔ́ ye n pɔ fúr
yõke yɔ̃́-ńsah. Ǹtɛ nɛ́yénɔ́ nɔ́pi náh sɔ̃̀ mɛ ké tyí
nɛ pé pɔ. 4 Képah tɛ̃nɛ, à tɔ̃ tɔ̃̀npıbı yı́syɔ́ wilki tõ
pé tyı́ nɛ, pı̃́n-á pı tɛ. Páh nyéhpyɛ́nı̀ ànɛ̂ yı́pɛ̂y
ko tɛ nırı-á mɛ nónó sɔkɔ. Tyi pól-á pı tɛ, pè
pɔ fúr sɔkɔ. 5 Ǹtɛ nɛ́yénɔ́ nɔ́pi náh kè mɔ kõ
póllɛ. Ǹyɔ-à yuku à n sɔkɔ ǹ swãh, ńyɔ-à yuku
à n sɔkɔ ǹ gbɔ̀ yı̃́-ńsah. 6 Pé túkù mɛ yuku mı
yɔ̃̀tɛ̃ dı̃́ tɔ̃̀npıbı sɔkɔ, à pè fõh pélpèl, tɛ́ pè ko
mɔ. 7 Képah sɔkɔ, yɔ̃̀tɛ̃ dı̃́ fɔkɔ kah vyãh. À mɛ ǹ
sràsyı́bı́ tɛkı mɔ pè kyı kénɛ nɛ́kókè mɔ́pú ko mɔ,
tɛ́ pé kwil sukɛ. 8 Képah náh, tɛ́ yo ǹ tɔ̃̀npıbı tyı́
nɛ, fúr yõke-á pı tɛ. Ǹtɛ nɛ́yénɔ́ nɔ́pi náh sɔ̃̀ yı̃nɛ
yõke mɛ̀ yɔ̃́nɔ́lɛ. 9 Ǹkɛ̃ pè kyı wɛ̃tlo yey sɔkɔ, pàh
kı fyɔ̀ névye nónó wɛ, pè pé pól ye n pɔ fúr yõke
yɔ̃́-ńsah. 10 Tɔ̃̀npıbı nɔ́pi mɛ sɔkɔ wãl yey sɔkɔ.

Pǎh kyɩ tɛ́ névye nónó wɛ, nɛ́túkúǹ tɔkɔ dohnɩ
nɛ́péplɔ yõ, pè pé pól ye pɔ tuke mɔ, fɔ́ɔ́ fúr pí-
ńsah wɔ̀kɔ̀ pól yuku yõke yő̃púlɛ. 11 Yȍ̃tɛ̃ ɗí-á de
yuku yáh-ńsah pé tyí, à kyɩ ɗí yɔ́ wɛ pé sɔkɔ nɛ̂
náh sȍ mɛ fúr flɔ mɔ. 12 À mɛ yo kénɛ ɗí tyí nɛ,
pé kóɗí, ǹmɔ se de sɔ̃́ ásȏ sɔkɔ fúr flɔ kɛ̃́nɛ ǹ wil
sɔkɔ nɩ? Ǹtɛ yó-ńsah náh wɛ ɗí tyí. 13 Képah
sɔkɔ, yȍ̃tɛ̃ ɗí yo tȍ̃npɩbɩ tyí nɛ pè ǹ gbyȇ̃h ànɛ̂ ǹ
gbȁ̃n pukubi, pè mó à min mɔ kégbɔ́ fɛ̃́ntȗ̃ sɔkɔ,
ńyãh sɔkɔ-á gbní ànɛ̂ yní táhnɔ́ kɩ mɛ. 14 Yé náh
wɛ di, névye náhnáh mɛ yénɔ́lɛ. Ǹtɛ nónó-á yah
wilki pé sɔkɔ, pè náh mɛ fwɔ́ɔ.»

Pɔ́ mɔ́rí mɔ́nɔ́lɛ Wrome kwȋltãm yȍ̃tɛ̃ ǹgbɛ̃ Sesar tyí

15 Képah sɔkɔ, Farisi wɛ̃̆kì kɔ́pú kyɩ wɛ̃ wɛ à yo
sah núkú yõ, sɔ̃́-á pè kɩ pɩ tɛ́ kɩ Yesu wɛ n tɛ̃ n pi
ǹ vyãh wɛy sɔkɔ. 16 Tɛ́ mɛ pé tȍ̃ sá̃hpú yísyɔ́ ànɛ̂
yȍ̃tɛ̃ ɗí Yerɔdɩ náh névye túkù wilki tõ Yesu tyí
nɛ pè kyɩ yo ǹ tyí nɛ, pé kwɔ́-ò ɗí, páh pĩ nɛ gbɩ
yó-ò-á ǹnɛ, ànɛ̂ wǎh Liyel wɛ̃̆kìlɛ névyelɛ n kwɔ
gbɩ wɛ̃̆kì yõ. À náh névye yah tíkílɛ n pɩ. À náh
névyelɛ n wah. 17 Ǹtɛ à ǹ sõnɔ yo pé syah. Ǹkɛ̃́
ké wɛ̃̆kì se mɛ kɔ̃́nɔ́lɛ nɛ pé mɔ́rílɛ n mɔ Wrome
kwíltãm yȍ̃tɛ̃ ǹgbɛ̃ Sesar tyí, tȋ ké wɛ̃̆kì náh mɛ
kɔ̃́nɔ́lɛ? 18 Ǹtɛ Yesu-á pé fɔkɔ sõnɔ túkúǹ pĩ sɛ̃́,
à mɛ yo pé tyí nɛ, fɔ̀kɔ̀pǐl ànɛ̂ vyá̃hsesyĩ́rí névye
nɔ́pi, sɔ̃́ se pɩ tɛ́ pè pé pílkíntɛ̃-ńsahlɛ n yah n kɔ̃
nɩ? 19 Pè pɔ mɔ́rí mɔ mɔ pɔ́ pɔ́ núkúlɛ pé yah
ǎtrɛ. Pè mɛ pɔ ké núkúlɛ à kɔ̃. 20 Yesu mɛ pè piki

yah nɛ, nɛ̂ yah mírkí ànɛ̂ ǹ yĩn se wa̋rkínmɔnɔlɛ
ké yõ yɔ̀ nı? 21 Pè mɛ yo ǹ tyí nɛ, Sesar tyí-á.
Képah sɔkɔ, Yesu mɛ yo pé tyí nɛ, pè Sesar tyílɛ
Sesarlɛ n kɔ̃, pè mó Liyel tyílɛ Liyellɛ n kɔ̃. 22 Pǎh
képah tɛ̃ noh sɛ̃́, pé gba̋n du. Pè mɛ yal ǹ tnɔ̂ à
sɔkɔ.

Lékyî yîlkînmɔnɔ tyí yónɔ́lɛ

23 Lésõ mɛ̀ ólɛ, Sadusi wɛ̃kì kɔ́pú nónó-á ńkɛ̃́nɛ
nɛ n yo nɛ lékyî yílkínmɔnɔ náh mɛ, pé túkù nɔ
de Yesu tnɔ̂ tɛ́ à piki yah nɛ, 24 kwɔ́-ò dɨ̃́, Moyisi-á
kè yo ǹ tyi kɔ̏nsàhnɔ́ sɔkɔ nɛ, dɨ̃́ nɛ̂-à ku pi kɛ̃́nɛ ǹ
tyí, ǹ gbɛ̃̆ndɨ̃́-á yĩnɛ à ǹ kyı pɛ́kúsè mɛ̀ tɔkɔ, à pi
dubi à kɔ̃, nɛ̂-á kı pɔ n pı n pi ǹ nɛ́nkyí dɨ̃́ lékókè
náhnɛ.* 25 N̆tɛ sú núkú dɨ̃́npì nɛ́pı̏ kwǎrnimi
yísyɔ́-á lésõ mɛ pépi wrɔ́ sɔkɔ. Gben tɛ̃ mɛ pɔ
sê tɔkɔ, tɛ́ pɔ ku pi wɛ́-ńkɛ̃́nɛ tɛ́ ǹ kyı sah ǹ sɔ̏
syı kɔ̃. 26 N̆tɛ ǹmɔ tɔ tyí tõ pɔ pı sɛ̃́, tɔ̃́-ò tɔ tyí
pɔ pı képah núkú ólɛ, fɔ́ɔ́ à pɔ syı kwǎrní-ò tyí.
27 Pépi pól tyí náh, pi mɛ̀ tɔ-á pɔ ku. 28 N̆tɛ pi
mɛ̀-á de yah pé pól tyí sɛ̃́ à, lékyî yilki n mɔ sõlɛ,
à se kı n pı n pi pé nɛ́pı̏ kwǎrnimi nɔ́pi sɔkɔ nɛ̂ tɛ̃
tyílɛ nı? 29 Képah sɔkɔ, Yesu yo pé tyí nɛ: «Liyel
wɛy sɛ́bɛ́y pı̋-ńkɛ̃ ànɛ̂ Liyel tɛ̃́nwɛnɔ pı̋-ńkɛ̃ ye
mɔ sah yélɛ pílkínɔ́ sɔkɔ. 30 Yé yah, lékyî-à pɔ
yilki mɔ, pɛ́dékè náh kı n mɛ n pi, sétɔ́kɔ́kì tɔ
náh kı n mɛ n pi. N̆tɛ névye kı mɛ yı̏nyõ tɔ̏npıbı
tyí kɔ̃lɛ yı̏nyõ. 31 Tɛ́ à yuku lékyî yílkínmɔnɔ wɔ

---

* **22:24** 22.24 - Nsyifunɔ tyí sɔ̏, pɛ́kúsê yĩnɛ à de ǹ pɛ tyí névi yɔ́ tyí. Yah n tɛ Tɔ̃nyonɔ 25.5-6; Yenɛsı 38; Wruti 1-4.

tyí sɔkɔ, Liyel-á nɛ̂ yo yé tyí, yé náh kè kar yah
di? À lésõ nɛ: 32 ‹Ńmɔ ye Abrahmɩ Liyellɛ, ànɛ̂
Yisakɩ Liyellɛ, ànɛ̂ Nsyakɔbɩ Liyellɛ.›† Liyellɛ,
lékyî Liyel náh ǹnɛ dò, vye Liyel ye. Képah n
wɛ̃̆kɩ nɛ á náh tãn Abrahmɩpi lékyî-á yilki mɔ.»
33 Képah tɛ̃̆nɛ, tɔ́wû nɛ̂-á sɔ̃̀ mɛ ǹ wɛynɛ n nohnɩ,
pé gbȁn du ǹ névye kwɔ dùkù tyílɛ.

Liyel tir kɔ̃̀nsàhnɔ́ nɛ̂ tyí-á tah kal

34 Farisi wɛ̃̆kì kɔ́pú-á noh nɛ Yesu-á wɛynɛ
Sadusi wɛ̃̆kì kɔ́pú tɛ̃, pè wɛ̃ ye tuke mɔ. 35 Tɛ́ pé
Liyel tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ pɩ̃́pú sɔkɔ yɔ́ mɛ píkínyahnɔ
yɔ́ pɩ Yesu tyí ǹ pilki n tɛ̃ yĩnnɛ nɛ, 36 kwɔ́-ò dɩ̃́,
Liyel tir kɔ̃̀nsàhnɔ́ nɛ̂ tɛ̃̆ tyí se tah kal sé tɛ́lɔ́lɛ nɩ?
37 Yesu mɛ yo ǹ tyí nɛ: «Á Tɛ̃̆ ǹgbɛ̃ Liyel tyí yĩnɛ
kɩ nɔ á tyí á nɩ póllɛ, ànɛ̂ á min póllɛ, ànɛ̂ á sõnɔ
póllɛ.›‡ 38 Képah ye tir kɔ̃̀nsàhnɔ́ gbennɛ, ànɛ̂ nɛ̂
tyí-á tah kal. 39 Ké ní-ò nɛ̂-á tõ mɛ ké tyí kɔ̃lɛ,
képah ye yɔ̀ nɛ: ‹Yɛ á ní-ò tyí nɔ á tyí á glɔ̆y
tyí kɔ̃lɛ.›§ 40 Moyisi tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ ànɛ̂ Liyel tɛ̃ntɔ̃̀
syínyopu sɛ́bɛ́ynɔ́ sɔkɔ tyi pól mɛ tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́nɔ
nínɔ́ nɔ́pi sɔkɔ.»

Krista ye Davidi Tɛ̃̆ ǹgbɛ̃nɛ tɛ́ tõ pɩ ǹ Pɩ̂dɩ̃́nɛ

41 Farisi wɛ̃̆kì kɔ́pú-á sɔ̃̀ mɛ tùkènmɔnɔlɛ,
Yesu mɛ píkínyahnɔ yɔ́ pɩ pé tyí nɛ: 42 «Yépi
tɛ̃̆ sõnɔ nɛ̂nɛ Krista tyí sɔkɔ, nɛ̂-á Liyel nɛy
yáhntɔkɔnɔlɛ? Nɛ̂ pídɩ̃́ mɛ ǹnɛ?» Pè mɛ yo ǹ

† **22:32** 22.32 - Yah n tɛ Yálnɔ́ 3.6. ‡ **22:37** 22.37 - Yah n tɛ
Tɔ̃nyonɔ 6.5. § **22:39** 22.39 - Yah n tɛ Levitiki 19.18.

tyí nɛ, Davidi Pídĩ́-á. 43 Képah sɔkɔ, à mɛ yo pé
tyí nɛ: «Ǹtɛ kwâh nɛ̂ pı té Liyel Mirki-á Davidi
yah tɛ̃, Davidi mɛ Krista ye Tɛ̃ ǹgbɛ̃nɛ? Yé náh
wɛ di, à lésõ nɛ ńkɛ̃́,

44 nɛ̂-á péwɔ TƐ̃̀ ǸGBƐ̃NƐ
Tɛ̃ ǹgbɛ̃ Liyel-á kè yo ǹ tyí nɛ ńkɛ̃́,
à pɔ n kɔ̃ n tɛ̃ pé gbɔ̃̀yɔ̃̀ sɔ̃̀lɛ,
fɔ́ɔ́ kè pɔ nɔ gbĩ́ nɛ̂-á
pé kı ǹ sépɛbí pı ǹ gbáhkì súnsàh-ǹsahlɛ.*

45 Ǹtɛ Davidi-á Krista ye TƐ̃̀ ǸGBƐ̃NƐ à kı tõ
pı sɔ̃ té kı pɔ n pı ǹ Pídĩ́nɛ?» 46 Yesu-á sépi yo,
tyíyóné náh tõ fɛ̃ wɛ pé sɔkɔ yɔ́ ńtɛ̃ tyí. Té à tɔkɔ
lésõ tyí, ǹnî yɔ́ ńtɛ̃ náh tõ ǹ nı syãh à piki yah
yah tir yɔ́ ńtɛ̃́nɛ.

23

Yesu-á nɛ̂ yo à yuku Liyel tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ kwɔ́pú ànɛ̂ Farisi wɛ̃̀kì kɔ́pú tyí tĩ̀nnɛ

1 Yesu yo ǹ tɔ̃̀ sãhpú ànɛ̂ tɔ́wû tyí nɛ: 2 «Liyel
tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ kwɔ́pú ànɛ̂ Farisi wɛ̃̀kì kɔ́pú ye n
kwɔ névyelɛ Moyisi tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́lɛ. 3 Yé nɛ n
nohnı pé tyí, yè mó nɛ n kɔ pé yóré yõ. Ǹtɛ pǎh
kwɔ́nɔ́ nónónɛ n pı, pè náh mɛ n kɔ sé wã̀l yõ.
Képah ye, yé káh pé pı dùkù tɛ̃ wɔlɛ n yah n
pı. 4 Pǎh ńkɛ̃́nɛ névyelɛ n kwɔ tyi nónónɛ, sè mɛ
á kı nɛ tɔ́kɔ́pêl sɔ̃ pè pukubi pè twah mɔ, té pè
náh n fɛ̃ n syi n so n mɔ pé tyí kèngbɔ núkú fyélɛ.
5 Pě pé gblɔ̌ynɛ n wɛ̃kı pé tyípínì pól sɔkɔ. Képah

* **22:44** 22.44 - Yah n tɛ Gbálnɔ́ 110.1.

ye, kyɛ́súpî nónó-á Liyel wɛynɛ sé sɔkɔ yèwɛtyêh
yey toh n mɔ mɔ tɛ̃̀nɛ, képah náh pɩ gbɛ̃̀n tyɩ́ toh
n mɔ mɔ tɛ̃̀nɛ, pépi pé tyɩ́nɔ pɩ gblò gblò, ǹ tɛ́ pé
flɔ vyɛ̃y dro pɩ flɛ̀yflɛ̀y. 6 Tɛ̃̀-ǹtɛ̃̀n gbro tyɩ́ nɔ pé
tyɩ́ yénɔ yɔ̃́-ńtɛ̃̂n sɔkɔ ànɛ̂ Liyel ní-ńtɛ̃̂n vɩ̀ sɔkɔ.
7 Pè n nɛ n mɛ ké tyɩ́ nɛ, névye nɛ n tɔ̃ n sah
n wɛkɩ n pɔ pé tyɩ́ tɔ́wû tùkè-ǹtɛ̃̀n sɔkɔ, pè mó
pélɛ n ye Kwɔ́púlɛ. 8 Ǹtɛ yépi tyɩ́ kwɔ́-ò núkú ó
ye mɛ, tɛ́ yé tɛ́lɔ́ póllɛ núkú ye. Képah ye, yépi
tɛ̃ wɔ káh nɛ pè yélɛ n ye Kwɔ́púlɛ. 9 Sú núkú ó
ye mɛ yé tyɩ́, nɛ̂-á mɛ yɩ̂nyõ. Képah ye, yé káh
ǹnî yɔ́ ńtɛ̃nɛ n ye Súlɛ sétáh mɛ̀ yõ sɔkɔ ǹ Liyel
wɛ̃̀kɩ̀ kɔ́lɔ́ yĩnnɛ. 10 Yah tɛ̃́-ò núkú ó ye mɛ yé tyɩ́.
Krista ye, nɛ̂-á Liyel nɛy yáhntɔkɔnɔlɛ. Képah
ye, yé káh nɛ pè yélɛ n ye Yah tɛ̃púlɛ. 11 Yɩ́n-ńsah
ǹgbɛ̃-á mɛ névi nɛ̂ tyɩ́ yé sɔkɔ, tɛ̃ wɔ yĩnɛ à pɩ yé
tɔ̃̀npɩlɛ. 12 Névi nɛ̂-à ǹ gblɔ̌y dɔkɔ sah, tɛ̃ kɩ tiki
mɔ. Tɛ́ nɛ̂-à ǹ gblɔ̌y tiki mɔ, tɛ̃ kɩ dɔkɔ mɔ.

13 Yépi Liyel tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ kwɔ́pú ànɛ̂ Farisi
wɛ̃̀kɩ̀ kɔ́púlɛ, pèkè mɛ yé yõ. Vyɛ̃́nnɩ́nɩ̀ wɛ́kɩ́pú
ye yélɛ. Yě Liyel tɔ̃́rɩ́ nɔlɩ yɔ̃́nɔ́ yah kõ névye tyɩ́.
Yé náh mɛ ké tyɩ́ nɛ yé ké nɔlɩ yõ, tɛ́ nónó-à se mó
tɔ̃ nɛ pé ké nɔlɩ yõ, yě pé yah kõ. [14 Yépi Liyel
tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ kwɔ́pú ànɛ̂ Farisi wɛ̃̀kɩ̀ kɔ́púlɛ, pèkè
mɛ yé yõ. Vyɛ̃́nnɩ́nɩ̀ wɛ́kɩ́pú ye yélɛ. Yě pɛ́kúsyɔlɛ
n vi n tɛ̃ pé gbɛ̃̀n yɩ̂lɛ n syi pé tyɩ́, ǹ tɛ́ nɩ́rɩ́lɛ n
pɩ yɔ̃̀sɛ̃kɩ̀lɛ nɛ névye pé wɛ. Kǎh pɩ sɛ̃́, yé tukey
kɩ n pɩ n pi képékèyɔ̂ kal no tɛ́lɔ́ tyɩ́lɛ.] 15 Yépi
Liyel tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ kwɔ́pú ànɛ̂ Farisi wɛ̃̀kɩ̀ kɔ́púlɛ,

pèkè mɛ yé yõ. Vyɛ̃́nnínı̀ wɛ́kípú ye yélɛ. Yɛ̌ yrɛy
ànɛ̂ sétáh yõ pól kɔ n kɔ̃ nɛ́núkù fyé yáhnkɔ̃nɔ
sɔkɔ Nsyifunɔ wɛ̃kı̀ tɛ̃ yĩnnɛ. Tɛ́ nɛ̂-à se wɛ fɛ̃
syi, yè n tɔ̃ ǹmɔ pı à kɔ̃ à n yĩnɛ dénɔ́lɛ ní-ńkɛ̃
nyàhnpèkè sɔkɔ à kal yépilɛ kɛ nínɔ́. 16 Pèkè mɛ
yé yõ, yépi nónó-á yah tɛ̃́pú yı̃́tũbilɛ. Yè n nɛ n yo
nɛ ńkɛ̃́, névi-à n wo Liyel ní-ńsah wɔ̀kɔ̀ kètǎrlɛ,
képah náh n mɔ n kõ n pi. Tɛ́ nɛ̂-à n wo Liyel
ní-ńsah wɔ̀kɔ̀ kètǎr sɔkɔ sɛ̃́nnɛ, képah-á kı mɔ
kõ. 17 Lékɛ̃́m kɛ̃ névye, yı̃́tũbi nɔ́pi, sɛ̃́n wɔ se
fɔ̃́nfɔ̃́ Liyel ní-ńsah wɔ̀kɔ̀ kètǎr yõ sɔkɔ, képah
nɛ̂ gbɔ̃̀ yõ-á sɛ̃́n n mɔ n kõ Liyel tyí yõ? 18 Yè n
nɛ n yo tɔlɛ nɛ ńkɛ̃́, névi-à n wo sárká súkɛ́nkɔ̃-
ńsahlɛ, képah náh n mɔ n kõ n pi. Tɛ́ nɛ̂-à n
wo sárká kwâhlɛ, nɛ̂-á mɛ sárká súkɛ́nkɔ̃-ńsah
yõ sɔkɔ, képah-á kı mɔ kõ. 19 Yı̃́tũbi nɔ́pi, sárká
wilki wilki kwâh wɔ se fɔ̃́nfɔ̃́ sárká súkɛ́nkɔ̃-ńsah
yõ, képah nɛ̂ gbɔ̃̀ yõ-á sárká n mɔ n kõ Liyel tyí
yõ? 20 Névi nɛ̂-à fyɔ̀ n wo sárká súkɛ́nkɔ̃-ńsahlɛ,
tɛ̃ ye ǹ wo tɛ ké yõ sárká yı̂ tɔlɛ. 21 Névi nɛ̂-à
fyɔ̀ n wo Liyel ní-ńsah wɔ̀kɔ̀ kètǎrlɛ, tɛ̃ ye ǹ wo
tɛ Liyel tɔlɛ, ǹmɔ nɛ̂-á mɛ ké sɔkɔ. 22 Névi nɛ̂-à
fyɔ̀ n wo yı̃̂nyõlɛ, tɛ̃ ye ǹ wo tɛ Liyel tɔ̃́rí kǒ tɔlɛ
ànɛ̂ ké yõ kɔ̃́ntɛ̃-òlɛ. 23 Yépi Liyel tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́
kwɔ́pú ànɛ̂ Farisi wɛ̃kı̀ kɔ́púlɛ, pèkè mɛ yé yõ.
Vyɛ̃́nnínı̀ wɛ́kípú ye yélɛ. Yɛ̌ nànàye ànɛ̂ pɛ̃́nfɛ̌nè
pól gbãm-ònɔ́lɛ Liyellɛ n kõ. Ǹtɛ gbı wɛ̃kı̀ kɔ́lɔ́,
ànɛ̂ névye yãm yáhnɔ́, ànɛ̂ tyi pínɔ̀lɛ sé wɑ̃̀l yõ,
sépi nónó tyí-á tah kal Liyel tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ sɔkɔ,
yè n pyě sépi wɔ yahle; sépi nónó-á yé yĩnɛ yè nɛ

n pɩ gbɔ̏nwɔ̀kɔ̀ kɛ̋nɛ, à tahlɩ yáh mɛ nónónɛ n pɩ.
24 Névye yah tɛ̃pú yɩ̃́tũbi nɔ́pi. Yáh nɛ̂nɛ n pɩ yɔ̀,
kè mɛ á kɩ nɛ yé wɔ wɔ ni sɔ̃́ yé n syi à sèswɔ̃lɛ n
wilki ké sɔkɔ, tɛ́ pyě yȁhmɩ́nɩ̀ wɔlɛ n wɔ n mɔ n
yɔ sɔ̃́. 25 Yépi Liyel tyi kɔ̏nsàhnɔ́ kwɔ́pú ànɛ̂ Farisi
wɛ̃kɩ̀ kɔ́púlɛ, pèkè mɛ yé yõ. Vyɛ̃́nnɩ́nɩ̀ wɛ́kɩ́pú ye
yélɛ. Yě wóhlɔ́ ànɛ̂ yɛ̃yɔ̃́vyɔ náhlɔ́ wu n tɔ̃ n sah,
tɛ́ sé sɔkɔ táhlɔ́ n nɛ mɛ yúkúnɔ́lɛ yé yĩbe yɩ̂lɛ
ànɛ̂ yɩ̂ nónó dékè képékè-á mɛ yé sɔkɔ. 26 Farisi
wɛ̃kɩ̀ kɔ́pú yɩ̃́tũbi nɔ́pi. Yé vyɔ́ sɔkɔ táhlɔ́ ǹgbò
tɔ̃ n sah.Képah sɔkɔ, sé náhlɔ́ tɔ kɩ pɩ yályál.
27 Yépi Liyel tyi kɔ̏nsàhnɔ́ kwɔ́pú ànɛ̂ Farisi wɛ̃kɩ̀
kɔ́púlɛ, pèkè mɛ yé yõ. Vyɛ̃́nnɩ́nɩ̀ wɛ́kɩ́pú ye yélɛ.
Yé mɛ á kɩ nɛ léyȃl pɩ́kɩ́nsàhnɔ́ sɔ̃. Sé kégbɔ́ n nɛ
n mɛ pallɛ, tɛ́ sé sɔkɔ táhlɔ́ n nɛ n mɛ lékyɩ̂ kègbèl
ó ànɛ̂ yɩ́pyȃ́hnɩ̀ duke duke póllɛ. 28 Sɛ̃́ ye yépi tɔlɛ.
Kégbɔ́ sɔkɔ, yè n pɩ n tɛ̃ nɛ́gblɔ́lɛ, tɛ́ yé fɔkɔ táhlɔ́
mó tɔ̃ mɛ yúkúnɔ́lɛ fɔ̀kɔ̀pɩ̆l tyi ànɛ̂ tyɩ́túkúnɩ̀nɛ.
29 Yépi Liyel tyi kɔ̏nsàhnɔ́ kwɔ́pú ànɛ̂ Farisi wɛ̃kɩ̀
kɔ́púlɛ, pèkè mɛ yé yõ. Vyɛ̃́nnɩ́nɩ̀ wɛ́kɩ́pú ye yélɛ.
Yě Liyel tɛ̃ntɔ̏ syɩ́nyopu léyȃ̂llɛ n tɔ̃ n sah n mɔ.
Névye nónó-á pɩ sɔkɔ nɛ́gblɔ́lɛ Liyel yah, yě pépi
tyɩ́nɔ́lɛ n koh n mɔ yɩ́péplɔlɛ, 30 ǹ tɛ́ nɛ n yo nɛ,
yé tɔ-à sɔ̏ mɛ yé súbí mɛ gbɩ̃́nɛ, yé náh náhkɩ n so
n mɔ n pi pé tyɩ́ Liyel tɛ̃ntɔ̏ syɩ́nyopu kònmɔnɔ
sɔkɔ. 31 Ǹtɛ yah, yé mɛ kélɛ n wɛ̃kɩ yé gblɔ̆y nɛ,
Liyel tɛ̃ntɔ̏ syɩ́nyopu kònmɔpu pye-á yélɛ. 32 Ɔ̏ɔ̃,
yé súbí-á nɛ̂ tyah mɔ sah, yé gbah n tɛ̃ kè syi
kɛ̀. 33 Vyeh nɔ́pi, wáhnmɩ́rɔ́ yɩ́syɔ́lɛ n yah dɛ́.

Yé n to n pwah sɔ̃́ ní-ńkɛ̃́ nyàhnpèkè yah sɔkɔ?
34 Képah ye, ńmɔ kɩ Liyel tɛ̃ntɔ̃̀ syɩ́nyopu, ànɛ̂ yĩ
pɩ̃́pú, ànɛ̂ kwɔ́pú kègblɔ tɛkɩ mɔ yé kɔ̃. Ǹtɛ yé
kɩ pé túkù ko mɔ, tɛ́ kɩ túkù syɩ dahlɔ yõ, tɛ́ kɩ
túkù ko yèfõhlɛ yé Liyel ní-ńtɑ̂̃n vɩ̀ sɔkɔ, tɛ́ kɩ kõ
pé náh pélɛ n yĩni n kɔ̃ kwlo kwlo sɔkɔ. 35 Képah
sɔkɔ ye lékàh kɛ̃́pú pól kònmɔnɔ plɔ kɩ wɛ syɩkɩ
yé yõ, pépi nónó-á ko mɔ à tɔkɔ Abɛlɩ kònmɔnɔ
tyɩ́, ǹmɔ nɛ̂-á nɛ́gbɩ́lɛ Liyel yah, pópó à pɔ syɩ
Barakɩ pɩ́dɩ̃́ Nsakari tyɩ́ tyɩ́, nɛ̂-á yé ko mɔ sárká
súkɛ́nkɔ̃-ńsah ànɛ̂ Liyel ní-ńsah wɔ̀kɔ̀ kètǎr wrɔ́.
36 Kègbɩ yõ mé kélɛ n yo yé tyɩ́, nɛ́kókè mɔ́nɔ́
nɔ́pi pól plɔ kɩ n syɩkɩ n pi kwɛy gbĩ névye yõ.»

Yesu yah kwɔ́nɔ́lɛ Yerusalɛmɩ tyɩ́ sɔkɔ

37 Yesu tɔ̃ yo nɛ ńkɛ̃́: «Yerusalɛmɩ tɑ̃n,
Yerusalɛmɩ tɑ̃n, yépi nónó-á Liyel tɛ̃ntɔ̃̀
syɩ́nyopulɛ n ko n mɔ, tɛ́ Liyel-á nónó tɛkɩ
mɔ yé kɔ̃, yé pépilɛ n minki n ko dyêhlɛ, gbáhyĩ́
sɔ̃́ pól mɛ mé kè yah kɔ̃ nɛ, mé yé tuke n mɔ sɔ̃́-á
sĩ̌n n tuke n mɔ ǹ pyelɛ ǹ kâm sɔ̃̀ sɔkɔ, tɛ́ yé náh
fɛ̃́ syi? 38 Kǎh pɩ sɛ̃́, Liyel kɩ ǹ náh vi yé kwil kɔ̃
pnɛ́pnɛ́, kè kɔ̃ kè kɩ pɩ kéntɩ́kɩ́nɩ̀nɛ. 39 Tɛ́ mé kélɛ
n yo yé tyɩ́, yé náh tɔ̃ ńmɔ wɛ n yah n pi, fɔ́ɔ́ kɩ
pɔ nɔ gbĩ́ nɛ̂-á yé kɩ n yo nɛ ńkɛ̃́, névi nɛ̂-á n pi
Tɛ̃́ ǹgbɛ̃́ yĩn yõ, Liyel sɑ̃m mɔ ǹ sɔkɔ.»

24

Yesu mɛ Liyel nî-ńsah gbô sɔ́nɔ́ ànɛ̂ kèkõyɔ̃́ tyɛ́nɔ́ tyɩ́lɛ n yo n sah

1 Yesu-á wil Liyel ní-ńsah gbô sɔkɔ tɛ́ n sɔkɔ gbɨ̃́
nɛ̂nɛ, ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú mɛ nɔ de ǹ tnɔ̂ à Liyel ní-ńsah
gbô mɔ dùkùlɛ n sõ ǹ tyí. 2 Ǹtɛ à mɛ pè syah nɛ,
kǎh pè n yah yɔ̀ kɛ̀; kègbɩ yõ páh kélɛ n yo pé
tyí, ké pól-á kɩ pɔ sɔ. Dáhkì núkú yɔ́ ńtɛ̃ náh tɔ̃
n wũ n pi ké ní-ò yõ.

3 Wǎh kyɩ kɔ̃ tɛ̃ gbɨ̃́ nɛ̂nɛ Wólívyê yèh yɔ̃lɩ yõ,
ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú mɛ nɔ de ǹnɛ pé yahlɛ, tɛ́ à piki yah
nɛ, à yo pé syah, gbɨ̃́ nɛ̂ se képah kɩ n pɩ n pi nɩ?
Tir nɛ̂ pínɔ́ se kɩ ǹ syínpɔnɔ ànɛ̂ kèkõyɔ̃́ tyɛ́nɔ́
wɛ̃kɩ n pi nɩ?

4-5 À mɛ yo pé tyí nɛ: «Yé yah, névye náhnáh
kɩ pɔ ńmɔ yĩn tɔkɔ n pi pé yah yɨ̃́nɛ, tɛ́ kɩ nɛ
pépi-á ńmɔlɛ, nɛ̂-á Liyel nɛy yáhntɔkɔnɔlɛ. Pè kɩ
névye náhnáh mɔ n pi pílkínɔ́ sɔkɔ. Ǹtɛ yépi tɛ̃̀
wɔ yé gblɔ̌ynɛ n kyɔmɩ, nɛy káh n fɛ̃ yé pilki. 6 Yé
kɩ mâl pínɔ́ tyí yɔ́nɔ́ noh n pi, ànɛ̂ mâl tyí dírí
wɔ́nsàhnɔ́lɛ. Ǹtɛ yé káh n yɛ tíkí yé tɛ̃. Kè yĩnɛ
kè pɩ sɛ̃́. Ǹtɛ képah náh tɔ̃́nì n pɩ n pi kèkõyɔ̃́
tyɛ́nɔ́lɛ. 7 Yé náh wɛ di, kwil yɔ́ kɩ pɔ yuku kwil
yɔ́lɛ n fwo, tɔ̃́rí yɔ́ kɩ pɔ yuku tɔ̃́rí yɔ́lɛ n fwo.
Tɛ́ kwɛkɩ ànɛ̂ sétáh syahrɩ kɩ n wɛ n pi tɑ̃̀ntɑ̃̀n
náhnáh sɔkɔ. 8 Ǹtɛ sépi pól kɩ mɛ á kɩ nɛ kúrkì
tɛ̃ gbɨ̃́ yɔ́nɔ́ sõ tyàhnɔ́ sɔ̃́.

9 Pè kɩ yélɛ n tɛ̃ pè kɔ̃ pè kɩ n fõh, tɛ́ kɩ yélɛ
n ko mɔ. Kèkõyɔ̃́ névye pól kɩ yé wɛ mɔ ńmɔ
yĩnnɛ. 10 Képah tɛ̃̀ sɔkɔ, névye náhnáh kɩ Liyel
wɛ̃kì fin mɔ. Pè kɩ n wil wɛ̃ náh, tɛ́ kɩ wɛ̃ dyɔlɛ
n yɔ. 11 Tɛ́ Liyel yĩn yõ mìnyobe kɩ wil mɔ pi, kɩ
névye náhnáh mɔ pílkínɔ́ sɔkɔ. 12 Pèkè pínɔ́ kɩ

yah syi, fɔ́ɔ́ tyínɔnɔ náh tɔ̃ n wɛ n pi fwɔ́ɔ névye
náhnáh sɔkɔ. 13 Ǹtɛ nɛ̂-à ǹ tah sah à pɔ nɔ ké
tyɛ́nɔ́ tyí, tɛ̃̀ kı pwáhnmɔnɔ wɛ. 14 Képah sɔkɔ,
Nìvìnì tir kı yo Liyel tɔ̃́rí tyí yõ kèkõyɔ̃́ pól sɔkɔ,
névye pól kɔ̃ pè kı noh. Képah náh, kèkõyɔ̃́ kı
pyě tyɛ.»

Yèvyãhrı nɛ̂-á kı pɔ n wɛ n pi kèkõyɔ̃́

15 Képah sɔkɔ, Yesu tɔ̃ nɛ: «Liyel tɛ̃ntɔ̃̀ syínyo-
ò Danyɛlı-á lésõ yíkínɔ́ pı pı kwâh képékè nɛ̂ tyí
yo sah,* yé kı kè wɛ n pi Liyel ní-ńsah gbô tyah
kètǎr sɔkɔ.» — Nónó-à kı wɛy mɛ̀nɛ n kar, pè
gbah n tɛ̃ ké dùkù pĩ. — 16 Yesu tɔ̃ yɔ̃ sɔkɔ ǹ
wɛynɛ nɛ ńkɛ̃́: «Yâh képah wɛ gbĩ́ nɛ̂nɛ, nónó-
à kı mɛ Nsyude mara sɔkɔ, pè to sɔkɔ ymɔ yõ.
17 Névi nɛ̂-à kı mɛ gbɛ̃́ntĩ̂n yõ, tɛ̃̀ káh nɛ páh n
tiki pé vyɔ́lɛ n tɔkɔ pé wɔ̀kɔ̀ sɔkɔ. 18 Nɛ̂-à kı se
mó mɛ ǹ swãh sɔkɔ, tɛ̃̀ káh nɛ páh pélɛ n syı n
yuku pé fwɔ̀mɔ̀-ǹgbɛ̃ tɔ́kɔ́-ńsah. 19 Kénɛ sèpĩ̀n-
à pɔ syɔ́ nónó wɛ kûrn nátãnnɛ, ànɛ̂ nónó-à mɛ
yɔ̃kı syɔ́lɛ, kè kı pı yèwàhtàhpolɛ pé tyí. 20 Képah
ye, yé yĩnɛ yè Liyellɛ n ni nɛ tóló mɛ̀ káh n pı vırı
gbĩ́nɛ, képah náh pı mı mı yòh sõlɛ. 21 Kè kı pı
yèvyãhrı ǹgbɛ̃nɛ, nɛ̂ kénkɔ̃ náh wɛ yah kèkõyɔ̃́
mɔ́mɔ́nì à pɔ syı kwɛy tyí, ànɛ̂ nɛ̂ kénkɔ̃ náh tɔ̃ n
wɛ n yah n pi póllɛ. 22 Liyel-à náhkı sɔ̃̀ wı̀lkı̀nɔ́ pí-
ńkɛ̃́nɛ kénɛ sèpĩ̀n sɔkɔ, ǹnî yɔ́ ńtɛ̃ yõ náh náhkı
pɔ n wil n pi ké sɔkɔ. Ǹtɛ wǎh nónó yah wilki pı
ǹ tyílɛ, pépi yĩnnɛ, à wı̀lkı̀nɔ́ pı sé sɔkɔ. 23 Névi

* **24:15** 24.15 Yah n tɛ Danyɛlı 9.27 ; 11.31 ; 12.11.

nɛ̂-à yé syah nɛ, Liyel nɛy yáhntɔkɔnɔ-á mɛ ásɔ̂,
képah náh pɩ wăh mɛ yàhàh, yé káh sɛ̃ tɛ̃ yõ.
24 Yé yah, mɪ̀nyobe kɩ pɔ wil mɔ pí. Pé túkù kɩ
nɛ Liyel nɛy yáhntɔkɔnɔnɔ-á pépilɛ, túkù kɩ mó
nɛ Liyel tɛ̃ntɔ̃̀ syɪ́nyopu-á pépilɛ. Pè kɩ gbɪ̃̀lgbɪ̃̀l
tyi ǹgbnɔlɛ n pɩ, fɔ́ɔ́ kɩ n yah n kõ Liyel névye
yáhnwɪ̃̀lkɪ̃̀nɔ́ ńtɛ̃ tɔ yõ yɪ́kɪ́-ńsahlɛ kàh sɔ̃̀ fɛ̃ n pɩ
n pi. 25 Tyi nɔ́pi ye mé kwãh tɛ̃ yo sah yé tyɪ́ yɔ̀.
26 Képah sɔkɔ, névi nɛ̂-à yé syah nɛ Névi Píɗí-
á mɛ gbɛ̃́nnɩ sɔkɔ, yé káh nɛ yáh ǹ nyáhlɛ n sõ.
Nɛ̂-à se nɛ wăh mɛ wɔ̃̀bɪ̀ntɛ̃̀nɔ́lɛ, yé káh sɛ̃ tɛ̃ yõ.
27 Sɔ̃́-á pũ̀ n yĩkiri yã̌l yè n wɛ, à tɔkɔ gbɪ̃̀ngboke
tyɪ́, fɔ́ɔ́ n kyɩ n dal n mɔ gbɪ̃̀nyiki tyɪ́, sɛ̃́ ye Névi
Píɗí syɪ́npɔnɔ tɔ kɩ n wɛ n pi. 28 Kwáhkókè se kɩ
fɛ̃ wɔ̃bɩ ǹkyɔ̀nkyɔ̀nɪ̀ yah?»

Névi Píɗí pɔ́nɔ́lɛ

29 «Kénɛ sèpɪ̃̀n nɔ́pi yèvyãhrɩ-à fyɔ̀ sɔkɔ n tɛ
ǹsɔ̃, gbĩ kɩ pɩ syɪ̃̀, ńwɔ̃́ náh tõ n piki n pi, ńwɔ̃́
kèpye kɩ wil yɪ̃̂nyõ kɩ kwɛ, tɛ́ yɪ̃̂nyõ yɪ́yɪ̃̀n pól kɩ
yike. 30 Légbɪ̃́nɛ, Névi Píɗí syɪ́npɔnɔ kwnɪ́ kɩ yõ
mɔ yɪ̃̂nyõ. Képah tɛ̃̀nɛ, sétáh yõ yɪ̃̀kɪ̃̀nɪ̃̀ pól névye
kɩ n gbo kɩ yãm yãm tyilɛ n pɩ. Tɛ́ pè kɩ Névi
Píɗí wɛ à kɩ mɛ n pi ńyɪ̃̂rn sɔkɔ, tăhkɪ̀ ó ǹ tɔ̂ɔ́
ànɛ̂ tɔ̃́rɪ́lɛ. 31 Kèpɔ̃ ǹgbɛ̃ yɔ́ kɩ fĩbɩ, tɛ́ à kɩ ǹ yɪ̃̂nyõ
tɔ̃̀npɩbɩ tɛkɩ mɔ ywɔ̃ ywɔ̃ pól sɔkɔ, à tɔkɔ kèkõyɔ̃́
yah mɛ̀ tyɪ́, à kyɩ sah ké yah mɛ̀ tyɪ́. Pè kɩ kyɩ
névye tuke mɔ, Liyel-á nónó yah wilki.
32 Yé yah sènsóké kèdùkù-á nɛ̂nɛ álɛ n wɛ̃kɩ.
Yâh fyɔ̀ ké yɪ̃̀ngbã̀n wɛ sè n gboke n wil à mɪ̀snɔlɛ

n pɩ gbĩ́ nɛ̂nɛ, yè n pĩ nɛ ki de gbĩ́-á mɛ yúkɛy.
33 Sɛ̃́ ó ye, yépi tɔ-à pópó kénɛ tyi wɛ sè tyah n pɩ
gbĩ́ nɛ̂nɛ, yé pĩ nɛ Névi Píɗĩ́ syínpɔnɔ-á mɛ yúkɛy.
Wăh kɩ pɔ sɛ̃́ yɔ̀ sɛ̃́ yɔ̀. 34 Kègbɩ yõ mé kélɛ n yo
yé tyí, kwɛy gbĩ névye pól náh n ku n tɛ n pi, tɛ́
kénɛ tyi nɔ́pi kɩ mɛ n pɩ. 35 Yĩ̂nyõ ànɛ̂ sétáh kɩ
pɔ tyɛ, ǹtɛ ńmɔ wɛlɔ tɛ̃́ wɔ náh n tyɛ n yah n pi
póllɛ.

36 Ǹtɛ ké lésõ ànɛ̂ ké gbĩ́ tɛ̃́ wɔlɛ, ǹnî yɔ́ ńtɛ̃
náh sépilɛ n pnɛ. Yĩ̂nyõ tɔ̃̀npɩbɩ náh sélɛ n pnɛ,
Liyel Píɗĩ́ tɔ náh sélɛ n pnɛ. Ǹnî yɔ́ ńtɛ̃ náh sélɛ
n pnɛ à wil Sú Liyel tyí sɔkɔ. Ǹmɔ ó ye n pnɛ
sélɛ. 37 Nɛ̂-á pɩ sɔkɔ Nowe gbĩ sɔkɔ, sɛ̃́nkɔ̃ ye kɩ
n pɩ n pi Névi Píɗĩ́ syínpɔnɔ sɔkɔ. 38 Yé náh wɛ
di, gbĩ́ nɛ̂-á lésõ pṹnpã́hkɩ̀ náh tɔ̃́nɩ̀ mɛ pɩ à ninɛ
kèkõyṍ pól yõ, névye lésõ mɛ n yõ, tɛ́ mɛ n wɔ, tɛ́
mɛ syɔ́lɛ n tɔkɔ, képah náh pɩ mɛ pé pyelɛ pɛbɩlɛ
n kɔ̃, pópó à pɔ syɩ Nowe de sõ tyí krótó-ǹgbɛ̃
sɔkɔ. 39 Pè náh sɔ̃̀ mɛ n sõ tir yɔ́ ńtɛ̃ tyí sɔkɔ,
fɔ́ɔ́ à pɔ nɔ pṹnpã́hkɩ̀ pɩ sõ tyí, ni kɔ̃ kè pɔ pé
pól yõ. Sɛ̃́nkɔ̃ ye kɩ n pɩ n pi Névi Píɗĩ́ syínpɔnɔ
sɔkɔ. 40 Díbí nɛ́pĩ̂ nímí kɩ mɛ swãh sɔkɔ, núkú
kɩ tɛ̃ sɔkɔ, tɛ́ ǹ ní-ò kɩ wũ. 41 Syɔ́ nɛ́pĩ̂ nímí kɩ
mɛ nannɛ n nɔ, núkú kɩ tɛ̃ sɔkɔ, tɛ́ ǹ ní-ò kɩ wũ.
42 Yé Tɛ̃ ǹgbɛ̃-á ǹ syɩ n pɔ n pi sõ nɛ̂nɛ, yé náh
mɛ kè pĩ. Képah ye, yé káh yé dyɔ mɔ n fwɔ n
tɛ̃. 43 Yépi ńtɛ̃ pĩ nɛ, gbóntɛ̃ ɗĩ́-à mɛ pĩ gbĩ́ nɛ̂-á
yɛ̃́nwó kɩ n pɔ n pi lékã̂hnɛ, à kɩ yah sõ, à náh
yɛ à kɔ̃ à wɛ kwɔ n de n pi ǹ gbô sɔkɔ. 44 Képah

ye, yépi tɔ nɛ mɛ yé vi sah. Ǹgbǒ yé náh mɛ gbɪ̃́
nɛ̂ tyíle n sõ, légbɪ̃́ ye Névi Pídɪ̃́ kɪ ǹ syɪ n pɔ n pi
dɛ́.»

Tȍnpɪ-á yĩnɛ à nɛ mɛ sɔ̃́

45 «Tõnpɪ nɛ́gbí ànɛ̂ lékɑ̃́m névi nɛ̂ mɛ yȍtɛ̃ dɪ̃́
kɪ tɔkɔ sah ǹ tȍnpɪbɪ tɛ́ló yõ, à kõ à kɪ yõkele
péle n kõ ké gbɪ̃́ pèpɛy sɔkɔ, tɛ́ kɪ sɔkɔ kóló sɔkɔ?
46 Yȍtɛ̃ dɪ̃́-à ǹ syɪ pɔ à wɛ à mɛ kénɛ tȍlɛ n pɪ ké
yah yõ, tȍnpɪ mɛ̀ tyí nɔ. 47 Kègbɪ yõ mé kéle n
yo yé tyí, yȍtɛ̃ dɪ̃́ kɪ à pɪ ǹ gbȁn yȋ pól kyɔ̀mɪ̀-òlɛ.
48 Ǹtɛ kàh pɪ tȍnpɪ túkùlɛ, tɛ́ à tyah n sõ nɛ pé
yȍtɛ̃ dɪ̃́-á mɛ mo ǹ syínpɔ-ńsah, 49 tɛ́ tyah pé no
tȍnpɪbɪ tɛ́lólɛ n ko, tɛ́ n yõ tɛ́ n wɔ sètɛ̃̀nɪ̀ pípúlɛ
wɛ̃ tyí, 50 ǹ yȍtɛ̃ dɪ̃́ kɪ ǹ syɪ pɔ ǹ yõ dɔkɔ sõ yɔ́lɛ,
ànɛ̂ wɔ̂ yó sɔkɔ, à náh mɛ nɛ̂ tyíle n sõ. 51 À kɪ
tȍnpɪ mɛ̀ yĩni, tɛ́ kɪ à tɛkɪ mɔ yɪ̃́nvɪ̌npɪbɪ mɛ́-ńsah
sɔkɔ, ńyãh sɔkɔ-á gbní ànɛ̂ yní táhnó kɪ mɛ.»

25

Sèmɪ̀rkɪ̀ nɛ̂-á yãh syónpɪ̀ nɛ́pɪ̂ gbãm tyí yõ

1 Yesu tõ yo ǹ tȍ sɑ̃́hpú tyí nɛ: «Névi Pídɪ̃́
syɪ n pɔ gbɪ̃́nɛ, Liyel tɔ̃́rí kɪ fɛ̃ tɔkɔ sãh syónpɪ̀
nɛ́pɪ̂ gbãm yísyó sèmɪ̀rkɪ̀lɛ, nónó-á pé fɔ̀tnɔ̀nɔ́
tɔkɔ sɔkɔ pɛ yòhnɪ̀-ǹsah. 2 Syónpɪ̀ nɔ́pi sɔkɔ,
nɛ́pɪ̂ kwâl sȍ mɛ lékɑ̃́m kɛ̃púlɛ, tɛ́ kwló mó mɛ
lékɑ̃́mpulɛ. 3 Nónó-á lékɑ̃́m kɛ̃púlɛ, pépi-á sȍ pé
fɔ̀tnɔ̀nɔ́ tɔkɔ n sɔkɔ, pè náh nɪrɪ wãn tɔkɔ. 4 Ǹtɛ
lékɑ̃́mpu nɔ́pi wɔ mó pé fɔ̀tnɔ̀nɔ́ tɔkɔ, tɛ́ nɪrɪ

mɔ sɔkɔ sonɔ́ sɔkɔ. 5 Pɛ-á mo pɔ́-ńsah, dɔy mı
pé sɔkɔ, pè dɔ sɔkɔ. 6 Lénı wérrlɛ, yı̃́npɔ̃́ yɔ́ n
dɔkɔ nɛ ńkɛ̃́, pɛ-á oo, pè wil à yohnı. 7 Képah
tɛ̃̀nɛ, syɔ́npı̀ nɔ́pi pól dɔ yuku, tɛ́ yah dah mɔ pé
fɔ̀tnɔ̀nɔ́ tyí sɔkɔ. 8 Nónó-á lékɑ̃́m kɛ̃́púlɛ, pépi mɛ
lékɑ̃́mpu nɔ́pi syah nɛ, pè yı̃ pé kɔ̃ nırılɛ, ńkɛ̃́ pé
fɔ̀tnɔ̀nɔ́-á mɛ tɛ̃ syi n ni pé tyí. 9 Pè mɛ yo pé tyí
nɛ, sè náh fɛ̃ n yı̃nɛ n pi pépi tyínɔlɛ tɛ́ pé tɔ̃ n
yı̃ n kɔ̃ n pi. Ǹkɛ̃́ pè kyı n yah dwe yɑ̃̀mpu tyí
pè mɔ pé tyínɔ sɔkɔ. 10 Pǎh sɔkɔ yáhndwe-ńsah,
pɛ pɔ de. Syɔ́npı̀ nónó-á sɔ̃̀ mɛ pé vi sah, pépi
mɛ de ǹnɛ fúr yõke yɔ̃́-ńsah wɔ̀kɔ̀ sɔkɔ, tɛ́ pè mɛ
wùkah vike. 11 Syɔ́npı̀ nɔ́pi tɛ́lɔ́-á pópó pé syı pɔ,
pè pɔ wùkahlɛ n mı tɛ́ mɛ yo mɔ tũ nɛ ńkɛ̃́, pé
yɔ̃̀tɛ̃́, pé yɔ̃̀tɛ̃́, à yıkı mɔ pé kɔ̃. 12 Ǹtɛ à mɛ yo pé
tyí nɛ, kègbı yõ páh kélɛ n yo pé tyí, pé náh pélɛ
n pnɛ. 13 Képah ye, yépi káh yé dyɔ mɔ n fwɔ n
tɛ̃ dɛ́. Yé náh se yɔ́ lésõ ànɛ̂ ké gbı̃́nɛ n pnɛ tɛ́.»

Sèmı̀rkı̀ nɛ̂-á yɑ̃h tɔ̃̀npıbı nɛ́pı̂̃ tɔ̃́mí yı̂syɔ́ tyí yõ

14 «Liyel tɔ̃́rí-á mɛ sèmı̀rkı̀ nɛ̂ kètɔ̀lɛ, kè wɛ yɔ̀:
Dı̃́ yɔ́ lésõ n sɔkɔ kɔ́lɔ́ sɔkɔ, tɛ́ ǹ tɔ̃̀npıbı ye pɔ ǹ
tahrılɛ pè kɔ̃ sah, 15 à yı̃nɛ pé nɛ́núkù núkú pól-
á fɛ̃ nɛ̂ pı n pi. À talɑ̃* pɔ́ plɔ́ kwlɔ́lɛ ǹnı̂ kɔ̃, tɛ́
nínɔ́lɛ ǹnı̂ kɔ̃, tɛ́ mɛ núkúlɛ ǹnı̂ kɔ̃. Képah náh,
tɛ́ sɔkɔ ǹ kɔ́lɔ́ sɔkɔ. 16 Nɛ̂-á wɛ talɑ̃ pɔ́ plɔ́ kwlɔ́lɛ,
ǹmɔ núkú kyı ǹ gbɔ̃̀ vi ǹ tyílɛ à kwlɔ́ yísyɔ́ wɛ
dohnı sé yõ. 17 Sɛ̃́-ó ye nɛ̂-á wɛ talɑ̃ pɔ́ plɔ́ nínɔ́lɛ,
ǹ tɔ mɛ nínɔ́ wɛ dohnı sé yõ. 18 Ǹtɛ nɛ̂-á wɛ talɑ̃

* **25:15** 25.15 - Yah n tɛ Matye 18.24 yah yónɔ́ sɔkɔ.

pɔ́ pɔ́ núkúlɛ, ǹmɔ mɛ sɔkɔ kyɩ swɔ tũ à ǹ yɔ̏tɛ̃
dɩ́ pɔ́ wɔ̃bɩ. 19 Ké di-á mo náhnáh, pé yɔ̏tɛ̃ dɩ́ ǹ
syɩ pɔ. Wǎh pɔ, à pè ye nɛ pè pɔ pé tahrɩ tyí
dùkù yo pé noh. 20 Képah tɛ̃nɛ, nɛ̂-á sɔ̏ wɛ talã
pɔ́ plɔ́ kwlɔ́lɛ, ǹmɔ mɛ ǹ tyí tɔkɔ nɔ de ǹ yɔ̏tɛ̃
dɩ́nɛ tɛ́ kwlɔ́ yísyɔ́ tɔ́lɛ à wɛ̃kɩ, tɛ́ yo ǹ tyí nɛ, pé
yɔ̏tɛ̃, talã pɔ́ plɔ́ kwlɔ́-á sɔ̏ à pé kɔ̃ sah, ǹtɛ à yah,
páh kwlɔ́ yísyɔ́ wɛ dohnɩ sé yõ ǹ tyí. 21 Ǹ yɔ̏tɛ̃ dɩ́
mɛ yo ǹ tyí nɛ, kǎh plɛ, tɔ̏npɩ pèpɛy ànɛ̂ nɛ́gbí-
á ǹnɛ. Wǎh fyɔ̀ pɩ nɛ́gbílɛ tir tyɩ̃́ɩ̃ sɔkɔ, páh kɩ
tyí-ǹgbnɔ dahbɩ ǹ gbɔ̏. À pɔ pé nìvìnìnɛ n pɩ wɛ̃
tyí. / Ǹ yɔ̏tɛ̃ dɩ́ mɛ yo ǹ tyí nɛ, kǎh plɛ, tɔ̏npɩ
pèpɛy-á ǹnɛ nɛ̂-á tyilɛ n pɩ sé wǎ̀l yõ. Wǎh fyɔ̀
tir tyɩ̃́ɩ̃ pɩ ké wɛ̃kì yõ, páh kɩ tyí-ǹgbnɔ dahbɩ ǹ
gbɔ̏. À pɔ pé nìvìnìnɛ n pɩ wɛ̃ tyí. 22 Nɛ̂-á sɔ̏
wɛ talã pɔ́ plɔ́ nínɔ́lɛ, ǹmɔ tɔ mɛ ǹ tyí tɔkɔ nɔ
de ǹ yɔ̏tɛ̃ dɩ́nɛ tɛ́ yo ǹ tyí nɛ, pé yɔ̏tɛ̃, talã pɔ́ plɔ́
nínɔ́-á sɔ̏ à pé kɔ̃ sah, ǹtɛ à yah, páh nínɔ́ yísyɔ́
wɛ dohnɩ sé yõ ǹ tyí. 23 Ǹ yɔ̏tɛ̃ dɩ́ mɛ yo ǹ tyí nɛ,
kǎh plɛ, tɔ̏npɩ pèpɛy ànɛ̂ nɛ́gbí-á ǹnɛ. Wǎh fyɔ̀
pɩ nɛ́gbílɛ tir tyɩ̃́ɩ̃ sɔkɔ, páh kɩ tyí-ǹgbnɔ dahbɩ ǹ
gbɔ̏. À pɔ pé nìvìnìnɛ n pɩ wɛ̃ tyí. 24 Képah náh,
nɛ̂-á sɔ̏ wɛ talã pɔ́ pɔ́ núkúlɛ, ǹmɔ-á nɔ de, à ǹ
yɔ̏tɛ̃ dɩ́ syah nɛ ńkɛ̃́, pé yɔ̏tɛ̃, páh pɩ̃ nɛ ńkɛ̃́ ǹ tɔ̏-á
tah. À náh sèmukɔ nɛ̂ duku mɔ, ǎ kè tɔkɔ. À náh
nɛ̂ mir mɔ, ǎ kè kɔ̃. 25 Képah-á tíkí pé tɛ̃, pé mɛ
kyɩ ǹ pɔ́ wɔ̃bɩ sétáh sɔkɔ. Kǎh yɔ̀, à tɔkɔ ǹ pɔ́lɛ.
26 Ǹ yɔ̏tɛ̃ dɩ́ mɛ yo ǹ tyí nɛ, tɔ̏npɩ nɛ́túkù, gbãndal

névi-á ǹnɛ. Wǎh sɔ̏ pĩ nɛ ńkɛ̃́, pé náh sèmukɔ nɛ̂
duku mɔ, pě kè tɔkɔ, pé náh nɛ̂ mir mɔ, pě kè kõ.
27 Kǎh pɩ sɛ̃́, wǎh náhkɩ mó sɔ̏ mɛ kyɩ pé pɔ́ dah
mɔ sah pɔ́ sàh-ǹsah wɔ̀kɔ̀ sɔkɔ kɛ̀. Páh pé syɩ pɔ
sɔ̃́ yɔ̀, páh náhkɩ mó sè wɛ wilki dòhnɩ̀nɔ́lɛ sé yõ
kɛ̀. 28 Ŋ́kɛ̃́ pè ǹ tyɩ́ mɛ̀ tɛ̃ syi ǹ tyɩ́, pè kélɛ talã
pɔ́ plɔ́ gbãm nɛ́tɛ̃́ kɔ̃. 29 Pè kó wɛ nɩ, névi nɛ̂ tyɩ́
kwâh-á mɛ, dòhnɩ̀nɔ́-á kɩ n pɩ ǹmɔ tyɩ́ yõ yrɔ̌yrɔ̌.
Tɛ́ névi nɛ̂ tyɩ́ kwâh náh mɛ, kwéy nɛ̂ ńtɛ̃-á mɛ
ǹ tyɩ́, kǎh kɩ tɛ̃ syi ǹ tyɩ́. 30 Yõre kɛ̃́ tɔ̏npɩ mɛ̀ tɛ̃
wɔlɛ, ńkɛ̃́ pè à wilki mɔ kégbɔ́ fɛ̃́ntṹ sɔkɔ, ńyãh
sɔkɔ-á gbní ànɛ̂ yní táhnɔ́ kɩ mɛ.»

Tukey nɛ̂-á kɩ n pɩ n pi Névi Píɗĩ́ syɩ́npɔnɔ sɔkɔ

31 «Névi Píɗĩ́-à ǹ syɩ pɔ ǹ tɔ̃́rɩ́ sɔkɔ ànɛ̂ yȋnyõ
tɔ̏npɩbɩ póllɛ gbĩ́ nɛ̂nɛ, à kɩ kɔ̃ tɛ̃ ǹ tɔ̃́rɩ́ kɔ̌ yõ.
32 Kwlo kwlo pól névye kɩ pɔ tuke mɔ ǹ yah sɔkɔ.
Tɛ́ à kɩ névye wah wilki wɛ̃ sɔkɔ, sɔ̃́-á yɩ́pɛ́nfɛ̃ n
wah n wilki képyɛ́nɩ̀ ànɛ̂ perlɛ wɛ̃ sɔkɔ. 33 À kɩ
nɛ́gblɔ́ sah ǹ gbɔ̏yɔ̏ sɔ̏lɛ, tɛ́ kɩ nɛ́pêl sah ǹ gbɛ̌yȉnè
sɔ̏lɛ. 34 Képah sɔkɔ, nónó-à kɩ mɛ ǹ gbɔ̏yɔ̏ sɔ̏lɛ,
à kɩ yo pé tyɩ́ nɛ: ‹Ŋ́ Sú Liyel-á sãm mɔ yépi
nónó sɔkɔ, tɛ́ tɔ̃́rɩ́ nɛ̂ yah sah yé kɔ̃ kèkõyɔ̃́ mɔ
gbĩ́ dùkùlɛ, yé pɔ ké nɔlɩlɛ n yõ. 35 Yé náh wɛ di,
kwɛkɩ-á sɔ̏ ń tɛ̃, yé yõkelɛ ń kɔ̃ mé yõ. Níkȉ-à sɔ̏
ń tɛ̃, yé ninɛ ń kɔ̃ mé wɔ. Máh sɔ̏ mɛ nɛ́pɔ̂lɛ, yé
ń kɔ̃ mé twah yé tyɩ́. 36 Máh sɔ̏ mɛ flɔ kɛ̃́nɛ, yé
flɔlɛ ń kɔ̃ mé mɔ. Máh sɔ̏ mɛ n yɔ, yé yah dah
mɔ ń tyɩ́ sɔkɔ. Máh sɔ̏ mɛ wɔ̀kɔ̀npèkè sɔkɔ, yé
pɔ yah ń tyɩ́.› 37 Képah sɔkɔ, nɛ́gblɔ́ nɔ́pi kɩ à

piki yah nɛ, Tɛ̃ ǹgbɛ̃, gbɪ̃́ nɛ̂ se pé wɛ ǹnɛ kwɛkɪ
sɔkɔ, tɛ́ à kɔ̃ à yõ nɪ? Ànɛ̂ gbɪ̃́ nɛ̂ se pé wɛ ǹnɛ
níkɪ̀ sɔkɔ, tɛ́ à kɔ̃ à wɔ nɪ? 38 Gbɪ̃́ nɛ̂ se pé wɛ ǹnɛ
nɛ́pɔ̂lɛ, tɛ́ à kɔ̃ à twah pé tyɪ́ nɪ? Ànɛ̂ gbɪ̃́ nɛ̂ se
pé wɛ ǹnɛ flɔ kɛ̃́nɛ, tɛ́ flɔlɛ à kɔ̃ à mɔ nɪ? 39 Gbɪ̃́
nɛ̂ se pé wɛ ǹnɛ à mɛ n yɔ, képah náh pɪ à mɛ
wɔ̀kɔ̀npèkè sɔkɔ, tɛ́ pɔ yah ǹ tyɪ́ nɪ? 40 Képah
sɔkɔ, yɔ̃̀tɛ̃ dɪ̃́ kɪ yo pé tyɪ́ nɛ: ‹Kègbɪ yõ mé kélɛ
n yo yé tyɪ́, ń yɔ̃́npyé nónó-á yɔ̀ kɛ̀, yáh ńkɛ̃́nɛ
sɛ̃́nknɔlɛ n pɪ pé sɔkɔ tyɪ̃̂tyɪ̃̂ nónó fyé tyɪ́, ńmɔ
tyɪ́ ye ńkɛ̃́nɛ yè n nɛ n pɪ sélɛ.› 41 Képah náh,
nónó-à kɪ mɛ ǹ gbɛ̃̆yɪ̃̀nɛ̀ sɔ̃̀lɛ à kɪ yo pépi tyɪ́ nɛ:
‹Yé to ń tnɔ̂, yépi nónó tyɪ́-á yɪkɪ. Yé nɛ n yuku ní-
ńkɛ̃̄ nyàhnpèkè sɔkɔ, képah nɛ̂-á mɛ mɔ́nsàhnɔ́lɛ
sétɐ̃̀n ànɛ̂ sé yɔ̃̀tɛ̃ yɪ̃nnɛ. 42 Yé náh wɛ di, kwɛkɪ-á
sɔ̃̀ ń tɛ̃, yé náh ń kɔ̃ mé yõ. Níkɪ̀-á sɔ̃̀ ń tɛ̃, yé náh
ń kɔ̃ mé wɔ. 43 Mé sɔ̃̀ mɛ nɛ́pɔ̂lɛ, tɛ́ yé náh fɛ̃
syi ń kɔ̃ mé twah yé tyɪ́. Mé sɔ̃̀ mɛ flɔ kɛ̃́nɛ, tɛ́
yé náh flɔlɛ ń kɔ̃ mé mɔ. Mé sɔ̃̀ mɛ n yɔ, tɛ́ mɛ
wɔ̀kɔ̀npèkè sɔkɔ, tɛ́ yé náh pɔ yah ń tyɪ́.› 44 Pépi
tɔ kɪ à piki yah nɛ, Tɛ̃ ǹgbɛ̃, gbɪ̃́ nɛ̂ se pé wɛ ǹnɛ
kwɛkɪ sɔkɔ, képah náh pɪ níkɪ̀ sɔkɔ, képah náh
pɪ nɛ́pɔ̂lɛ, képah náh pɪ flɔ kɛ̃́nɛ, képah náh pɪ
mɛ n yɔ, képah náh pɪ mɛ wɔ̀kɔ̀npèkè sɔkɔ, tɛ́
pé náh à yohnɪ mɔ nɪ? 45 Képah sɔkɔ, à kɪ yo pé
tyɪ́ nɛ: ‹Kègbɪ yõ mé kélɛ n yo yé tyɪ́, ń yɔ̃́npyé
nónó-á yɔ̀ kɛ̀, yáh ńkɛ̃́nɛ n yahle sɛ̃́nknɔ pɪ́nɔ́lɛ
pé sɔkɔ tyɪ̃̂tyɪ̃̂ nónó fyé tyɪ́, ńmɔ tyɪ́ ye ńkɛ̃́nɛ yè
n yahle pɪ́nɔ́lɛ sélɛ.› 46 Tyɛ́-ńkɛ̃̄ yèvyãhrɪ sɔkɔ ye

nɛ́túkúnı̀ nɔ́pi kı kyı n de n pi, tɛ́ nɛ́gblɔ́ nɔ́pi wɔ
kı kyı tyɛ́-ńkɛ̃́ min wɛ.

26

Pè mɛ Yesu tɛ̃́-ńsahlɛ n yah n kɔ̃ lékã́mkãm sɔkɔ

1 Yesu-á tyi nɔ́pi pól yah yo tɛ gbı̃́ nɛ̂nɛ, à yo ǹ tɔ̃̀
sã́hpú tyı́ nɛ: 2 «Yé pı̃ nɛ ńkɛ̃́ sèpı̃̀n nı́nı̀-á wũ, tɛ́
Pakı syáh kı syah. Névi Pı́dı̃́ kı tɛ̃ pè kɔ̃ pè kı à syı
dahnı yõ.» 3 Légbı̃́nɛ, sárká syı́nwı̃̀lkı̀pu yɔ̃̀tãm
ànɛ̂ kwil yèwàhnı̀ wɛ̃ tuke mɔ sárká syı́nwı̃̀lkı̀pu
yɔ̃̀tɛ̃ ǹgbɛ̃ tı̃̀nnɛ, nɛ̂-á pè n ye Kayifilɛ. 4 Tɛ́ yo sah
núkú yõ nɛ pé ye Yesu tɛ̃ lékã́mkãm sɔkɔ, pé mó
à ko mɔ. 5 Pè sɔ̃̀ mɛ yo tũ wɛ̃ tyı́ tɔlɛ nɛ, tir mɛ̀
náh yı̃nɛ kè pı syáh syáhnɔ́ sèpı̃̀n sɔkɔ dɛ́. Páh
kı képah pı, névye-á kı tyah fɛ̃kı.

Sê yɔ́ pèpɔrı pı Yesu tyı́

6 Sõ yɔ́lɛ, Yesu lésõ mɛ tótɛ̃ dı̃́ Simo gbô, Betani
kwil sɔkɔ. 7 Wăh mɛ yõke yɔ̃́nɔ́ sɔkɔ gbı̃́ nɛ̂nɛ,
sê yɔ́ mɛ nɔ de ǹ tnɔ̂ nırı so pèpɛy yɔ́lɛ ǹ
tyı́ làsèkwĕl dɛ́nkɔ́kɔ̀lɛ ké sɔkɔ. Képah tɛ̃̆nɛ, tɛ́
làsèkwĕl mɛ̀ mɔ Yesu yõ yõ. 8 Yesu tɔ̃̀ sã́hpú-á
képah tɛ̃̆ wɛ sɛ̃́, pé fɔkɔ vyãh. Pè nɛ kwâh nɛ̂ se pı
tɛ́ à làsèkwĕl mɛ̀ yıkı sɛ̃́ yɔ̀ nı? 9 Kăh náhkı sɔ̃̀ fɛ̃
yãm dántăhlɛ, à ké pɔ́ dibi yãm tãn kɔ̃. 10 Yesu-á
képah wɛ sɛ̃́, à mɛ yo pé tyı́ nɛ: «Sɔ̃́ pı tɛ́ yé pi mɛ̀
yahlɛ n vyãh sɛ̃́? Tyı́pépɛ̆y ye à pı ńmɔ tyı́. 11 Yé
yah, yãm tãn kı mɛ yé wrɔ́ sɔkɔ gbı̃́mɛgbı̃́. Ǹtɛ
ńmɔ wɔ náh kı mɛ n pi yé wrɔ́ sɔkɔ gbı̃́mɛgbı̃́.

12 Nɛ̂-á pi mɛ̀ pɩ yɔ̀, ńmɔ lékó yĩ sõ yĩn ye à pɩ
sah kélɛ. 13 Kègbɩ yõ mé kélɛ n yo yé tyí, kèkõyő
pól sɔkɔ, Nɩ̀vɩ̀nɩ̀ tir mɛ̀-à n yo fĩ́ nɛ̂ sɔkɔ, pi mɛ̀
tyípíkɩ̀ mɛ̀ tɔ kɩ yo, névye dyɔ kõ kè kɩ n kwnɛ ǹ
tyílɛ.»

Nsyudasɩ mɛ ké tyí nɛ pé Yesulɛ ǹ tɛ̃̏pú wɛ̃̀kɩ

14 Yesu tõ̀ sã̋hpú nɛ́pĩ̂ gbɔ̃nimí sɔkɔ, nɛ̂-á pè n
ye Nsyudasɩ Yisikariyɔtɩlɛ, ǹmɔ mɛ kyɩ wil sárká
syínwɩ̀lkɩ̀pu yɔ̃̀tãm tyí, 15 tɛ́ pè syah nɛ, pè se kɩ
pé kõ kwâh nɛ̂nɛ pé mó kè pɩ pè kõ pè Yesu wɛ tɛ̃
nɩ? Pè mɛ pɔ́ plɔ́ yõgbãmnɛ à kõ. 16 À tɔkɔ légbĩ́
tyí, à tyah n yah n kõ wǎh nɛ pɩ sɔ̃́ tɛ́ pè Yesu wɛ
n tɛ̃ n pi.

Pakɩ syáh yõke pínɔ́lɛ

17 Kɔ́kɔ́nɔ́ kã̂n búrn syáh tyah sõlɛ, Yesu tõ̀
sã̋hpú pɔ à piki yah nɛ, ńyãh sɔkɔ se à mɛ ké
tyí nɛ pé kyɩ Pakɩ syáh yõke pɩ ǹ tyí nɩ? 18 À mɛ
yo pé tyí nɛ: «Yé kyɩ n yo yã̀hnkõ tyí kwil sɔkɔ
nɛ, kwɔ́-ò dĩ́-á yo nɛ ńkɛ̃̏ pé gbĩ-á mɛ sɛ n tɛ, ńkɛ̃̏
ǹmɔ tĩ̏n-á péwɔ ànɛ̂ pé tõ̀ sã̋hpú kɩ pɔ n yõ n pi
Pakɩ syáh yõkelɛ.» 19 Wǎh kè yo sɔ̃́ ǹ tõ̀ sã̋hpú
tyí, pè mɛ sɔkɔ ǹ yóré yõ, à kyɩ yõke mɛ̀ pɩ.

20 Lékã̂h-á pɔ mɔ, ǹmɔ ànɛ̂ ǹ tõ̀ sã̋hpú nɛ́pĩ̂
gbɔ̃nimí mɛ kõ tɛ̃ yõke sõ̀. 21 Tɛ́ pǎh mɛ yɔ̃́nɔ́
sɔkɔ, à yo pé tyí nɛ: «Kègbɩ yõ mé kélɛ n yo yé
tyí, yé sɔkɔ yɔ́ kɩ pɩ pè kõ pè kɩ ń tɛ̃ n pi.» 22 Ǹ tõ̀
sã̋hpú-á képah noh, pé yey kwɔ kègbɩlɛ. Képah
tɛ̃̏nɛ, nɛ̂ mɛ̀ nɛ̂ mɛ̀, tɛ̃̏ à piki n yah nɛ, Tɛ̃̏ ǹgbɛ̃,

péwɔ se à n ye nɩ? 23 À mɛ yo pé tyí nɛ: «Nɛ̂-á
mɛ n di ńmɔlɛ dú núkú sɔkɔ yɔ̀, tɛ̃ wɔ ye kɩ pɩ
pè kɔ̃ pè kɩ ń tɛ̃ n pi. 24 Névi Pídí̋ kɩ n ku n pi
à yĩnɛ kǎh wãrkɩ sah Liyel wɛy sɛ́bɛ́y sɔkɔ sɔ̃́ ǹ
tyí sɔkɔ. Ǹtɛ névi nɛ̂-á kɩ pɩ pè kɔ̃ pè kɩ à tɛ̃ n pi,
pèkè kɩ pɩ tɛ̃ tyílɛ. Tɛ̃-à sɔ̏ mɛ dúbí-ńkɛ̃́nɛ, képah
náhkɩ fɔ̃́nfɔ̃́ ǹnɛ.» 25 Nsyudasɩ nɛ̂-á sɔ̏ mɛ ké tyí
nɛ pé pɩ pè kɔ̃ pè à tɛ̃, ǹ tɔ mɛ à syah nɛ, kwɔ́-ò
dí̋, péwɔ se à n ye nɩ? À mɛ yo ǹ tyí nɛ: «Áwɔ ye
yo kélɛ.»

26 Tɛ́ pǎh mɛ yɔ̃́nɔ́ sɔkɔ, Yesu búrn tɔkɔ tɛ́ wɛkɩ
Liyel tyí, tɛ́ kè kwɔkɩ à ǹ tɔ̏ sɑ̃́hpúlɛ n kɔ̃, tɛ́ yo
pé tyí nɛ: «Yé syi n tah kélɛ. Ńyɔlɛ, ńmɔ wil ye.»
27 Képah náh, à tɔ̃ wóh tɔkɔ dìvɛ̃nɛ ké sɔkɔ tɛ́
wɛkɩ Liyel tyí, tɛ́ kélɛ pè kɔ̃ tɛ́ yo pé tyí nɛ: «Yé
póllɛ, yé kè wɔ. 28 Yé náh wɛ di, ńyɔlɛ, ńmɔ tɔ̃́
ye, nɛ̂-á kɩ névye yégbékè kwrɔ mɔ ànɛ̂ Liyellɛ.
Kè kɩ n kwɛ n pi nɛ́kwí̋nkí yĩnnɛ, kɩ pé tyípêl yɔ̃
mɔ. 29 Mé kélɛ n yo yé tyí, à tɔkɔ núkúnúkú tyí,
mé náh tɔ̃ dìvɛ̃ wɔ n yah n pi, pópó kɩ pɔ nɔ sɔ̃
nɛ̂-á mé kɩ tɔ̃ dìvɛ̃ sɑ̃́n yɔ́ wɔ yélɛ ń Sú Liyel tɔ̃́rí
sɔkɔ.»
30 Képah náh, pè syáh yì gbɩ, tɛ́ wil à n yuku
Wɔ́lívyɛ̂ yèh yɔ̃lɩ yɔ̃.

Yesu nɛ Pyɛrɩ-á kɩ ǹ vyãh kɔ̃lɩ nɛ pé náh pé pĩ

31 Képah sɔkɔ, Yesu yo ǹ tɔ̏ sɑ̃́hpú tyí nɛ:
«Kwɛy lékɑ̃̂h mɛ̀ ńtɛ̃ ólɛ, ńmɔ tyí kɩ yé pól kɔ̃
yé kɩ yal mɔ ń sɔ̏ tɛ̃́nɔ́lɛ. Yé náh wɛ di, kè mɛ
wɑ̃́rkínsàhnɔ́lɛ Liyel wɛy sɛ́bɛ́y sɔkɔ nɛ: ‹Mé

kɩ yípénfɛ̃ ko mɔ, té képyɛ́nì tũ pól kɩ karkɩ.»*
32 Yesu tɔ̃ nɛ: «Ǹtɛ ń lékó yílkínmɔntɛnɔ náh,
mé kɩ mɔ yé yahlɛ Kalile mara sɔkɔ.» 33 Képah
tɛ̃nɛ, Pyɛrɩ mɛ yo ǹ tyí nɛ, no tɛ́lɔ́ pól-à kɩ sɔ̃ yal
mɔ ǹ sɔ̀ tɛ̃nɔ́lɛ, péwɔ tɛ̃ wɔ náh n yal n mɔ n pi
póllɛ. 34 Yesu mɛ yo ǹ tyí nɛ: «Kègbɩ yõ mé kélɛ
n yo á tyí, kwɛy lékâh mɛ̀ ńtɛ̃ sɔkɔ, sénpɛ-à kɩ
pópó n gbo, á kɩ mɛ á vyãh kɔ̃lɩ tɛ kɛ tɔ̃nɔ́ nɛ á
náh ńmɔ pĩ.» 35 Pyɛrɩ mɛ yo ǹ tyí nɛ, kàh kɩ sɔ̃
nɔ pé kúnɔ́ tyí ǹnɛ wɛ̃ tyí, pé náh pé vyãh kɔ̃lɩ
yah n pi póllɛ nɛ pé náh à pĩ. Yesu tɔ̀ sɑ̃́hpú tɛ́lɔ́
tɔ mɛ képah ó yo.

Yesu Liyel nînɔ́lɛ Kɛtɩsemanɩ sɔkɔ

36 Képah sɔkɔ, Yesu ànɛ̂ ǹ tɔ̀ sɑ̃́hpú kyɩ yĩni tɛ̃
fĩ́ yɔ́ sɔkɔ, pè n ye Kɛtɩsemanɩnɛ. À mɛ yo ǹ tɔ̀
sɑ̃́hpú tyí nɛ, pè kɔ̃ tɛ̃ ásɔ̂ pé kyɩ Liyel ni n pɔ
yàhàh. 37 Wăh n sɔkɔ, à Pyɛrɩ ànɛ̂ Nsebede dĩ́npì
nɛ́pî nímí tɛ̃ sɔkɔ. Yèkwɔrɩ ànɛ̂ tíkí képékè sɔ̀
mɛ tyah n mɩ ǹ sɔkɔ. 38 Kăh pɩ sɛ̃, à mɛ yo pé
tyí nɛ: «Yèkwɔrɩ mɛ ń sɔkɔ, mɛ n pɩ ń ko ko
tɛ̃nɛ. Yé tɛ̃ ásɔ̂, yépi tɔ káh yé dyɔ mɔ n fwɔ n
tɛ̃, sɔ̃-á ńmɔ náh mɛ ń dyɔ mɔ fwɔ tɛ̃.» 39 Tɛ́ mɛ
yuku yahlɛ kwéy à kyɩ kɔ kwĩnki ǹ yah di sétáh,
à Liyellɛ n ni nɛ ńkɛ̃: «Ńmɔ Sú, kàh kɩ fɛ̃ n pɩ n
pi, yèvyãhrɩ mɛ̀ gbɛ mɔ ńmɔlɛ. Ǹtɛ mé náh nɛ
á kè pɩ ńmɔ-á mɛ ké tyí sɔ̃ dɛ́, kè pɩ áwɔ-á mɛ
ké tyí sɔ̃.» 40 Wăh ǹ syɩ pɔ ǹ tɔ̀ sɑ̃́hpú nɛ́pî tɔ̃mí
nɔ́pi tnɔ̂, à pɔ pè wɛ pè mɛ n dɔ. À mɛ yo Pyɛrɩ

* **26:31** 26.31 - Yah n tɛ Nsakari 13.7.

tyí nɛ: «Yé kègbɩ yõ, yé náh tɛ̃ wɛ lɛ́rɩ́ núkú ńtɛ̃
fyé pɩ yáhnɔ́ sɔkɔ ńmɔlɛ kɛ̀? 41 Yé káh yé dyɔ mɔ
n fwɔ n tɛ̃. Yé nírílɛ n pɩ yè káh n pɔ tɔ̃nmɔnɔ
fɛ̃ n syi. Tyípéplɔ sõnɔ n nɛ n mɛ névi sɔkɔ, tɛ́
sé tɛ̃́nwɛnpɩnɔ tǎhkɩ̀ náh n wɛ ǹ sɔkɔ.» 42 Wǎh
képah yo, à tɔ̃ gbɛ mɔ pélɛ kɛ ní-òlɛ à kyɩ Liyellɛ
n ni nɛ ńkɛ̃́: «Ńmɔ Sú, ń yõ-à kɩ fɛ̃ n wil n pi
ńkɛ̃́nɛ yèvyãhrɩ mɛ̀ sɔkɔ, áwɔ-á mɛ nɛ̂ tyí, képah
pɩ.» 43 Wǎh tɔ̃ ǹ syɩ pɔ, à pɔ pè wɛ pè tɔ̃ mɛ n
dɔ. Dɔy sɔ̃̀ mɛ tɛ̃ wɛ pé tyí. 44 À tɔ̃ yal pé tnɔ̂
à gbɛ mɔ kyɩ Liyel ni kɛ tɔ̃́-òlɛ gbro tãn tyí kɔ̃lɛ.
45 Képah náh, à ǹ syɩ pɔ pé tnɔ̂, tɛ́ yo pé tyí nɛ:
«Yé mɛ dɔy sɔkɔ sɛ̃́ mɛ yélɛ n mɩ kɛ̀? Névi Pɩ́ɗɩ̃́ tɛ̃
n dahbɩ gbɩ̃́ wɛ nɔ tyípêl pɩ́pú gbɔ̃̀ yɔ̀. 46 Yé yuku
à sɔkɔ. Névi nɛ̂-á kɩ ń dahbɩ n pi pé gbɔ̃̀, à wɛ n
de yɔ̀.»

Yesu tɛ̃́nɔ́lɛ

47 Yesu mɛ képah yónɔ́ sɔkɔ, tɛ́ Nsyudasɩ nɛ̂-
á ǹ tɔ̃̀ sɑ̃́hpú nɛ́pɩ̂ gbɔ̃nimí sɔkɔ yɔ́lɛ, ǹmɔ
yĩn nɛ́kwɩ̃́nkí yísyɔ́ yah pè pɔ de kèkîrn ànɛ̂
ńsninɛ pé tyí. Sárká syínwɩ̀lkɩ̀pu yɔ̃̀tãm ànɛ̂ kwil
yèwàhnɩ̀ ye sɔ̃̀ tɛkɩ mɔ pélɛ. 48 Tɛ́ Nsyudasɩ nɛ̂-á
sɔ̃̀ n dahbɩ n pi Yesulɛ pé gbɔ̃̀, à sɔ̃̀ mɛ pɩ dùkù
yɔ́lɛ pè wɛ̃kɩ sah. À nɛ páh kɩ wɛkɩ névi nɛ̂ tyí
tɛ́ à pɔrɩ tɛ̃, ǹmɔ-á. Ńkɛ̃́ pè à tɛ̃. 49 Tɛ́ núkú nɔ
de Yesulɛ tɛ́ nɛ, kwɔ́-ò ɗɩ̃́, páh n wɛkɩ ǹ tyí! Tɛ́
à pɔrɩ tɛ̃. 50 Yesu mɛ yo ǹ tyí nɛ: «Ń kóɗɩ̃́, wáh
pɔ nɛ̂ pí-ńsah, kè pɩ.» Képah sɔkɔ, no nɔ́pi núkú
nɔ de Yesulɛ à à tɛ̃. 51 Képah tɛ̌nɛ, nónó-á sɔ̃̀ mɛ

Yesulɛ, pé sɔkɔ yɔ́ núkú ǹ kèkírkì yɔrɩ dɛ à sárká
syínwìlkìpu yɔ̃̀tɛ̃ ǹgbɛ̃ tɔ̃̀npɩ níkí kõ kãm. 52 Ǹtɛ
Yesu mɛ yo ǹ tyí nɛ: «Á kèkírkì dyɩ ké gbô sɔkɔ.
Yah, nónó pól-á mâllɛ n pɩ kèkîrnnɛ, kèkîrn ye
kɩ ko mɔ pélɛ. 53 Ấ náh pĩ nɛ ńmɔ-á kɩ sɔ̃̀ fɛ̃
yo mɔ ń Sú tyí, à kɩ yɩ̂̃nyõ tɔ̃̀npɩbɩ kèyõ náhnáh
tɛkɩ mɔ ń kɔ̃ nɛ́npɔ́ swɔ, sè kɩ pɔ ń yohnɩ mɔ
di? 54 Ǹtɛ kàh pɩ sɛ̃́, Liyel wɛy sɛ́bɛ́y sɔkɔ tyi
wấrkínsàhnɔ́ kɩ wil dùkù nɛ̂nɛ? Kè mó tɔ̃ mɛ kè
yo sah nɛ sɛ̃́-á kè yĩnɛ kè pɩ.» 55 Képah náh, tɛ́ yo
nɛ́kwɩ̃́nkí nɔ́pi tyí nɛ: «Yé pɔ ńmɔ tɛ̃́-ńsah kèkîrn
ànɛ̂ ńsninɛ yé tyí, á kɩ nɛ kèlékɛ̃ névi sɔ̃́ ńnɛ. Ǹtɛ
swɔ̃ swɔ̃ póllɛ, mé sɔ̃̀ ńkɛ̃́nɛ nɛ n mɛ kɔ̃́ntɛ̃̀nɔ́lɛ
Liyel ní-ńsah gbô sɔkɔ ǹ kwɔ́nɔ́lɛ n pɩ, tɛ́ yé náh
ń tɛ̃. 56 Ǹtɛ Liyel tɛ̃ntɔ̃̀ syínyopu tyi wấrkínsàhnɔ́
wil yĩn ye tyi nɔ́pi pól kɔ̃ sè pɩ.» Wǎh képah yo,
ǹ tɔ̃̀ sấhpú pól to karkɩ tɛ́ à sah.

Yesu tɛ̃́nkyɩnɔlɛ Nsyifunɔ tukey tùkèpu tɩ̃̀nkì tyí

57 Nónó-á tɛ̃ Yesulɛ, pè yuku ǹnɛ sárká
syínwìlkìpu yɔ̃̀tɛ̃ ǹgbɛ̃ Kayifi tɩ̃̀nnɛ, ńyãh sɔkɔ-á
Liyel tyi kɔ̃̀nsàhnɔ́ kwɔ́pú ànɛ̂ yèwàhnì sɔ̃̀ mɛ wɛ̃
tuke mɔ. 58 Pyɛrɩ sɔ̃̀ mɛ Yesu sɔ̃̀ tɛ̃ n kɔ fíí ǹnɛ,
pópó à kyɩ yĩni tɛ̃ sárká syínwìlkìpu yɔ̃̀tɛ̃ ǹgbɛ̃
gbô tyí. Tɛ́ de yuku à kyɩ kɔ̃ tɛ̃ tɔ̃̀npɩbɩ tnɔ̂, tɛ́ n
yah yĩ mɛ̀-á kɩ pɔ n syi n pi dùkù nɛ̂nɛ. 59 Sárká
syínwìlkìpu yɔ̃̀tãm ànɛ̂ pé no tukey tùkèpu tɩ̃̀nkì
pól sɔ̃̀ mɛ n yah n kɔ̃ nɛ, tàrfyɔ̀nɔ́ yísyɔ́ wɛ, nónó-
á kɩ mìnì wɛ n yo n sah Yesu yõ, pé mó à wɛ n ko
n mɔ. 60 Tàrfyɔ̀ mìnyobe náhnáh sénsɔ̃ pɔ mìnì

yo sah ǹ yõ, ǹtɛ pè náh tir yɔ́ wɛ wǎh yĩnɛ à ko
mɔ nɛ̂ yĩnnɛ. Ké tyɛ́-ńsah sɔkɔ, díbí nɛ́pĩ̂ nímí wil
yĩn 61 tɛ́ nɛ ńkɛ̃́, dĩ́ mɛ̀-á yo nɛ páh kɩ fɛ̃ Liyel ní-
ńsah wɔ̀kɔ̀ kètǎr sɔ tɛ́ kɩ kè tɔ̃ mɔ sèpĩ̏n tɔ̃́nì wrɔ́.
62 Képah sɔkɔ, sárká syínwȉlkȉpu yɔ̃̏tɛ̃ ǹgbɛ̃ yuku
yĩn tɛ́ yo Yesu tyí nɛ, no nɔ́pi-á tyi nónónɛ n yo ǹ
tyí sɔkɔ, tyíyóné kó mɛ ǹmɔ tyí sépi tyí sɔkɔ nɩ?
63 Ǹtɛ Yesu náh dahbɩ wilki. Képah tɛ̃̏nɛ, sárká
syínwȉlkȉpu yɔ̃̏tɛ̃ ǹgbɛ̃ mɛ yo ǹ tyí nɛ, min nɛ́tɛ̃
Liyel yĩn yõ, à yo pé syah ǹmɔ-à kɩ nɛ̂ Liyel nɛy
yáhntɔkɔnɔlɛ, nɛ̂-á ǹ Pídĩ́nɛ. 64 Yesu mɛ yo ǹ tyí
nɛ: «Áwɔ ye yo kélɛ. Tɛ́ mé kélɛ n yo yé tyí, à
tɔkɔ núkúnúkú tyí, yé kɩ Névi Pídĩ́ wɛ kɔ̃́ntɛ̃̏nɔ́lɛ
tyi pól tyí tɛ̃́nwɛ-ò Liyel gbɔ̃̏yɔ̃̏ sɔ̃̏lɛ. Yé kɩ à wɛ
tɔlɛ à kɩ mɛ n pi ńyĩ̂rn sɔkɔ.» 65 Képah tɛ̃̏nɛ, sárká
syínwȉlkȉpu yɔ̃̏tɛ̃ ǹgbɛ̃ ǹ gblɔ̌y flɔ yɔrɩ tɔkɩ tɛ́ nɛ,
wǎh yo de Liyel tyí. Tàrfyɔ̀ nɛ̂ tɛ̃ se tɔ̃ pé kɩ n
yah n kɔ̃ nɩ? Pè kó ǹ Liyel tyí yóndenɔ noh nɩ?
66 Pépi se mɛ n sõ sɔ̃́ nɩ? Pè mɛ yo ǹ tyí nɛ, wǎh
yĩnɛ kònmɔnɔlɛ. 67 Képah tɛ̃̏nɛ, tɛ́ tyah n sĩn n
mɔ ǹ yah sɔkɔ, tɛ́ ǹnɛ n syɩkɩ gbɔ̃̏nkukelɛ, tɛ́ túkù
mó mɛ ǹ létáhlɔ́lɛ n kɔ̃lɩ 68 tɛ́ mɛ n yo ǹ tyí nɛ,
ǹmɔ-à kɩ nɛ̂ Liyel nɛy yáhntɔkɔnɔlɛ, à sãh pĩ yo
pé syah nɛ̂-á n ko ǹnɛ.

Pyɛrɩ-á ǹ vyãh kɔ̃lɩ sɔ̃́ nɛ pé náh Yesu pĩ

69 Pyɛrɩ sɔ̃̏ mɛ kɔ̃́ntɛ̃̏nɔ́lɛ gbô táh. Tɔ̃̏npɩ pi yɔ́
mɛ nɔ de ǹ tnɔ̂ tɛ́ yo ǹ tyí nɛ, ǹmɔ tɔ-á sɔ̃̏ mɛ
Yesulɛ, nɛ̂-á Kalile nɛynɛ. 70 Ǹtɛ à mɛ kè kɔ̃lɩ no
pól yĩ́ yah nɛ, pé náh mɛ ǹ wɛy mɛ̀ tyí yah wɛ

yɔ̀ dɛ́. 71 Képah náh, Pyɛrɩ sɔkɔ gbô yah tȉnnɛ.
Tɔ̏npɩ pi yɔ́-á tɔ̃ à wɛ, nónó-á sɔ̏ mɛ nɛ́npɔ́, à yo
pé tyí nɛ, dȉ́ mɛ̀ tɔ-á sɔ̏ mɛ Yesulɛ, nɛ̂-á Nasarɛtɩ
nɛynɛ. 72 Pyɛrɩ tɔ̃ kè kɔ̃lɩ à ǹ wo nɛ, pé náh dȉ́
mɛ̀nɛ n pnɛ dɛ́. 73 Dǒ kwéy, nónó-á sɔ̏ mɛ nɛ́npɔ́
pépi nɔ de Pyɛrɩlɛ tɛ́ yo ǹ tyí nɛ, kègbɩ yɔ̃, no
nɔ́pi sɔkɔ yɔ́-á ǹ tɔlɛ. Ǹ wɛy dùkù-á mɛ kélɛ n
wɛ̃kɩ dò. 74 Képah sɔkɔ Pyɛrɩ tyah ǹ gblɔ̌ynɛ n
wo pélpèl nɛ, pé náh dȉ́ mɛ̀ pĩ. Nɛ́npɔ́ swɔ sénpɛ
yɔ́ núkú gbo. 75 Légbȉ́nɛ, Pyɛrɩ dyɔ to kɔ̃ Yesu
wɛy mɛ̀nɛ, wǎh sɔ̏ nɛ̂ yo nɛ ńkɛ̃́: «Sénpɛ-à kɩ
pópó n gbo, á kɩ mɛ á vyãh kɔ̃lɩ tɛ kɛ tɔ̃́nɔ́ nɛ á
náh ńmɔ pĩ.» Képah sɔkɔ, Pyɛrɩ wil kégbɔ́ à kyɩ
kah gbo.

27

Yesu tɛ̃́nyukunɔlɛ Pilati tȉnnɛ

1 Séngbɔ̃ púpúlɛ, sárká syínwȉlkȉpu yɔ̏tãm pól
ànɛ̂ kwil yèwàhnɩ̀ pól yo sah núkú yɔ̃ nɛ Yesu-á
yĩnɛ à ko mɔ. 2 Tɛ́ mɛ à tɛ̃ pukubi, tɛ́ kyɩ ǹnɛ
kwíltãm yɔ̏tɛ̃ Pilati gbɔ̏ dahbɩ.

Nsyudasɩ kúnɔ́lɛ

3 Képah sɔkɔ, Nsyudasɩ nɛ̂-á sɔ̏ pɩ pè kɔ̃ pè Yesu
wɛ tɛ̃, wǎh pɔ ǹ kònmɔnɔ tyí wɛ kè yĩ tɛ̃, kè à kah
fyãh. À mɛ pɔ́ plɔ́ yɔ̃gbãm nɔ́pi tɔkɔ kyɩ nɛ pé
sárká syínwȉlkȉpu yɔ̏tãm ànɛ̂ kwil yèwàhnɩ̀ kɔ̃.
4 Tɛ́ yo pé tyí nɛ, páh tyípékè pɩ lékàh kɛ̃́ névi
mɔ́nɔ́lɛ kũ sɔkɔ. Ǹtɛ pè mɛ à syah nɛ, pépi tir nɛ̂
se mɛ képah sɔkɔ nɩ? Képah-á mɛ ǹmɔlɛ n yah

kɛ̀. 5 Képah sɔkɔ, Nsyudasɩ pɔ́ mɛ̀ milki Liyel ní-
ńsah wɔ̀kɔ̀ kètǎr sɔkɔ, tɛ́ wil sɔkɔ à kyɩ ǹ gblɔ̌y
gbel. 6 Sárká syínwȉlkȉpu yȍtãm mɛ pɔ́ mɛ̀ tɔkɔ
tɛ́ nɛ ńkɛ̃́, kè náh yĩnɛ dáhnmɔnɔlɛ Liyel ní-ńsah
gbô pɔ́ sɔkɔ. Névi tő-á kɩ n kwɛ n pi ké tyí sɔkɔ.
7 Képah tɛ̃̏nɛ, pè yo sah núkú yõ, tɛ́ pɔ́ mɛ̀nɛ pní
mɔ́-ò dɩ̋ yɔ́ swãh dwe à pɩ nɛ́pân lékyî yɩ̋-ńsahlɛ.
8 Képah ye, fɔ́ɔ́ à pɔ syɩ kwɛy mɛ̀ tyí, swãh mɛ̀ mɛ
n ye tő swãhlɛ. 9 Képah sɔkɔ, Liyel tɛ̃ntȍ syínyo-ò
Nsyeremi-á lésõ nɛ̂ yo sah, kè wil. À lésõ nɛ ńkɛ̃́:
«Pè ye pɔ́ plɔ́ yõgbãm tɔkɔ, Yisrayel no-á nɛ dan
nɛ̂-á yĩnɛ kɔ̃́nɔ́lɛ ǹ tyí sɔkɔ. 10 Tɛ́ kyɩ sélɛ pní
mɔ́-ò dɩ̋ swãh dwe, à yĩnɛ Tɛ̃̏ ǹgbɛ̃ Liyel-á kè yo
sɔ̃̋ ń tyí.»*

Pilati mɛ Yesulɛ n piki n yah

11 Pǎh Yesu tɛ̃ kyɩ kwíltãm yȍtɛ̃ dɩ̋ Pilati tyí,
à mɛ Yesu piki yah nɛ ǹmɔ se Nsyifunɔ yȍtɛ̃̏nɛ
dɩ̋́nɛ nɩ? Yesu mɛ yo ǹ tyí nɛ: «Áwɔ ye yo kélɛ.»
12 Ǹtɛ sárká syínwȉlkȉpu yȍtãm ànɛ̂ kwil yèwàhnɩ̀
sȍ mɛ tyilɛ n yo n sah ǹ yõ. Ǹtɛ à náh dahbɩ wilki
pé tyí sépi tyí sɔkɔ. 13 Képah sɔkɔ, Pilati mɛ yo
ǹ tyí nɛ, pǎh tyi nónó póllɛ n yo n sah ǹ yõ, à kó
mɛ sélɛ n nohnɩ nɩ? 14 Ǹtɛ Yesu náh dahbɩ wilki
ǹ tyí póllɛ. Kǎh pɩ sɛ̃́, kè ǹ gbȁn kah du.

Pilati Yesu kònmɔnɔ wɛ̃̏kì kɔ̃

15 Yimɛyí Pakɩ syáh sɔkɔ, kwíltãm yȍtɛ̃ ńkɛ̃́nɛ
wɔ̀kɔ̀npèkè sɔkɔ nɛ́núkù yɔ́ fin n mɔ, tɔ́wû-à nɛ̂

* **27:10** 27.9 Yah n tɛ Nsakari 11.12-13 ànɛ̂ Nsyeremi 18.2-3 ; 19.1-2 ; 32.6-15.

yah wilki. 16 Tɛ́ légbı̃́nɛ dı̃́ yɔ́ sɔ̃̀ mɛ wɔ̀kɔ̀npèkè
sɔkɔ, nɛ̂ yı̃́npékè-á wil yı̃́ı̃ náhnáh. Ǹ yı̃n ye
sɔ̃̀ Barabasılɛ. 17 Képah tɛ̃̀nɛ, tɔ́wû nɛ̂-á sɔ̃̀ mɛ
tùkènmɔnɔlɛ, kwı́ltãm yɔ̃̀tɛ̃̀ dı̃́ Pilati mɛ pépi piki
yah nɛ, pè se mɛ ké tyı́ nɛ pé nɛ̂ fin mɔ pè kɔ̃
nı? Barabası se, tı̃̂ Yesu nɛ̂-á pè n ye Liyel nɛy
yáhntɔkɔnɔlɛ, ǹmɔ se? 18 Yé náh wɛ di, Pilati sɔ̃̀
pı̃ nɛ Yesu yı̃́ngbı́ wı̃̀lnɔ́-á n yɔ pélɛ pè kɔ̃ pè à
dahbı péwɔ gbɔ̃̀ sɔkɔ. 19 Tɛ́ wǎh mɛ tɛ̃̀nɔ́lɛ tukey
tùkè-ǹsah sɔkɔ, ǹ kyı tɛ̃ntɔ̃̀ mɔ ǹ tyı́ nɛ, lékàh
kɛ̃́ dı̃́ mɛ̀ tyı́ dlɛ́npêl-á pé kwlɔ kwɛy lékȃ̂hnɛ. À
káh ǹ vyãh dahbı ǹ tyı́ sɔkɔ dɛ́. 20 Ǹtɛ sárká
syı́nwı̃̀lkı̃̀pu yɔ̃̀tãm ànɛ̂ kwil yèwàhnı̀ mɛ tɔ́wû
kurki mɔ nɛ, pè yo Pilati tyı́ à Barabası fin mɔ,
à mó Yesu ko mɔ. 21 Kwı́ltãm yɔ̃̀tɛ̃̀ dı̃́ Pilati mɛ
tɔ̃ pè piki yah nɛ, pè se mɛ ké tyı́ nɛ pé nɛ̂ tɛ̃̀
fin mɔ pè kɔ̃ nɛ́pı̃̂ nı́mı́ nɔ́pi sɔkɔ nı? Pè mɛ nɛ
Barabası-á. 22 Pilati mɛ nɛ, ǹtɛ Yesu nɛ̂-á pè n ye
Liyel nɛy yáhntɔkɔnɔlɛ, pé se kı pı sɔ̃́ ǹmɔlɛ nı?
Pé pól mɛ nɛ wǎh yı̃nɛ à syı dahnı yɔ̃. 23 À mɛ
pè piki yah nɛ, ǹtɛ tyı́túkù nɛ̂ ó se à pı nı? Ǹtɛ
pè tɔ̃ kah yo mɔ wòhòh nɛ, wǎh yı̃nɛ à syı dahnı
yɔ̃. 24 Pilati-á pɔ kè pı̃ nɛ pé náh mɛ fɛ̃ tir yɔ́lɛ
n pɛkı ké sɔkɔ, tɛ́ névye-á mó tɔ̃ mɛ n tyah tyah
fɛ̃̀kı̀nɔ́lɛ, à ni tɔkɔ à ǹ gbȁn wu tɔ́wû yı̃́ yah tɛ́ nɛ,
péwɔ vyãh náh mɛ dı̃́ mɛ̀ kònmɔnɔ tyı́ sɔkɔ. Kǎh
pé tyı́ kɛ̀. 25 No pól mɛ nɛ, ǹ kònmɔnɔ plɔ pı pépi
ànɛ̂ pé wɛ̃̀npı̀ tyı́lɛ wɛ́! 26 Képah sɔkɔ, Pilati mɛ
Barabası fin mɔ pè kɔ̃. Tɛ́ sràsyı́bı́ kɔ̃ pè Yesu ko

yèfõhlɛ, tɛ́ ǹ gbàh dɛ mɔ pè kɔ̃ nɛ pè à syɩ dahnɩ yõ.

Sràsyîbî-á kɔ̋lɛ Yesu ko dùkù nɛ̂nɛ

27 Képah tɛ̃̀nɛ, kwɩ́ltãm yɔ̃̀tɛ̃ dɩ̃́ Pilati sràsyɩ́bí
mɛ Yesu tɛ̃ de tɔ̃́rɩ́ gbô sɔkɔ, tɛ́ pé no sràsyɩ́bí pól
ye pɔ à mɔ gbĩ. 28 Pè mɛ ǹ flɔ dɛ ǹ wil sɔkɔ, tɛ́
fwɔ̀mɔ̀nsãh ǹgbɛ̃ yɔ́ mɔ à kɔ̃. 29 Tɛ́ pằn yɔ̃̀kɔ̃ pɩ
dyɩ à kɔ̃ tɔ̃́rɩ́ yɔ̃́kúrɩ́ swɔ, tɛ́ lépéy yɔ́lɛ à kɔ̃ à tɛ̃
yĩn ǹ gbɔ̃̀yɔ̃̀ sɔkɔ. Tɛ́ gbètukunɔ di ǹ yah sɔkɔ à
kɔ̋lɛ ǹnɛ n ko mɛ yo tũ nɛ, Nsyifunɔ yɔ̃̀tɛ̃ dɩ̃́, páh
n wɛkɩ ǹ tyɩ́. 30 Tɛ́ n sĩn n mɔ ǹ yõ, tɛ́ lépéy mɛ̀
syi à ǹnɛ n mɩkɩ ǹ yõ sɔkɔ. 31 Pǎh kɔ̋lɛ à ko tɛ,
pè fwɔ̀mɔ̀-ǹgbɛ̃ mɛ̀ dɛ ǹ tyɩ́ tɛ́ ǹ flɔ tɔ̃ mɔ à kɔ̃, tɛ́
à tɛ̃ n yuku syɩ́-ńsah dahnɩ yõ.

Yesu syɩ́nɔ́lɛ dahnɩ yõ

32 Pǎh kyɩ n wil kwil sɔkɔ, pè Sirɛnɩ kwil dɩ̃́ yɔ́
yohnɩ pè n ye Simolɛ. Sràsyɩ́bí mɛ ǹmɔ kyĩ mɔ à
kɔ̃ à Yesu syɩ syɩ dahnɩ twah. 33 Pǎh kyɩ yĩni tɛ̃
tyah yɔ́ sɔkɔ, pè n ye Kɔlkotalɛ, nɛ̂ kɔ́r-á Yɔ̃̀gbèkè
tyahlɛ, 34 pè wil yɔ́nɔ́ kèkô kwâh yɔ́ fɛ̃kɩ mɔ dìvɛ̃
sɔkɔ Yesu kɔ̃ nɛ à wɔ. Wǎh kè wɔ yah, à kè yahle.
35 Képah náh, pè à syɩ dahnɩ yõ. Pǎh à syɩ tɛ, pè
ǹdan mɔ à ǹ flɔ dibi pé wɛ̃ wrɔ́. 36 Tɛ́ mɛ kɔ̃ tɛ̃
nɛ́npɔ́ à ǹnɛ n syɩkɩ nɛ nɛy káh pɔ à pwah mɔ.
37 Yõ nɛ̂ yõ-á pè syɩ ǹnɛ, pè sɔ̃̀ mɛ kè wãrkɩ syɩ sah
ǹ yɔ̃̀tah sɔkɔ nɛ ńkɛ̋: «Yesu ye yɔ̀, nɛ̂-á Nsyifunɔ
yɔ̃̀tɛ̃̀nɛ.» 38 Kèlékɛ̃ pɩ́pú nɛ́pɩ̂̃ nɩ́mɩ́ yɩ́syɔ́ tɔ sɔ̃̀ mɛ
syɩ́nɔ́lɛ dahlɔ yõ ǹ tnɔ̂. Núkú sɔ̃̀ mɛ ǹ gbɔ̃̀yɔ̃̀ sɔ̃̀lɛ,

ní-ò mɛ ǹ gbɛ̌yı̏nɛ̀ sɔ̏lɛ. 39 Wɛ̃̌kɔbı nónó-à kɔ pɔ
n sɔkɔ, pě pé ywɔ̃lɛ n mɔ ǹ tɛ́ ǹnɛ n gbyɔ 40 nɛ
ńkɛ̃́, ǹmɔ nɛ̂-á sɔ̀ nɛ páh kı Liyel ní-ńsah wɔ̀kɔ̀
kètǎr sɔ, tɛ́ kı fɛ̃ kè tɔ̃ mɔ sèpı̏n tɔ̃́nı̀ wrɔ́, ńkɛ̃́
Liyel Pı́dı̃́-à kı nɛ̂ ǹnɛ, à ǹ gblɔ̌y pwah mɔ. À
tiki n to dahnı yɔ̃ kɛ̀. 41 Sɛ̃́ ye, sárká syı́nwı̏lkı̏pu
yɔ̏tãm ànɛ̂ Moyisi tyi kɔ̏nsàhnɔ́ kwɔ́pú, ànɛ̂ kwil
yèwàhnı̀ tɔ sɔ̏ mɛ kɔ̃́lɛ ǹnɛ n ko mɛ yo tũ nɛ,
42 wǎh túkù pwah mɔ, tɛ́ kı tɛ̃ ǹ gblɔ̌y wɔ pwah
mɔ kwlɔ nı? Yisrayel yɔ̏tɛ̃ tɛ̃-à kı nɛ̂ ǹnɛ, à tiki
n to dahnı yɔ̃ núkúnúkú, pé mó sɛ̃ ǹ yɔ̃ kɛ̀. 43 À
kó ǹ sɔ̃nɔ sah Liyel yɔ̃, tɛ́ kè yo ńtɛ̃nɛ nɛ ǹ Pı́dı̃́-
á pélɛ nı? Ǹ tyı́-à kı mɛ nɔ Liyel tyı́, à à pwah
mɔ núkúnúkú wɛ́. 44 Kèlékɛ̃ pı́pú nónó tɔ-á sɔ̏
syı́nɔ́lɛ ǹ tnɔ̂, pépi tɔ sɔ̏ mɛ ǹnɛ n gbyɔ sɛ̃́ntɛ̃ ólɛ.

Yesu kúnɔ́lɛ

45 Gbı̃-á mɛ yɔ̏tah sı́rr sɔkɔ, fɛ̃́ntũ̂ mɔ kèkɔ̃yɔ̃́
pól sɔkɔ, pópó à pɔ nɔ lɛ́rı́nɔ́ tɔ̃́nɔ́ tyı́. 46 Lɛ́rı́nɔ́
tɔ̃́nɔ́ nɔ́pi-á sɔkɔ, Yesu kah yo yı̃́npɔ̃́ ǹgbɛ̃nɛ nɛ:
«Yeli, Yeli, lama sabakıtani?» Nɛ̂ kɔ́r-á: Ńmɔ
Liyel, ńmɔ Liyel, kwâh nɛ̂ pı tɛ́ á ń fın mɔ?
47 Nónó-á sɔ̏ mɛ nɛ́npɔ́, pé túkù-á ǹ yónmɔnɔ mɛ̀
noh, pè nɛ ńkɛ̃́, wǎh mɛ Yelilɛ n ye n yah oo!
48 Nɛ́npɔ́ swɔ, pé sɔkɔ yɔ́ to kyı sènsúkúrı́ tɔkɔ
fɔ̃ yɔ̏yɔ̏kè ni sɔkɔ, à dyı mɔ gbey yɔ́ vyãh tyı́, tɛ́
kè nɔ ǹ tyı́ nɛ à wɔ. 49 Pé tɛ́lɔ́ mó mɛ yo tũ nɛ ńkɛ̃́,
pé ye yı̃n sɔ̃́, Yeli mó pɔ à pwah mɔ pé yah ǎtrɛ.
50 Ǹtɛ Yesu mɛ tɔ̃ kah de syi tɛ́ yah kwlɔ. 51 Képah
tɛ̃nɛ, fwɔ nɛ̂-á dyı́nmɔnkàhsàhnɔ́lɛ Liyel ní-ńsah

wɔ̀kɔ̀ kètǎr sɔkɔ, kè tɔ tɔ́lɔ́ nɩ́nɔ́ à tɔkɔ ké yɔ̏tah
tyɩ́, à kyɩ dal mɔ ké sètàhkɩ̀ sɔ̏ tyɩ́. Tɛ́ sétáh mɛ
syah, légbyɔ̃́ gboke, 52 léyẫl yɩkɩ mɔ, Liyel yɔ̃ sɛ̃́pú
nónó-á sɔ̏ ku sɔkɔ tɛ, pé náhnáh lékyɩ̂ mɛ yilki
mɔ. 53 Képah náh, tɛ́ mɛ wil léyẫl sɔkɔ Yesu lékó
yɩ́lkɩ́nmɔntɛnɔ náh, tɛ́ de Yerusalɛmɩ kwil sɔkɔ
Liyel-á képah nɛ̂ yah tɔkɔ. Névye náhnáh yɩ̃́ tɛ̃
pé yɔ̃. 54 Sràsyɩ́bɩ́ yɔ̏tɛ̃ ɗɩ̃́ ànɛ̂ nónó tɔ-á sɔ̏ mɛ
Yesulɛ n syɩkɩ ǹnɛ, pépi-á sétáh syahrɩ mɛ̀ wɛ à
tahlɩ tyi nónó tɔ-á pɩ, tɩ́kɩ́ pè kah tɛ̃. Pè mɛ nɛ
ńkɛ̃́: «Kègbɩ yɔ̃, ɗɩ̃́ mɛ̀nɛ, Liyel Pɩ́ɗɩ̃́ ye sɔ̏ ǹnɛ.»
55 Tɛ́ syɔ́ náhnáh tɔ sɔ̏ mɛ yɩ̃n tɛ̃ fɩ̃́ tɛ́ mɛ n yah.
Kalile duku sɔkɔ ye kénɛ syɔ́ Yesu sɔ̏ tɛ̃, à n yah
n dah n mɔ ǹ tyɩ́ sɔkɔ. 56 Makadala kwil Mari sɔ̏
mɛ pé sɔkɔ, à tahlɩ Nsyakɩ ànɛ̂ Nsyosɛfu yṹ Mari
tyɩ́, ànɛ̂ Nsebede ɗɩ̃́npɩ̏ yṹnɛ.

Yesu lékó yɩ̃́nɔ́lɛ

57 Ŋ́vɩ̃́-á pɔ nɔ, tàh ɗɩ̃́ yɔ́ pɔ de, nɛ̂-á sɔ̏ n wil
Arimatɩ kwil sɔkɔ. Kénɛ ɗɩ̃́ yɩ̃n ye Nsyosɛfulɛ.
Yesu tɔ̏ sã́h-ò ye sɔ̏ ǹ tɔlɛ. 58 Ŋ̀mɔ mɛ kyɩ wil
Pilati tyɩ́, à Yesu lékó ni ǹ tyɩ́. À mɛ nɛ pè ǹnɛ à
kɔ̃. 59 Pǎh ké wɛ̃̆kɩ̀lɛ à kɔ̃, à mɛ ǹ lékó tɔkɔ tɛ́ à
plo fwɔ gbró snɔ́lɛ. 60 Nsyosɛfu-á sɔ̏ pè kɔ̃ pè diki
sã́n nɛ̂ tũ sah ǹ yɛ̃́ngbɛ̃ tyɩ́lɛ tɛkɩ sɔkɔ, à kyɩ à dah
mɔ képah sɔkɔ. Képah sɔkɔ, tɛ́ dáh-ǹgbɛ̃ yɔ́ pil
pɔ ké yah vike tɛ́ sɔkɔ. 61 Tɛ́ légbɩ̃́nɛ, Makadala
kwil Mari ànɛ̂ ǹ ní-ò Mari sɔ̏ mɛ kɔ̃́ntɛ̃̆nɔ́lɛ nɛ́npɔ́
sɔkɔ diki yah yèsreynɛ.

62 Tɛ́ kénɛ yòh sõnɔ́ ye ńkɛ̃́nɛ pě pélɛ n vi n
sah pé mɩ mɩ yòh sõ yĩnnɛ. Ké dĩndallɛ, sárká
syínwȉlkȉpu yȍtãm ànɛ̂ Farisi wɛ̃kɩ̀ kɔ́pú mɛ wɛ̃
sȍ tɛ̃ kyɩ wil Pilati tyí, 63 tɛ́ yo ǹ tyí nɛ, pé yȍtɛ̃,
pé dyɔ-á to kõ nɛ, kénɛ névye pílkí-ò-á lésõ mɛ kè
yo sah ǹ kú-ńkɛ̃ sɔkɔ nɛ, pâh pɔ ku, ké sèpȉn tɔ̃́-ò
sõlɛ, pé lékó-á kɩ yilki mɔ. 64 Képah yĩnnɛ, ńkɛ̃
à sràsyíbí kɔ̃ pè diki syɩkɩ pɔ nɔ sèpȉn tɔ̃́nɩ̀ tyí.
Képah-à pí-ńkɛ̃́nɛ, ǹ tȍ sɑ̃́hpú-á kɩ n syah n pɔ ǹ
lékólɛ n yĩ n wilki, tɛ́ kɩ névye syah nɛ ǹ lékó-á
yilki mɔ. Képah tɛ̃-á kɩ tõ névye pilki kal gben
tɛ̃́nɛ. 65 Pilati mɛ yo pé tyí nɛ, tyah syíkípú-á yɔ̀.
Ńkɛ̃ pè kyɩ diki mɛ̀nɛ n syɩkɩ pǎh mɛ ké tyí sɔ̃́.
66 Pè mɛ sɔkɔ à kyɩ diki yah dáhkɩ̀ mɛ̀ pɔkɔ mɔ,
tɛ́ tyah syíkípú kɔ̃ pè kélɛ n syɩkɩ.

28

Yesu lékó yȋlkȋnmɔnɔlɛ

1 Mɩ mɩ yòh-á sɔkɔ, dimansyi sõ séngbɔ̃́ púsɔ́lɛ,
Makadala kwil Mari ànɛ̂ ǹ ní-ò Mari kyɩ diki yõ.
2 Nɛ́npɔ́ swɔ, sétáh syahrɩ ǹgbɛ̃ pɩ. Tɛ̃ ǹgbɛ̃ Liyel
yȋnyõ tȍnpɩ yɔ́ mɛ tiki pɔ dáh-ǹgbɛ̃ mɛ̀ pil to diki
yah, tɛ́ kɔ̃ tɛ̃ ké yõ. 3 Ȁ sȍ mɛ n kõ kyòo pȕ
sɔ̃́ yĩkiri, tɛ́ ǹ flɔ mɛ píkínɔ́lɛ prɛ́yy. 4 Tíkí ànɛ̂
wílsyahrɩ tɛ̃ tyí, tyah syíkípú markɩ. 5 Képah
sɔkɔ, yȋnyõ tȍnpɩ mɛ yo syɔ́ tyí nɛ: «Yé káh tíkí
pɩ. Mé pĩ nɛ Yesu-á yé n yah n kɔ̃, pǎh nɛ̂ syɩ
dahnɩ yõ. 6 Ȁ náh mɛ ásȍ, ǹ lékó yilki mɔ à yĩnɛ
wǎh lésõ kè yo sah sɔ̃́. Yé pɔ n yah ǹ snɛ́kínmɔ-
ńsahlɛ, 7 yè mó n kyɩ kè yo súú ǹ tȍ sɑ̃́hpú tyí

nɛ, ǹ lékó-á yilki mɔ. Tɛ́ wǎh mɔ pé yahlɛ Kalile
mara sɔkɔ. Păh kı kyı à wɛ nɛ́npɔ́. Nɛ̂-á sɔ̏ mɛ
ń tyí yo yo tɛ̃́nɛ yé tyí, képah ye yɔ̀.» 8 Pè mɛ
yal súú nɛ́npɔ́ sɔkɔ, tíkílɛ pé sɔkɔ nìvìnì ǹgbɛ̃
tɔlɛ fɛ̃́kìnmɔnɔlɛ ké sɔkɔ, à n to n yuku yĩ mɛ̀
yɑ̃̋h-ńsah Yesu tɔ̏ sɑ̃̋hpú tyí. 9 Nɛ́npɔ́ swɔ, Yesu
núkú pè yohnı tɛ́ nɛ: «Mé n wɛkı yé tyí.» Syɔ́
nɔ́pi mɛ nɔ de ǹnɛ, tɛ́ ǹ gbyɛ̂̃h tɛ̃ à gbílkínɔ́ sah ǹ
yõ. 10 Képah sɔkɔ, Yesu mɛ yo pé tyí nɛ: «Yé káh
tíkílɛ n pı. Yé kyı n yo ń yű̃npyé tyí nɛ, pè yuku
Kalile mara sɔkɔ. Nɛ́npɔ́ sɔkɔ ye pè kı wɛ ńnɛ.»

Tyah syíkípú tyı̂pínìnɛ

11 Syɔ́ nɔ́pi-á mɛ wɛ̃́kì yõ gbı̃́ nɛ̂nɛ, tyi nónó
pól-á pı, sràsyíbí nónó-á sɔ̏ n syıkı diki mɛ̀nɛ, pé
túkù pɔ kwil sɔkɔ, à pɔ sè yo sárká syínwı̀lkìpu
yɔ̏tãm syah. 12 Képah sɔkɔ, sárká syínwı̀lkìpu
yɔ̏tãm nɔ́pi ànɛ̂ kwil yèwàhnì wɛ̃ tuke mɔ à yo
sah núkú yõ, tɛ́ pɔ́-ǹgbɛ̃ yɔ́lɛ sràsyíbí kɔ̃, 13 tɛ́ pè
syah nɛ pàh kı pı pè yo nɛ, ǹ tɔ̏ sɑ̃̋hpú-á pɔ ǹ lékó
yĩ wilki lékɑ̂̃hnɛ tɛ́ pé sah dɔy sɔkɔ. 14 Kwíltãm
yɔ̏tɛ̃ dı̃́-à kı sɔ̃ kè noh, pépi-á kı kè niri pè kɔ̃ pè
náh yő̃tír wɛ n pi ké sɔkɔ póllɛ. 15 Tyah syíkípú
mó pɔ́ mɛ̀ syi tɛ́ kè pı pé yóré yõ. Képah tɛ̃́nɛ, yĩ
mɛ̀ tɔ̃ mɔ Nsyifunɔ nıyő̃, fɔ́ɔ́ à pɔ syı kwɛy mɛ̀
tyí.

Yesu wɛ́nɔ́lɛ ǹ tɔ̏ sɑ̃̋hpú tyí ǹ lékó yı̂lkînmɔntɛnɔ náh

16 Yesu tȍ sắhpú nέpȋ̂ gbɔ̃núkú mɛ sɔkɔ Kalile
mara yɔ̃lɩ yõ, wăh lésõ ńyãh tyí yo sah pé tyí.
17 Păh kyɩ à wɛ, pè à gbilki, ǹtɛ pé túkù sȍ mɛ
tɔ̀tɔ̀lɛ n pɩ ǹ tyí sɔkɔ. 18 Yesu mɛ nɔ de pé tnɔ̂ tέ
yo pé tyí nɛ: «Yȍtɔ̃rí pól ye ńmɔ gbȍ dahbɩ yȋ̂nyõ
ànɛ̂ sétáh yõ sɔkɔ. 19 Yé kyɩ kwlo kwlo pól névye
pɩ ńmɔ tȍ sắhpúlɛ, yè mó pè wel n wilki ni sɔkɔ
Sú Liyel, ànɛ̂ Pídɩ̃́, ànɛ̂ Liyel Mirki yĩn yõ. 20 Máh
tyi nónó kõ sah yé kɔ̃, yè mó pè kwɔ sélɛ pè kɔ̃
pè sélɛ n pɩ. Tέ ńmɔ kɩ mɛ yélɛ sõmɛsṍ, fɔ́ɔ́ kɩ
kyɩ syɩ kèkõyṍ tyέnɔ́ tyí.»

wĩn nìvìnì tirlɛ
toussian du sud: wĩn nìvìnì tirlɛ New Testament
Nouveau Testament en toussian

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Toussian, Southern

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
aaf2875e-90b5-5c14-b910-61579d3da2c7